

SELYE JÁNOS EGYETEM KOMÁROM

ÖNKÉNTESSÉG ÉS A KRÍZIS

Tudományos tanulmánykötet

2022

Önkéntesség és a krízis

Dobrovol'níctvo a krízová intervencia

Tudományos Bizottság:

Doc. ThDr. Somogyi Alfréd, PhD. – SJE, Komárom (Szlovákia)
Dr. habil. Tóth Gábor, PhD. – ELTE, Szombathely (Magyarország)
Dr. habil. PaedDr. Nagy Melinda, PhD. – SJE, Komárom (Szlovákia)
Dr. Sántha Ágnes, PhD. – SEMT, Targu Mures (Románia)
PaedDr. Strédl Terézia, PhD. – UJS, Komárno (Szlovákia)

Szervezőbizottság:

PaedDr. Strédl Terézia, PhD.
ThDr. Szénási Lilla, PhD.
Mgr. Polya Katalin, PhD.
Ing. Balázs Pavol, PhD.
ThDr. Öllős Erzsébet

Recenzensek:

Doc. ThDr. Lévai Attila, PhD.
Prof. Dr. Pukánszki Béla István, DrSc.

Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry
národnostných menšín, č. projektu 22-140-01916

TARTALOM

ELŐSZÓ	5
------------------	---

I. rész

Szénási Lilla:

Az önkéntesség megjelenése a hittankönyvekben	7
---	---

Pólya Katalin:

Női szerepek a család, hivatás és önkéntesség feszültségében . .	19
--	----

Csik György:

A gyülekezet és az önkéntesség	29
--	----

Haris Szilárd:

Az önkéntesség szervezése a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Diakóniai Központjában	41
---	----

Deminger Orsolya:

Embernek maradni!? Motivációk a háborús segítségnyújtás vonatkozásában	57
---	----

Somogyi Máté:

A szeretet megnyilvánulása a Selye János Egyetem Református Teológiai Karának hallgatói az önkéntes szolgálatban	69
---	----

II. rész

Somogyi Alfréd:

A jogtudat alakulása és a kisebbségi lét	77
--	----

Csehiová Agáta – Tóth Bakos Anita:

„Az önkéntesség művészete” – avagy az önkéntes művészeti jellegű tevékenységek	91
---	----

Strédl Terézia:	
Az önkéntes munka lehetőségei az egyetemi hallgatóknál . . .	137
Kiss Beáta:	
Az önkéntesség formái és jelentősége a szlovákiai magyar közoktatásban	153
Tóthné Bozi Edit:	
A közösségi szolgálat megvalósulása és jelentősége a magyarországi középiskolákban	175

III. rész

Bordás Sándor:	
Mentálhigiéné és a krízis	179
Nagy M. – Strédl T. – Poráčová J. – Mydlárová Blaščáková M. – Konečná M. – Sántha Á. – Erdei R. –Dancsa D. – Darvay S. – Szenciová I. – Tóthová Tarová E. – Sedlák V.:	
Önkéntes véradók az európai unióban és Szlovákiában . . .	201
Vámos Béla:	
A segítségnyújtás motivációi - a segítő szindróma megjelenési formái	227
Tóth Gábor:	
Elsősegélynyújtás és elsősegélynyújtói mentalitás a szombathelyi biológia szakos tanárképzésben	239
Balázs Pál:	
Természetközelség és természetvédelem – gondolatok az environmentális önkéntességről és társadalmi hatásairól . .	245
L. Tóth Nóra:	
A gyógytornász szerepe az izomsorvadás ellátásában	255

ELŐSZÓ

*„Jól tudom, ó, én Istenem, hogy te a szívet vizsgálod, és az egyenességet szereted. Én mindezeket tiszta szívemből, önként, nagy jókedvvel adtam, s látom, hogy néped is, amely itt jelen van, nagy örömmel, önszántából adta ezeket neked. Ó, Uram, Ábrahámnak, Izsáknak és Izráelnek, a mi atyáinknak Istene, tartsd meg mindörökké ezt a készséget néped szívében, és szívüket igazgasd tefeléd!”
(1Krón 29,17-18)*

A társadalmi történések és a mai kor szükséglete fokozottan igényli az egymásra való odafigyelést és támogatást. Az önkéntesség fogalmával, mint önkéntes adománnyal az Ószövetségben találkozunk, amely a hála - és engesztelő áldozatok önkéntességére utal. A hálaáldozatok mai megfelelői lehetnének a pénzbeli és tárgyi adománygyűjtések. Segítő szakmánk van, segítő szakmákban tevékenykedő, vagy majd ott elhelyezkedő szakembereket képezünk, ezért a társadalmi eseményekre reagálni állampolgári kötelességünk is.

A társadalmi felelősségvállalásra, az altruizmusra és lelki támogatásra való igény minden érett személyiség tulajdonságai között jelen van, és szükséges ezeknek a tulajdonságoknak a megerősítése.

Ez az igény motiválta a projektben való részvételt, az akkreditációs folyamatban beépített tananyagtöbbletet, és a tudományos szimpózium megrendezését is. A tanulmányokból készült tudományos tanulmánykötet, kötelező szakirodalomként szerepelni is fog a tanulmányok alatt.

A Kult Minor támogatásával kiadott tudományos tanulmánykötet annak a lehetőségnek az összegzése, amelyre továbbra is szükség van!

A SZERZŐK

AZ ÖNKÉNTESSÉG MEGJELENÉSE A HITTANKÖNYVEKBEN

THE EMERGENCE OF VOLUNTEERING IN FAITH BOOKS

Szénási Lilla¹

ABSTRACT

In the first part of the paper, we will examine the concept of volunteering, and then briefly describe how diaconia as a voluntary charity appeared in the lives of the early Christians. The paper then examines how volunteering appears in the textbooks used by the Reformed Christian Church in Slovakia. It describes, by school grade level, some of the lessons in the textbooks in which volunteering appears in some form. It can also be seen that religious education classes provide an excellent opportunity to develop and practice sensitivity to the needs of others.

Keywords: volunteering, diaconia, textbook, charity service

BEVEZETÉS

Az önkéntes segítségnyújtás és tenni akarás már a korai keresztyén gyülekezetek, majd az egyház életében is megjelent, mint a kereszténység eszméiből fakadó felebaráti szeretet. A formális segítségnyújtás alapjaiként jelentek

¹ ThDr. Szénási Lilla, PhD, Selye János Egyetem Református Teológiai Kar, Alkalmazott Tudományok Tanszéke, szenasil@uj.sk

meg az olyan segítő tevékenységek, mint az alamizsnaosztás, a rászorulóknak önkéntes ápolása, gondozása [1]. Mondhatjuk, hogy a másokon való önkéntes segítség szándéka szinte bele van teremtve az emberbe.

Az önkéntesség meghatározása

Az önkéntességnek számos definíciója és értelmezése ismert. Az Európai Bizottság javaslata alapján 2009-ben elkészült a formális, illetve informális önkéntes tevékenység fogalmi meghatározása, amely a következőkben határozza meg az önkéntesség és az önkéntes munka jellemzőit [2]:

- A személy önkéntesen, szabad akarattal választhatja a motiváltsága szerinti tevékenységet, anélkül, hogy az pénzügyi előnnyel járna számára.
- A tevékenység előnyös mind az önkéntes személy, mind a közösség és a társadalom egésze számára.
- A tevékenységnek olyan a rendeltetése, amely megfelel a személyek, társulásaik társadalmi szükségletének, főként humanitárius, fejlesztési, környezeti stb. érintettség alapján.
- Az önkéntes munkainput nonprofit intézményt vagy közösségi alapú kezdeményezést támogat.
- A nem fizetett tevékenység révén nem helyettesíthető fizetett foglalkoztatási lehetőség az önkéntes munkavégzésre jellemző foglalkozásban [3].

Az önkéntesség tehát olyan tevékenység, melyet egyénileg vagy csoportosan, rendszeresen vagy alkalmanként, a közös jó érdekében, anyagi ellenszolgáltatás nélkül, belső vagy külső indíttatásból, önszántukból végeznek.

Az önkéntességgel foglalkozó kutatók a különböző vizsgált tényezők alapján határozzák meg az önkéntesség típusait, így azok száma változó.

Inglehart vizsgálatait alapul véve Bartal Anna Mária 3 típusról beszél:

- „Első típus: a „zöld”- környezetvédelmi, béke, jóléti - egészségügyi, harmadik világ tevékenységi területeken dolgozó önkéntesek. (...),
- második típus: a politikai pártokban, lokális, női - és munkásszövetségekben dolgozó önkéntesek. (...),
- harmadik típus: a vallási, ifjúsági, sport, szakmai és kulturális szervezeteknél önkénteskedők, (...)” [4].

Fényes Hajnalka és Kiss Gabriella két típusról írnak a tanulmányukban:

- „hagyományos-, régi-, klasszikus típusú: csoport- vagy szervezeti tagsággal jár, altruista indíttatású, erős vallásos háttér jellemzi,
- új típusú: tudatos választással jár, individuálisabb, értékrend szempontjából megosztott, ellentmondásos (egyszerre instrumentálisabb és posztmodern értékrendű), a fiatalokra inkább jellemző” [5].

Diakónia, mint az önként vállalt szeretetszolgálat a Bibliában

A diakónia az egyház szeretetszolgálat, amely által a testi-lelki rászorulókat megsegítésére törekszik. A szeretetszolgálat végzője a diakónus. Nagy István a *Diakónika* című könyvében így ír a diakónus szó eredetéről és a diakónus munkájáról: „A *διάκονος* forma eredetileg melléknév volt.

Epicharmos vígjátékírónál találkozunk először e szó középformájával: a „διακονοστέρος”, amely szolgálatra készebb, készségesebb jelentéssel bír. A szó alapjelentésében már benne van a szolgálatra való készség gondolata, tehát a diakonos nem kényszerből végzi munkáját! Nem béres, aki fizetségért dolgozik” [6].

Az Újszövetségben Jézus a következő kijelentéseket teszi a saját, önkéntes, szeretetből végzett szolgálatáról:

„Az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.” (Mt 20,28),

„Én pedig olyan vagyok közöttetek, mint aki szolgál.” (Lk 22,27).

Jézus mindkét igehelyen arról beszél, hogy a szolgálata Isten szeretetéből fakad, és Isten dicsőségét szolgálja, így adva példát a szolgálatra mindenkori tanítványainak.

Tanítványait is e szavakkal küldte ki szolgálatra: „Menjetekek el, és hirdessétek: elközelített a mennyek országa! Gyógyítások meg betegeteket, támasszatok fel halottakat, tisztítsatok meg leprásokat, űzzetek ki ördögöket. Ingyen kaptátok, ingyen adjátok” (Mt 10,7-8). Tehát ahogyan Jézus odafordult az elesettekhez, a társadalom peremén élőkhez, a bűnös emberekhez, úgy kell most cselekedniük tanítványainak is.

Ha megvizsgáljuk az Újszövetségben megjelenő diakóniát, láthatjuk, hogy lelki és fizikai értelemben is a rászorulókat megsegítését jelenti.

A diakónia ma is magában hordoz mindennemű odafordulást a másik ember felé, a közösség vagy egyén valós igényeinek felismerését és ennek kielégítését. „Bár a ke-

resztény egyházakban az eltérő teológiai hagyományokkal együtt a diakónia is eltérő hangsúlyokat kap, mindenütt őriz azonos vonásokat. A legfontosabb közös vonások közül kiemelendő, hogy a bajban levő ember megsegítése valóban Istennek adott válasz az élet ajándékaira. A diakónia ebben az értelemben köszönet, a hála egyik konkrét kifejezési formája” [7].

Diakónia, mint önkéntes szeretetszolgálat megjelenése a hittankönyvekben

Felmerül a kérdés: tanítható-e a szeretetből, önkéntesen végzett szolgálat, hiszen ennek belső indítatásból kell erednie. Ha az előbb említett okból klasszikus értelemben nem tudjuk tanítani, a hittan órák kiváló lehetőséget adnak arra is, hogy fejlesszük és gyakoroltassuk a mások szükségleteinek észrevételére való érzékenységet. A továbbiakban éppen ezért évfolyamokra bontva szeretném megvizsgálni és bemutatni, hogy a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház által használt hittankönyvekben melyek azok a bibliai történetek és témák, amelyek lehetőségeket adnak erre.

Isten tenyerén, Református hittan tankönyv 1. osztályos tanulók részére [8]

A 11. *Óvjuk a természetet* című lecke arról tanít, hogy Isten az emberekre bízta a teremtet világot, hogy vigyázzanak rá. Bár a leckében nem jelenik meg az önkéntesség, de mivel a környezetvédelemről szól, így felhívhatjuk a tanulók figyelmét az olyan akciókra (pl. szemétszedés), amelyet akár már ők is végezhetnek önkéntesen.

Jézus megvendégel 5000 embert című 22. leckében találkozhatunk az önkéntes adománnyal. A történetben rámutathatunk, hogy a kisleány önként adta oda az 5 kenyérét és 2 halát, így segítve, hogy az ott lévő emberek jóllakjanak. A történethez kapcsolódó kérdések segítik annak a megfigyelését, hogy kinek tudnak segíteni a környezetükben (idősnek, betegnek).

Istennel az úton, Református hittan tankönyv 2. osztályos tanulók részére [9]

A Jézus tanít című 22. lecke foglalkozik *Az irgalmas samaritánus* történetével. A történethez kapcsolódó kérdés, hogy mit tennének ma, ha segítségre szoruló embert látnának az utcán? A kérdés segíthet végiggondolni a saját lehetőségeiket, illetve további gyakorlati ötleteket hallhatnak a társaiktól. Ezek a későbbiekben segíthetik őket az spontán jövő, önkéntes cselekvésben.

Ugyancsak ehhez a leckéhez tartozik *A szeretet cselekszik* című olvasmány, amelynek képei olyan - a gyermekek életében is előforduló helyzeteket mutat be -, amelyben segítségére lehetnek másoknak. Az olvasmányhoz tartozó képek szintén segítik az érzékenyítést a mások szükségleteinek megfigyelésére.

A szeretet gyakorlása egymás között a Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban című olvasmány is ehhez a leckéhez kapcsolódik, amely azokat a lehetőségeket mutatja be, amelyek által az egyház a nehéz helyzetben levőket segíti, és arra biztat, hogy kapcsolódjanak be a segítő programokba.

A szabadító Isten szeretetében, Református hittan tankönyv 3. osztályos tanulók részére [10]

A 3. évfolyam hittankönyvében a 15. lecke *Veszteségeink* című olvasmánya alkalmas az érzékenyítésre, hiszen a diakónia nem csak a testi, hanem lelki segítségnyújtást is jelent. Ezt a célt erősíti *A Tudod-e?* című rész és a Feladattár utolsó kérdése is.

Isten a mi királyunk, Református hittan tankönyv 4. osztályos tanulók részére [11]

A *Zebedeus fiainak kérése* című 21. lecke foglalkozik azokkal a szolgálatokkal, amelyek által Isten szeretete láthatóvá válik a világban. A képek segítik a szolgálati, segítségi lehetőségek felismerését. A *Tudod-e?* című részben található egy rövid ismertetés a Szeretethíd elnevezésű református önkéntes napról is, illetve a programon való részvételre biztatja a gyerekeket.

Istennel a döntéseinkben, Református hittan tankönyv 5. osztályos tanulók részére [12]

Az *első keresztyén gyülekezet* című 19. leckében találunk utalást arra, hogy az első keresztyének hite a cselekedetekben is megmutatkozott: önkéntesen szétosztották a vagyonukat, ahogy éppen szükség volt rá, szeretetből gondoskodtak a szegényeikről, meglátogatták az özvegyeket és segítettek a bajba jutottakon. Az érzékenyítést tovább segíti a *Feladattár* a lehetőségeik végiggondolásáról és a gyakorlati megvalósításukról.

Isten világosságában, Református hittan tankönyv 6. osztályos tanulók részére [13]

A 6. osztályosok könyvében is egyetlen olyan leckével (10. lecke) találkozunk, amely kitér az önkéntes segítségnyújtás témájára. A *Segíts és ajándékozz* című lecke a lopás pozitív ellenpéldájaként az ajándékozással történő segítségnyújtást állítja a kiskamaszok elé. Gyakorlati példaként a Nyilas Misi Karácsonya elnevezésű jótékonyági akciót említi, amelyben ők is részt vehetnek. A Feladattár kérdései a saját tulajdonukban lévő tárgyak elajándékozásával a segítségnyújtás szándékát mélyítik el.

Isten vonzásában, Református hittan tankönyv 7. osztályos tanulók részére [14]

A *Hogyan bánjunk a javainkkal?* című 12. lecke *Gondold végig! Beszéljétek meg!* kérdései adnak lehetőséget végiggondolni, hogy a saját javaikkal hogyan tudnának másokon segíteni.

Isten igéjének tükrében, Református hittan tankönyv 8. osztályos tanulók részére [15]

Bár a *Férfiak és nők a történelem tükrében* című olvasmány nem a szeretetszolgálatához kapcsolódik, de az olvasmány végén néhány református férfiről és nőről² található rövid információk, főként, hogy mire indította őket a hitük, ismét csak lehetőséget adnak annak a végiggondolására és megbeszélésére, hogy ők maguk mit tehetnek, mit tehetnének a szűkebb vagy tágabb környezetükért, közösségükért.

² Molnár Mária, Pilder Mária, Zsindelyné Tüdös Klára, Nehézy Károly és Tóth Kálmán

Istennel a mindennapokban, Református hittan tankönyv 9. osztályos tanulók részére [16]

A 9. osztály hittankönyvének különlegessége, hogy 3 középiskolai modulból állították össze.³

A Bevezetés a keresztyén felekezetek világába című modul *Református istentiszteleten* leckéje ad lehetőséget az istentiszteleti adakozás részéhez kapcsolódva az önkéntes adományokról való beszélgetésre.

A református egyházismeret alapjai modul *Szlovákiai Református Keresztyén Egyház felépítése és szolgálata* című leckéjében található információ az egyház gyülekezeti, hitéleti és társadalmi szolgálatáról. A rövid, átfogó ismeretek mellett QR kódok is találhatóak benne, amelyek a tanulókat bővebb információkért a honlapokra irányítják. A *Gondolkodjunk!* rész 1. kérdése feladatul adja számukra a segítségnyújtás megszervezését.

ÖSSZEFOGLALÁS

A hittankönyvek vizsgálatából megállapítható, hogy minden évfolyam anyagában található legalább egy olyan lecke, amellyel felhívhatjuk a figyelmet az önkéntességre. Bár az önkéntesség belső indíttatásból kell, hogy történjen, ezek a leckék lehetőséget adnak arra, hogy segítsük a tanulókat észrevenni mások testi vagy lelki szükségleteit, és

³ A Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban használatos hittankönyvek a Magyarországi Református Egyház Hit- és erkölcstan tankönyveinek adaptációi. Mivel Magyarországon az általános iskola 8 osztályos, Szlovákiában pedig 9, így 3 középiskolai modul lett egybeszerkesztve a 9. osztály részére: Bevezetés a keresztyén felekezetek világába, A református egyházismeret alapjai, Jézus gyógyításai és hatalma a természeti erők felett.

bíztassuk őket a cselekvésre is. Természetesen leginkább úgy tudjuk őket érzékenyíteni, ha mi magunk járunk előttük jó példával.

IRODALOMJEGYZÉK

[1] Zentai László: *Önkéntes segítség Magyarországon ma és holnap*. Polgári Szemle, 2, 5, http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=105

[2] Commission of the European Communities: *Commission Staff Working Document*, Brussels, 2009

<https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2009:0725:FIN:EN:PDF>

[3] Nádudvari Zoltán: *Az önkéntesek munkavégzésének mérése, elemzési háttere* https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2011/2011_05/2011_05_582.pdf

[4] Bartal Anna Mária: *Önkéntesek és nem-önkéntesek a 2008. évi Európai Érték Vizsgálat tükrében – avagy, aki önkéntes nagyobb valószínűséggel boldogabb és elégedettebb?* <http://docplayer.hu/277735-Onkentesek-es-nem-onkentesek-jellemzoi-a-2008-evi-europai-ertek-vizsgalat-tukreben.html>

[5] Fényes Hajnalka, Kiss Gabriella: *2011 – az Önkéntesség Európai Éve, Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége* http://www.munka-lap.hu/onkentes_files/onkentes03.pdf

[6] Nagy István: *Diakónika*, Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kara, Nagykőrös, 2011

[7] Béres Tamás: *A diakónia szociáletikai alapjai*, Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapest, 2019, <https://dtk>.

tankonyvtar.hu/bitstream/handle/123456789/12236/diakonia_szocioetikai_alapjai.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[8] Bölcsföldiné Türk Emese, Szászi Andrea, Szénási Lilla, *Isten tenyerén, Református hittan tankönyv 1. osztályos tanulók részére*, Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2018, ISBN 978-80-972985-0-0

[9] Kustár Gábor, Szászi Andrea: *Istennel az úton, Református hittan tankönyv 2. osztályos tanulók részére*, Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2018, ISBN 978-80-972985-1-7

[10] Szabóné László Lilla: *A szabadító Isten szeretetében, Református hittan tankönyv 3. osztályos tanulók részére*, Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2018, ISBN 978-80-972985-2-4

[11] Szabóné László Lilla: *Istennel a döntéseinkben, Református hittan tankönyv 4. osztályos tanulók részére*, Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2018, ISBN 978-80-972985-3-1

[12] Árvavölgyiné Szatmári Ibolya, Kustár Gábor, Szászi Andrea, Miklya Luzsányi Mónika: *Istennel a döntéseinkben, Református hittan tankönyv 4. osztályos tanulók részére*, Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2018, ISBN 978-80-89964-00-0

[13] Pluhár Gáborné, Szászi Andrea: *Isten világosságában, Református hittan tankönyv 6. osztályos tanulók részére*, Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2020, ISBN 978-80-89964-12-3

[14] Bölcsföldiné Türk Emese, Szászi Andrea: *Isten vonzásában, Református hittan tankönyv 7. osztályos tanulók részére*, Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2018, ISBN 978-80-972985-5-5

[15] Szászi Andrea: *Isten igéjének tükrében, Református hittan tankönyv 8. osztályos tanulók részére*, Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2018, ISBN 978-80-972985-7-9

[16] Márkus Gábor, Laczay András, Hodossi Sándor, Thoma László, Nagy Márta, Szászi Andrea: *Istennel a mindennapokban, Református hittan tankönyv 9. osztályos tanulók részére*, Református Keresztyén Egyház Kulturális és Közművelődési Központja, Rimaszombat, 2018, ISBN 978-80-89964-03-1

NŐI SZEREPEK A CSALÁD, HIVATÁS ÉS ÖNKÉNTESÉG FESZÜLTSGÉBEN

WOMEN'S ROLES IN THE TENSION BETWEEN FAMILY, VOCATION AND VOLUNTEERING

Katalin PÓLYA¹

ABSTRACT

Most professions require a whole person. If we want to do something well, if we want to put ourselves into it, if we want to see our work as a form of self-expression, or even a sense of achievement, we have to invest time and energy. They say that behind successful men there is always a strong woman. But who is behind the successful woman?

This paper outlines the complex tensions between different women's roles and examines the advantages and disadvantages of proposed solutions. A supportive family background can be the primary help in empowering women. But is it possible to replace the wife, the mother in a family to such an extent that it is reassuring for the woman, that it does not cause her further remorse?

The other solution is at the societal level: gender mainstreaming efforts.

Keywords: women's roles, profession, family responsibilities, volunteering

¹ Mgr. Pólya Katalin, PhD., adjunktus (Selye J. Egyetem, Komárom),
polyak@ujs.sk

BEVEZETÉS

A legtöbb foglalkozás egész embert kíván. Ha valamit jól akarunk csinálni, ha beleadjuk önmagunkat, és munkánk egyfajta önkifejezés, netán sikerélményeket akarunk benne megélni, időt, energiát kell befektetnünk. Azt mondják, a sikeres férfiak mögött mindig ott áll egy erős nő. De ki áll a sikeres nő mögött?

Jelen tanulmány felvázolja a különböző női szerepek összetett feszültségét és vizsgálja az azokra adott megoldási javaslatok előnyeit, hátrányait. A támogató családi háttér lehet az elsődleges segítségnyújtás a nők szerepfeszültségében. De pótolható-e a feleség, az anya egy családban olymértékben, hogy az megnyugtató legyen a nő számára, és ne okozzon újabb lelkiismeret-furdalást?

A másik megoldási kísérlet társadalmi szintű: a gender mainstreaming törekvései.

1. Anyaság, hivatás, önkéntesség

A bibliai teremtetéstörténetben arról olvasunk, hogy a férfit és nőt Isten egyaránt a saját képére teremtette, s együttesen kapták a szaporodás, sokasodás küldetését (1Móz 1, 27-28). A két nem egyenértékű, de nem egyforma. A férfi és a nő különbözősége, a nemiség fenntartások nélküli igenlése Isten jó rendelése [6]. De ha valaki nem hisz a teremtésben, az evolúció is azt vallja, hogy az ésszerűség és szükségszerűség formálta az embert – férfit és nőt – az évmilliók alatt olyanná, amilyenek ma. A női agyféltekéket összekötő kérges test fejlettebb, ezért a nők inkább érzelmi beállítottságúak, az érzelmeiket jobban képesek szavakba önteni, egyszerre több dologra tudnak figyelni, mint a

férfiak. Ezzel szemben a térbeli orientáció, a matematikai készségek – azaz a bal agyféltekéhez kötött jellemzők –, a férfiak esetében hangsúlyosabbak. A női agy fő szervező elve az empátia, a férfi agyé pedig a rendszeralkotás. A különbség már gyermekkorban megmutatkozik: ha kislányok kapnak egy sírós játékbabát, öltöztetik, etetik, babusgatják őket, a fiúk meg szétszedik, hogy megnézzék, mi adja a síró hangot, mitől mozog a szeme. Rengeteg eltérés van, amelyeket sorra fedeznek fel, és amelyekről sokat olvashatunk agykutatók műveiben [3].

Ha tehát pusztán evolucionista módon akarom megfogalmazni, akkor is azt kell mondanom – a Szentírással nagy egyetértésben –, hogy mindezek az anatómiai eltérések azért vannak, hogy mindkét nem el tudja látni alapvető feladatát az életben. A nők alapvető feladata az anyaság, ami persze nem zárja ki azt, hogy egy lány bármilyen hivatásban megállja a helyét. A nők szinte kivétel nélkül minden területen ugyanúgy kiváló eredményt érhetnek el, mint a férfiak. Ugyanakkor ez a valóságban ritka esetben valósul meg. Senki előtt nem ismeretlenek a „női kvóta” vagy az „üvegplafon” kifejezések. Politikai programmá nőtte ki magát az a törekvés, miszerint vezető pozícióban, jól fizető állásokban meghatározott számban kell magukat a nőknek is képviseltetniük. 2022-ben döntött az Európai Bizottság pl. arról, hogy 2027-re minden Európai Unióba bejegyzett tőzsdei cég vezetői pozícióját minimum 40 százalékban nőknek kell betölteniük [7]. Nem a rátermettséggel, nem az alkalmassággal a mérce, hanem a nem. A probléma gyökerét abban kell keresni, hogy amikor megszületik az első gyermek – márpedig többnyire manapság még hála Istennek megszületik –, az anyaság minden más női szereppel szemben előnyt élvez. A gyermek egy időre mindennél

fontosabbá válik. Az időszak hossza eltérő, de előbb-utóbb minden nő szembesül azzal a problémával, hogy vissza kell menni a munkahelyére, és nem csak a gyermek, de munkája is egész embert kíván. Melyiket adja fel, vagy melyik fog károsodni miatta: a gyermeke, vagy a hivatása, vagy mindkettő? A fent említett két női empátia mellé még szinte magától értetődő módon társulnak az önkéntesen vállalt plusszfeladatok. Rengeteg nőt ismerünk mindannyian, akik kutyatápot, plédeket gyűjtenek ismerőseik körében menhelyek számára, ovitornát szerveznek kisgyermekeknek, nappalijukban SNI gyermekeket nevelő anyáknak tartanak önszegélyező csoportos foglalkozásokat, vagy éppen rendszeresen takarítják a templomot. Különösen azokra hárul nagy teher, akiknek a foglalkozásuk nem csupán munka, hanem hivatás is: egészségügyi dolgozó, pedagógus, lelkes, stb.

2. Megoldás vagy csupán próbálkozások

A fent említett feszültség oldására valamilyen módon mindenki tesz próbálkozásokat. Ezeket jelen tanulmányomban két csoportba sorolom: családon belüli segítség bevonása, illetve társadalmi szintű követelések.

2.1. Családon belüli támogatás

Egy gyermeknek jó esetben két szülője és négy nagyszülője van. Az apa jelenléte és részvétele a gyermek nevelésében az első pillanattól fogva szükséges. Fontos a gyermek miatt, fontos az apa érdekében is, és nagyon sokat tud könnyíteni a szerepfeszültségben élő nőn is. De bármilyen készséggel segít is egy apa, az mindig segítség lesz, könnyítés, az igazi teher akkor is az anyán nyugszik. A gyermeknek a bizton-

ságos kötődés érdekében az első időszakban különösképpen, de bizonyos ideig a továbbiakban is nagymértékben az anyára van szüksége [2]. Az ebből fakadó fáradtság és bűntudat pedig éppen az ellenkezőjét váltja ki, amit egy anya el szeretne érni: a gyerekekkel töltött időnek pusztán hossza van, mélysége, minősége kevés. Minden dolgozó nő problémája ez. Amikor dolgozik, furdallja a lelkiismeret, hogy már megint nincs együtt a gyerekével. Ha otthon van, azért szorong, mert a hivatásában nem tud kellőképpen helytállni. Így ez örök szorongást, feszültséget okoz, amit megérez a család is.

A család, mint a társadalom alappillére organikus egységként létezik, amelyben ha az egyik tag szenved, az egész szervezet sérül. Ha az anya bűntudattal terhelt, a gyerekek nyugtalanok, az apa boldogtalan. A nők szerepe ugyanis nem csak az anyaságban fontos, hanem a szeretet sokféleségével tartja össze az egész családot, amely színtere az egészséges lelkületű ember felnövekvésének. De nem ró-e ez újabb lelki terheket a nőkre? Témánkat illetően Blaskó Zsuzsa 2008-as tanulmánya éppen azt vizsgálja, miként befolyásolja a kisgyermekes anyák munkavállalása (vagy annak hiánya) a családok, illetve az egyes családtagok jól-létét, ideértve a (házas)társ jól-létét, a házassági vagy élet-társi kapcsolat minőségét, valamint a gyermek fejlődését [1]. A szakirodalmi áttekintés alapján megállapítja, hogy annak „nem sikerült egyértelműen kimutatnia, hogy a pozitív kötődés feltétlenül sérülne akkor, ha az anya munkát vállal a gyermek korai éveiben. Azok a vizsgálatok, amelyek dolgozó és nem dolgozó anyák gyermekeit hasonlították össze, valójában nem tártak fel olyan szisztematikus különbséget a két csoportba tartozó gyermekek pszichológiai jóléte között, amely kifejezetten (per se) az anya mun-

kába állásából következne” [1]. Rámutat ugyanakkor arra, hogy minden egyes eset több tényező: számít, hány éves a gyermek az anya munkába állásakor, számít az alternatív gyermekellátást biztosító személy vagy intézmény jellege, és nem utolsósorban az anya munkahelyének milyensége (időbeosztás, tolerancia, gazdasági előny, munkából fakadó sikerélmény, stb.).

Ebben az összefüggésben jut szerephez újfent az önkéntesség kérdése. Mert az embernek, a nőnek az életben sikerélményekre is szüksége van. A munkájában sikeres nő kevésbé hajlamos önkéntes munkát vállalni, hiszen erejét kellőképpen feléli a család és hivatás feszültsége. Korábbi statisztikai vizsgálatok alapján viszont kimondhatjuk, hogy ezen a téren a nyugdíjas korú nők a legaktívabbak, ami mutatja, hogy „a nyugdíjba vonulást követően az idősödő népesség nem kíván a munka világában hirtelen passzív vá válni, és a társadalomból kiszakadni, hanem önkéntes tevékenysége révén hasznosnak kívánja érezni magát, szívesen segít másokon, vagy szolgál valamilyen társadalmi ügyet” [5].

2.2. Társadalmi szintű elvárások, gender mainstreaming

A támogató családi háttér természetességével szemben áll az ún. „gender” elmélet, amely minden jó szándéka ellenére összekeveri a különbözőséget az egyenlőtlenséggel. Szeretném hangsúlyozni, hogy az egyenlőtlenséget az emberek hozták létre. Isten a nőket a férfiakkal egyenlőnek teremtette, csak más feladatokkal látta el őket, és hogy ezeknek a feladatoknak meg tudjanak felelni, különbözőek. A férfi és a nő a teremtésben kiegészítik egymást, és a több évszázados gyakorlatot, miszerint a férfi dominanciáját a teremtésbeli elsőbbsége és a névadás felsőbbbsége is alátá-

masztja, a bibliai teremtetéstörténet vitatja. Az Isten képmására teremtett ember maga is uralkodik a teremtett világ felett, amelynek egyik aspektusa az állatok elnevezése. Névadás közben azonban Ádámban az is tudatosul, hogy az állatvilágban hímnemű és nőnemű alkot egy párt, neki pedig ennek analógiájára nincs párja. Az állatok elnevezése tehát azt a célt szolgálja, hogy Ádám ráébredjen: szüksége van a nőre, mint hozzáillő társra. Felmerül a kérdés, nem hordozza-e mégis a szöveg magában a nő alacsonyabb-rendűségének gondolatát akkor, amikor őt Isten nem a föld porából, hanem Ádám oldalából teremti meg? Mivel azonban épphogy nem egy új Ádámra van szükség, aki az első analógiájára a föld porából származik, hanem egy vele kompatibilis társra, a csontból való csont, testből való test (Gen 2,23) fejezi ki leginkább a kettejük közti rokonságot, összetartozást. A férfi egyenrangú partnere a nő, aki vele egylényegű, ugyanúgy ember, mint ő. Az asszonyt – ahogyan a férfit is – , Isten speciális teremtető munkája hívja életre. A nő származásban, küldetésben azonos a férfivel, de különbözik tőle, s éppen ezért illenek egymáshoz.

Mit kezdjünk hát az un. „gender” elmélettel? Kopp Mária a gender ideológia pozitív oldalát hangsúlyozva kifejti, hogy a mai gyermekeket fel kell készíteni az olyan családi életre, amelyben férfi és nő együttesen vesz részt az otthoni problémák megoldásában. Vallja, hogy a férfiak túlélésében jelentős javulást eredményez, ha a munkahelyi és társadalmi szerepvállalással szemben megnövekszik számukra a család értéke [4]. Ezzel a keresztyén családdalmodellel egybehangzó szemlélettel szemben azonban az utóbbi időben a „Gender mainstreaming” jelszava alatt egy olyan agresszív ideológia hódít teret, amely az embert pusztá ösztönlény-nyé degradálja. A gender-elmélet szerint a kétpólusú nem

kulturális befolyásra alakul ki, és nem biológiai valóság, mondhatni társadalmi folyamatok következménye. Az eszmerendszer a nemek tagadásán túl tagadja a család létjogosultságát is, mint amely a nőt elnyomó társadalmi rend melegágya. Stratégiai lépéseket tesznek arra, hogy a házasság, a család intézménye és az anyaság terhe alól „felszabadítsák” a nőt [9]. A gender ideológia célja: eltörölni az emberi méltóságot, szétrombolni a család intézményét, semmibe venni a házasságot, degradálni az anyaságot, támogatni a természetellenes szexuális praktikákat, a tinédzserek közötti szexualitást, lejáratni a keresztény értékeket. S ha ezt elérték, létrehozni egy olyan embert, aki „azt sem tudja, hogy fiú-e vagy lány”, sehova sem tartozik, egyedül van, ezért szabadon manipulálható [8]. Az elmúlt közel 30 évben a „gender mainstreaming” képviselői hatalmas gyakorlati eredményeket értek el, miközben az emberek észre sem vették, vagy éppen olyan köntösben tálalva kapták, hogy fel sem ismerték a veszélyeit. Az ENSZ 1995-ben, az EU 1996-ban kötelezte el magát mellette, és 2006-tól a homofóbiát a rasszizmussal és az antiszemitizmussal egy szinten említik. 2008-tól az EU parlament határozata alapján számítani kell a nemekre utaló kifejezéseket, ill. magatartásformákat az oktatásból, és az erre való érzékenyítést már az óvodákban el kell kezdeni. Kérdés azonban, hogy az elfogadásnak mindenképpen kieroszakolt felforgatáson, vagy inkább az önfogadás és a kölcsönösség bibliai alapjain kell-e alapulnia?

BEFEJEZÉS

A nők szerepkonfliktusa, amely az anyaság, hivatás és esetenként az önkéntesség feszültségéből adódik, olyan mélyen gyökerezik, hogy sem a családi háttér, sem a társadalmi szintű gender program nem képes kellő mértékben feloldani. Az előbbi azért nem, mert a kimerült anya szerepét egy kimerült apa, illetve aktív munkaviszonyban levő nagyszülő nem tudja átvállalni, az utóbbi pedig azért nem, mert éppen a családot, az egyetlen esélyes támogató szervet támadja, bomlasztja. Marad hát ismét az erős nő, aki hátán cipeli a világot, mégsem csinál semmit.

1. ábra

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] BLASKÓ Zsuzsa. *Does early maternal employment affect non-cognitive children outcomes? - A literature review*. Budapest: Corvinus University, 2008. ISBN 978-963-979-619-5
- [2] BOWLBY, John. *Attachment*. In. *Attachment and Loss* Vol. 1. New York: Basic Books, 1996.
- [3] FELLNER Máté, VARGA Bálint, GROLMUSZ Vince. *The frequent complete subgraphs in the human connectome* <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0236883> [cit. 2022.11.05.]
- [4] KOPP Mária. *Skóciai Szent Margit a gender kutatások szentje?* In. *Magyar Bioetikai Szemle* (2010/1-2) 56-61.
- [5] KSH. *Önkéntes munka Magyarországon*. 2012
<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/onkentesmunka.pdf> [cit. 2022.11.08.]
- [6] NEUER, Werner. *Férfi és nő keresztény szemszögből*. 5., javított kiadás. Brunnen-Verlag, Gießen et al., 1993, ISBN 3-7655-9503-9.
- [7] POLITICO: *Council advances EU plan to put more women on corporate boards*. <https://www.politico.eu/article/european-council-advances-plan-to-put-more-women-on-corporate-boards-ursula-von-der-leyen/> [cit. 2022. 03. 19.]
- [8] PÓLYA Katalin. *A keresztény nő a gender mainstreaming ellenében*. In. *Az Európai Unió gender mainstreaming programja*. - 1. kiadás. Komárno: Univerzita J. Selyeho, 2016. ISBN 978-80-968727-9-4.
- [9] TOMKA Ferenc. *A szexuális forradalomtól a gender forradalomig*. In. *Magyar Bioetikai Szemle* (2010/1-2) 62-74.

A GYÜLEKEZET ÉS AZ ÖNKÉNTESSÉG

THE CHURCH AND VOLUNTEERING

Csík György¹

ABSTRACT

When we look at the service of volunteering, we realize that it is motivated by nothing more than the love God has given us. Voluntary church work can be directed towards the congregation itself - so we can call it an internal target group, or when it acts for itself - or it can be extra-congregational, when the congregation does voluntary church work directed towards society, or focused on a section of society.

Keywords: congregation, volunteering, diaconia

BEVEZETÉS

Mielőtt az önkéntesség gyülekezeti formáit számba vennénk, szükséges tisztázni azt, hogy **mi a teológiai alapja** a gyülekezeti önkéntességnek, **mi motiválja** az önkéntest, és **ki, vagy kik irányában történik** az önkéntes munka. Nem új keletű fenomén az önkéntesség, mert ahogyan megalkult az első gyülekezet², már ott és a későbbiekben is hallunk olyan történeteket, illetve hallunk olyan szolgálatról/

¹ Mgr. Csík György, PhD., SJE Református Teológiai Kar, Alkalmazott Tudományok Tanszéke, csikg@uj.s.sk

² Ap. Csel. 2, 37-47

szolgálatokról, amelyek világi értelemben az önkéntesség számlájára írhatóak. Tehát a gyülekezetnek és annak tagjainak, van miből meríteni. A mai kor szükségletei és az erre való „személyes válasz” ötvözése az egyén meglátásával, ötletességével, megteremti az önkéntességet. Ismételten hangsúlyozom, hogy ez a szolgálat nem új keletű, pusztán formája, tartalma változó a korhoz mérve. Az egyház ezt az önkéntes gyülekezeti munkát egy görög szóval azonosítja, mégpedig a diakóniával³. A diakónia hivatott arra, hogy az önkéntes munkát végezze a gyülekezetben, amely kihat a társadalomra, a világra is⁴, amelyben él.

A gyülekezet és az önkéntesség rövid teológiai megalapozása

Ha az önkéntesség szolgálatát megvizsgáljuk, rádöbbenünk, hogy annak nem más, mint az Istentől kapott szeretet a motivációja. Ha pusztán az ember, a felebarát⁵ irányába történik ez a szolgálat, akkor az Istentől kapott, Jézus Krisztuson keresztül megjelenő szeretet a motivációja. De történhetik ez a teremtés irányába is, ahol pedig az Isten felszólítását, parancsát, illetve ennek betartását láthatjuk a cselekvés mozgatórugójaként. Ebben jelen van nemcsak a teremtés egyfajta birtoklása és uralása⁶, de megvan benne annak megőrzése, tiszteletben tartása is, amely az ember

³ διακονεῖν - szolgálni, a szolgálat tevő a διακονοῦς, lásd: Mk 15, 41, vagy 2 Kor 9, 12-13, Ef. 4, 12,

⁴ Ehhez bővebben lásd: Pászori Kupán István: A diakónia újszövetségi és egyházi alapjai, Teológiai Fórum 1/2022, 85-101 oldal

⁵ Luk. 10, 25-37

⁶ 1 Móz 1, 18: „...hajtsátok uralmatok alá! Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és a szárazföldön mozgó minden élőlényen!”

cselekvésének a motivációja, hogy a későbbi generációk számára úgy megőrizze és megtartsa, hogy az isteni ajándék, a teremtés – számukra is – maradéktalanul örömet okozzon. Tehát azt kell mondanunk, hogy végső soron az önkéntes munka forrása a szeretet. Az ember – illetve – felebarát, vagy a teremtés – illetve – természet irányába kiáradó szeretet az, ami kezdeményezi az emberben az önkéntességet és az önkéntes munka megvalósulását.

Ezek után azonban szólnunk kell az önkéntes munkából fakadó eredményekről is. Igen, sok esetben az önkéntes munka végzője először a munkájából eredő fáradtságot tapasztalja meg. Ez nem is annyira furcsa, mert az ember megfárad a többletmunkában. Teljesítenie kell a munkában, teljesít otthon a családja számára, és ezen felül az önkéntesen vállalt feladatban. Tehát valós a fáradtságérzete, még akkor is, ha a vállalt önkéntes munka saját akaratából fakad.

Az önkéntes a következőkben azonban már arról számol be, hogy milyen boldogság tölti el a lelkét. Hogy mennyire tud örülni annak, hogy részt vehetett valaminek a megvalósításában, hogy valamit előremozdított a közösség ügyében, vagy valaminek a megóvásában, megmentésében részt vállalt. Ebben megtapasztalhatja – még, ha sokszor nem is tudja szavakba önteni – azt, hogy részese lett az isteni teremtés megóvásának, vagy az isteni rend valamiféle megvalósításának. Semmi más nem tud olyan igazi, valós és mély örömet okozni az ember számára, mint az, ha ilyen speciális formában, valamennyire részese lehet a teremtésnek. Itt természetesen rész – teremtésről lehet csak szó, vagy pusztán a teremtés megóvását érintjük, amelyben lehetnyi ízelítőt nyer az ember egy olyan sikerélményből,

amihez nincs fogható. A Bibliában több helyen is találunk erről bizonyítékokat, de legmarkánsabban talán a teremtés folyamán hallunk erről, amikor maga Isten teremtői munkájáról mondja ki a szerző: „És látta Isten, hogy ez jó.”⁷ vagy „És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó.”⁸

Ebben azonban már érintjük a munkánk elején vázolt második gondolatkört is, hogy mi a motivációja az önkéntes munka cselekvőjének. Megtapasztal valamit az ember a „jó”, az „igen jó” fogalmából. Könnyen válaszolhatunk azzal, hogy egyfelől a személyes öröm, másfelől pedig az örömszerzés, tehát a felebarát örömében való részvétel (örömet okozni a felebarátnak abban, hogy gondoskodom róla, vagy egy elvégzett munka által, amiben a felebarát is érdekelt, esetlegesen, amit nem tud olyan hatékonyan és gyorsan egyedül elvégezni) az, ami meghatározó, ami személyes örömet jelent. Meg kell azonban említenünk még egy fontos motivációs elemet, mégpedig az önkéntes gyülekezeti munkában a találkozás örömet is, hiszen gyakran nem egyedül, hanem többen, egymással közösségben végezzük ezt a feladatot. Mivel Isten közösségre teremtette az embert⁹, így természetesen fontossá válik a közösség és a megvalósuló öröm, – a végzendő feladat által és a közösségben kialakuló öröm – még mélyebb, maradandóbb lesz a felebarát, az ember, a gyülekezeti tag számára.

Így jutunk el a bevezetőnkben említett harmadik gondolatkörhöz, hogy: ki, vagy kik irányában történik az önkéntes munka? Ennek a kérdésnek a megértése, megválaszolá-

⁷ 1 Móz. 1, 10b, 12b, 18b, 21b, 25b

⁸ 1 Móz. 1, 31a

⁹ 1 Móz. 2, 18

sa érdekében már egy konkrét gyülekezetet látok magam előtt, mégpedig a SZRKE¹⁰ Tanyi Egyházközségét. Mindezen túl bizonyos vagyok benne, hogy ez nem csupán a megnevezett egyházközség esete, hanem SZRKE nagyon sok gyülekezete is ugyanazokat, vagy hasonló élményeket él meg az önkéntes gyülekezeti munkával kapcsolatosan.

Mielőtt azonban elkezdenénk az önkéntes gyülekezeti munkának ezt a pontját boncolni, itt is szükséges két szempontot felismerni. Az önkéntes gyülekezeti munka irányulhat magára a gyülekezetre – így nevezhetjük azt belső célcsoportnak, illetve amikor önmaga számára cselekszik –, vagy lehet gyülekezeten kívüli, amikor a gyülekezet a társadalom felé irányulva, vagy a társadalom valamelyik rétegére összpontosítva végzi az önkéntes gyülekezeti munkát.

Először foglalkozzunk hát azokkal az önkéntes cselekményekkel, amelyek magában a gyülekezetben, a gyülekezet tagjai irányában történnek. Ha korcsoportok szerint tanulmányozzuk, akkor meg kell említenünk a gyerekekért történő önkéntes munkát. Itt elsősorban ne csak a lelkipásztor munkájára gondoljunk, hiszen a gyerekekkel és a fiatalokkal való foglalkozás elsősorban munkaköri kötelessége. Gondoljunk a gyerekek számára szervezett nyári táborok és találkozók megszervezésére, megvalósítására. Ez az a pont, amelyet sokan, még a gyülekezetből is csak távolabbról ismernek, mert szinte eltörlül, láthatatlanná válik a megvalósuló összejövétel mögött, pedig sok esetben ettől a munkától függ egy találkozó sikere. Ezeknél különösen a gyülekezet nő tagjai azok, akik oroszlánrészt vállalnak ennek a lebonyolításában. A táborozók ellátása nem

¹⁰ Szlovákiai Református Keresztyén Egyház

kis feladat, mert gondolni kell a tízórai elkészítésére, majd az ebéd bebiztosítása és az uzsonna készítésére. Mivel a táborok főleg a nyári szünetekben kerülnek megrendezésre, szükséges a jelenlevők, esetünkben a táborozó gyerekek és a tanítást, foglalkozásokat végző vezetők számára a napi folyadékbevitelt is bebiztosítani. A poharak előkészítésétől kezdve, a víz, az üdítő hűvös helyen való tárolásán keresztül az étel előkészítéséig, és annak az előírások szerinti megfelelő tárolásáig, kiosztásáig mind nagy feladatot jelentenek a gyülekezet önkénteseinek. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy az alkalmak után minden nap takarítani is kell, hogy tiszta és higiénikus környezetet tudjunk biztosítani számukra. Ilyenkor az önkéntesek szétosztják a munkát egymás közt. Vannak, akik az ételek bebiztosításánál segídeknek, és vannak, akik a takarítást vállalják. Nem feledkezhetünk meg a gyülekezet férfi önkénteseiről sem, akik kirándulások szervezésénél saját gépjárművükkel segítenek a résztvevők szállításában. Ők azok, akik a szabadtéri sütés és főzés esetén a nehezebb fizikai munkát, a katlan és a grill előkészítését végzik, majd az étkezés befejezésével vállalják a takarítást.

Hasonló a helyzet akkor is, amikor a gyülekezeti alkalmainkat, találkozóinkat szervezzük. Nem kis munka például a templombelsőt úgy átalakítani, hogy ott előadást, vagy egy koncertet tudjunk megtartani. Az előadó személy szükségleteit is figyelembe kell venni, és be kell biztosítani azokat a tárgyakat is, amelyekkel esetlegesen a gyülekezet nem rendelkezik¹¹. A koncertet adó kórus számára elő kell készíteni a helyszínt, és meg kell teremteni a szükséges felté-

¹¹ Kivetítő, filmvászon, vagy egyéb kellék stb.

teleket¹². A szorgos kezek mellett mindez technikai ismeretet is igényel. Önkénteseink pedig szabadidejüket, erejüket feláldozva végzik feladatukat. Ilyen találkozók után szinte majdnem minden esetben sor kerül a jelenlévők, úgy az előadók, mint a jelenlévők megvendégelésére (szeretettelvédségre) is. Ilyenkor szükség van az önkéntes asszonyok munkájára, de még a fiatalok is segédkeztek, hogy egy-egy ilyen alkalmat kellemessé és maradandóvá tudjunk tenni a jelenlévők - résztvevők számára¹³.

Következő fontos momentum egy gyülekezet életében az istentiszteletekre való eljutás segítése. Meg kell említenünk azt az önkéntes alapon történő szállítói szolgálatot – ami napjainkban szinte természetesnek tűnik –, amelyet gyülekezetünk egyik nőtagja végez saját gépjárműjével. Minden vasárnap, minden ünnepi alkalomra, minden hétközi istentiszteleti alkalomra saját autójával szállítja a nehezen járó, idősebb testvéreket, hogy el tudjanak jönni az istentiszteleti közösségbe¹⁴.

A isteni teremtésben való részvétel

Fontos pillanatok voltak a tavaszi önkéntes faültetés alkalmai¹⁵, amelyen gyülekezetünk fiataljai a helyi alapiskolával közösen végeztek. Ez az önkéntes munka 2002 – 2012-ig

¹² Hangosítás bebiztosítása, hangfalak beállítása, áram – csatlakozók előkészítése ...stb.

¹³ Gondolok itt a pünkösdi, adventi koncertekre, vagy az év közben rendezett találkozókra a fogyatékkal élők és családtagjaik részére.

¹⁴ Éves szinten ez 75 – 80 alkalmat jelent, ami időben fél óra/alkalom, ami 40 órát tesz ki. Ez egy heti munkaóra száma.

¹⁵ A helyi „Fácán” Vadász szervezet és Tany Község által közösen vásárolt facsemetéket ültettük el Tany Község határában.

minden év tavaszán megrendezésre került. Összesen közel 3000 fát ültettünk ki a fiatalokkal. Ebben a munkában a résztvevők a természet iránti elköteleződésüket mélyíthették el és élték meg, hiszen környezetünket tettük szebbé, élhetőbbé.

Gyülekezetünk a Holland Waalwij - Besoijen -i gyülekezzettel tart fenn testvér-gyülekezeti kapcsolatot. Ők évente, a májusi hónap elején szokták meglátogatni gyülekezetünket. Mivel közös projektünk volt egy gyülekezeti ház építése, így az érkező 12 – 16 (néhány esetben 20 is volt) személy számára elszállásolást és étkeztetést kellett biztosítanunk. Ez nemcsak a gyülekezet vezetésének – presbitériumának volt a feladata. Sok gyülekezeti tag, család önként vállalta ezt a feladatot. Bár az ebéd és vacsora közösen történt, a reggelit azonban a befogadó önkéntesek biztosították. Mindez 10 éven keresztül tartott¹⁶. Hatalmas kitartás, türelem és odaadás kellett ehhez az önkéntes munkához is, mert szinte minden család esetében fennállt a kommunikációs probléma, hiszen senki nem tudott hollandul.

Ezzel az önkéntes munkánkkal függ össze a gyülekezeten kívüli, a gyülekezet társadalom irányában kifejtett munkája is. A fent említett gyülekezeti ház szociális szolgáltatást biztosít napközi otthon formájában¹⁷ községünk és a közeli falvakból származó fogyatékkal élők és idősebbek, rászorulóknak számára¹⁸. A megszervezett szociális munkánk

¹⁶ A Tanyi Református Gyülekezet 2004-ben vásárolt telket, a rajta levő házat lebontotta, majd 2005 – 2014-ig épített gyülekezet házat, mely jelenleg napközi otthonként szolgál.

¹⁷ A SZRKE Tanyi Egyházközség de Ruyter Napközi Otthona.

¹⁸ Bartel teszt alapján megállapított gondoskodási fokozat a 448/2008-as törvény 4. melléklete alapján.

a 448/2008-as törvény alapján működik a hét munkanapjain. Ebben a munkában az előírásoknak megfelelően szakképzett személyzet vehet részt, de ennek a feladatnak, szolgálatnak a betöltése is lehetőséget ad az önkéntes munkára, ugyanis csak ilyen formában tudjuk megoldani a takarítás egy részét, a kert és az épület karbantartási munkálatait, mert az állami törvény szerint a Szlovák Munkaügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium csak a bérek finanszírozásához járul hozzá. A többi szükséglet megteremtése magának az intézménynek alapító - fenntartó gyűlekezetnek a feladata. Anyagiak híján pedig nagy segítségünkre vannak a gyűlekezeti önkénteseink, akik számtalan munkaórát¹⁹ dolgoznak le társadalmunk nevezett szegmensének javára. Bár az elmúlt két évben és jelenleg is sok minden tevékenységnek gátat szabott a Covid-19 járvány, és nem tudjuk olyan intenzitással végezni a munkánkat, mint előtte. Ennek ellenére sok olyan tevékenységünk van a Napközi Otthonban, amelyeket elő kell készíteni, vagy az alapanyagot vagy a segédeszközöket kell beszerezni, hogy a foglalkozások zavartalanul és folyamatosan történhessenek²⁰. Ebben is nagy szerepük van az önkéntesek munkájának, ami jelenleg előírásokkal van gátolva.

¹⁹ Megtekinthető a Szlovák Statisztikai Hivatal oldalán a gyűlekezet bejegyzett szolgáltatása alatt.

²⁰ Gondolhatunk itt a különféle kézműves foglalkozások segédeszközeire, fából készült keretekre, textil alapanyagra ...stb, vagy a kerti munkáknál az emelt ágyasok gyártására, előkészítésére.

A gyülekezet önkénteseinek munkája a társadalom szélesebb rétegei irányába

Az „Áldás – Segen” projektről szeretnék néhány gondolatot megosztani. Németország Bielefeld nevű városában működik a Béthel Intézet²¹. Ebben az intézetben tevékenykedik a Nazaret közösség, amely a MRE²²-al közösen életre hívta a fent említett projektet²³. Ebben dolgozott Reinhard Fischbach, aki ennek a munkának szellemi és gyakorlati atyja volt²⁴. 1998-ban egy Pütkösdi diakóniai konferencián megszólított, hogy hajlandók lennének-e részt venni használt építkezési anyagok behozatalában, amelyekkel az építkezni szándékozó gyülekezeteket tudnánk segíteni. Ezzel a munkával számos gyülekezetnek²⁵ tudtunk segítséget nyújtani az építkezési anyagok beszerzésével, berendezés és felszerelés terén. Az újrahasznosítás által is óvtuk a teremtést, környezetünket, mert a beépített, értékes építkezési anyagok²⁶ nem mentek veszendőbe. 2014-ig tartott ez a munka.

²¹ A név szorosan összefügg Fridrich von Bodelschwing (1831-1910) lelkész nevével, aki a német misszió által alapított Diakonissza Anyaház (Diakonissen Mutterhaus) és Intézmény az epileptikusok részére (Anstalt für Epileptische) vezető lelkésze lett (1872.f eb. 5). Ő nevezte el Bethel Intézetnek.

²² Magyar Református Egyház

²³ Az „Áldás-Segen” projekt anyagilag a Béthel Intézet támogatta és a Németországi Zöldek Pártja.

²⁴ A projekt tartalma: a Németországban lebontandó, még használható, jó építési anyagok, épülettechnika, és felszerelés újrahasznosítása.

²⁵ Nemcsak SZRKE gyülekezetei kaptak így segítséget, de Százsd Község és evangélikus gyülekezete is.

²⁶ Harangok, ablakok, ajtók, burkoló anyagok, tetőszerkezetek, öntvény radiátorok, kazánok, mosdókagylók, bútorok, tisztítószerkezetek, használt és új ruhák.

Ez alatt az idő alatt 16 kamionnyi építkezési anyagot hoztunk be Szlovákiába és osztottunk szét a vállalkozó kedvű, építkező gyülekezetekben.

Szólni szeretnénk még a gyülekezet gyűjtéseiről²⁷ a különféle természeti csapások károsultjainak megsegítésére²⁸, a menekültek ellátásánál, a háborús helyzetet megélők, vagy pusztán a szegénység enyhítése érdekében történő összefogásokról²⁹. Bár sokszor központilag a SZRKE hirdette meg a gyűjtést, maga a gyülekezet mindig kapcsolódott ezekhez, sőt az önkéntesek segítségével sok esetben még a helyi lakosokat is bevontuk az önkéntes munkába. A gyűjtések megszervezésénél és lebonyolításánál sok önkéntes munkájára volt szükség, mert a beérkező adományokat dobozolni, osztályozni, csomagolni kellett, majd ezeket a csomagokat fel kellett rakni a teherautókra és elszállítani, majd újra le kellett rakni.

A teljesség igénye nélkül: így sikerült a szomszédos – háborúban álló – országból menekülő embereken segítenünk. Ez évben négy alkalommal szállítottunk Kelet – Szlovákia határára menekültek számára ellátmányt, sőt önkéntesekkel³⁰ a menekültek fogadásánál teljesítettünk négy napos

²⁷ Például: anyagiak, ruha, élelmiszer, gyógyszer, kötszer, egészségügyi és tisztasági csomagok és egyéb szükséges eszközök.

²⁸ A múlt század 90'-es éveinek a végén a Fülöp Szigetek cumani károsultjai számára szervezett anyagi gyűjtés, majd Magyarországon a „vörös iszap” károsultjai megsegítésére és az árvízkárosultak számára szervezett gyűjtések.

²⁹ Gondoljunk a „Nyilas Misi” karácsonyi gyermek csomagokra, vagy a ruhagyűjtésekre, amelyeket Gömör számos szegénységgel sújtott településeire szállítottunk, a tartós élelmiszergyűjtésekre, egészségügyi - és tisztálkodási szerek gyűjtésére, amelyek Kárpátalja községei és gyülekezetei kaptak.

³⁰ Két tanyi gyülekezeti tag és a SJE 5 hallgatója.

szolgálatot is. A 6 napos távollétet időben kiszámítva a 7 fő számára több mint 1000 órát tesz ki.

Végezetül, törekedhetünk munkánk teljességére, de tudatában kell lennünk annak, hogy ahhoz, hogy minden önkéntes munkát le tudjunk jegyezni, hogy minden mozzanatáról be tudjunk számolni, szinte lehetetlen. Ez a tevékenység egy külön embert igényelne, aki az önkéntes munka minden mozzanatát lejegyezi és dokumentálja. Aki pedig önkéntes munkát végez, az nem azért teszi, hogy erről beszámoljon, vagy az utókornak feljegyzéseket készítsen. Mikor az önkéntes a feladatát végzi, akkor arra összpontosít, hogy cselekedje azt, amire szükség van, hogy tudása, ereje legjavát beletegye önkéntes munkájába, és azt a leghatékonyabban, spontán módon végezze. Az Istenben hívó ember ezt csak így jellemzi: Isten dicsőségére!

Munkánk végén a látatlanban, ismeretlenül is köszönetemet fejezem ki mindazoknak, akik valamilyen formában is önkéntes munkát végeztek, vagy végeznek. Szabadidejükből, tudásukból, erejükből, pénzükből áldoznak azért, hogy másoknak segítsenek, felemeljék a felebarátot, óvják a teremtést, vagy ápolják, gondozzák a természetet. Köszönöm, köszönet nekik!

Büszkék lehetnek, hogy ellenállnak az elanyagiasodott világ kihívásainak, és fontos számukra az elesett, a gyenge, a tehetetlen megsegítése. Akik pedig az önkéntességet még nem élték meg, kívánom, hogy tapasztalják meg a segítségnyújtásból fakadó belső boldogságot.

AZ ÖNKÉNTESÉG SZERVEZÉSE A SZLOVÁKIAI REFORMÁTUS KERESZTYÉN EGYHÁZ DIAKÓNAI KÖZPONTJÁBAN

ORGANISING VOLUNTEERING IN THE DIACONAL CENTRE OF THE REFORMED CHRISTIAN CHURCH IN SLOVAKIA

Mgr. Haris Szilárd, PhD.¹

ABSTRACT

The present study describes the development, organization and organization of volunteering in the Diaconal Centre of the Reformed Christian Church in Slovakia, which is the official charity coordinating institution of the Reformed Church. The first part of the study deals with the biblical basis of volunteering, showing that volunteering in the Scriptures is closely related to obedience to God's will.

The second part of the study traces the major cornerstones of the conscious organisation of volunteering in the diaconal centre, from the initial ad hoc forms of volunteering, through external influences. In doing so, it shows that the growth of interest in volunteering has been greatly influenced by events that have caused need and distress for many. The conclusion of the study is that the spirit of volunteerism must be maintained in paid jobs in the service sector.

Keywords: volunteerism, diaconate, obedience, assistance, reformed

¹ A szerző 2015 októbere óta a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Diakóniai Központjának lelkesze.

BEVEZETÉS

A következő néhány oldalban az önkéntesség fejlődéséről szeretnék szót ejteni a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Diakóniai Központjának programjaiban. Mielőtt azonban rátérnék a konkrétan kapcsolódó projektekre, egy megelőző fejezetben szólnék az önkéntességről a Szentírásban. Szót ejtenék az elhívás, elhívatas és az önkéntesség kapcsolatáról, így mutatva rá az utilitarista-altruista segítségnyújtás, és az elhívásból fakadó szolgálat közti különbségekre.

Mindenekelőtt azonban szeretném kifejezni a Diakóniai Központ köszönetét a lehetőségért és a felkérésért, hogy részesei lehettünk a **projekt** keretén belül megrendezett kerekasztal beszélgetésnek, amelynek a Selye János Egyetem adott helyet. Az ott elhangzott hozzászólások is inspirálták a tanulmányt.

1. Önkéntesség vagy engedelmesség?

Az önkéntesség a maga köznapi értelmében saját indítatásból, saját erőből végrehajtott cselekedeteket jelent. Maga a kifejezés nem utal a mögöttes motivációkra és okokra, csupán azt fejezi ki, hogy az önkéntes nem vár ellenszolgáltatást a tetteért, vagy legalábbis számára az nem anyagi jellegű. Az önkéntességnek ez a fajta értelmezése csak kevéssé jelenik meg a Szentírásban, főleg, ami a motivációt illeti. Mivel a Szentírás Isten szeretetét és parancsait írja le, és egy, az Ő akaratának követésére épülő, életvezetési

utat² ad a keresztyén ember számára, ezért a saját szándék és akarat éppen ellentétes azzal, és előfordul, hogy negatív felhanggal jelenik meg.³ A Szentírásen végigvonul a gondolat, hogy Isten ismeri az ember életének minden területét, sőt, kijelöli állomásait és elhívja az Úr akaratának teljesítésére.⁴ A protestáns hagyomány szerint az ember akarata a bűneset következtében annyira megromlott, hogy képtelen bármi jónak a cselekvésére.⁵ Belső motivációja mindig önös érdekű lesz. Cselekedete, ha emberek előtt kedves is lesz, Isten előtt nem lehet az, hacsak nem a Szentlélek indíttatására cselekedett.⁶ Ennélfogva a külsőleg önkéntes cselekedet mindig valamilyen Istentől jövő belső parancsra történik, aminek legelső motivációja, hogy „Ő előbb szeretett minket.”⁷ Mivel parancsokról van szó, ezért ezek a tettek a jutalmazással sincsenek közvetlen kapcsolatban. A protestáns hagyomány szerint a mennyországba való jutás nem érdemeink jutalma, mert „egyedül hit által igazulunk

² „Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet.” Jn 4,6

³ Jónás megtagadja, hogy Isten parancsára Ninivébe menjen, sőt, éppen az ellenkező irányba indul el. A cethal megjelenése annak a bemutatása, hogy nem lehet Isten akaratának ellenszegülni. Jónás könyve 2. fejezet.

⁴ „Ha parancsolataimat megtartjátok, megmaradtok a szeretetemben, ahogyan én mindig megtartottam az én Atyám parancsolatait, és megmaradok az ő szeretetében.” Jn 15,10.

⁵ „...minthogy a test törekvése ellenségeskedés Istennel, mert Isten törvényének nem engedelmeskedik, és nem is tud engedelmeskedni.” Róma 8,7

⁶ Az Apostolok Cselekedete éppen azt adja elő, hogy az egyházi szolgálatok elvégzéséhez szükséges a Szentlélek segítsége. ApCsel 2

⁷ Jn 4,19.

meg.”⁸ Az ellenszolgáltatás a cselekedet végrehajtásának lehetősége, ahogyan a Filadelfia Diakonissza Egyesület jelmondata is tartja: „Jutalmam, hogy tehetem”.

Az „önkéntes” kifejezés a Szentírásban leginkább az önkéntes adományokkal összefüggésben jelenik meg.⁹ Általában véve azonban elmondható az ószövetségi adományokról, hogy azok motivációja a hála. Álljon itt néhány további példa a bibliai önkéntességre:

1) Mózes

A köztudatban Mózesről, mint önkéntes vezetőről szokás beszélni. Gyakran kiemelik, hogy azért volt alkalmas a feladatra, mert a népét jól ismerte, ugyanakkor a fáraó udvarában is otthonosan mozgott. Ezért a történetébe belelátható az a dilemma, hogy maradjon a gazdag fáraói udvarban, vagy vállalva a szegénységet és a rabszolgasorsot, vezesse ki a népét Egyiptomból. Azonban, ha figyelmesen olvassuk a Mózes elhívásáról szóló bibliai passzust, akkor azt kell látnunk, a fent említett dilemmára nem került sor, mert Mózes nem a saját indíttatásából, hanem Isten parancsára hajtotta végre a feladatát. Cselekedete azért sem nevezhető önkéntesnek, mert „nehéz beszédű” lévén nem tartotta magát alkalmasnak arra, hogy a nép szószólója legyen a fáraó színe előtt.¹⁰ Az Úr azonban nem tűrt el semmilyen kifogást vagy ellenkezést, hanem eloszlatta Mózes kétsé-

⁸ Róma 1,17. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a pelagianizmus hatására a katolicizmus szerint közvetlen kapcsolat van az érdem és a mennyei jutalom között, amely háttérbe szorítja a kegyelmet.

⁹ Például: 2Móz 35,29. Ezsdrás 1,6.

¹⁰ 2Móz 3. 4,10.

geit, felkészítve őt a feladatra. A felkészítés és az elhívás, elküldés mozzanata mind kizárja az önkéntesség köznapiságát, helyette viszont belép az engedelmesség nagyra értékelt volta.

2) Jézus és az önkéntesség

A keresztyénségben az egyik legfontosabb tanítás, hogy Jézus önként vállalta a szenvedést és a halált a kereszten, hogy kiengesztelje az Atyát, aki a bűnök miatt haragszik. A kiengesztelés csak az önkéntes áldozat által válik érvényessé. Egyértelmű, hogy az engedelmesség nem lett volna igazán engedelmesség, ha Jézusnak lett volna lehetősége másként dönteni. Ennek a lehetőségnek a fennállását mutatja Jézusnak a Gecsemáné-kertben elmondott imádsága, amelyben így szól az Atyához: „Atyám, ha lehetséges, távozzék el tőlem ez a pohár; mindazáltal ne úgy legyen, ahogyan én akarom, hanem amint te.”¹¹

Jézus engedelmességére tekintve az Atya kegyelmet ad minden embernek, aki benne hisz. A hívő ember számára éppen ez a kegyelem az, ami minden cselekedetét hálával tölti el, így ez a hála lesz a későbbi önkéntesség legfontosabb motivációja.

a) +1 mérföld

Bár maga a kifejezés nem kerül említésre, Jézus a Hegyi Beszédben felhívja az övéit az önkéntességre, amikor azt kéri, hogy az előírt 1 mérföld után még egy mérföldet tegyenek meg. Jézus azt kéri, hogy a keresztyén ember úgy

¹¹ Mt 26,39.

mutassa meg különbözőségét, hogy túlteljesíti a feladatot. Az első mérföld tehát a kötelességből, a második szeretetből fakad. Ezek az ígék fontos alapot jelentenek a szolgálatban való önkéntesség körülírására.

b) Az irgalmas samaritánus - az altruizmus kritikája

Az irgalmas samaritánus cselekedete teljes mértékben önkéntes, Jézus ezért is állítja a felebaráti szeretet példatörténeteként elénk. A samaritánusnak semmi haszna nem származik a segítségnyújtásból, sőt, anyagi vesztesége keletkezik. Jézus a „Ki a felebarátom?” kérdésre¹² válaszul mondja el ezt a példázatot, amellyel rávilágít arra, hogy rossz a feltett kérdés, és helyes cselekedetre csak akkor jutunk, hogyha azt kérdezzük: „Kinek lehetek én a felebarátja”? A példázatban Jézus arra is rámutat, hogy a szeretet túllép a társadalmi osztályok határain. Jézus korabeli hallgatósága szinte teljes mértékben elképzelhetetlennek tartotta, amit Jézus kér a példázatban, hiszen a zsidók saját útjaik során még a samáriaiak országát is gyakran kikerülték.

2. Az önkéntesség fejlődése a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Diakóniai Központjában

Önkéntes segítségnyújtás, tehát a fizetetlen munkaerő és a baráti szívességek személyes kapcsolatokon keresztül mindig is segítették a Diakóniai Központ szolgálatát, sőt, talán azt sem túlzás kijelenteni, hogy az együttműködés e for-

¹² Lk 10,29.

mája nélkül nem is tudta volna kifejeteni tevékenységét, és megvalósítani a felvállalt projekteket.

Amikor önkéntességről beszélünk, akkor, ahogyan a tanulmány előző részében már említettük, az önkéntes pénzbeli és/vagy tárgyi adományozás jut eszünkbe. A Diakóniai Központnak valóban a feladatkörébe tartozik az Egyház vezetősége által elrendelt különböző céladományok gyűjtésének lebonyolítása. Jelen tanulmányban azonban az önkéntesség "kétkezi" formájával foglalkozunk, és annak a fejlődését vizsgáljuk ebben a fejezetben. Fontosnak tartjuk azonban hangsúlyozni, hogy az anyagiakkal történő támogatás általunk nem kevésbé megbecsült formája a segítségnyújtásnak, sőt, azt állítjuk, hogy a kettő egymás nélkül nem tud létezni. Mindig szükség van valamilyen anyagi forrásra, ahogy ezt még az irgalmas samaritánus példázata is mutatja: kifizette a fogadósnak a szállásköltséget, de ugyanakkor az is igaz, hogy a jó szót és a személyes találkozást nem lehet pénzen megvenni. Jelen tanulmányban azonban az önkéntesség fejlődését annak alapján vizsgáljuk, hogy szervezett módon hány embert sikerült aktivizálni egy-egy diakóniai program során.

a) A kezdetek

A Diakóniai Központban kezdetben az önkéntesség a „*Bét-hel*” projektben jelent meg.¹³ Ebben az időszakban egy németországi együttműködésnek köszönhetően lehetőség volt

¹³ A projektről bővebben: HARIS Szilárd: Jutalmam, hogy tehetem. A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Diakóniai Központja megalakulásának 10 éves évfordulója alkalmából. Vámbéry Polgári Társulás : Dunaszerdahely, 2016. ISBN:978-80972164-7-4. 27.o.

bontott belsőépítészeti elemekhez és berendezési tárgyakhoz jutni. A Központ feladata a Szlovákiába történő szállítás, valamint a bontásban való segédkezés megszervezése volt, amelyet lelkesek és gyülekezeti önkéntesek végeztek. Ők általában a kedvezményezett gyülekezetek tagjai közül kerültek ki. A felhívás és az önkéntesség szervezése a Nyilas Misi Karácsonya cipősdoboz-adományok gyűjtésével kezdődött. Ezt a Magyar Református Szeretetszolgálat által életre hívott programot, a Diakóniai Központ 2007-től kezdve szervezte meg Egyházunkban is, annak egyetértésével és támogatásával.¹⁴ Ennél a programnál az adományozók és a kedvezményezettek összekapcsolása mellett a Központ munkatársainak a csomagok ellenőrzése és korosztályok szerinti osztályozása is feladata volt. Az évek során egyre nagyobb érdeklődést kiváltó segítségnyújtás már több ezer csomag átnézését és célba juttatását jelentette, amelyet csak önkéntesek néhány napos munkájával lehetett végrehajtani. Ebben az időben az önkéntesek nagyrészt a komáromi székhellyel rendelkező Diakóniai Központ vonzáskörzetéből kerültek ki. Az önkéntes segítségnyújtás elmaradása és a Diakóniai Központ saját erőforrásainak átcsoportosítása miatt leállította a program szervezését, de örömmel és hálaadással látjuk, hogy az adományozásnak ez a módja sok gyülekezetben helyi szervezésben és a helyi családok megsegítésével tovább él.

¹⁴ A programról bővebben: HARIS...i.m. 34.o.

b) Szeretethíd - a közösség erejének hatása

Külön figyelmet érdemel a *Szeretethíd* program, amely mára természetes részévé vált Egyházunk életének, olyannyira, hogy talán néhányan már nem is tudják, hogy ennek a programnak a gazdája is a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány, amely az önkéntesség népszerűsítésének céljával 2008-ban indult útjára. A Kárpát-medencei Református Önkéntes Napokat 2010 óta egyházunkban is megszervezi a Diakóniai Központ. A program sajátossága, hogy annak keretén belül az önkéntes segítségnyújtásnak szinte bármilyen formája elképzelhető, ami egyúttal azt is jelenti, hogy a gyülekezetek a saját erőforrásaikhoz és helyzetükhöz tudják igazítani. A Diakóniai Központ a kapcsolattartó szerepét vállalja a magyarországi partnerrel, és segíti a csoportok szerveződését, valamint az egységes pólók célba juttatását. Az uniformizált viselet segíti az összetartozás érzését. Az évek során kiváltsággá vált Szeretethidas pólót felvenni, amely sokak érdeklődését felkeltette. Ezt mutatja az önkéntesek számának folyamatos növekedése egészen a COVID járvány előtti időszakig.¹⁵ Fontos eleme a programnak, hogy azt nemcsak az egyházban foglalkoztatott emberek végzik, hanem világi, vallási hovatartozásukat vállaló személyek példaképként és védnökként álltak mellé. 2017 óta a Diakóniai Központ saját megnyitót szervez a prog-

¹⁵ A szeretethid.hu weboldal tanúsága szerint évente 15-20 ezer önkéntes vesz részt a programban. Ebből a Felvidéken a legmagasabb szám közel 3000 személy volt. A COVID-19 járvány jelentősen visszavetette ezeket a számokat, hiszen a személyes találkozások lehetőségei csökkentek. A 2021-es év egy visszapattanást (visszaesést) mutatnak a számok. Felvidéken 2021-ben 411 önkéntes regisztrált a programra. A Diakóniai Központ Éves jelentése 2021 (kézirat)

ramnak, és Felvidéki fővédnököt¹⁶ kérnek fel, hogy legyen a program arca az adott éven, így erősítve a magyar református identitást a Felvidéken.

Nem elhanyagolható hozadéka a Szeretethídnek azok a találkozások, amelyek a program megvalósítása során történnek. Az önkéntességet és a segítő szeretet hozzáállását a mindennapokban is megélő gyülekezeti tagok fontos kapcsolatot jelentenek a gyülekezet és a SZRKE Diakóniai Központja, valamint egyházunk más missziói szervezetei és a Selye János Egyetem között. Az egyetemi közösség többször részt vett a cipősdobozok adományozásában és a Szeretethídon is önálló csoporttal jelentkeztek.

c) Az önkéntesség szerveződése a SZRKE Diakónia Központjában

Amint azt az előzőekben láthattuk, az önkéntesség kezdetben ad hoc módon, szervezetlenül volt jelen a Diakóniai Központ programjaiban. A személyes ismeretség alapján a meglévő odaszánt időre és erőre épített, de hosszútávú tervezés ezen a téren nem történt. Arra, hogy az önkéntességet lehet népszerűsíteni és új embereket bevonni, külső hatásként a Szeretethíd mutatott rá.

i. Egy felmérés és utóhatásai

2014-ben készült egy átfogó felmérés egyházunk szeretet-szolgálatáról, amely az intézményeken, a gyülekezeti kez-

¹⁶ Eddigi világi fővédnökök: Henrieta Farkašová - paralimpikon, Kristóf Réka - operaénekes, Hodossy Péter - hosszútávfutó, Balczó András - olimpikon, Kovács-Benko Fruzsina Borbála - népzeneész, Écsi Gyöngyi - előadóművész,

deményezéseken, a Diakóniai Központ kommunikációjával kapcsolatos kérdéseken túl a gyülekezetekben meglévő önkéntességre is rákérdezett. A beérkezett adatok szerint akkor gyülekezeteinkben mintegy 279 önkéntes¹⁷ teljesített szolgálatot. Ez a szám nem utal semmilyen módon a rendszerességre és a gyakoriságra, de mindenképpen mutat egyfajta hajlandóságot és készséget az önkéntességre. A felmérés kiértékelésében ezt pozitív jelenségnek tartottuk, és keresni kezdtük a kapcsolatteremtés lehetőségeit, tehát megkezdődött az önkéntesség tudatos tervezése.

Kezdetben gyülekezeti „Érzékenyítő nap” megszervezésében gondolkodtunk, olyan alkalmakén, amikor beszéltünk a szolgálatunk területeiről, a tervezett programjainkról, közben pedig keressük a lehetőségét, hogy minél több embert bevonjunk a szolgálatba. Hasonló próbálkozásként értékelhető egy pályázat, amelyen a gyülekezetekből vártunk ötleteket diakóniai programokhoz.¹⁸ Az említett két kezdeményezés azonban csekély érdeklődésre tarthatott számot.

Az említett felmérésből kaptuk azt az eredményt, hogy egyházunkban a legnagyobb számú rászoruló az egyedül élő idős ember, tehát szeretetszolgálati szempontból nézve ők a legnépesebb célcsoport. Ezért úgy döntöttünk, hogy részt veszünk egy házi gondozást támogató állami projektben,

¹⁷ A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház 2014-es diakóniai és missziós tevékenységéről szóló felmérés kiértékelése. 11.o. Kidolgozta: Demeter Ibos Henriett

¹⁸ Legyünk képpen! Diakóniai érzékenyítő program és gyakornoki program a SJE Teológiai Karával kötött együttműködési szerződés alapján működő gyakornoki program a diakónia, missziológiai, szociális gondoskodás szak hallgatói számára. A Diakóniai Központ Éves jelentése 2018.
<https://refdiakonia.sk/wp-content/uploads/2019/03/eves-jelentes-2018.pdf>
2022. október 31. 6.o.

amelyhez kapcsolódva gondozókat is képeztünk. A projektben a gondozók fizetett munkaerőként dolgoztak, tehát nem önkéntesek, a képzések során mégis igyekeztünk erősíteni az önkéntesség lelkiületét, hogy a gondozók ne csak munkaként, hanem hivatásként tekintsenek a feladatukra. Már a képzésen hangsúlyoztuk az emberi méltóság tiszteletének keresztyén értékét, és a gondozóknak havi összejöveteleken adtunk lehetőséget nehézségeik megbeszélésére.¹⁹

A gondozók közül kerültek ki azok a személyek, akik a beszélgetések során jelezték, hogy a Diakóniai Központ más programjaiban is szívesen részt vennének. Az ő befogadásukra és a kapcsolat fenntartása végett adtunk ki először a részükre Diakóniai Igazolványt²⁰, amellyel igazolhatták, hogy ők a SZRKE Diakóniai Központjának önkéntesei. Az önkéntes igazolvány kiadásának csak az egyik célja a kapcsolattartás, de ugyanilyen fontos a hálózat kiépítése is. Ugyanis abban reménykedtünk, hogy egy a diakónia iránt elkötelezett emberekből álló hálózat alapjait rajuk le, amely színesebbé teszi a gyülekezetek szolgálatait, és tehermentesítheti a lelkészeket, azonban az oda vezető út még hosszú.

¹⁹ Hitből hitbe - A gondozói szolgálat hírlevele elsősorban a gondozók és a gondozottak részére, melyben több cikk jelent meg a gondozás, mint hivatás témakörében. Néhány példány elérhető a [www.refdiakonia.sk](https://refdiakonia.sk/gondozoi-szolgalat/hitbol-hitbe/) oldalon. <https://refdiakonia.sk/gondozoi-szolgalat/hitbol-hitbe/> Online elérhető: 2022. október 31.

²⁰ A Diakóniai Igazolványhoz jutás feltételei. A Diakóniai Központ Éves jelentése 2019. https://refdiakonia.sk/wp-content/uploads/2020/06/eves_jelentes_2019-1.pdf 2022. október 31. 9. o.

ii. A COVID-19 járvány és az önkéntesség - Tartós Szeretet Élelmiszergyűjtés

2020 karácsonyára a COVID-19 járvánnyal kapcsolatos legszigorúbb óvintézkedésekkel találtuk szembe magunkat, amely kijárási tilalmat és a személyes kontaktus minimalizálását jelentette. Egyházunk missziói szervezeteinek vezetői azonban azt is látták, hogy ez a helyzet leginkább a szegényebb sorban élőket érinti, hiszen közülük többen veszítették el munkájukat, és vált nehezebbé megélhetésük olyannyira, hogy már a legalapvetőbb szükségletek kielégítése is nehézségekbe ütközött. Ezért a szervezetek képviselői közösen úgy döntöttek, hogy tartós élelmiszer gyűjtésbe fognak. Mivel az említett időszakban az utazás is tilos volt, ezért a programot önkéntesek toborzásával kezdtük, akik helyileg meghirdetik a gyűjtést, és kiosztják a rászorulóknak az adományokat. Abban a helyzetben tehát csak az önkéntesek odaszánására számíthattunk. A Diakóniai Központ Diakóniai Igazolványt állított ki számukra, amellyel igazolni tudták, hogy humanitárius akcióban vesznek részt. A programba 32 önkéntest sikerült bevonnunk, akik a résztvevő szervezetek vonzáskörzetéből kerültek ki. A járványügyi előírások betartásával több, mint 1100 doboznyi ételcsomagot²¹ osztottak ki.

A járványhelyzet elhúzódása miatt szükségesnek láttuk a gyűjtést 2021-ben is megrendezni. Bár szerényebb sikereket értünk el, de visszatérő önkéntesekkel is találkoztunk, és bővült az önkéntes igazolvánnyal rendelkezők köre is. A gördülékenyebb és folyamatosabb kapcsolattartás érde-

²¹ Tartós Szeretet Élelmiszergyűjtés kiértékelése: A Diakóniai Központ Éves jelentése 2020 (kézirat) Kidolgozta Haris Szilárd

kében *Facebook* csoportot hoztunk létre, melynek tagjaival minden héten online bibliaórát tartunk diakóniai tematikával.

iii. A háborús helyzet és az önkéntesség

A szomszédunkban dúló háborús konfliktus semmilyen módon nem nevezhető pozitívnak. Az azonban bizonyos, hogy az első menekültek érkezésének hírére hirtelen megnőtt az érdeklődés az önkéntes segítségnyújtás iránt. Elsősorban anyagi és tárgyi adományok formájában valósult meg, de többen idejüket is odaszánva szerettek volna a bajba jutottakon segíteni a határon kialakított sátrakban és az elszállásolásukban. Ez, a számunkra eddig ismeretlen helyzet, új hozzáállást követelt. Egyházunk a helyzet kezelésére Válságstábot hozott létre, melynek tagjai megszervezték az önkéntesek szolgálatának rendjét, az adományok szállítását és a maradni kívánók elszállásolását.²² Mostanra túl vagyunk az első menekülthullámon, a feladatok sora azonban még korántsem ért véget. Meglévő erőforrásainkat igyekszünk bölcsen használni.

3. KONKLÚZIÓ - Az önkéntesség megbecsülése, önkéntesség fizetett állásban

Az évek folyamán a SZRKE Diakóniai Központjában a védett műhelyek indításának köszönhetően, ahol megvaltozott munkaképességű személyek és asszisztensek dol-

²² A Válságstáb tevékenységéről és a segítségnyújtás aktuális módjairól az érdeklődők pontos információkhoz juthatnak a [reformata.sk](http://www.reformata.sk/megjeleno_rendszeros_hirlevelekbol) oldalon megjelenő rendszeres hírlevelekből. <http://www.reformata.sk/mutat/a-valsagstab-hirlevele/> Online elérhető: 2022.október 31.

goznak együtt, megnőtt a fizetett alkalmazottak száma.²³ A fentiekből azonban leszűrhető az a tapasztalat is, hogy egy non-profit szervezet nem tud működni az önkéntesség hozzáadott értéke nélkül. Ugyanakkor, ahogy a fentiekben ismertettük az önkéntesség fejlődését, látható, hogy csupán az önkéntességre nem lehet hosszútávú terveket és szolgáltatást építeni. Tudatában kell lennünk annak, hogy az önkéntes tevékenységet végző személy erőforrásai végesek. Megbecsüléssel tartozunk a munkájáért, fontos megismernünk a motivációját, fenntartani az érdeklődését, és meglegyen a viszontsegítés lehetősége.

A tanulmányból kitűnik, hogy a SZRKE Diakóniai Központjának szolgálata az évek folyamán az önkéntességtől a fizetett munkaerő foglalkoztatása felé terelődött. Szolgáltatunk azonban csak akkor maradhat Krisztus-központú és személyközpontú, ha a fizetett állásban is megmarad bennünk az önkéntesség lelkiülete, amely által elhívatásból indított és hálaadással végzett cselekedeteink lehetnek Isten dicsőségére.

SZAKIRODALOM

- Biblia (Revideált új fordítás), Magyar Bibliatársulat megbízásából kiadja a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója : Budapest, 2016.
- HARIS Szilárd: Jutalmam, hogy tehetem. *A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Diakóniai Központja megalakulásának 10 éves évfordulója alkalmából.* Vámbéry Polgári Társulás : Dunaszerdahely, 2016. ISBN:978-80972164-7-4. 143 oldal.

²³ 2021 decemberében összesen 17 alkalmazott dolgozott. 9 megváltozott munkaképességű személy és 5 asszisztens. A diakóniai központ Éves jelentése 2021 (kézirat) 4.o.

- A Diakóniai Központ Éves jelentése 2018.
<https://refdiakonia.sk/wp-content/uploads/2019/03/eves-jelentes-2018.pdf> 2022. március 9.
- A Diakóniai Központ Éves jelentése 2019.
https://refdiakonia.sk/wp-content/uploads/2020/06/eves_jelentes_2019-1.pdf 2022.március 9.
- A Diakóniai Központ Éves jelentése 2020 (kézirat)
- A Diakóniai Központ Éves jelentése 2021 (kézirat)
- Felmérés a helyi gyülekezetek 2014-es évi diakóniai és missziós tevékenységéről (Kézirat)
- www.szeretethid.hu
- www.reformata.sk

EMBERNEK MARADNI!? MOTIVÁCIÓK A HÁBORÚS SEGÍTSÉGNYÚJTÁS VONATKOZÁSÁBAN

STAY HUMAN!? MOTIVATIONS FOR WAR RELIEF

Deminger Orsolya¹

*„A háború nem nemesít, állatot csinál az emberből,
megmérgezi a lelket”
(Az örület határán c. film)*

ABSTRACT

Motivation of life-saving and assistance during severe war-time conditions could be interpreted as the aid of the needy and beyond, a deeper aspect: defending the helpers own humanity. This could be true for everyone, who has personal war experiences or informing historical knowledge. The article focuses on the conscious and unconscious motivations of different wartime life-saving acts,, integrating recent results of history and psychology.

Keywords: war, life-saving, motivations, psychology, history

¹ Mgr. Deminger Orsolya, Selye János Egyetem - Református Teológiai Kar (PhD hallgató), demiorsi95@gmail.com

BEVEZETÉS

A cím alatt olvasható idézet tökéletesen írja le a háborúnak az emberi pszichére, az emberi lelkére gyakorolt hatását. Ez az idézet helytálló, legyen szó katonákról, vagy a háború okán egymással acsarkodó civil lakosságról. Bizonyított, hogy a hadszíntér rémségei vagy a rémségek pusztító kilátása tömegesen termeli ki a pszichiátriai sérülteket. [1]. Joggal feltételezhetjük, hogy mindazok, akik ilyen körülmények között mentették mások életét, nyújtottak segítséget másoknak, tevékenységükkel egyben saját emberségüket próbálták megőrizni. Úgy vélem ez a motivációs faktor megállja a helyét napjainkban is, a háborús segítségnyújtás vonatkozásában. Már csak abból adódóan is, hogy napjaink embere számos ismerettel rendelkezik a történelem, leginkább is a 20. század fegyveres konfliktusai okozta tragédiákról. Ebben a tanulmányban mégis arra szeretnék rávilágítani a pszichológia és a történelemtudomány segítségével (a teljesség igénye nélkül), hogy milyen más tudatos és tudattalan motivációk bújhatnak meg egy-egy segítő/életmentő cselekedet mögött.

A témafelvetéshez kapcsolódó pszichológia fogalmak

Motiváció: A motiváció direkt módon való megfigyelése lehetetlen, viszont a viselkedés multidimenzionális folyamatait figyelemmel lehet kísérni. Ez számos rejtett dimenziót tartalmaz, tekintve, hogy külső és belső tényezők (észlelés, környezet, egyén személyisége) egyaránt befolyásolják az egyént [2]. A motiváció hajtóereje a késztetés (drive), amely sokszor biológia, társas - és pszichés szükségletekből ered. Ezeknek a szükségleteknek a sorrendjét határozz-

ta meg Maslow a következőképpen: élettani szükségletek, biztonsági szükségletek, közösséghez tartozás és szeretet szükséglete, elismerés és önbecsülés szükséglete, önmegvalósítás szükséglete [3]. Decy - Ryan szerint a külső és belső tényezők egyénre gyakorolt hatása szabályozó erővel bír. Megkülönböztetnek külső, belső és motiváció-mentes állapotot [4]. Az egyén hajtóerejét a külső motiváció viszonylatában a jutalom, a jó értékelés és mások véleménye adja. A belső motiváció esetében az egyén elkötelezetten áll a feladatához és annak értékeit magáénak tudja. Ez a motivációtípus magában hordozza azt a pozitív hozadékot, hogy kitartást, hatékonyabb munkavégzést, illetve egészségesebb viselkedést eredményez [5], ugyanakkor nem feltétlenül támogatják és jutalmazták az egyént kívülről [6].

Kognitív disszonancia: A Festinger definíciója szerint gondolati feszültség keletkezik az egyénben, amennyiben ellentmondás áll fenn annak viselkedése és belső meggyőződése között. Ennek a feszültségnek a csökkentésére az egyén különböző technikákat alkalmazhat: viselkedése megváltoztatása, információforrások leértékelése, a disszonanciát keltő véleménnyel ellentétes információforrás keresése, kiegészítő információk keresése [7].

Altruizmus: A különböző tudományágak eltérő kifejezésekkel írják le az altruizmust [8], ami a köznyelvben az önzetlen és emberszerető cselekedetet megfelelője [9]. Az altruizmust, mint egyfajta viselkedésformát leginkább a szociobiológia tartja számon. Bal-Tar és Raviv megfogalmazásában az altruizmus a segítség legmagasabb rendű formája, önkéntes és szándékos cselekedet, amit másvalaki érdekében visz véghez a cselekvő az igazságba vetett erkölcsi meggyőződése okán, jutalmat érte nem várva [10].

Megkülönböztetünk úgynevezett keresztény altruizmust, ami abban különbözik más vallások humanitásától, hogy az ember örök értéként jelenik meg, amelynek csak egy része a földi létezés. A keresztény altruizmus olyan kifejezésekkel is helyettesíthető, mint a *karitás* vagy *diakónia*. A keresztény ember számára a Biblia és Jézus tanítása „kötelezővé teszi” a másik ember, a felebarát segítségét. Ez egy olyan jellegű morális elköteleződést jelent, melyben a másik emberben Isten teremtményét látja [11].

Háborús életmentők és motivációik

A következőkben már a filmvásznon is megjelenített két második világháborús életmentő történetét mutatom be, és a róluk való információk alapján, és a fentebb meghatározott pszichológiai fogalmak segítségével rámutatok a cselekedeteik mögött megbújó motivációkra. A leírásokban kifejezetten az életmentő tevékenységükre fókuszálok, de nem tüntetem fel részleteiben az eseményeket megelőző, és azokat követő történések részleteit.

Desmond Thomas Doss

Az Egyesült Államok hadba lépését megelőzően Desmond Doss asztalosként dolgozott a Newport News haditengerészeti hajógyárban. Munkája okán mentességet kaphatott volna a sorozás alól, ő mégis a katonai szolgálat mellett döntött, 1942. április 1-én lépett be a hadseregbe. Szigorú Hetednap Adventistaként nevelkedett (huszonegy éves korától a gyülekezet diakónusaként szolgált), így hite megtiltotta számára a fegyverviselést, ezért kifejezetten orvosi szolgálatra való beosztást kért. Dosst számos zaklatás érte

katonatársai részéről (307. gyalogezred, 77. gyaloghadosztály) hívó magatartása miatt, azzal vádolták, hogy a fegyverviselés megtagadása miatt kibújik a kötelessége alól. Doss ezzel szemben és ennek ellenére úgy érezte, megtiszteltetés a lelkiismerete parancsa szerint szolgálni a hazáját. Nem úgy hivatkozott magára, mint aki lelkiismereti okokból tagadta meg a fegyverviselést, hanem úgy, mint aki lelkiismereti okokból együttműködik társaival. Bajtársai róla alkotott negatív véleményei azonban Guam felszabadítása során (1944. július 21. - augusztus 10.) tanúsított életmentő cselekedeti révén pozitív irányba változtak. Legjelentősebb cselekedetét, az okinawa-i harcok során, 1945. április 29. és május 21. között vitte véghez [12]. A csata első napján 75 embert mentett meg a Fűrészfog hegygerincen. Sérült társait intenzív tűzéségi és géppuskarú közepette, egyesével cipelte el egy szakadék széléig, majd kötélen engedte le őket a táborukba. Minden egyes társa biztonságba helyezése után így imádkozott: *„Uram segíts még egyet megmenteni!”* [13]. A csata további napjaiban szintén számos katonán segített hasonló veszedelemes körülmények között. Május 12-én egy éjszakai csata során sérültek ápolása közben egy gránát megsebesítette mindkét lábát. Ellátta saját sebeit, majd öt órával később a csataterőről való elszállítása közben leszállt a hordágyról, hogy azt átadja egy súlyosan megsérült katonának, és utasította az őt ellátó egészségügyi személyzetet, hogy a sérült katonával törődjenek. Egyedül maradván eltalálta a karját egy mesterlövész golyója. Azt egy fegyver nyelét használva rögzítette, majd 300 métert kúszva ért biztonságba. Rendkívüli cselekedetéért Desmond Doss 1945. október 12-én megkapta az Egyesült Államok legmagasabb katonai kitüntetését, a Becsület Érdemrendet. Az első olyan katona volt, aki úgy kapta meg a

kitüntetést, hogy megtagadta a fegyverviselést. A harctéri tevékenysége miatt azonban egészsége megrendült. Nem sokkal a leszerelését (1946) megelőzően tuberkolózist diagnosztizáltak nála, ami miatt az egyik tüdejét és öt bordáját eltávolították, és egy időre hallását is elveszítette. A harctéren elszenvedett sérülései és abból adódó betegségei miatt [14] leszerelését követően, megközelítőleg hat évet töltött kórházi kezelés alatt.

Úgy vélem, Desmond Doss cselekedetei az egyik oldalon egy nagyon erős belső motivációból származtak, hiszen azon elhatározása mellett, hogy nem fog fegyvert, nem öl, helyette életeket ment, a végsőkig kitartott. Ezen elhatározásában pedig a kezdetben őt ért atrocitások, és később a harctéren szerzett élmények sem ingatták meg. Belső motivációja hozzájárult a harctéren véghez vitt emberfeletti teljesítményéhez. Továbbá, úgy gondolom, Doss életmentő tevékenysége az altruizmus, azon belül is a keresztény altruizmus legkiemelkedőbb példáinak egyike, amely ismert a modern háborús segítségnyújtás történetével foglalkozó szakemberek előtt.

Werner Hartenstein: Bár a német tengeralattjáró parancsnokok agresszívok volt, de koránt sem embertelenek. Erre példa Werner Hartensteinnek, az U-156 parancsnokának magatartása, melyet a LACONIA elsüllyesztése kapcsán tanúsított 1942-ben [15]. A Cunard White Star Line tulajdonában lévő LACONIA óceánjárót 1939-ben felfegyverezték és csapatszállító hajóvá alakították át. A Harmadik Birodalom haditengerészete tisztában volt a hajó csapatszállító tevékenységével, így Hartenstein kapitány is, amikor szeptember 12-én megpillantotta Nyugat-Afrika partjainál Freetown-tól 800 km-re délre. A hajó tengeri hadviselés

jogi vonatkozásai szerint teljes mértékben hadi célpontnak volt tekinthető [16]. A hajó ezen az úton a brit katonák mellett, 103 lengyel katonát, 1 800 olasz hadifoglyot, továbbá, 80 főnyi civil utast, nőket és gyerekeket szállított, akik a brit katonák hozzátartozói voltak [17]. Hartenstein sötétedés után tengeralattjárójával feljött a felszínre, és két torpedóval elsüllyesztette a csapatszállítót. Ezt követően pedig megközelítették a helyszínt, ahol meglátták az első hajótörötteket. Az egyik németül beszélő olasz tiszt felkapaszkodott a tengeralattjáróra és tájékoztatta őket, az olasz hadifoglyok (szövetséges nemzet) és a civil utasok jelenlétéről. Hartenstein látva a vízben úszó több száz hajótöröttet, rendkívüli mentőakcióra szánta el magát. Legénységével az éjszaka folyamán megközelítőleg 400 embert mentettek meg azzal, hogy tengeralattjárójuk fedélzetére húzták őket, és vonatókötélre fogták a vízen úszó mentőcsónakokat. A hajó szakácsa pedig fáradhatatlanul dolgozott azon, hogy mindenkinek tudjanak biztosítani egy csésze forró levest. Hartenstein közben folyamatosan kommunikált a német admiralitással [18]. Dönitz admirális három (két német, egy olasz) tengeralattjárót küldött a helyszínre, hogy segítsék a mentést [19]. A tengeralattjáróknak azonban két napra volt szükségük ahhoz, hogy a helyszínre érjenek, Hartensteinek és legénységének pedig azonnali segítségre volt szüksége, így a parancsnok újabb rendkívüli tette szánta el magát [20]. Felettesei beleegyezése nélkül nemzetközi tengeri frekvencián angol nyelven segítséget kért a mentéshez a környéken tartozódó hajóktól (beleértve az ellenségeseket is.) Az üzenetben az állt, hogy amennyiben segítenek a mentésben, nem támadja meg őket, miként ők sem indítanak támadást ellene [21]. A britek fogták a segélykérést, azonban azt csapdának gondolták, így nem

indultak el a helyszínre. A három tengeralattjáró (U-506, U-507, Capellini) [22] szeptember 15-én érte el a megadott koordinátákat. Az U-156 ágyúi fölé közben olyan ponnyvát erősítettek, amin látható volt a genfi vöröskereszt. A három újonnan érkezett hajó felvette a túlélők egy részét, majd Afrika partja felé indultak velük, hogy ott átadják őket a szintén mentésre küldött francia hadihajóknak. A már harmadik napja felszínen tartózkodó U-156 mentőakciójának egy B-124-es amerikai Liberator bombázó vetett véget szeptember 16-án, amely megpillantotta a hajót és az általa vonatotott mentőcsónakokat. Hartenstein megpróbált a Liberatortól is segítséget kérni, ám annak parancsnoka D. Harden hadnagy visszafordult támaszpontja, az Ascension sziget felé, közben rádión jelentette a látottakat (tengeralattjáró a felszínen vöröskeresztes zászlóval). A támaszponton tartózkodó rangidős tiszt, Robert C. Richardson utasította a Liberatort, hogy forduljon vissza és süllyessze el. A bombázó visszatért az U-156 fölé és támadni kezdte azt. Hartensteinek nem maradt más választása, mint hogy elvágatta a mentőcsónakok vontatóköteleit, és a fedélzeten lévő túlélőket utasította, hogy ugorjanak a vízbe, de ugyanakkor azzal a tanáccsal látta el őket, hogy maradjanak együtt. Továbbá ellátta őket kenyérrel, borral és levessel. Ezt követően a tengeralattjáró a felszín alá merült és elhagyta a helyszínt [23].

BEFEJEZÉS

Úgy vélem, Hartenstein cselekedetei mögött is felfedezhetjük az előzetesen megjelenített pszichológiai jelenségeket. A parancsnok esetében, ha kis mértékben is, de megbújhatott külső motiváció, hiszen minden bizonnyal tartott

felettesei reakciójától azzal kapcsolatban, hogy torpedóival egy szövetséges nemzet (olasz) katonáiban is kárt tett. Ennél azonban kiemelkedőbb belső motivációja, amely a másokkal való bánásmódról alkotott felfogásából eredt. Társai Hartensteint egy igazi úriembernek tartották. Jogot tanult ember volt, aki a tengeralattjáró parancsnokok abszolút előkelőségéhez, „krémjéhez” tartozott [24]. Ugyanakkor joggal feltételezhetjük, hogy cselekedetei mögött a kognitív disszonancia is munkálkodott, hiszen egy másokhoz alapvetően emberséggel, úriemberként viselkedő személy beosztásából adódóan számára ismeretlen emberek életének kioltásáról is döntött.

IRODALOMJEGYZÉK

[1]SCULL, Andrew: *Az örület kultúrtörténete - A Bibliától Freudig, A bolondokházától a modern orvostudományig*, Budapest: Corvina Kiadó Kft. 2017. 367-368.

[2]BEKE Mariann: *A motiváció és a tanulás kapcsolatának vizsgálata: fókuszban az önmeghatározás elmélete*, Pécs: Pécsi Tudományegyetem - Közgazdaságtudományi Kar - Gazdálkodástani Doktori Iskola, 2018. 16.

[3]BEKE Mariann: *A motiváció és a tanulás kapcsolatának vizsgálata: fókuszban az önmeghatározás elmélete*, Pécs: Pécsi Tudományegyetem - Közgazdaságtudományi Kar - Gazdálkodástani Doktori Iskola, 2018. 21.

[4] BEKE Mariann: *A motiváció és a tanulás kapcsolatának vizsgálata: fókuszban az önmeghatározás elmélete*, Pécs: Pécsi Tudományegyetem - Közgazdaságtudományi Kar - Gazdálkodástani Doktori Iskola, 2018. 28.

[5] BEKE Mariann: A motiváció és a tanulás kapcsolatának vizsgálata: fókuszban az önmeghatározás elmélete, Pécs: Pécsi Tudományegyetem - Közgazdaságtudományi Kar - Gazdálkodástani Doktori Iskola, 2018. 68.

[6]BEKE Mariann: A motiváció és a tanulás kapcsolatának vizsgálata: fókuszban az önmeghatározás elmélete, Pécs: Pécsi Tudományegyetem - Közgazdaságtudományi Kar - Gazdálkodástani Doktori Iskola, 2018. 68-69.

[7]N.KOLLÁR Katalin: Kognitív disszonancia és az elégtelen jutalom pszichológiája, Iskolakultúra, 1998. 10. szám. 56-57.

[8]VÁLYI Réka: „Miért segítenek a segítők” Az altruizmus jelensége a szociális munkában, Budapest: ELTE Társadalomtudományi Kar - Szociálpolitika - Szociális Munka Doktori Program, 2009. 15.

[9]VÁLYI Réka: „Miért segítenek a segítők” Az altruizmus jelensége a szociális munkában, Budapest: ELTE Társadalomtudományi Kar - Szociálpolitika - Szociális Munka Doktori Program, 2009. 12.

[10]VÁLYI Réka: „Miért segítenek a segítők” Az altruizmus jelensége a szociális munkában, Budapest: ELTE Társadalomtudományi Kar - Szociálpolitika - Szociális Munka Doktori Program, 2009. 16.

[11]VÁLYI Réka: „Miért segítenek a segítők” Az altruizmus jelensége a szociális munkában, Budapest: ELTE Társadalomtudományi Kar - Szociálpolitika - Szociális Munka Doktori Program, 2009. 13.

[12]LEEPSON, Marc “Desmond Thomas Doss (1919–2006),” *Dictionary of Virginia Biography*, Library of Virginia (1998–), published 2015

Dictionary of Virginia Biography - Desmond Thomas Doss Biography (2022.11.19.)

[13]STENBAKKEN, Dick: Beyond Hacksaw an order of battle Ridge, United States of America, Desmond Doss Council, 2016. 5.

[14]LEEPSON, Marc “Desmond Thomas Doss (1919–2006),” *Dictionary of Virginia Biography*, Library of Virginia (1998–), published 2015

Dictionary of Virginia Biography - Desmond Thomas Doss Biography (2022.11.19.)

[15]KISS Roland: Az aszimmetrikus tengeri hadviselés I. A kezdetektől a II. Világháborúig, Hadtudományi Szemle, 2015. VIII. Évfolyam 1. szám. 71-72.

[16]VALDIVESO, Germán Bravo: La otra faceta del Almirante Karl Dönitz, REVISMAR 3/2011. 252.

[17]GRACZYK, Konrad: Laconia order and the responsibility of Admiral Dönitz before the nuremberg Military tribunal, Journal of Science of the Gen Tadeusz Kosciuszko Military Academy of Land Forces, April 2017. 6.

[18]VALDIVESO, Germán Bravo: La otra faceta del Almirante Karl Dönitz, REVISMAR 3/2011. 253.

[19]GRACZYK, Konrad: Laconia order and the responsibility of Admiral Dönitz before the nuremberg Military tribunal, Journal of Science of the Gen Tadeusz Kosciuszko Military Academy of Land Forces, April 2017. 6.

[20]VALDIVESO, Germán Bravo: La otra faceta del Almirante Karl Dönitz, REVISMAR 3/2011. 253.

[21]GRACZYK, Konrad: Laconia order and the responsibility of Admiral Dönitz before the nuremberg Military tribunal, Journal

of Science of the Gen Tadeusz Kosciuszko Military Academy of Land Forces, April 2017. 7.

[22]GRACZYK, Konrad: Laconia order and the responsibility of Admiral Dönitz before the nuremberg Military tribunal, Journal of Science of the Gen Tadeusz Kosciuszko Military Academy of Land Forces, April 2017. 6.

[23]VALDIVESO, Germán Bravo: La otra faceta del Almirante Karl Dönitz, REVISMAR 3/2011. 253-254.

[24]HERZOG, Bodo: Korvettenkapitän Karl Thurmann - Ein kaum bekannter elitärer Stolperstein in der Geschichte der U-Boot-Waffeunter dem Hakenkreuz, 2005. Deutsches Schifffahrtsarchiv, 284.

A SZERETET MEGNYILVÁNULÁSA
A Selye János Egyetem Református Teológiai
Karának hallgatói az önkéntes szolgálatban

THE MANIFESTATION OF LOVE
Students of the Faculty of Reformed Theology of
Selye János University in voluntary service

Somogyi Máté¹

ABSTRACT

The students of the university, especially those of the Faculty of Reformed Theology of the SJE, are actively involved in volunteer activities that are required for social events and the fulfilment of holiday expectations.

Keywords: The students, volunteer activities, crisis

BEVEZETÉS

A Selye János Egyetem Református Teológiai Karának hallgatói, Istennek hála, sokszor vehetik ki részüket az önkéntes szolgálatokból. Nagyon sok lehetőségünk van a jó cselekvésre és próbálunk is mindenben segíteni, hogy az Istentől kapott szeretetet segítség formájában is megosszunk másokkal.

Néhány olyan önkéntes szolgálatot, illetve programot mutatok be, amellyel már kapcsolatba kerültek a kar hallgatói:

¹ Somogyi Máté. a Református Teológiai Kar hallgatója, kari HÖK elnök

1. Élelmiszergyűjtés

A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Diakóniai Központja minden évben élelmiszergyűjtést szervez a rászorulóknak. Ebbe a gyűjtésbe a kar hallgatói is bekapcsolódnak. Istennek hála, idén is megszervezésre került ez a gyűjtés, így annak meghirdetését és az érdemi munkát is, önkéntes hallgatótársaimmal végezzük a Selye János Egyetem mindhárom karán. A gyűjtődobozok három helyszínen érhetők el: a konferencia központban, a Sirály Kollégium recepciójánál és a Református Teológiai Kar épületében. Mit is gyűjtünk? Mint minden évben: tartós élelmiszert (tejet, lisztet, olajat, cukrot, rizst, hüvelyeseket, sót, tésztát, konzerveket, levesporokat, édességet), és alapvető higiéniai eszközöket (szappant, papírzsebkendőt, fogkrémet, toalett papírt). Ez a gyűjtés általában a vizsgaidőszak kezdetéig (december végéig) tart az egyetemünkön. A csomagokat januárban juttatja el a rászoruló családoknak a Diakóniai Központ Szlovákia egész területén.

2. Ruhagyűjtés

A 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború kapcsán hirdettük meg a ruhagyűjtést, amellyel a háború elől menekülőknak segítettünk. A háború kitörése utáni hetekben sikerült az egyetemen egy kilenc személyes kisbuszt megtöltenünk ruhaneművel, és ezt el is juttattuk az ukrán határra.

3. Önkéntes szolgálat a háborús menekültek megsegítésére

Kivettük a részünket a keleti határon az önkéntes szolgálatból is. Április végén, sok szervezést követően, heten el tudtunk indulni Felsőnémetibe, a szlovák-ukrán határhoz, hogy segítsük az ottani egyházi önkéntesek munkáját a menekültek fogadásánál. A határon az ukrán menekültek háromféleképpen jöhettek át Szlovákiába: voltak, akik gyalog jöttek, voltak, akik autókkal, és volt buszos átkelőhely is. Mi a gyalogos és az autóbuszos átkelőnél teljesítettünk szolgálatot. Az öt napos szolgálatunk nagy részét három sátorban végeztük. A sátrakat a színük-ről piros, zöld és kék sátornak hívták. A zöld sátor, ahová az adományok érkeztek, volt a raktársátor, és szükség szerint innen volt elszállítva a piros és a kék sátorba. Az utóbbiban, amely az autóbusz-átkelőhelyen volt felállítva, teával, kávéval, keksszel, gyerekjátékokkal, édességekkel, szendvicsekkel, vízzel várták az érkezőket, és a mi feladatunk az volt, hogy a busszal érkező menekülő embereknek szétosszuk a felsorolt frissítőket.

A piros sátor volt az, ami engem legmélyebben megérintett. Ide érkeztek a legszegényebb, valóban rászoruló menekültek. A sátor a két határ közti, ún. „senki földjén” volt felállítva. Ez egy 12 x 6 méteres sátor volt, amelyben asztalok és székek voltak elhelyezve. Itt tudtak először megpihenni a háború elől menekülő emberek. Ez volt az a hely, amelyben a Szlovákia területére belépő menekülők először pihenhettek meg. A legmeghatározóbb „élményeink” erről a helyről származnak. Miután itt megpihen-

tek, fogták a csomagjaikat, és jelentkeztek a szlovák határőröknél, hogy tovább folytathassák az útjukat nyugat felé. Volt, aki Szlovákiában akart maradni, volt aki valóban Nyugatra készült. A sátor mindkét bejáratánál, a menekültek megsegítésére két – két szlovák fegyveres katona állt. A határsávból ők hozták át a menekülők csomagjait, mi pedig szükség szerint elláttuk őket teával, kávéval, frissítővel.

Az egyik meghatározó emlékem is ehhez a piros sátorhoz kötődik. Egy 30-35 év körüli fiatalember lélekszakadva futott be a sátorba négy nagy táskával a kezében, mögötte pedig a két kislánya, akik hat és nyolc év körüliek lehettek. Az apuka lerakta a táskáit, szólt a gyerekeknek, hogy üljenek le, majd rohant vissza az ukrán határhoz. Mi szaladtunk utána, hogy segítsünk neki az újabb táskákkal. Fordult újabb négy nagy táskával, a nyakában is lógott még egy, amiben serpenyő és fazék volt... Gyorsan lerakta, és rohant újra vissza. Miután már vagy négyszer fordultunk és utoljára jött be a sátorba, egy rózsaszín kis hűtőtáskát tartott a kezében. Mondtam neki, hogy: „Adja ide, majd én viszem”. Mire azt válaszolta, hogy „NO-NO-NO”. Leült, ölébe tette a hűtőtáskát és mi akkor láttuk meg, hogy egy két - három hetes újszülött kisbaba van a rózsaszín táskában... Néhány perc múlva az újszülött édesanyja is megérkezett a sátorba. Leült és mi élelemmel, innivalóval kínáltuk... A két nagyobb gyerkőcnek színezőt, színes ceruzát adtunk. Ez annyira meghatotta a szülőket, hogy elsírták magukat.

Több hasonló, megrázó történetet is átéltünk ott a határon, de arra kellett rájönnöm, hogy a sok cso-

koládé, cukorka és mindenféle finomság helyett, az őszinte ölelés és az emberi szó volt a legtöbb, amit adni tudtunk. A szeretet volt a legnagyobb ajándék.

Az alatt a pár nap alatt, amit ott töltöttünk, fizikailag nagyon elfáradtunk, de nincsenek rá szavak, hogy lelkileg milyen erőt kaptunk azáltal, hogy segíteni tudtunk.

Hazajövetelünk után eltelt pár nap, és csörgött a telefonom. Egy újságíró hívott, aki feltette az ilyenkor szokásos kérdéseket, hogy mi voltunk-e a keleti határnál, és hogy milyen volt, mit tapasztaltunk?

Engem az interjú során egy dolog döbbsentett meg. Az, amikor megkérdezte, hogy: „Ha nem túl indiszkrét ez a kérdés, mennyit fizettek maguknak ezért?” Rossz érzés volt szembesülnöm azzal, hogy a mai világban sokan még mindig nem tudják, hogy mit jelent az önkéntes szolgálat. Az önkéntes szolgálat az, amit nem pénzért végez az ember, hanem szeretetből.

4. Szeretethíd

A Magyar Református Szeretetszolgálat, Szeretethíd akciójába is bekapcsolódtunk az elmúlt évek során. Szemetet szedtünk, rendet raktunk, levelet gereblyéztünk a közösségeink számára fontos helyeken. Ennek az akciónak a keretén belül segítettünk a Calvin J. Teológiai Akadémia² könyvtárban a könyvtárho-

² A Calvin J. Teológiai Akadémia (CJTA) a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Tudományos és Lelkésztoábbképző Intézete. 1994 és 2004 között lelkészeket képzett, majd a lelkészképzés integrálódott a 2004-ben megalakult Selye János Egyetem Református Teológiai Karába.

soknak a könyvek rendezésében, a könyvekkel teli ládák szállításában.

5. Táboroztatások – nyári gyerektáborok

Egyénileg minden évben részt veszünk a nyári gyerektáborok munkájában. Bátran kijelenthetem, hogy a teológusaink és diakónusaink között, nincs olyan ember, aki még nem vett volna rész a nyári gyermektáborok munkájában. Ezek a táborok legnagyobb részben egyházi szervezésűek. Nyáron, amikor sok időm van nézegetni a Facebookot, nagyon nagy örömmel tölt el, hogy az egyházi gyerektáborokról feltöltött fényképeken sokszor látok ismerős arcokat – teológusokat, diakónusokat – a komáromi Selye J. Egyetem Református Teológiai Karáról.

6. Van olyan diákunk, aki az Anonim Alkoholisták Egyesületében³, és az egyházunk börtönmissziójában is részt vesz önkéntesként, mint csoportvezető, sőt a kiskorúak javítóintézetében is végez önkéntes szolgálatot. Az Anonim Alkoholisták Egyesületében szerzett tapasztalatai alapján egy beszélgetésben mondta el, hogy áldott jó érzés ott is segíteni. Jó azok között szolgálni, akiken látszik, hogy meg akarnak szabadulni a függőségüktől. Érdekes volt hallanom tőle, hogy: „Nagyon sokat köszönhetek nekik. Úgy vagyok vele, hogy ott én is fel tudok tölteni és Isten kegyelméből, a Bibliából ők is tudnak erőt meríteni énáltalam”.

³ Az Anonim Alkoholisták (angolul: Alcoholics Anonymous, rövidítve: A.A.) az Amerikai Egyesült Államokban alapított, világszerte elterjedt szervezete azoknak a férfiaknak és nőknek, akiknek közös vágyuk, hogy felhagyjanak az alkohol fogyasztásával.

Szerintem az a lényege az önkéntességnek, hogy önzetlenül segítsünk másoknak közvetlenül vagy közvetve. Azt a feladatot látom magunk előtt, hogy tudjuk a közösségeinket arra sarkallni, hogy önzetlen segítő szándékkal induljanak el a rászorulókhoz, és ne tegyék fel azt a kérdést, hogy: „Mennyit fizetnek érte”? Kérdezzék azt, hogy: „Mikor induljak, és hova kell mennem?”.

Úgy érzem, hogy a mai világban sokan nem ismerik a „jobb adni, mint kapni” fogalmát, és a szeretetszolgálatban is sokan a saját hasznukat keresik. Mi egy olyan közösség igyekszünk lenni, akik az önkéntes szolgálat igazi értelmét keresik és valósítják meg. Igyekszünk megtartani és átadni ezt az értéket a közösségeinknek is.

ÖSSZEGZÉS

Egy bibliai igével zárom beszámolómat, kérem, vigyék magukkal „útravalónak” a Krónikák első könyve 29. fejezetének 17. és 18. verseit: „Jól tudom, ó, én Istenem, hogy te a szívet vizsgálod, és az egyenességet szereted. Én mindezeket tiszta szívemből, önként, nagy jókedvvel adtam, s látom, hogy néped is, amely itt jelen van, nagy örömmel, önszántából adta ezeket neked. Ó, Uram, Ábrahámnak, Izsáknak és Izráelnek, a mi atyáinknak Istene, tartsd meg mindörökké ezt a készséget néped szívében, és szívüket igazgasd tefeléd!”

A JOGTUDAT ALAKULÁSA ÉS A KISEBBSÉGI LÉT

THE DEVELOPMENT OF A SENSE OF RIGHTS AND BEING A MINORITY

Somogyi Alfréd¹

ABSTRACT

The author would like to highlight a special case of being legally aware: being a national minority, where there is a strong need for the application of legal awareness, and where volunteering can help: in teaching, education, and the education of people belonging to national minorities, especially young people. We need to teach the exercise of our existing rights and legal awareness.

Keywords: rights awareness, volunteering, conscious application

BEVEZETÉS

Joggal vetődik fel a kérdés, hogy mi köze lehet az önkéntességnek a jogtudatos léthez? Aki azt mondja, hogy ez fából vaskarika, azzal sem fogok vitába szállni, és aki azt mondja, hogy nagyon is összekapcsolódik ez a két fogalom, annak is igaza van. A jogtudatos létnek egy speciális esetét szeretném kidomborítani: a nemzeti kisebbségi létet, amely során erősen szükség van a jogtudatosság alkalmazására,

¹ DOC. ThDr. Somogyi Alfréd, PhD., SJE Református Teológiai Kar, dékán.
somogyia@uj.s.sk

és itt segíthet az önkéntesség: a tanításban, a nevelésben, a nemzeti kisebbséghez tartozók, főleg fiatalok edukációjában. Egyszerűen tanítani kell a létező jogainkkal való élest, és a jogtudatos magatartást.

Néhány konkrét adattal folytatnám, hogy az iménti állításomat – jelesül, hogy tanítani kell a kisebbségi jogokkal való élest – alá tudjam támasztani. Nem térek ki arra, hogy 1993 óta, vajon hányan vetették le az „-ová” megkülönböztetést a nevükről, pedig a 300/1993-as törvény lehetőséget ad erre mindenkinek. Azt sem fogom vizsgálni, hogy hányan kérték egy-egy választás alkalmával az önkormányzattól, hogy kétnyelvű tájékoztatást kapjanak, vagy hány tiltakozást jegyeztek a multinacionális cégek azért, mert magyarok által lakott régiókban is csak szlovák nyelvű feliratokkal dolgoznak. Kimondottan a szlovákiai magyar egyetemisták, azon belül is a „selyések” jogtudatosságával kapcsolatban szeretnék megosztani néhány adatot, ugyanis irányukba van lehetőségünk az önkéntes segítségre, edukációra, hogy jogtudatosabb legyen a magatartásuk, ha már egyszer mi vagyunk az egyetlen magyar egyetem Szlovákiában.

Egy felmérés adatai

Az ismertetett adataim egy 2021-ben készített felmérésből valók. 2021 novemberében került sor – a Nemzetpolitikai Kutatóintézet kezdeményezéséből – egy személyes megkeresésen alapuló, kérdőíves adatfelvételre egyetemistáink között. Kimondottan a szlovák állampolgárságú magyar fiatalok töltötték ki a kérdőíveket. Az eredmények néhány százas merítésen alapulnak, tehát nem vehetjük reprezen-

tatívnak, és nem vetíthetjük ki a felvidéki magyar egyetemista korosztályra sem. Az viszont biztos, hogy a válaszok a mi hallgatóink egy részétől érkeztek, tehát számunkra mégis sok mindent jelenthetnek, sok mindenre mutathatnak.

1. A magyar-szlovák viszony

Az első érdekesség, hogy a válaszadók többsége konfliktusosnak látja a magyar-szlovák viszonyt. A legnagyobb mértékben ezt az országos léptékben érzik, és minél közelebb érünk az egyén lakhelyéhez, annál kevésbé. Országos szinten a válaszadók 64%-a gondolja úgy, hogy konfliktusokkal terhelt a két nemzet kapcsolata. 31,8 % érzi úgy, hogy nincsenek különösebb gondok, sőt, inkább közömbösség jellemzi a magyar-szlovák viszonyt, és csupán 4,8 % válaszolt úgy, hogy országos szinten, együttműködés jellemzi a kapcsolatokat. Ugyanezek az adatok már teljesen mást mutatnak járási szinten. A közigazgatásnak ezen a síkján már csak a megkérdezettek 16,5 %-a érezte konfliktusosnak, 66 %-a közömbösnek és 17,5 %-a együttműködőnek a magyar-szlovák kapcsolatokat. Ha még közelebb megyünk a lakóhelyhez, vagyis a tapasztalatszerzés legközvetlenebb területén, a helyi önkormányzat esetében kell véleményt mondani a kérdésről, akkor már csak 7 % beszél konfliktusos viszonyról, 32,4 % érzi közömbösnek a kapcsolatokat és 60,6 % válaszolt úgy, hogy együttműködés jellemző a magyar-szlovák viszonyra.

2. A meghatározó közeg

A felmérés arra is kitért, hogy milyen közegből érkezik a válaszadó? Milyen a baráti társaságának a nemzetiségi összetétele, és mennyire ismeri, beszéli a szlovák nyelvet? Ezekre a kérdésekre is elgondolkodtató válaszok érkeztek. A diákjaink 49,5 %-ának – saját bevallásuk szerint – teljes mértékben magyar baráti társasága van. Azoknak az aránya, akiknek barátai között magyarok és szlovákok is vannak, de többségében mégiscsak magyar a baráti társaság, 36,6 %-os volt. Akik úgy érzik, hogy legalább annyi magyar barátjuk van, ahány szlovák is, vagyis fele-fele mértékben vannak magyar és szlovák barátaik, ők 12,9 %-ot tesznek ki a megkérdezettek közül. Csupán 0,9% válaszolt úgy, hogy inkább szlovákokból áll a baráti társasága. A nyelvismereti adatokban a megkérdezettek mindössze 27 %-a gondolja úgy magáról, hogy jól beszél szlovákul. Ez a 27 % úgy áll össze, hogy 3,5 % beszél anyanyelvi szinten szlovákul, 5,7% tökéletesen beszél szlovákul, és 18 % jól, de érezhető akcentussal. Nagyságrendben azonos adatot – 27,4 %-ot – mutat azoknak az aránya, akik úgy érzik, hogy nagyjából értenek szlovákul és meg is tudják értetni magukat. Ha ezeket az arányokat összeadjuk, akkor hallgatóinknak valamivel több, mint a fele beszéli jól, vagy elfogadható mértékben az államnyelvet. Ugyanakkor 42,6 % érzi úgy, hogy nagyjából ért szlovákul, és meg is tudja értetni magát államnyelven. A fennmaradó töredékek úgy oszlanak meg, hogy a válaszadók 2,5 %-a alig pár szót tud szlovákul, és 0,3 % mondta azt, hogy egyáltalán nem beszél, egyetlen szót sem tud szlovákul. Az esetleges félreértések elkerülése végett, ismétlem: csak szlovákiai magyar hallgatók töltötték ki a kérdőíveket. A magyar-szlovák viszony értékelése

és a nyelvtudás felmérése, alapozó kérdésnek számított a felmérésben.

3. Cselekvőkészség, aktivitás

Igazából a jogtudatosságra a 4. kérdéstől kezdődően kérdezett rá a felmérés. A kérdés arra irányult, hogy a válaszadó részt vett-e már valaha valamilyen tiltakozó akcióban vagy megmozduláson, ami a közügyeket érintette. Az online véleménynyilvánításban való részvételre 30,8 % válaszolt úgy, hogy soha nem vett részt ilyenben. 9,8 % mondta azt, hogy egyszer már igen, 27,6 % legfeljebb 3 alkalommal, és 30,2 % több, mint három alkalommal mondott véleményt valamilyen közügyben online felületen. Érdekes és egyben elgondolkodtató válaszok születtek arra a kérdésre, hogy a válaszadó részt vett-e valamilyen tüntetésen? Diákjaink 1,3 % válaszolt úgy, hogy igen, több mint három alkalommal. 8,6 % volt már egy-két alkalommal tiltakozó megmozduláson. 10,8 % mondta azt, hogy életében egyszer már volt tüntetésen. És a döntő többség – 77,7 % - még soha nem vett részt semmiféle tiltakozó megmozduláson. Arányokat tekintve ehhez nagyon hasonló arányú válaszok születtek arra a kérdésre, hogy részt vett-e a válaszadó valaha valamilyen termék bojkottálásában, etikai vagy környezeti szempontok alapján. Itt 73,5 % volt azoknak az aránya, akik még soha nem tiltakoztak ilyen módon. A kérdőív rákérdezett arra is, hogy bekapcsolódtak-e a fiatalok valamilyen petíciós, aláírásgyűjtő akcióba. Itt már jobban megoszlottak a válaszok. 17,1 % mondta azt, hogy igen, több mint három alkalommal már aláírását adta valamilyen petícióhoz. Azoknak az aránya, akik 1-3 alkalommal írtak alá ilyen jellegű kezdeményezést, 36,8 % volt. 19,4 %-os

aránya van azoknak, akik csak egyszer írtak alá petíciót, és akik még soha nem írtak alá semmi ilyen jellegű kérést, 24,8 %-ot tesznek ki a válaszadók közül. Amennyiben az online véleménynyilvánítást és a petíció aláírását online lehetőségnek vesszük, a termék bojkottjára és a tüntetésen való részvételre vonatkozó kérdéseket pedig úgy fogjuk fel, hogy személyes részvétellel adott-e már hangot valamilyen közügyben a véleményének, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy az online világ sokkal közelebb áll ehhez a korosztályhoz, mint a személyes jelenlét, vagy tényleges cselekedet felvállalása. Csak emlékeztetésképpen jelzem, hogy a „személyes” esetében mindkét lehetőségnél (tüntetésen való részvétel, vagy termék bojkottálása) a megkérdezettek háromegyede mondta azt, hogy „soha”. Ez az adat nekem – egy generációval idősebb nemzedékhez tartozónak –, azért is elgondolkodtató, mert egyetemistaként, mi „végigcsináltuk” az 1989-es bársonyos forradalmat Pozsonyban. Az akkor ott tanuló magyar diáktársaimmal állandó résztvevői voltunk a Szlovák Nemzeti Felkelés terén zajló tüntetéseknek, bekapcsolódtunk a „szervezkedésbe”, ami plakátragasztást, szórólapkészítést, diákmegmozdulások, gyűlések szervezését és a Magyar Diákszövetség megalapítását és szervezését jelentette.

4. Tájékozottság

Ugyancsak elgondolkodtató eredményt hozott a felmérésben az a kérdés is, hogy honnan szerzi a válaszadó a közélettel kapcsolatos információit? Itt a pálmát a családtagok és a barátok viszik el. Azok aránya, akik napi rendszerességgel másoktól tájékozódnak, 33 %-ot tesz ki. Ugyanezek a válaszadók 32,4 %-ban úgy nyilatkoztak, hogy naponta

többször is a környezetüktől szereznek tudomást a közéleti eseményekről. A második helyen a magyar elektronikus sajtó áll 23,4 %-kal. Szlovák elektronikus sajtóból 12,2 % tájékozódik úgy, hogy naponta többször is érdeklődik. A magyar nyomtatott sajtó csak a negyedik helyet érte el. A megkérdezettek 11,7 %-a kíséri figyelemmel a napi magyar sajtót. És csupán 3,2 % az, aki szlovák napilapokból is tájékozódik. Meg kell említeni azt is, hogy az adott kérdés mérte azt is, hogy milyen mértékben vannak azok, akik egyáltalán nem élnek a megadott lehetőségekkel. A magyar elektronikus forrást a megkérdezettek 5,7 %-a egyáltalán nem figyeli. A szlovák elektronikus sajtóval kapcsolatban 24,4 % azoknak az aránya, akik ezt végképp nem böngésszik. A magyar napi sajtót 28,5% nem olvassa, és ami a szlovák napilapokat illeti, a megkérdezettek 54 %-a válaszolt úgy, hogy szinte soha nem olvassa a szlovák nyomtatott sajtót.

5. Politikai hozzáállás

A jogtudatos magatartás szerves része a politikai véleménynyilvánítás, vagyis a választásokon való részvétel. Erre is rákérdezett a felmérés. Tekintettel arra, hogy az adatkérés 2021 novemberében történt, az eredményeket nem vonatkoztatjuk a legutóbbi helyhatósági és megyei választásokra, ugyanis a kérdés a legutóbbi választásokon való részvételre vonatkozott. A válaszadók 9,4 %-a illetve 9,5 %-a akkor még nem volt 18 éves, tehát ők azt jelezték, hogy nem még volt szavazati joguk a 2020-as – vagyis a felméréshez képest legutóbbi – parlamenti és a 2018-as helyhatósági választásokon. A parlamenti választásokon a válaszadók 49,4 % vett részt úgy, hogy magyar pártra sza-

vazott. 10 %-uk részt vett és szlovák pártra adta voksát, 31,3 %-uk nem vett részt a legutóbbi parlamenti választásokon. Ebben az adatsorban a szlovák pártokra szavazó 10 %-os és a távolmaradó 31,3 %-os eredmény több mint elgondolkodtató. Ha abból indulunk ki, hogy a 2020. február 29-i választásokon az országos részvétel 65,79 %-os volt, akkor a diákjaink 59,4 %-os (a magyar és a szlovák pártokra szavazók arányának összege) részvétele, több mint 6 százalékkal az országos átlag alatt van. A helyhatósági választásokkal kapcsolatban a megkérdezettek 56,8 %-a vett részt és szavazott magyar jelöltekre. Tekintettel arra, hogy a kérdés nem részletezte, hogy magyar pártjelöltekre, vagy magyar függetlenekre voksoltak-e, ezért maradjunk annál a lehetőségnél, hogy magyar indulókra szavaztak az aktív résztvevők. Akik helyi szinten részt vettek a választásokon és szlovák jelöltekre adták voksukat, jóval kisebb arányban vannak, mint a parlamenti választások esetében. Helyi szinten 2,9 % szavazott szlovák jelöltre. A távolmaradók aránya majdnem azonos a parlamenti választásokon passzív fiatalok számával: (30,8 %). Ezekből az adatokból egyfelől vizsgálható lenne a közel egyharmadnyi távolmaradó, másfelől pedig alapos elemzést érdemelne az az adat, hogy a parlamenti választásokon 10 %-ban szlovák pártokra szavazók mellett, miért „csak” 2,9 % a helyi szinten szlovák jelöltekre voksoló magyar fiatalok aránya? A kérdés azért foglalkoztat, mert ha – az 1. kérdésre utalva – a magyar-szlovák viszonyt országos szinten tartják leginkább konfliktusosnak a fiatalok, akkor miért 10 %-os itt a passzivitásuk? Miért nem akarnak a szavazatuk révén hozzájárulni az érzett konfliktusos viszony rendezéséhez? Vagy az lenne a rendezés, hogy „dobjuk oda a gyeplőt”? Amennyiben helyi szinten jó a magyar-szlovák viszony, ak-

kor miért itt érvényesül inkább az olló kinyílása azok között, akik 56,8 %-ban magyar jelöltre és 2,9%-ban szlovák jelöltre voksolnak? Helyi szinten – ha minden rendben van –, akkor nem mindegy a jelölt nemzetisége? Ezt az adatokból körvonalazódó ellentmondást jó lenne alaposabban ki-elemezni, s ha már a jogtudatosság szempontjából vizsgáljuk az adatokat, akkor az is megválaszolásra váró kérdés, hogy miképpen lehet csökkenteni a majd egyharmados távolmaradók arányát, mivel lehet mozgósítani a huszonéves egyetemista korosztályt a közösségünk szempontjából valóban fontos parlamenti és helyhatósági választásokon való részvételre?

A közügyekkel kapcsolatban a kérdőív rákérdezett néhány olyan tényezőre, amelyeket a fiatalok a választások alkalmával a döntésüknél fontosnak tartanak. A legkevesebben azt a lehetőséget választották, hogy „a családi hagyomány alapján választottam, a szüleim is ezt a pártot támogatják”. Valamivel többen választották azt a lehetőséget, hogy „a párt vagy a jelölt magyar legyen”, de ez a lehetőség így is csak a 3. helyen végzett. A második legtöbb karikát az „erős érdekérvényesítő ereje van” lehetőség kapta. Ebben a válaszlehetőségben azonban nincs nemzeti motívum, tehát aki úgy gondolta, hogy szlovák pártnak is lehet erős érdekérvényesítő ereje, az is karikázhatta ezt az opciót. A legtöbb válasz a „nem korrrupt” lehetőségre érkezett. Vagyis az egyetemistáinknak sokkal fontosabb, hogy a politikai képviselői ne legyenek korruptak, mint az, hogy magyarok legyenek. Anélkül, hogy messzemenő következtetéseket vonnánk le ebből az adatból, úgy látszik, hogy az utánunk jövő generációban megdőlni – vagy legalábbis halványodni – látszik az a sztereotípia, hogy magyar ember magyar pártra, vagy magyar jelöltre szavaz a választások alkalmá-

val. Nekik már „kevés” a nemzeti hovatartozás. Nem fog-
nak valakikre szavazni csak azért, mert piros-fehér-zöld
szalag van a nyakán...

6. Közügyek

Számomra megdöbbenő volt a kiértékelése annak a kér-
désnek, amely konkrét szlovákiai magyar, illetve kisebbségi ügyekre kérdezett rá. Ilyen volt például a Beneš dekrétumok ügye, a kétnyelvű helységnévtáblák, a kettős állampolgárság, és a Malina Hedvig-ügy, valamint a Minority SafePack polgári kezdeményezés. A Beneš dekrétumok ügyét a megkérdezettek 23 %-a tartja nagyon fontosnak és 19,6 %-a inkább fontosnak. 8,2 % úgy gondolkodik, hogy ez a kérdés inkább nem fontos, csupán 1,6 % mondja azt, hogy egyáltalán nem fontos, és ami számomra megdöbbenő, hogy a válaszadók 47,6 %-a nem hallott a Beneš dekrétumokról! Szubjektív megjegyzés: lehet-e hatékony jogtudatosságra való nevelésről beszélni, ha a történelemoktatásunknak olyan nyilvánvaló hiányosságai vannak, hogy a magyar egyetemisták közel fele még nem hallott a Beneš dekrétumokról? A kétnyelvű táblák ügyét 43,8 % tartja nagyon fontosnak és 36,3 % inkább fontosnak. Az „inkább nem fontos”, „egyáltalán nem fontos” és „nem hallottam róla” válaszok, összességében 19,8 %-ot tesznek ki. Hasonló végeredményt mutat a kettős állampolgársággal kapcsolatos kérdés. A válaszadók 79,8 %-a tartotta fontosnak és 14,2 %-a nem fontosnak a kettős állampolgárság ügyét, amelyről a megkérdezettek, csupán 6 %-a nem hallott... Amikor Nyitrán, az államvizsgájára igyekvő magyar diáklányt – az azóta is ismeretlen tettesek –, megverték, akkor a mi válaszadóink még pályások voltak. Ezért mond-

hatnánk akár azt is, hogy nem csoda, ha a Malina Hedvig-ügyről a megkérdezettek 48,7 %-a nem hallott. Az ügy azonban – minden fejleményével együtt – lassan két évtizede rezonál a felvidéki magyar közéletben. Személy szerint kevesellem az ügy fontosságát jegyző válaszadók 38,3 %-os arányát, és ha a Malina Hedvig-ügy régen volt, akkor ezzel szemben a Minority SafePack polgári kezdeményezés a jelenünk eseménye. Ennek ellenére a kisebbségi jogok EU-s szintű rendezésének kezdeményezését csupán 21,8 % tartja fontosnak és 3,8 % nem fontosnak. Viszont a fiatalok 74,7 %-a nem hallott erről a polgári kezdeményezésről. Ez az adat el kell, hogy gondolkodtassa a felvidéki magyar közélet és politikai élet képviselőit a kommunikációjuk hatékonyságáról.

7. Anyanyelvhasználat

A jogtudatos magatartás egyik fontos eleme az anyanyelvhasználat: Erre is rákérdezett a felmérés. A „mennyire fontos számodra, hogy az anyanyelveden intézhesd hivatali ügyeidet?” kérdésre, 58,2%-ban válaszolták azt, hogy nagyon fontos és 30,7%-ban, hogy inkább fontos. Ha a válaszok arányát összevetjük a szlovák nyelv ismeretével kapcsolatos kérdés eredményeivel, akkor megállapíthatjuk, hogy nemcsak azok tartják fontosnak az anyanyelv hivatali használatát, akik nem, vagy csak rosszul beszélnek szlovákul.

A hivatali nyelvhasználattal összefüggésben ugyancsak elgondolkodtató eredményt hozott az a kérdés is, amelyik a nyelvhasználat akadályoztatására kérdezett rá. „Ha tudod, hogy jogod lenne a magyar nyelvű ügyintézésre egy hiva-

talban, de ezt nem biztosítják számodra, hogyan reagálsz?” A kérdésre 12 % úgy válaszolt, hogy írásban tenne panaszt, 33 % százalék szóban fejezné ki felháborodását és 55 % beletörődne a helyzetbe és átváltana szlovák nyelvre, hogy elintézzé az ügyét. Ez is egy olyan adat, amiből kiolvasható, hogy szükség van a jogtudatosság tanítására és megerősítésére a fiataljainknál. Nem az a cél, hogy lázongó és pereskedő generációt neveljünk, hanem az, hogy legalább a meglévő jogainkkal élni tudjunk a mindennapokban. Amikor egy hivatalban átváltunk szlovákra, mert nem tudnak magyarul (bár kellene), akkor az nem nyelvismereti kérdés, hanem lemondás arról a jogunkról, hogy anyanyelvünket hivatali közegben is használhassuk. A „beletörődöm és átváltok szlovákra” válaszadók 55 %-os aránya arra enged következtetni, hogy a meglévő jogainkat sem akarjuk érvényesíteni...

8. Önrendelkezés

A kérdések között ott szerepelt a kulturális és a területi autonómia fontossága is. A kulturális autonómiát a válaszadó fiatalok 44,9 %-a támogatja teljes mértékben, 47,5 %-a inkább igen. Az elutasítók aránya 7,6 %. Ugyanezek az adatok már kicsit mást mutatnak a területi autonómia esetében. A teljes mértékben támogatók aránya itt már „csak” 29,1 % és 49,1 % válaszolta azt, hogy inkább támogatom. Az elutasítók 21,9 %-os aránya pedig majd háromszorosa a kulturális autonómiát elutasítók számának.

9. A magyar közösséghez való tartozás vállalása

Végezetül, a nemzeti identitást és az együvé tartozás vállalását érintő kérdésről szeretnék szólni. Ez a magyar állampolgárság felvételére kérdezett rá abban az esetben, ha nem lennének szlovákiai retorziók. Ha minden negatív következmény nélkül fel lehetne venni a magyar állampolgárságot, akkor ezzel a lehetőséggel a fiatalok 59,1 %-a élne és 40,9 %-a negatív következmények nélkül sem venné fel a magyar állampolgárságot. Akár kontroll kérdésként is felfoghatjuk ebben a témában azt az adatot, hogy a megkérdezettek 66,3 %-a teljes mértékben úgy gondolja, hogy „magyar állampolgárság nélkül is magyar vagyok”, s hozzájuk sorolhatjuk még azt a 25,3 %-ot, aki ugyanezen a véleményen van, csak nem annyira határozottan.

KOMOLY KONKLÚZIÓK HELYETT...

Hangsúlyozom: egy nem reprezentatív felmérés adataiból mutattam be néhányat, ami véleményem szerint elégséges támpontot adhat a felvidéki magyar pedagógusoknak abban a tekintetben, hogy kell-e nevelnünk a fiataljainkat jogtudatosabb életre vagy sem?

Én a magam válaszát megfogalmaztam az előttem álló adatok alapján és újabb területet látok az eddigi önkéntes szolgálataim bővítésére...

**„AZ ÖNKÉNTESÉG MŰVÉSZETE”
- avagy az önkéntes művészeti jellegű tevékenységek
és a pedagógusi attitűdök kapcsolata**

**„THE ART OF VOLUNTEERING”
- or voluntary artistic activities
and teacher attitudes**

Csehiová Agáta¹ – Tóth-Bakos Anita²

ABSTRACT

The volunteering is one of the oldest forms of “embracing” problems in social life. Volunteering has thus been integrated into all cultures through a tradition of caring and helping. The main intention, the goal: to improve the lives and living conditions of others. Volunteering is appearing in more and more fields, including social life, the economy, and culture. According to a GHG study (2010), volunteering in Europe can be observed in the following sectors: *sport, leisure and leisure; culture and art; education and research; social services and health*. The topic presented here was inspired by two important factors. On the one hand, to highlight the role and mission of the arts, especially music in volunteering and charitable activities. On the other

¹ Doc. Dr. univ. Agáta Csehiová, PhD., Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho, Bratislavská cesta 3322, 945 01 Komárno, csehiova@uj.sk

² Mgr. Tóth-Bakos Anita, PhD., Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho, Bratislavská cesta 3322, 945 01 Komárno, tothbakosa@uj.sk

hand, what are the individual motives behind the actions of those engaged in these activities. To this end, we conducted surveys with the by a self-developed questionnaire, the target group of which was Hungarian teachers and future teacher students in Slovakia. A segment of the study is presented here, focusing on the role and significance of charity concerts, the individual motivations of the participants, and the relationship between charitable artistic activities and attitudes of teachers and of future teachers.

Keywords: volunteering, assistance, charitable activity, art, education, attitude of educators, attitude of future teachers

BEVEZETÉS

Az önkéntesség, a társadalmi életben megjelenő problémák „felkarolásának” egyik legrégebbi formája. Az önkéntesség gyökerei már a korai kereszténység idején megjelentek az emberek életének mindennapjaiban, hiszen a keresztény szervezetek által folytatott segítő, gondozó tevékenységek a formális segítségnyújtás alapjait jelentették. Eleinte az arra leginkább rászorulóknak, a legszegényebbek számára nyújtottak segítő kezet, amelyek később különböző segélyező szervezetek kialakulásához vezettek. [16] Az önkéntesség tehát a törődés és a segítségnyújtás hagyományán keresztül épült be szervesen minden kultúrába. A fő cél: mások életének, életkörülményeinek javítása, segítése.

Jelen tanulmány megírását három fontos tényező inspirálta. Első sorban feltérképezni, hogy milyen helye, szerepe van a művészeteknek, így a zenének is a karitatív jellegű tevékenységekben, másrészt milyen egyéni motivációk, in-

dítékok állnak e tevékenységeket végző személyek cselekedeteinek hátterében, és nem utolsó sorban milyen hatással vannak az ilyen jellegű művészi tevékenységek a pedagógusi attitűdök formálódására. Ennek érdekében felmérést végeztünk, saját fejlesztésű kérdőív segítségével (a nemzetközi szakirodalom ismeretei alapján), melynek célcsoportját szlovákiai magyar pedagógusok és pedagógushallgatók képezték. A felmérés eredményei és következtetései képezik a jelen tanulmány tartalmát.

Az önkéntesség értelmezése, fogalma

Az önkéntesség fogalma a latin eredetű „voluntarius” szóra, kifejezésre utal, amely *hajlandót* jelent. Az önkéntesség fogalmát a szakirodalom jelentős része annak társadalmi és gazdasági előnyei szempontjából közelíti meg. Az önkéntesség jelentős szerepet játszik a kölcsönös bizalom és szociális kohézió fenntartásában, az egyén, valamint a közösség szempontjából egyaránt. Pozitívumok egész sora azonosítható be. Többek között azok a személyek, akik részt vettek önkéntes tevékenységekben, programokban, érzékenyebbnek mutatkoztak mások életminősége kapcsán, továbbá az abszolvált tevékenységek során különböző készségek, képességek és ismeretek birtokába is jutottak. [10]

A szakirodalomokban az önkéntesség számos meghatározása, értelmezése ismert, melyek három szemléletre épülnek:

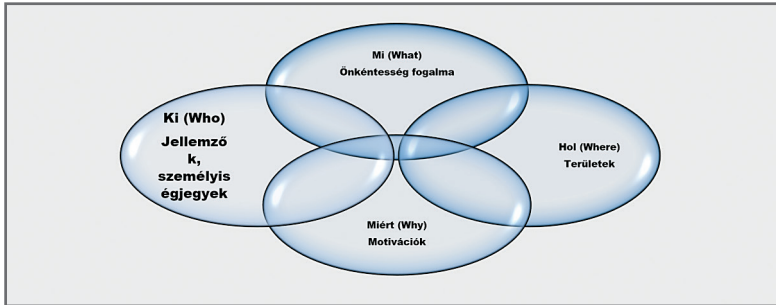
- Az önkéntesnek a tevékenységekből nem származik anyagi előnye, csak a kiadások megtérítése az elfogadott;
- A tevékenység önkéntes;

- A tevékenység elsősorban más személyek, ill. a társadalom jólétét segíti és fejleszti. [3]

Az önkéntesség tartalmát tekintve közös jellemzők is beazonosíthatók. Ezek: nincs anyagi ellenszolgáltatás; mások számára végzett munka, általában segítő céllal vagy egy ügy érdekében; az egyén önként, szabad elhatározásból és akaratból végzi, nem kötelező jelleggel; a motiváció lehet belső (szubjektív, értékorientált) és külső (instrumentális) indíttatású. Az önkéntes tevékenységek és munka további jellegzetes vonása, hogy nemcsak egyirányú, hanem kölcsönös (nem feltétlenül anyagi) előnyökön és hasznokon alapszik. [6]

Az önkéntesség dimenziói, területei

Az önkéntesség vizsgálata több szempontból lehetséges. Bussel és Forbes (2002) modelljének alapját az önkéntesség négy szignifikáns dimenziója adja. Ez az *Önkéntesség négy W-modelljeként* (Four W-s of Volunteering) is ismert, amely az alábbi dimenziókat foglalja magába: az önkéntesség fogalmának meghatározása (What), az önkéntesség előfordulásának helyei és területei (Where), az önkéntesek személyének megadása, azaz milyen személyiségi jegyekkel rendelkeznek az önkéntes munkát végzők (Who), és az önkénteseket vezérlő motivációrendszerek megadása, azaz annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy az önkéntesség hátterében milyen okok, indítékok állnak (Why). [1] (1. ábra)

1. ábra: Önkéntesség négy W-modellje
(Forrás: Bussell – Forbes 2002)

Mi (What)? – Az önkéntesség fogalma

Önkéntességről abban az esetben beszélünk, amikor is a tevékenység végzése önkéntes alapon és szabad akarat alapján történik. Ellenszolgáltatás nyújtása nem követi az önkéntes tevékenységet, illetve a társadalom hasznára irányul. [11] Továbbá nem elegendő csupán az egyetemes emberi értékeknek való megfelelés, de az adott társadalom által elfogadott értékrend, cselekvési minták szem előtt tartása is elengedhetetlen. [14]

Ki (Who)? – Az önkéntesek jellemzői

Az önkéntes tevékenységeket vállaló személyek eltérő életkörülmények közül és eltérő korcsoportból kerülnek ki. A fiatalabb és az idősebb korosztály tagjai egyaránt beazonosíthatóak. Sőt, lényeges hatást gyakorol az egyénre a családi háttér is. Bussell és Forbes (2002) kutatásai szerint ugyanis azoknál a fiataloknál, akiknek felmenői is szerepet vállaltak közösségi feladatok ellátásával, gyakrabban válnak maguk is önkéntesekké. Szintén pozitívan befolyásolja

azoknak a személyeknek a jövőbeni önkéntes aktivitását, akiket gyermekkorban bevontak önkéntes tevékenységekbe. [9] ³

Miért (Why)? – Az önkéntesség motivációi

Az önkéntesség háttérében álló tényezőknek, a motivációknak megvilágítására több vizsgálat is irányult. Bizonyos megközelítések alapján az önkéntesség motivációiban két csoportot különítenek el: az *altruisztikus* és az *egoisztikus* értékek motivációs elemeit. Az altruista-idealista értékeket szem előtt tartó csoport képviselői inkább az idősebb generációk tagjai, míg az egoisztikus, vagy a gyakorlati-pragmatista indítékok a fiatalokra jellemzőek, akik számára a szakmai fejlődés, a kihívásoknak való megfelelés és a tapasztalatszerzés számítanak motiváló tényezőknek. A segíteni akarás és az ezzel kialakuló jó érzés, a hit és a vallás inkább idősebb személyeket ösztönöznek önkéntes tevékenységre. [6]

Czike és Bartal mindenekelőtt a magyarországi helyzet összefoglalására összpontosítottak (2004), mely keretén belül nyolc motivációs faktor került tesztelésre. Ezek: *a tapasztalatszerzés; a vallás és hit fontossága; a kihívás, szakmai fejlődés lehetősége; az erkölcsi kötelesség; a szabadidő hasznos eltöltésének lehetősége; új barátok, ismerősök szerzése és kapcsolatok kiépítése; közösséghez való*

³ Nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt a segítségnyújtó *nonbusiness* tevékenységek is egyre szélesebb körben kezdenek elterjedni, melyek bővülő palettájába tartozik többek között az ügymarketing (CRM); a köz- és magánszféra közötti partnerség (publicprivate partnership, azaz PPP); a társadalmi felelősségvállalás (CSR); a társadalmi célú marketing; valamint az önkéntesség, adományozás, szponzorálás kategóriája is. [4]

tartozás, illetve a szegényeken és rászorulókon való segítség lehetősége. [3] Rámutattak továbbá arra is, hogy a motivációk alapján megkülönböztethető régi típusú (azaz hagyományos önkéntesség), új típusú (modern) önkéntesség, valamint vegyes típusú önkéntesség is, amely esetében a régi (szegényeken való segítség, vallás és hit fontossága, erkölcsi kötelesség, közösséghez való tartozás) és az új típusú (tapasztalatszerzés, kihívás, szakmai fejlődési lehetősége, szabadidő hasznos eltöltése, új barátok és ismerősök szerzése, kapcsolatok kiépítése) önkéntességet jellemző tényezők és kapcsolódó motivációk hasonlóan fontosak az önkéntes személyek számára. [9] ⁴

Hol (Where)? – Hol, milyen területeken folyik az önkéntes munkavégzés

Smith és Wymer (1997) kutatásuk alapján a következő releváns csoportokat nevezték meg, ahol önkéntes munkavégzés folyhat: *1. művészet és kultúra, 2. vallás, 3. fiatalok személyiségének és képességeinek fejlesztése, 4. oktatás és egészség, 5. az emberek szolgálatában tett egyéb tevékenységek.* Wilson és Pimm (1996) is hasonlóan különítettek el egyes területeket, amelyeken kívül még a politika és a sport területén végezhető önkéntesség is számításba került. Az önkéntesség tehát egyre több területen megjelenik, így

⁴ Szlovákiában az önkéntességet, az önkéntes tevékenységet a „*Zákon o dobrovoľníctve*” 406/2011-es törvény szabályozza (Zbierka zákonov č. 406/2011- 406 Z Á K O N z 21. októbra 2011 o dobrovoľníctve, a o zmene a doplnení niektorých zákonov). E törvény az első cikkelyeiben ismerteti: az önkéntesség és az önkéntes tevékenység fogalmát, az önkéntes munka lehetséges területeit, a továbbiakban kitér a szabályozás és szervezés kereteire. https://www.dobrovolnictvo.sk/_subory/Zakon_o_dobrovolnictve.pdf

többek között a *társadalmi életben, a gazdaságban, a kultúrában, sőt a politikában* is. [9] A GHG kutatása szerint (2010) Európában a *sport, pihenés és szabadidő; kultúra és művészetek; oktatás és kutatás; társadalmi szolgáltatások és egészségügy* szektoraiban figyelhető meg az önkéntesség. [10]

Az önkéntes munka eredményessége, effektivitása szempontjából kiemelkedően fontos az ilyen jellegű tevékenységeket végző egyének motiváltsága, szubjektív beállítottsága, viszonya, és nem utolsósorban, a tevékenységekhez fűződő érzelmi kapcsolata. Ezek megnyilvánulhatnak:

- *szociális téren* – fogyatékkal élők, öregek, árvák segítése. Szociális kampányok, adománygyűjtési programok, ruhák és élelmiszer-csomagok célba juttatása;
- *egészségügy* – részvétel kórházakban a betegek ellátásában, egészségügyi kampányokban (szexuális felvilágosítás, dohányzás ellen, egészséges étkezés).
- *oktatás* – gyermekek, fiatalok oktatása, nevelése, iskola utáni programok szervezése, oktatási módszerek népszerűsítése;
- *kultúra* – kulturális események szervezése a közösség számára, a kultúra népszerűsítése különböző célcsoportok számára, hagyományápolás;
- *környezetvédelem* – környezetvédelmi akciók, természetvédelmi, fajvédelmi kampányok szervezése. A környezetvédelem fontosságának tudatosítása a közösségben, túrák, műhelymunkák vezetése;
- *érdekérvényesítés* – jogi kampányokban, aláírásgyűjtésben való részvétel. Demokratikus elvek népszerűsítése, lobbi akciók szervezése.⁵

⁵ Forrás: Önkéntes Platform honlapja: <http://www.platz.ro/despre-voluntariat/>

Önkéntesség, játékonyság, segítségnyújtás a kultúra, a művészet, a zene segítségével

Az önkéntesség, a segítségnyújtás, a támogatás egyik kiváló és immár hagyományosnak tekinthető alkalmazási formái a különböző karitatív jellegű művészi projektek, rendezvények, és nem utolsósorban a játékonysági koncertek, melyek a kultúra és a művészet szektorába tartoznak (pld. Smith és Wimer, Wilson és Pimm, Hetesi-Csovcics, GHG besorolásai alapján). Az ilyen jellegű műsorok, kulturális rendezvények, hangversenyek széles skálája ismert, a vokális és instrumentális előadásoktól kezdve, a zenés-irodalmi műsorokon keresztül egészen a színpadi műfajokig, vagy az egyházi jellegű, ill. templomi előadásokig. Tehát a komolyzene és a könnyűzene egyes irányzatai, stílusai egyaránt megjelenhetnek. A támogatás kivitelezhető és felvállalható egyénileg (szólóban), párokban (duóban, duettekben), kisebb kamara formációkban, ill. nagyobb, sőt egészen nagy felállásokban is (kórus, szimfonikus zenekar, opera, operett, balett stb.). A játékonysági hangversenyek jellegüknél fogva és a kitűzött cél elérése szempontjából lehetnek: *anyagi indíttatásúak* vagy *élmény- és örömforrás ajándékozása* szándékúak. Az *anyagi indíttatású rendezvények, hangversenyek*, fő célja és küldetése bizonyos egyén, egyének, vagy akár társulások, intézmények javára irányuló gyűjtés, melyben a rendezvény által gyűjtött összeget ezek támogatására fordítják és adományozzák. A *szellemi értékek* átadása olyan rendezvények keretén belül valósul meg, amelyeken a művészi értékeket az előadók az élményszerzés és az örömforrás szándékával mintegy „ajándékként” tolmácsolják, adják át az arra méltó célcsoportnak. Ezeken a rendezvényeken az előadók döntő többsége lemond az őket megillető tiszteletdíjról a segítségre szoru-

ló felek javára. A két típus ötvözése is gyakran előfordul, amikor az előadás, a koncert, az élményátadás az anyagi segítségnyújtásnak, illetve gyűjtésnek az eszköze. Ebben az esetben az előadóművészek az élményszerzés mellett a rendezvény programját, népszerűsítését is szorgalmazzák, hogy a résztvevők és egyben az anyagi javakat biztosítók tábora minél nagyobb legyen.

Az ilyen és hasonló jellegű jótékonyági rendezvények, hangversenyek már az emberiség történetének előző évszázadaiban is meg-meg jelentek. Az önzetlen segítségnyújtás és a segítőkész emberi magatartás egyik kiemelkedő példája volt a magyar kultúra és zeneművészet jeles képviselője, Liszt Ferenc is. Liszt mindamellett, hogy a zenei világ kiemelkedő művésze volt, számtalan alkalommal kivételes emberi értékeiről is tanúbizonyságot tett. Egyrészt sikerrel vitte, propagálta kortársai művészetét és ezzel a segítő-támogató szándékú tevékenységével egyfajta „*kultúrmissziót*” töltött be. Mindemellett mélyen humánus szellemiségét is kinyilvánította számtalan jótékonyági hangversenyével, hiszen az ilyen jellegű szerepléseivel és közreműködésével jelentős összegekhez juttatta az arra rászorulókat.⁶

Liszt Ferenc példája alapján (is) elmondható, hogy a művészet egy olyan kifejező eszköz, amely „katartikus” élményt képes nyújtani. Ezek az élmények, hatások befolyásolják az

⁶ Jótékonyági hangversenyeivel és azok bevételeivel segítette többek között az 1838-as pesti és az 1879-es szegedi árvízkárosultakat. A pesti árvízkárosultak javára Bécsben adott koncertet, a szegediek javára koncerten vett részt Kolozsvárott, majd egy-egy hangverseny Pesten és Bécsben, de további jótékonyági hangversenyeken szerepelt, mint pld. Bécsben L. van Beethoven emlékműve felállításáért, Pozsonyban J. N. Hummel emlékművének felállításáért és két pozsonyi kórház megsegítésére, valamint a pozsonyi Egyházzenei Egylet támogatására. [2] [5]

egész személyiséget. Az átélt élmények tehát meghatározóak és jelentős hatással bírnak. *„A művészet életünk részét képezi, felbecsülhetetlen értékű, hat testi, lelki, szellemi fejlődésünkre, személyiségünket pedig az átélt élmények és az általuk kiváltott érzelmek hatásával lelkünkön keresztül táplálja. Ösztönző ereje a felfedezésben, a körülöttünk lévő világ szépségének és harmóniájának megismerésében nyilvánul meg.”* [13] A zene tehát emberformáló erő, amely pozitívan hat az egész személyiségre, formálja az ízlést és az emberi magatartást. Eszköz a személyiségfejlesztésben, a nevelésben, a terápiában, a prevencióban, és nem utolsósorban a segítségnyújtásban.

A művészeti jellegű önkéntes tevékenységek és a pedagógusi attitűdök kapcsolatának vizsgálata

Az elméleti ismeretek szellemében *célként* tűztük ki feltérképezni és megvizsgálni a szlovákiai magyar pedagógusok és pedagógushallgatók körében gyakorolt önkéntességet, azok hátterében álló motivációkat, valamint a művészeti jellegű önkéntes tevékenységek hatását a pedagógusi attitűdök formálódására.

A felmérés a 2021/2022-es és a 2022/2023-as akadémiai évben valósult meg, szlovákiai magyar pedagógusok, oktatók, nevelők bevonásával, valamint a Selye János Egyetem Tanárképző Karának hallgatóival. A megkérdezett személyek képviselik Szlovákia egyes magyarlakta területeit, érintve a nyugat-, közép- és kelet szlovákiai régiókat egyaránt. A vizsgálat kérdőíves módszerrel történt. A válaszadók a megfogalmazott kérdésekre írásos formában válaszolhattak, online formában. A kérdések egy részénél a

pontosan megadott válaszok közül 1-1 lehetőséget lehetett kiválasztani, 2 kérdés esetében (6. és 7. kérdés) több válaszlehetőséget is be lehetett jelölni, valamint 2 kérdésnél (9. és 10. kérdés) a válaszadók szabadon írhatták le, fejthették ki véleményüket, nézetüket, tapasztalataikat. A kérdőíveket összesen 208 személy töltötte ki és küldte vissza.

A vizsgálati kérdések: A kérdőíves felmérés 3 háttérvizsgálatra irányuló felvezető kérdést és 10 kérdést tartalmazott, amelyek tartalma a vizsgálati kérdések alapját képezték és a releváns eredmények elérését, kimutatását segítették. A felmérés célirányosan megfogalmazott három vizsgálati kérdése a következő:

- 1. A megkérdezett pedagógusok és pedagógushallgatók vettek-e részt valamilyen művészeti jellegű jótékony-sági rendezvényen, hangversenyen, tevékenységben?*
- 2. Milyen szándék, indíték, motiváció állt a részvételük hátterében és milyen tapasztalatokkal gazdagodtak?*
- 3. Fontosnak tartják-e a jótékony-sági hangversenyek, művészeti jellegű karitatív rendezvények népszerűsítését intézményes keretek között, ill. beépíteni azokat az oktató-nevelő folyamatba és átadni a tapasztalatokat a fiatalabb generációknak?*

A kérdőív összeállításának és a kutatási kérdések megfogalmazásának alapját a Bussel-Forbes (2002) féle *Önkéntesség négy W-modellje* képezte. E modellre alapozva térképeztük fel, hogy a megkérdezett személyek végeznek-e önkéntes tevékenységet, ha igen, milyen gyakorisággal (WHAT?), mely pedagógusok és pedagógushallgatók (WHO?), a művészet mely területein (WHERE?), és milyen motivációk által vezérelve (WHY?).

A vizsgálat háttéradatai

A vizsgálat a háttéradatok feltérképezésével indult, amely a megkérdezettek nemére, foglalkozására és korára irányult. A 208 válaszadó aránya nemek tekintetében a következőképp alakult: 13%-át férfiak képviselték, vagyis számadatainkban 28 férfi, míg a 87%-át nők, tehát 180 nő (2. ábra). A válaszadók nemekre irányuló aránya összhangban van a pedagóguspályán és a pedagógushallgatók közt is megfigyelhető aránnyal, mi szerint a női nem jóval nagyobb arányban van jelen a kutatási mintát képező csoportban (is).

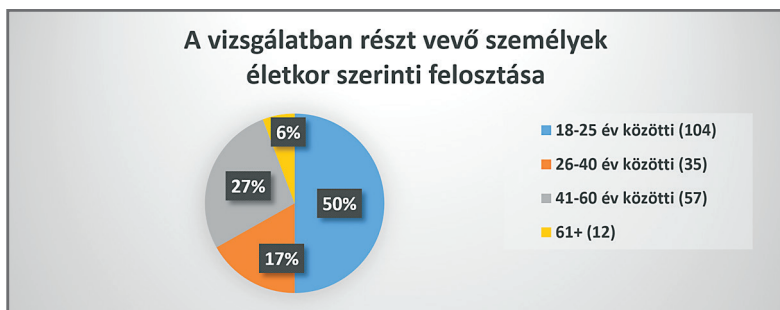

2. ábra: A vizsgálatban részt vevő 208 személy nemek szerinti aránya (Forrás: saját szerkesztés)

A háttéradatok részeként a pedagógushallgatókon kívül a megkérdezettek foglalkozását, a pedagógusok szakterületét térképeztük fel. A 208 megkérdezett személyből tizenkilencen nem válaszolták meg ezt a kérdést. A 189 válasz között a következő megnevezéseket kaptuk: *tanár, zenetanár, zenei nevelés szakos tanár és karnagy, zenei nevelés és képzőművészeti nevelés szakos tanár, egyházzenei tanár, zeneiskolai tanár, fuvolatanár, énektanár, zongoratanár, hegedű tanár, óvodapedagógus, asszisztens, pedagógiai asszisztens, asszisztens speciális alapiskolában, alsó tagozatos pedagógus, magyar nyelv és irodalom – zenei nevelés szakos tanár, ne-*

velő, kollégiumi nevelő, tánctanár, karnagy, kántor, zeneszerző, dalszerző és énekes, előadóművész, zongoraművész, orgonaművész és tanár, hivatásos zenész, nyugdíjazott tanár, egyetemi oktató. A pedagógushallgatók a következő tanulmányi programokat, szakokat, szakpárosításokat jelölték meg: óvodapedagógia, tanítóképzés (elemi szint), magyar nyelv és irodalom – történelem, magyar nyelv és irodalom – angol nyelv és irodalom, pedagógia és köznevelés szakos hallgató.

A háttérvizsgálat további részében a megkérdezettek életkorát mértük fel, akik négy korhatárban azonosíthatták be magukat. Pontosán: 18-25 év között, 26-40 év között, 41-60 év között, valamint a 61 év feletti korcsoportban. A válaszadók legnépesebb csoportját a fiatal korosztály képviselte, azaz a 18-25 év közöttiek, számadatokban pontosan 104 személy, azaz 50%, következett a 41-60 év közötti produktív éveket képviselők 27%-a (57 személy), majd a 26-40 év közöttiek 17%-a (35 személy) és végül a legidősebb korosztály, a 61 év feletti képviselői, pontosan 12 személy, azaz a megkérdezettek 6%-a (3. ábra). Az arányokból megállapítható, hogy a válaszadók fele az egyetemista korosztályt képviseli, míg a másik fele összességében az egyetemi éven túlmutató, pedagóguspályán tevékenykedő korosztályt prezentálja változó összetételben.

3. ábra: A vizsgálatban részt vevő 208 személy életkor szerinti felosztása (Forrás: saját szerkesztés)

A vizsgálat eredményei, következtetései

1. Vizsgálati kérdés:

A megkérdezett pedagógusok és pedagógushallgatók vettek-e részt valamilyen művészeti jellegű jótékonyági rendezvényen, hangversenyen, tevékenységben?

Az első vizsgálati kérdés feltárását a kérdőív első 5 kérdése segítette, melyek a következők:

1. Volt-e aktív résztvevője művészeti jellegű karitatív rendezvénynek, hangversenynek, tevékenységnek?

2. Amennyiben az „igen” választ jelölte be az előző kérdésnél, kérjük, írja le a rendezvény/esemény nevét, megnevezését!

3. Milyen szerepben vett részt ezeken a rendezvényeken?

4. Jelölje be hány alkalommal vett részt ilyen jellegű rendezvényen!

5. Milyen céllal valósultak meg a rendezvények, amelyeken részt vett?

Eredmények:

1. kérdés: Volt-e aktív résztvevője művészeti jellegű karitatív rendezvénynek, hangversenynek, tevékenységnek?

Eredmények és következtetés:

Az 1. kérdésre kapott válaszok és az eredmények alapján megállapítható, hogy a vizsgálatban részt vevő személyek döntő többsége, pontosan 62 százaléka részt vett valamilyen karitatív jellegű művészeti rendezvényen, hangverse-

nyen, tevékenységben. Összegezve tehát a válaszadók **62 százaléka** (129 reszpondens) **volt aktív résztvevője** karitatív jellegű művészeti rendezvénynek, míg 38 százaléka (78) válaszolta, hogy nem vett részt ilyen jellegű rendezvényen, tevékenységben (4. ábra).

4. ábra: A vizsgálatban részt vevő 208 személy részvétele művészeti jellegű karitatív rendezvényeken, jótékonyági hangversenyeken (Forrás: saját szerkesztés)

2. kérdés: Amennyiben az „igen” választ jelölte be az előző kérdésnél, kérjük, írja le a rendezvény/esemény jellegét vagy nevét!

Eredmények és következtetés:

A 2. kérdésünk háttérében az a szándékunk is állt, hogy részben feltérképezzük, milyen művészeti jellegű jótékonyági rendezvények valósulnak meg Szlovákia egyes magyarlakta településein. A megnevezett rendezvények döntő többségét a *jótékonyági hangversenyek* képezték, mégpedig az *öregék otthona*, *idősek klubja*, *szociális otthonok*, *gyermekotthonok*, *beteg gyerekek*, *hátrányos helyzetűek részére*. A hangversenyek egy része templomokban, egyházi

jelleggel is zajlott. Kiemelnénk a következő megnevezett és feltüntetett személyek, intézmények, alapítványok számára megtartott rendezvényeket, játékonysági célú hangversenyeket, programokat, aktivitásokat, amelyeket a kérdezett személyek jelöltek meg. Ezeket a következőképpen lehetséges csoportosítani, valamint besorolni a megnevezett rendezvényeket, műsorokat:

Karitatív művészeti jellegű rendezvények az idősebb korosztály számára: *Tiszteljük az időseket – játékonysági hangverseny, Karácsonyi műsor az Idősek Klubja részére, „Karácsonyváró” műsor az idősek otthonában, Timóteus Ház – idősek és speciális gondozást igénylők otthona.*

Karitatív művészeti jellegű rendezvények beteg és hátrányos helyzetű gyerekek és fiatalok számára: *Koncert sérült gyermekekért, Piros Orr Bohócdoktorok előadásai beteg, kórházban ápoltság gyermekek számára, Játékonysági zenés-irodalmi műsor a mentálisan sérült gyermekekért, Játékonysági koncert Bőjte Csaba árvái számára, Gyerák Zsókanak szól a dal c. adománygyűjtő koncert, „Galántafeszt” Póda Andráskaért, Kantha Dóra Alapítvány játékonysági koncertjei.*

Karitatív művészeti jellegű rendezvények az egészségügyi jellegű segítségre szorulóknak részére: *Koncert a hemofiliás betegek részére, a Rákellenes Liga Nárciszok Napja – a daganatos betegségekben szenvedők megsegítésére, Bátor Tábor játékonysági koncertje Pozsonyban, Parasportress Jövőért Alapítvány játékonysági rendezvényei, Játékonysági hangverseny egy mozgássérült kislány javára, Párkányi Mozgássérültek Szervezete.*

Egyéb segítségnyújtó, művészeti jellegű játékonysági rendezvények: *Együtt az otthonért – játékonysági rendez-*

vény, Koncert az ifjú tehetségek felkarolására, Karácsonyi jótékonysági bál, Énekes jótékonysági est, Karitatív Advent 2018, Missa Missió, Jótékonysági hangverseny a templomunk felújításáért, Orgonahangversenyek templomok restaurálására, berendezésére, Jótékonysági koncert a párkányi Mária Valéria híd felújításáért, Koncert a Devecseri Ifjúsági Fúvószenekar javára, Jótékonysági Mikulásnap, Koncertszorozat Nagyszarván a magyar iskolák támogatására, Jótékonysági koncert Ukrajnáért.

A felsorolt jótékonysági rendezvényeken kívül **további művészeti jellegű műsorok** is megnevezésre kerültek, mindenekelőtt a képzőművészet és az irodalom elemeinek alkalmazásával. Ezek között említhetők a következők: *A Timóteus Ház – idősek és speciális gondozást igénylők otthona folyosójának dekorálása, faliképek festése szociális intézmények részére, falikép festése a Timóteus Ház részére, Geri csodalámpása, Kórházi meseolvasások beteg gyerekek számára.*

3. kérdés: Milyen szerepben vett részt ezeken a rendezvényeken?

Eredmények és következtetések:

A megkérdezettek válaszai alapján megállapítható (a válaszolók ennél a kérdésnél több „szerepkört” is megjelölhettek), hogy legnagyobb százalékban *hallgató, néző és adományozóként* vettek részt jótékonysági rendezvényeken, valamint szintén magas mutatót eredményezett az *aktív szereplő és előadói* szerepkör. Kisebb százalékmutatókat kaptunk a *társszervezői és a rendezvények indítványozói, felelősei* szerepkörben, valamint a *rendezvény műsorvezetője, moderátora*, de az *egyéb* szerepkört is megjelölte a

megkérdezettek lényegesen kisebb része. Pontos kvantitatív mutatókban mindez a következőképpen alakult:

- 101 válaszadó adományozó, néző, hallgató,
- 89 válaszadó aktív szereplő és előadó,
- 30 válaszadó a rendezvény társszervezője,
- 24 válaszadó a rendezvény indítványozója, felelőse,
- 15 válaszadó a rendezvény műsorvezetője, moderátora,
- 15 válaszadó az egyéb választ jelölte meg (5. ábra).

5. ábra: A vizsgálatban részt vevő személyek szerepkörei a jótékonyági rendezvényeken számadatokban
(Forrás: saját szerkesztés)

Összesítve, az aktív részvételre utaló arány, amely a résztvevő, szereplő, előadó, társszervező, indítványozó, moderátor, vagy műsorvezető funkciójában való részvételre utal, 158 jelölést kapott, ami nagyobb szám, mint ahányan azt jelölték, hogy részt vettek önkéntes jellegű tevékenységben (4. ábra: 129 – igen). Az aktív résztvevő, valamint a néző, hallgatóként résztvevők összesített jelölésszáma pedig 259

(ha a nem beazonosított „egyéb” kategóriát nem számítjuk), ami több, mint kétszerese az önkéntességben résztvevők számával (129). Ezek az adatok arról árulkodnak, hogy a válaszadók aktív jelenlétükkel több szerepben is kipróbálták magukat és több szemszögből szereztek tapasztalatot az önkéntes szférában.

4. kérdés: Jelölje be hány alkalommal vett részt ilyen jellegű rendezvényen!

Eredmények és következtetés:

A feltett kérdést a 208 megkérdezettből 172-en válaszolták meg. A művészeti jellegű jótékonyági rendezvényeken való részvétel gyakorisága tehát a 172 válasz alapján a következő mutatókat eredményezte: 1- 2 alkalommal a megkérdezettek 35%-a vett részt (61), 3-5 alkalommal a 24% (41), 6-10 alkalommal a 17% (30), 15-nél több alkalmat jelölt meg a megkérdezettek 19%-a (32) és a legkisebb mutatót a válaszok lehetőségei közül a 10-15 alkalom mutatója érte el, pontosan nyolc megjelöléssel, ami a válaszadók 5%-a (8) (6. ábra).

A kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a válaszadók többsége, pontosan 35 százaléka mindössze 1-2 alkalommal vett részt valamilyen művészeti jellegű karitatív rendezvényen. A válaszadók további része, pontosan 24 százaléka 3-5 alkalommal, 17 százaléka pedig a 6-10 alkalmat jelölte meg. Jelentős a válaszok esetében a 15-nél többszöri részvétel megjelölésének a lehetősége. Itt ugyanis figyelemreméltó mennyiségű jelölést kaptunk, pontosan 19 százalékot, ami azt bizonyítja, hogy a megkérdezett személyek ilyen figyelemreméltó gyakorisággal abszolvtak jótékonyági rendezvényt, tehát 15-nél több alkalommal vettek

részt valamilyen szerepkörben művészeti, kulturális jellegű önkéntes tevékenységben.

6. ábra: A válaszadók jótékonysági rendezvényeken, hangversenyeken való részvételének gyakorisága
(Forrás: saját szerkesztés)

Mint azt az adatok mutatják, az önkéntes tevékenységben résztvevő válaszadóknak több, mint fele több alkalommal is vett részt már ilyen jellegű rendezvényen. Ezek az eredmények visszatekintve az előző kérdésre igazolják, hogy a többszöri részvétel adta a lehetőséget arra, hogy több szerepkör kapcsán is részt vehessenek önkéntesen művészeti jellegű karitatív rendezvényen. Az utolsó két választási opcióra (10-15 alkalommal és 15-nél is több alkalommal), válaszlehetőségre összesítve 40 jelölés érkezett, ami azt jelenti, hogy a 129 pozitív választ adó reszpondens nagyjából egyharmada gyakran, mondhatni rendszeresen vesz részt ilyen jellegű rendezvényen. Ez az adat kiemelkedő fontosságú, hiszen arra utal, hogy a segítő szándék, az önkéntes segítségnyújtás valóban a személyiségnek beépült, fontos része.

5. kérdés: Milyen céllal valósultak meg a rendezvények, amelyeken részt vett?

Eredmények és következtetés:

A feltett kérdést a 208 résztvevőből 176 válaszolta meg. Ezek szerint a látogatott jótékonysági rendezvények, hangversenyek kitűzött céljai, ill. amelyek közül a válaszokat meg lehetett jelölni, és azok eredményei a következők:

- A pénzgyűjtés, adományozás céljával – személy, intézmény részére: 44% (78)
- Az élmény- és örömforrás szerzése szándékával: 67% (118)
- Egyéb: 24% (42)

A kapott válaszok alapján megállapítható, hogy a vizsgálatban résztvevők döntő többsége, pontosan 67 százaléka (118 reszpondens) olyan jellegű jótékonysági rendezvényeken vett részt, amelynek az *élmény- és örömszerzés* volt az elsődleges cél. Ezt követte a *pénzgyűjtés, adományozás* célja 44 százalékkal (78 megjelölés) és a megkérdezettek kisebb része, pontosan

7. ábra: A művészeti jellegű karitatív rendezvények, jótékonysági hangversenyek céljai, amelyeken a megkérdezett, illetve válaszadó pedagógusok és pedagógushallgatók részt vettek (Forrás: saját szerkesztés)

san 24 százaléka (42 reszpondens) az *egyéb* célokat magába foglaló kérdést jelölte be (7. ábra).

Fontos adatok olvashatóak ki az eredményekből, hiszen a karitatív tevékenységek és a jótekonyságkodás leginkább az adománygyűjtéssel, a pénzadományokkal és különböző gyűjtésekkel kapcsolhatók össze. A válaszok viszont arra utalnak, hogy ennél nagyobb arányban jelenik meg az élmény jellegű, kulturális élmények által gazdagító és segítő tevékenységek jelenléte, melyek az anyagi javakon túlmutatnak, és értékközvetítésre, kulturális élmények általi gazdagításra irányulnak. Ebből arra is következtethetünk, hogy az élmény és kulturális ingerek közvetítése legalább olyan fontos része a támogatásnak és segítségnek, mint az anyagi és tárgyi jellegű segítségnyújtás. Ahogy a korábbiakban is elhangzott a pedagógushivatás szorosan kapcsolódik a személyiségformálás, az értékközvetítés feladatköréhez, ezzel is utalhatunk az önkéntes segítségnyújtás és a pedagógusi hivatás lehetséges kapcsolódási pontjára.

2. Vizsgálati kérdés:

Milyen szándék, indíték, motiváció állt a jótekonysági rendezvények részvételének hátterében és milyen tapasztalatokkal, élményekkel gazdagodtak a résztvevők?

A második vizsgálati kérdést és annak eredményeinek feltárását a kérdőív 6. és 7. kérdése segítette. Ezek a következők:

6. Mi/ki készítette, motiválta a jótekonysági rendezvényeken való részvételre?

7. Milyen tapasztalattal, élménnyel, érzésekkel gazdagodott a rendezvényeken való részvételnek köszönhetően?

Eredmények:

6. kérdés: Mi/ki készítette, motiválta a jótékonyági rendezvényeken való részvételre?

Eredmények és következtetés:

A kérdőív 6. kérdését a 208 résztvevőből 177-en válaszolták meg. E kérdésre a megadott kilenc lehetőségből több választ is be lehetett jelölni. Az egyes lehetőségek és az azokra megjelölt válaszokat a kapott eredmények alapján tüntetjük fel, vagyis azok csökkenő sorrendjében:

- **az önzetlen segítségnyújtás vágya: 105 jelölés (59,3%)**
- új tapasztalatok szerzése: 66 jelölés (37,3%)
- hasznos tevékenykedés, időtöltés: 65 jelölés (36,7%)
- mindentől és mindenkitől független önálló, erkölcsi alapokon nyugvó döntés: 54 jelölés (30,5%)
- motiváció a családi környezetből: 44 jelölés (24,9%)
- személyes kapcsolatok építése: 40 jelölés (22,6%)
- motiváció a baráti környezetből: 37 jelölés (20,9%)
- motiváció a munkahelyi környezetből: 36 jelölés (20,3%)
- egyéb: 25 jelölés (14,1%) (8. ábra).

A válaszok szignifikánsan magas mutatókat eredményeztek az önzetlen segítségnyújtás javára. Ez alapján konstatálható, hogy a vizsgálatban részt vevő, illetve a válaszadó pedagógusok és pedagógushallgatók döntő többségének, azaz 59 százalékának, a jótékonyági rendezvényeken, hangversenyeken való részvételének a fő motivációja az önzetlen segítségnyújtás szándéka volt.

8. ábra: A felmérés válaszadóinak művészeti jellegű karitatív rendezvényeken való részvételének motivációi, indítékai (Forrás: saját szerkesztés)

7. kérdés: Milyen tapasztalattal, élménnyel, érzésekkel gazdagodott a rendezvényeken való részvételnek köszönhetően?

Eredmények és következtetés:

E kérdésre szintén több lehetőséget lehetett bejelölni a megadott öt válasz lehetőségéből. Az egyes lehetőségek és azokra megjelölt válaszok már az adatok feldolgozott formájában, azaz csökkenő sorrendben kerülnek itt bemutatásra. Az eredmények 173 válaszadó eredményét tükrözik (a 208-ból):

- **a segítségnyújtásból adódó pozitív érzések: 119 jelölés (68,8%)**
- új kapcsolatok, személyek, barátok: 78 jelölés (45,1%)
- új szakmai tapasztalatok: 71 jelölés (41%)
- szereplés, reprezentációs lehetőségek: 58 jelölés (33,5%)
- egyéb: 20 jelölés (11,6%)

A válaszok alapján egyértelműen megállapítható a pedagógusok és pedagógusjelöltek pozitív emberi magatartása, ugyanis 69 százalékban vallották a *segítségnyújtásból adódó pozitív érzéseket, élményeket*, amelyekkel a jótékonysági tevékenységek következményeként gazdagodtak.

A 6. és 7. kérdés jellegét tekintve a motiváció és élmények felől közelíti meg az önkéntes tevékenységet. Összességében a legmagasabb mutatókat az önkéntes segítségnyújtás élménye és az abból adódó pozitív érzések kapták. Ezek a válaszok szintén összhangban vannak a Lévai féle kutatással⁷, amiből azt is megtudhatjuk, hogy a pedagógusok a továbbképzések keretein belül az önfejlesztés, a szakmai továbbképzés, a személyiségfejlesztés témaköreit preferálják leginkább, melyek az önkéntesség, a művészeti neveléssel összekapcsolt önkéntes aktivitás kiváló lehetőségét biztosítják. Amellett, hogy önmaguk fejlesztéséhez járul hozzá, egyértelműen erősíti a pedagógiai hivatásban elfoglalt fontos küldetést is. A személyes példamutatás, a jó gyakorlatok által kifejtett hatássorozat megjelenik az oktató-nevelő folyamatban is, ugyanis a tanulók a spontán tanulás és a szociális képességek fejlesztése kapcsán lehetőséget kapnak önmaguk fejlesztésére is a pedagógus személyisége, viselkedése, példamutatása által. Magas jelölési arányt kaptak a tapasztalatszerzésre, a kapcsolatépítésre irányuló

⁷ A kutatás 2013-ban valósult meg az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán, ahol több, mint 400 pedagógustól gyűjtöttek adatokat a pedagóguskompetenciák kapcsán. A fent említett eredmények a kutatási mérőeszközként használt kérdőív részét képező kérdéskörök egyikeként szerepelt az elkötelezettség és felelősségvállalás a szakmai fejlődésért kompetenciaterületen belül. A kutatás kapcsán bővebben lásd még:

https://www.eltereader.hu/media/2015/03/Levai_D_A-_pedagogus_kompetenciai.pdf

lehetőségek is. Ennek kapcsán megemlíthető az önkéntesség pedagógiában elfoglalt fontos helye, mely a tapasztalati tanulás és a „service learning” kifejezései, melyek alapja a nem formális és informális tanulás. Ez pedig máris utal a 3. vizsgálati kérdésre, annak fontosságára, amely az önkéntességet és annak pedagógiai szerepét és küldetését térképezte fel.

3. Vizsgálati kérdés:

Fontosnak tartják-e a jótékonysági hangversenyek, művészeti jellegű rendezvények népszerűsítését intézményes keretek között és beépíteni az oktató-nevelő folyamatba?

A harmadik vizsgálati kérdés feltárásában a kérdőív 8. és 9. kérdése segített, valamint a kérdőív utolsó nyitott kérdése, melyben a megkérdezettek szabadon fejthették ki a vizsgált témához kapcsolódó nézeteiket, tapasztalataikat, véleményüket. Ezek a kérdések a következők voltak:

8. Fontosnak tartja ezeket a tapasztalatokat beépíteni az oktató-nevelő gyakorlatba és átadni a fiatalabb generációknak?

9. Amennyiben az előző válasza „igen”, kérjük, röviden indokolja meg, miért!

10. Amennyiben van egyéb gondolata, tapasztalata a művészeti jellegű karitatív tevékenységgel kapcsolatban, vagy annak kapcsolódási pontjaival a pedagógia, az oktatás-nevelés terén, kérjük, röviden foglalja össze! Köszönjük!

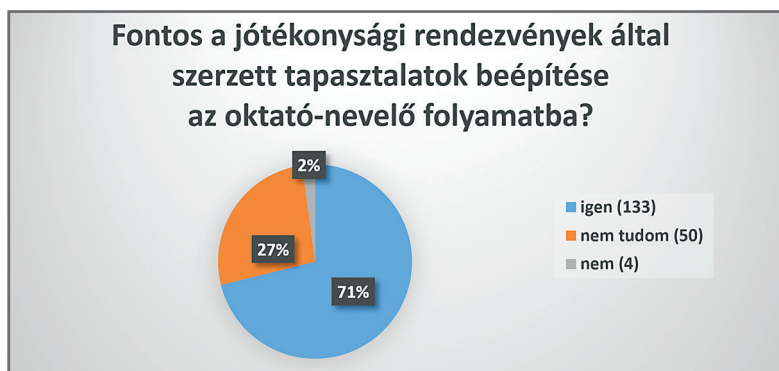
Eredmények:

8. kérdés: Fontosnak tartja ezeket a tapasztalatokat beépíteni az oktató-nevelő gyakorlatba és átadni a fiatalabb generációknak?

Eredmények és következtetés:

A feltett kérdésre 187 válasz érkezett, melyben a válaszadók döntő többsége, pontosan 71% válaszolta (133 személy), hogy fontosnak tartja beépíteni a jótekonysági rendezvényekkel kapcsolatos tapasztalatokat, ismereteket az oktató-nevelő folyamatba. A válaszadók 27%-a nem tudja (50), hogy fontos-e az érintett tapasztalatok átadása a fiatalabb generációknak és négy személy (2 %) válaszukkal nem tartja fontosnak ezt a tevékenységet.

A 8. kérdésre kapott válaszok és az eredmények alapján megállapítható, hogy a válaszadó személyek szignifikánsan magas többsége, pontosan 71 százaléka fontosnak tartja a karitatív jellegű művészeti rendezvényekkel, hangver-

9. ábra: A vizsgálat válaszadóinak nézete arról, fontos-e beépíteni az oktató-nevelő folyamatba a jótekonysági rendezvényeken, hangversenyeken szerzett tapasztalatokat, élményeket (Forrás: saját szerkesztés)

senyekkel, tevékenységekkel kapcsolatos tapasztalatokat, ismereteket beépíteni a pedagógiai gyakorlatba és megismertetni ezek fontosságával, hatásával a fiatalabb korosztályokat (9. ábra).

9. kérdés: Amennyiben az előző válasza „igen”, kérjük, röviden indokolja meg, miért!

Eredmények és következtetés:

A 208 megkérdezett közül 120 személy indokolta meg az előző kérdésben adott válaszát, vagyis hogy fontosnak tartja a játékonysági rendezvényeken szerzett tapasztalatait beépíteni a pedagógiai folyamatba. Itt bővebben kifejtették ennek okát. A kifejtett vélemények, nézetek között más-más szempont állt a középpontban. Ezeket összevetve megállapítható, hogy a válaszadók:

→ *a művészet, a zene sokoldalúságát ragadták meg, mint a játékoskodás, az önkéntes segítségnyújtás egy lehetséges és hatásos formáját,*

→ *a személyiségfejlődés lehetőségét és a nevelés sokrétűségét tartották szem előtt,*

→ *a motiváció a segítségnyújtásra, mint a nevelés egy kiváló szocializáló eszközére fókuszáltak.*

Ezeket a szempontokat, nézőpontokat többek között a következő gondolatokkal indokolták meg (válogatás):

a.) a művészet, a zene sokoldalúsága, mint a játékoskodás, az önkéntes segítségnyújtás egy lehetséges és hatásos formája:

„A művészet lélekemelő, esztétikai érzék fejlesztő, önbizalom növelő. Segítségként használni, még inkább, sokszorosan hatásos.”

„Fontos, hogy a diákjaim lássák, hogy a művészettel milyen sokat tudunk adni másoknak, és a művészeteken keresztül is segítséget tudunk nyújtani és pozitív érzéseket közvetíteni.”

„A művészet gazdagítja a lelket. És adni is jó – élményt, szépet, jót. És közben megy a közösségépítés és tapasztalatszerzés.”

„Motiválja a diákokat a szereplésre és mellette a zene pozitív hatást gyakorol, mint a zenészek, mint a hallgatók lelki világára.”

„Csapatépítő és közösséget formáló program is egyben, a szereplések során még közelebb kerülünk a művészethez, kellően el tudjuk fogadtatni a gyerekekkel, fiatalokkal és hatékonyabban meg tudjuk velük szerettetni a kultúrát és annak fontosságát.”

„Hitelessé főleg az a pedagógus válik, akitől a gyerekek nem csak hallják, hanem látják is a művészeti tevékenységekben való részvételt, ezen keresztül is példát mutatva.”

„A művészeti tevékenységekkel példát lehet mutatni a gyerekeknek és motiválni lehet őket a segítségnyújtásra.”

„A zene össze is köt. A jótekonysági hangversenyek alkalmat nyújtanak a valódi, gyakorlatias segítségnyújtásra.”

„Fontos, hogy megmutassuk a gyerekeknek, a jövő generációinak, hogy a zenét ilyen pozitív dolgokra is fel lehet használni.”

b.) a személyiségfejlesztés lehetősége és a nevelés sokrétűsége:

„A gyerekeknek meg kell tapasztalniuk, hogy milyen érzés az, ha másoknak segítenek. Mindemellett új érzéseket élhetnek át és észrevétlenül fejlődik a személyiségük.”

„Fontos, hogy a gyerekek megtanulják milyen fontos segíteni másoknak.”

„A nevelés célja: a jóra való törekvés.”

„Fontos a példamutatás a jövő generációk számára.”

„Azért tartom fontosnak, mert úgy gondolom adni csodálatos érzés, látni, hogy a másik boldog és az örömet az arcán. Ezt már gyerekkorban kellene tanítani a gyerekekkel.”

„A jótevénytudás nagyszerű tapasztalatszerzési lehetőség, akivel mindenki jól jár.”

„Fontosnak tartom és be is vezettem az osztályomban, hogy időnként fellépünk idősek otthonában és gyermekotthonban.”

„Az átélt élmény fejleszti a legjobban a személyiséget, és az lenne a legjobb, ha minél több gyermek értékrendjébe alappillérként kerülne be a segítségnyújtás általi élmény és öröm.”

„Mert a tudás „emberség” nélkül semmit sem ér. A „nevelés” legalább annyira fontos, mint az „oktatás”.

„Empátia, tisztelet, törődés... ezek mind alapvető pillérei minden szakmának, ahol emberekkel dolgozunk. A pedagógiában elengedhetetlen.”

c.) motiváció a segítségnyújtásra, mint a nevelés egy kiváló szocializáló eszköze:

„Fontos, hogy a fejlesszük a gyerekek szociális érzékét, érzékenységet. Adjunk számukra lehetőséget arra, hogy megtapasztalják milyen érzés a segítségnyújtás, valamint az olyan eseményeken való részvétel, melynek célja a spon-tán örömforrás és az önzetlen adományozás.”

„Fontos, mivel elősegíti a fiatalok fejlődését, építheti szo-ciális képességeiket, magabiztosabbá válhatnak és minde-mellett értékes szórakozást biztosít.”

„Motiválni a tanulókat arra, hogy önzetlenül segítsenek másoknak, ha tudnak.”

„Fontos a gyerekek szociális érzékenységének érdekében.”

„Fontos a diákokat motiválni egyrészt a jó teljesítmény el-érésére, és hogy egyben szereplőként részt vehessenek a jótékonyági programokon. Ezzel egyben a szülőket, ba-rátokat, ismerősöket, adakozókat is motiváljuk a jó ügyek támogatására.”

„Lehetőségeink szerint az önzetlen segítségnyújtás, az em-pátia, az altruizmus mindennapokban történő gyakorlása „egymásért”.”

„Motiváljuk egymást, együtt fejlődünk és mindemellett művészi értékeket szerzünk magunknak és másoknak.”

„Fontos, hogy új kapcsolatokat, barátságokat alakítsunk ki másokkal, ezzel is erkölcsi értékeket adunk át egymásnak.”

„Az önkéntesség egy alapvető érték. Nyitottság más embe-rek iránt. Megismertetve a gyerekeket ezzel a fogalommal, majd tevékenységgel, személyes fejlődésen mennek ke-resztül, folyamatosan tanulhatnak magukról és másokról. Ezért érzem, hogy nagyon fontos lenne beépíteni az okta-tó-nevelő gyakorlatba.”

10. kérdés: Amennyiben van egyéb gondolata, tapasztalata a művészeti jellegű karitatív tevékenységgel kapcsolatban, vagy annak kapcsolódási pontjaival a pedagógia, az oktatás-nevelés terén, kérjük, röviden foglalja össze! Köszönjük!

A kérdőív utolsó kérdésére a 208 megkérdezett közül 39 személy írta le, fejtette ki véleményét, tapasztalatait. Ezek közül a következő válogatott gondolatok érdemelnek említést, idézést, melyekben a pedagógia, a nevelés, a művészet, az önkéntesség, a jótekönykodás kapcsolódási pontjai kaptak hangsúlyt:

„Úgy gondolom, hogy a karitatív rendezvényeken való részvétel olyan belső, pozitív tulajdonságokat fejleszt, mint pl. a jóindulatot, jókedvet, önzetlenséget, segítőkészséget, kitaratást, empátiát, amely képességekre nagyon nagy szüksége van a társadalomnak is.”

„Fejlődik a szociális és az állampolgári kompetencia, valamint a gyermeket a konstruktív életvitel felé tereli. Az oktatás-nevelés terén, a művészeti jellegű karitatív tevékenységek által fejlesztett kognitív képességeknek (memória, figyelem, koncentráció, logika, analízis-szintézis) köszönhetően sikeresebb az olvasás, írás és a számolás elsajátítása.”

„A jótekonysági rendezvény mindenképp kiváló lehetőség rengeteg pozitív hatással, minden résztvevő számára.”

„Mindenki valahol a boldogságot keresi, a boldogság pedig egy jelentőségteljes élet velejárója. Ebbe tartozik a másokat „örömtelibbé tevés” lehetősége, pl. a művészi érték „élvezetével” is, amit ha meg tudunk osztani másokkal, minket is gazdagít.”

„Ez az a terület, amely kiváló alapként szolgálhat a tanulók érzelmi intelligenciájának és szociális érzékének fejlesztésére. A befektetett munkát, időt sokszorosan kaphatja vissza az ember azoktól, akiknek segít.”

„A gyerekek számára, legyen szó kisiskolásokról vagy kamaszkorúakról, tapasztalatom szerint mindig külön élményt jelent, ha karitatív tevékenységben vehetnek részt, és saját produkcióikkal szerezhetnek örömet másoknak.”

„Minden korosztálynak meg van a saját követelménye, így hozzá kell igazítani a tanítást, nevelést, hogy utána ne csak magának, családjának, de nagyobb körű közönségnek is tudjon szerezni örömet, többek között a művészettel is.”

„A pedagógiába beépíteni a segítségnyújtás gondolatát fontos. Az is jó, ha a jövő generációja tudja, hogy a művészetek ebben konkrét közvetítőként szolgálhatnak.”

„A karitatív tevékenységek során nem csupán a pénz- és adománygyűjtésre szükséges fókuszálni. A karitatív tevékenység során a művészi jelleg hozzáadásával magasabb szintű, személyiségfejlesztő, pedagógiai és pszichológiai szempontból egyaránt fontos eredmények, sikerek érhetők el a nevelésben.”

„Szerintem már mi jövődöbeli pedagógusok is a napköziben, óvodában bevonhatjuk a gyerekeket művészeti jellegű karitatív tevékenységekbe. Pld. koncertek szervezése, kis alkotások készítése.”

„A pedagógushallgatókat hatványozottan fontos motiválni, inspirálni az ilyen jellegű tevékenységek felé, hiszen a jövő generációit fogják nem csak oktatni, de nevelni is. Az önzetlen és önkéntes segítségnyújtás mellett pedig az érzelmi intelligencia fejlesztésére is sor kerül, ami az oktatók-nevelők számára legalább olyan fontos, mint a szakmai tudás átadása.”

ÖSSZEFOGLALÁS, KONKLÚZIÓ

A fentiekben bemutatott vizsgálatban saját fejlesztésű kérdőív segítségével felmérést végeztünk, melynek célcsoportját a szlovákiai magyar pedagógusok és pedagógushallgatók képezték. Vizsgálatunk középpontjába 3 kérdést állítottunk és fogalmaztunk meg, melyek alapján elemeztük és összegeztük az eredményeket és levontuk a tanulságokat. A kérdések:

1. *A megkérdezett pedagógusok és pedagógushallgatók vettek-e részt valamilyen művészeti jellegű jótekonysági rendezvényen, hangversenyen, tevékenységben?*
2. *Milyen szándék, indíték, motiváció állt a részvételük hátterében és milyen tapasztalatokkal gazdagodtak?*
3. *Fontosnak tartják-e a jótekonysági hangversenyek, művészeti jellegű karitatív rendezvények népszerűsítését intézményes keretek között, ill. beépíteni az oktató-nevelő folyamatba?*

A vizsgálati kérdések alapját Bussel – Forbes (2002) *Önkéntesség négy W modellje* inspirálta, így az adatok értékelésében is ebből kiindulva összegezzük és értékeljük a kapott eredményeket.

Who – Ki:

A vizsgálatban résztvevő kutatási mintát szlovákiai magyar pedagógusok és pedagógushallgatók alkották. Így a kérdőív a célzott kiválasztás elvén őket szólította meg. Ennek megfelelően az eredmények is a kutatási mintára értelmezendők, szélesebb körre nem általánosíthatóak. Megállapítható azonban, hogy a kutatási mintában, a megkérdezettek körében a pedagógusok és pedagógushallgatók aránya fele-fele (50% pedagógus – 50% pedagógushallgató). Az

adatokból kiolvasható eredmények tehát egyaránt vonatkoznak a jelen és a jövő pedagógusgenerációjára is. A résztvevők életkori arányai is rendkívül színesen alakultak – a legfiatalabb korosztálytól, 18 évtől egészen a 60 év feletti korosztályig. A kapott adatok egyezést mutatnak Hete-si-Csovcsics (2014) és Bussel-Forbes (2002) eredményeivel, akik szintén arról számoltak be, hogy az önkéntesek között minden korcsoport egyaránt jelen van.

Az első vizsgálati kérdésre kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a megkérdezett 208 pedagógus és pedagógushallgató döntő többsége, pontosan 62%-a volt *aktív részese művészeti jellegű jótékonysági rendezvénynek, hangversenynek, tevékenységnek*. A pedagógus szakma és hivatás jellegéből adódóan humán jellegű, melynek célja a nevelés, oktatás, fejlesztés, a tudás és értékek átadása, gyarapítása – ebből adódóan feltételezhető, hogy a pedagógusok és pedagógushallgatók személyiségjegyeiben jelen van a segítő szándék, az önkéntességhez kapcsolódó pozitív attitűd. Ez a feltételezés teljes mértékben kiolvasható a kapott adatokból is, hiszen a kapott 62% magas érték és azt jelenti, hogy a megkérdezettek megközelítőleg *kétharmada vett már részt* ilyen jellegű tevékenységben. Az önkéntes jellegű tevékenység legnagyobb valószínűséggel a munkaidőn kívül a tanítási-oktatási időn túlra tehető, függetlenül attól, hogy pedagógushallgatóról, vagy már a pályán tevékenykedő pedagógusról van szó. Felmerül tehát a kérdés, hogy milyen kapcsolódás mentén jelenik meg ilyen szignifikánsan magas számban az önkéntesség a tevékenységükben. A már előzőekben említett Lévai kutatási eredmények erre lehetséges választ kínálnak, melyek sze-

rint a pedagógusok nagy százaléka a hivatásbeli szerepük-ből a tanítási idő és az oktatási feladatok teljesítése után sem lépnek ki, ez ugyanis személyiségük szerves része. Az önkéntes aktivitás az önfejlesztésen túl az értékközvetítés és nevelési funkció továbbvitelében is fontos szerepet tölt be. A válaszokból az is kiolvasható, hogy a válaszadók több, mint fele több, mint 1-2 alkalommal vett részt ilyen jellegű rendezvényen, többen tíznél is többször „önkénteskedtek”, ami már valahol rendszeres tevékenységnek is tekinthető, vagyis feltételezhető, hogy a személyiségük és hivatásuk részeként tekintenek az ilyen jellegű tevékenységre.

What – Mi:

Az önkéntesség lényege, hogy a tevékenység végzése önkéntes alapon és szabad akarat alapján történik a társadalom hasznára az adott, a társadalom által elfogadott értékrend, cselekvési minták szem előtt tartása mellett [14]. Ezeknek a kritériumoknak a kapott válaszok teljes mértékben megfeleltek. A válaszokból kiolvasható, hogy a megkérdezettek több szerepkörben is jelöltek válaszokat: az adományozó (ez a kategória a segítségnyújtás célzott formája), vagy épp aktív szereplő szerepkörében (ez a lehetőség célozza leginkább az élményszerzés és jó ügy szolgálata kategóriákat). Továbbá megfigyelhető, hogy a megszólított pedagógusok között figyelemreméltó számban akadt, aki indítványozó, szervező és társszervezőként vette ki a részét az önkéntes tevékenységekben. Ezekben a „kategóriákban” mindenképp a cselekvési minta és az attitűdformálás eszméje is fellelhető. A megkérdezettek döntő többségének egyik csoportja adományozó, néző, hallgatóként, másik magas mutatókkal rendelkező csoportja aktív szereplőként, előadóként vett részt e rendezvényeken. Számadatokban a 208 személyből a legtöbb, azaz 101 az adományozó,

néző, hallgató szerepét jelölte meg, valamint 89 válaszadó az aktív szereplő, előadó szerepét.

A részvételi arány a következő mutatókat eredményezte: a megkérdezettek a legnagyobb, azaz 35 százalékban 1-2 alkalommal vettek részt művészeti jellegű karitatív rendezvényeken, majd magas százalékarányokat produkáltak a részvételek 3-5 alkalommal (24%) és csak minimálisan alacsonyabb mutatót (19%) produkált a 15 alkalomnál többszöri részvétel, tehát a megkérdezett személyek részvétele az ilyen jellegű karitatív rendezvényeken figyelemreméltónak minősíthető. Ezek az adatok még inkább alátámasztják az önkéntesség szabad akaratból történő végzését, hiszen aki ilyen jellegű tevékenységet többször, akár rendszeresen is végez, ott egyértelmű a segítő szándékú attitűd és a társadalom hasznára irányuló motiváltság. Pedagógusként, illetve pedagógushallgatóként ez az attitűd a példamutatás és a cselekvési minta átadás során a pedagógiai hatás, a nevelés és oktatás szerves részévé válik, mely ösztönözheti, ösztönzi a közösség további tagjait is.

A vizsgálat egyik szignifikáns eredménye a karitatív rendezvények céljában rejlik, azaz a megkérdezettek kiemelkedő része és döntő többsége 67 százalékkal, pontosan 118 személy (a 208-ból) az élmény- és örömforrás szerzésének a szándékával vett részt a jótékonysági rendezvényeken, kisebb része 44 százalékos arányban, pontosan 78 személy pedig a pénzgyűjtés, adományozás céljával.

Where – Hol:

Jelen kutatás az önkéntes tevékenység egy kiválasztott szegmensét kutatja, és a művészeti, illetve a zenei jellegű rendezvényekre fókuszál. A válaszokból összegezhető, hogy a megnevezett rendezvények többségét a jótékonysági

hangversenyek képezték. A megnevezett rendezvények az alábbi célokat, célcsoportokat szólították meg: öregek otthona, idősek klubja – az idősebb korosztály számára, szociális otthonok, gyermekotthonok, beteg gyerekek, hátrányos helyzetűek részére- beteg és hátrányos helyzetű gyerekek megsegítésére, az egészségügyi jellegű segítségre szorulóknak részére. A hangversenyek egy része templomokban, egyházi jelleggel is zajlott. Az eredmények tehát egyezést mutatnak az elméleti részben említett Smith és Wymer (1997) által meghatározott 5 releváns csoporttal: 1. művészet és kultúra, 2. vallás, 3. fiatalok személyiségének és képességeinek fejlesztése, 4. oktatás és egészség, 5. az emberek szolgálatában tett egyéb tevékenységek.

Why – Miért:

Az önkéntes tevékenység kapcsán talán a legfontosabb kérdés, hogy az adott egyén miért, milyen okból, indíttatásból is végzi azt, mi motiválja, hogy szabad akaratából, szabadidejében másokat, jó célokat segítsen, támogasson. Ennek okán is ez a kutatásunk legfontosabb és bő részletességgel körüljárt kérdése (erre irányul a második és harmadik kutatási kérdés) – a motiváción túl kiemelve annak pedagógiai hasznosságát és fontosságát is.

A második vizsgálati kérdésre kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a megkérdezett 208 pedagógus és pedagógushallgató döntő többségét, pontosan 59,3%-át az *önzetlen segítségnyújtás vágya, motivációja ösztönözte a művészeti jellegű karitatív rendezvényeken, hangversenyeken való részvételben*. Kisebb százalékban mutatkozott az *új tapasztalatok szerzése szempontja* (37,3%) és a *hasznos tevékenykedés, időtöltés faktora* (36,7%), valamint emlí-

tést érdemel még a *mindenkitől és mindentől független önálló, erkölcsi alapokon nyugvó döntés* lehetősége (30,5 %). Ennél a kérdésnél a válaszadók egyidejűleg több válaszlehetőséget is jelöltek. A válaszok mennyiségi mutatójából következtethető, hogy éltek is ezzel a lehetőséggel, hiszen az összegzés alapján megállapítható, hogy *472 jelölés* érkezett. Számolva egy korábbi kérdés adataival, mi szerint a megkérdezettek közül 129 válaszadó volt önkéntesként részese művészeti jellegű karitatív rendezvénynek – ez azt jelenti, hogy több, mint háromszor több jelölés érkezett a motivációt kutató kérdésre. Ez alapján elmondható, hogy átlagosan akár 3-nál több motívumot is jelölt egy válaszadó. A beérkezett válaszok 59%-a az önzetlen segítségnyújtásra érkezett, ami megalapozza az *altruisztikus* önkéntesség jelenlétét, a további válaszok változatossága és jelölési gyakorisága pedig utal az *egoisztikus* önkéntesség jelenlétére is, mely szerint a segítő szándék további motívumokkal társul, mint a fejlődés, vagy a tapasztalatszerzés. Ugyanezen eredmények Hetesi-Csovcsics megközelítéséhez is kapcsolódnak, hiszen a megjelölt motívumokból kiderül, hogy a megkérdezett kutatási mintában jelen van a régi típusú, az új típusú és a vegyes típusú önkéntesség is. Bussel és Forbes (2002) rámutatott a családi vonatkozás fontosságára is, ami kirajzolódik a kutatási adatokból is, mivel *44 jelölés érkezett a családi környezetből érkező motiváció* jelentőségére. A családi környezetből érkező motiváció mellett nagyjából hasonló számban jelentek meg további szociális, társas kapcsolatokra irányuló motivációk is, melyek a szociális tanulás és spontán tanulás eredményeképp beépülnek a személyiségbe, ezzel párhuzamban nagy eséllyel a pedagógiai gyakorlatba is.

A vizsgálat egyik legmagasabb mutatóját elért eredmény a szerzett tapasztalatok, élmények tartalmában rejlik. A megkérdezettek 69,9%, azaz 70 százaléka válaszolta ugyanis, hogy a művészeti jellegű karitatív rendezvényeken való részvételnek köszönhetően a *segítségnyújtásból adódó pozitív érzésekkel gazdagodtak*. A mások segítségéből adódó pozitív visszacsatolásra utal Herman Melville idézete is, miszerint: *„Nem élhetünk csak magunknak. Ezer szál köt össze embertársainkkal.”* A második leggyakrabban megjelölt válasz (45%) az új kapcsolatok, új kapcsolatok szerzése. Ez az irány jól mutatja a régi jól ismert közmondás beigazolódását, miszerint aki jótékonyságot vet, barátságot arat. A kapott eredményekből egyértelműen következik, hogy mások segítése, különböző szempontú támogatása, a segítségnyújtás pozitív élményekhez segíti magát a segítséget nyújtó személyt is. Az önzetlen segítség tehát komplex személyiségfejlesztő jelenség is egyben. Ahogy Goethe ír az önkéntességről: *„Aki semmit sem tesz másokért, az semmit sem tesz magáért.”*

A harmadik vizsgálati kérdésre kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a felmérésbe bevont pedagógusok és pedagógushallgatók véleménye alapján fontos beépíteni az oktató-nevelő folyamatba a jótékonysági rendezvények, a művészeti jellegű karitatív tevékenységek által szerzett tapasztalatokat, élményeket és átadni azokat a fiatalabb generációknak. E mellett voksolt a megkérdezettek döntő többsége 71%-ban. Ez a kérdés tehát szignifikánsan magas mutatókat eredményezett (a 208 személyből 133 válasza alapján). Ezeket az adatokat kapcsolva Hetesi-Csovcsics (2014) meglátásához – miszerint, akik fiatal korukban,

gyermekkorban találkoznak az önkéntes tevékenységgel, pozitívan befolyásolja azoknak a személyeknek a jövőbeni önkéntes aktivitását – megállapíthatjuk, hogy az önkéntességet megjeleníteni a pedagógiai folyamatban kiemelkedő fontosságú és attitűdformáló. Az önkéntességet végző gyerekekből nagyobb valószínűséggel lesz az önkéntességben aktív részt vállaló felnőtt. A szabad indoklásra lehetőséget adó kérdés válaszaiból leszűrve a kitöltők is ebben a szellemben értelmezik az önkéntes tevékenység pedagógiai alkalmazásának fontosságát és hasznát.

Az indoklásokban és a kifejtett nézetek háttérében, miért tartják a megkérdezett személyek fontosnak a művészeti jellegű karitatív rendezvények tapasztalatait beépíteni az oktató-nevelő folyamatba és megosztani azokat a fiatalabb generációk képviselőivel, három összegezhető szempontra lehetséges következtetni: 1.) *a művészet, a zene sokoldalúsága, mint a jótevékenység, az önkéntes segítségnyújtás egy lehetséges és hatásos formája*; 2.) *a személyiségfejlődés lehetősége, a nevelés sokrétűsége*; 3.) *a motiváció a segítségnyújtásra, mint a nevelés egy kiváló szocializáló eszköze*.

Mindez hatványozottan fontos a pedagógushallgatók képzésében. A Selye János Egyetem Tanítóképző Karán a hallgatóknak módjukban áll az önkéntes segítő tapasztalatok gyakorlása, a társadalmi felelősségvállalás ilyen jellegű kipróbálása, többek között projektek, kurzusok, különböző programok keretén belül. Ennek tudatában (is) megalapozott volt bevonni, felmérni, feldolgozni a szlovákiai magyar felsőoktatási intézményben (SJE) tanuló pedagógushallgatók, a leendő pedagógusok, oktatók, nevelők önkéntes, segítségnyújtó tevékenységre fókuszáló tapasztalatait, attitűdjét, szemléletét. *„Fontos, hogy a fiatalok tanulmányaik*

során találkozzanak olyan lehetőségekkel, amelyek teret adnak a társadalmi érzékenység kibontakozásának, a mások helyzete és problémái iránti nyitottságnak, és erősítik a társadalmi felelősségvállalás, szerepvállalás fontosságának tudatát [...] Ebből a szempontból nem elhanyagolható a [...] felsőoktatási intézmények felelőssége sem.” [12]

BEFEJEZÉS

A tanulmányunkban bemutatott téma feldolgozását három fontos tényező inspirálta. Egyrészt rávilágítani arra a tényre, milyen szerepe, küldetése van a művészeteknek, így a zenének is az önkéntes segítségnyújtásban és a karitatív jellegű művészi tevékenységekben, rendezvényekben. Másrészt, milyen egyéni indítékok állnak az ilyen célzatú tevékenységeket végző személyek, egyének cselekedeteinek hátterében, valamint milyen hatással vannak a művészeti jellegű önkéntes tevékenységek a pedagógusi attitűdök formálódására.

Az eredmények kétség kívül azt mutatják, hogy mások segítése, támogatása, a segítségnyújtásból következő élmények és tapasztalatok pozitív irányban befolyásolják az egész személyiséget, az egyént, a személyt, a pedagógust, az oktatót, nevelőt, az Embert. Mindez évszázadokon át egészen napjainkig szerves része az emberi gondolkodásnak, magatartásnak, életfilozófiának, hiszen az önzetlen segítségnyújtás mit sem veszített aktualitásából, amit a bemutatott vizsgálat és annak eredményei is tanúsítanak. Az eredmények jelentős tapasztalatokkal járulnak hozzá az önkéntesség és művészetek kapcsolatának vizsgálatához a pedagógushivatás szemszögéből. Kiemelkedően po-

zítív eredményként megállapítható, hogy a megkérdezett pedagógusok és pedagógushallgatók jelentős százaléka végez művészeti jellegű önkéntes tevékenységet, amely a válaszok alapján a személyiségük, értékrendjük fontos részét képezi. A válaszokból az is kiolvasható, hogy az ilyen jellegű tevékenységet a pozitív élményeken túl tapasztalati tanulás, tapasztalatszerzés is kiegészíti, mely kapcsán a résztvevők fontosnak tartják ennek továbbvitelét, a pedagógusmunkába való implementálását. Ebből egyértelműen következik, hogy a segítségnyújtás, a támogatás és önkéntesség értékeit közvetítésre méltónak tartják, fontosnak tartják annak továbbvitelét, a nevelésbe való beépítését, tehát a személyiségfejlesztés és nevelő-oktató folyamat fontos részeként értelmezik.

Nagy Mesterünk, Kodály Zoltán szavait idézve zárjuk tanulmányunkat, melyben a művészet és az önkéntesség, a jótékony tevékenykedés és abból következő örömforrás, a segítségnyújtás és a szellemi értékek lehetséges kapcsolatszárait fejtegettük és vizsgáltuk. Folytatva ezzel a múltbéli „emberségből jeles” hagyományok ápolását és azok népszerűsítését a 21. század összetett világában és az emberi együttérzést, segítségnyújtást kétség kívül felettébb igénylő időszakában.

„Mert tudomány, művészet gyökere egy. Mindegyik a világot tükrözi a maga módján. Alapfeltétele: éles megfigyelőképesség, pontos visszaadása és magasabb szintézisbe emelése a megfigyelt életnek, s a tudományos és művészi nagyság alapja is ugyanaz: az igazi ember, vir justus.”
(Kodály Zoltán)

SZAKIRODALOM

- [1] BUSSELL, H. – FORBES, D. (2002): Understanding the volunteer market: The what, where, who and why of volunteering. In: *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 7, 3, p. 244–257.
- [2] CSEHI, Á. (2011): Liszt Ferenc – A zongoraművész, az alkotó és az ember. In: *Katedra*, XIX. évf., 4. szám, 2011, p. 26-29.
- [3] CZIKE, K. – BARTAL, A. M. (2004): *Nonprofit szervezetek és önkéntesek-új szervezeti típusok és az önkéntes tevékenységet végzők motivációi*. Országok Foglalkoztatási Közalapítvány.
- [4] DINYA, L. – FARKAS, F. – HETESI, E. – VERES, Z. (2004): *Nonbusiness marketing és menedzsment*. KJK Kerszöv, Budapest
- [5] DOMBI, E. (2011): Franz Liszt – klavírný virtuóz a jeho umenie v spojitosti so Segedínom. In *Ars Sonans 3 – Osobnosť a inštitúcia. Symbióza dvoch fenoménov hudobnej kultúry Slovenska*. Občianske združenie Konfrontácie, KH PF UKF, Nitra
- [6] FÉNYES, H. – KISS, G. (2011): 2011 - az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. In: *Debreceni Szemle*, 19, 4, p. 360–368.
- [7] FÉNYES, H. – KISS, G. (2011): Az önkéntesség szociológiája. In: *Kultúra és közösség*, 4. évfolyam, 2(1): 35–47.
http://www.kulturaeskozosseg.hu/pdf/2011/1/kek_2011_1_4.pdf [Letöltve: 2022. 01.07.]
- [8] GHK (2010): *Volunteering in the European Union*. London.
- [9] HETESI, E. – CSOVCSICS, A. (2014): Az egyéni önkéntesség motivációinak feltárása és azok marketing vonatkozása. In: „Marketing megújulás” Marketing Oktatók Klubja 20. Konferenciája előadásai. SZTE Gazdaságtudományi Kar, Szeged, 2014. p. 168-179. ISBN: 978-963-306-312-5

- [10] HOFMEISTER-TÓTH, Á. – KELEMEN, K. – PISKÓTI, M. (2011): Environmentally Conscious Consumption Patterns in Hungarian Households. In: *Society and Economy in Central and Eastern Europe*, 33, 1, p. 51–68.
- [11] NÁDUDVARI, Z. (2011): Az önkéntesek munkavégzésének mérési, elemzési háttére. *Statisztikai Szemle*, 89, 5, p. 582–589.
- [12] NÁRAI, M. – PÉCSI, G. – TÓBIÁS, L. (2019): Önkéntes segítő gyakorlat egyetemisták társadalmi érzékenyítésére. In: *Szociálpedagógia*, 13, p. 139–159 <http://real-j.mtak.hu/13887/1/szocped13jav7.pdf#page=139> [Letöltve: 2022. 08.06.]
- [13] ORSOVICS, Y. – STRÉDL, T. – SZABÓOVÁ, E. – VASS, V. (2018): *A személyiségfejlesztés új kihívásai a nemzetiségi óvodákban és iskolákban*. Univerzity J. Selyeho, Komárno. ISBN 978-80-8122-282-5
- [14] PECZE, J. (2003): A nonprofit szféra szerepe a gazdaságban. In: *Önadózó*, 7, p. 11–16.
- [15] UDVARDI-LAKOS, E. (1991): *A művészeti nevelés módszertana II. (zene, tánc)* Budapest: Tankönyvkiadó, 1991. 238 p.
- [16] ZENTAI, L. (2006): Önkéntes segítés Magyarországon ma és holnap. In: *Polgári Szemle*, 2, 5, http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=105 [Letöltve: 2022. 01.06.]

AZ ÖNKÉNTES MUNKA LEHETŐSÉGEI AZ EGYETEMI HALLGATÓKNÁL

VOLUNTEERING OPPORTUNITIES FOR UNIVERSITY STUDENTS

Strédl Terézia¹

ABSTRACT

Altruism is a human trait, helping others, helping fellow human beings in trouble, etc. Cooperation is something to be learned, so it is very important nowadays to give more space and reinforcement to all kinds of help that can be professionalised, both in general and in the helping professions. Volunteering is a human aspect of all societies, as it is not able to be everywhere and meet the challenges of its different forms. Volunteering is even more important in times of crisis, when the number of people in need increases. The aim of our study is to find out how the professional formulation, teaching and implementation of volunteering in the helping professions, in our case in teacher training, is manifested, i.e. how consciously it is introduced into the training process.

Keywords: volunteering, helping profession, skills development

¹ PaedDr. Strédl Terézia. Selye János Egyetem, Református Teológiai Kar, Alkalmazott Tudományok Tanszéke, egyetemi docens. stredlt@uj.s.sk

BEVEZETÉS

Gyakran hallottuk, hogy segíteni másnak felér egy lelki feltöltődéssel, hiszen a segíteni akarás és tudás képessége emberi tulajdonság. Gyakorolni kell, meg tapasztalni és főleg: tudomásul kell venni a lelki jelentőségét. Az önzés, a csak magamra figyelek és gondolkodom, én vagyok a központ, minden az enyém, sajnos, a mai kultúra és a sajtóságos, félreértelmezett „gyermekközpontú” nevelés hatása. Ez a felfogás nem segíti a gyermeket, hanem megfosztja attól a közösségi léttől, amibe beleszületik. Konrad Lorenz professzor² [1] írja a tanulmányában, hogy mindenkinek meg kell járnia a hegyeket, a völgyeket ahhoz, hogy képesek legyen az életben eligazodni, önállóvá válni. Ha ezt a dimbes-dombos környezetet síksággá alakítjuk, mert mi, felnőttek oldjuk a gondokat, bajokat, unalmas lesz, nincs kihívás, beletespedünk a szürkeségbe, és csak magunkat látjuk. Ha csak magunkat látjuk, önimádóvá válhatunk, és a narcisztikus személyiség manapság a társadalom egyik komoly problémája. Mindenkinek joga van a saját életére, eldönteni, hogy számára mi a jó és mi a rossz. Soknak ehhez segítségre, támogatásra van szükségük. A mostani pandémiás időszak szól a szolidaritásról is, igényli azt. Nem arról szól, hogy neked mi a jó, hanem, hogy nekünk mire van szükségünk: vigyázni, óvni kell egymást és segíteni, ha erre szükség van.

Az élet minden pillanatában nincs ott a másik, ezért az ilyen segítséget igénylő helyzet akármikor, akármelyikünk-nél bármilyen helyzetben előjöhethet.

² Konrad Lorenz: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne – online elérhető, kb. 40 oldalas tanulmány még a hetvenes évekből, ma is aktuális tartalommal

Az önkéntességet általános meghatározása: ha a személy a szabadidejében valaki számára, családtagon kívül, anyagi haszon nélkül, önerőből tesz [2].

2001-ben az ENSZ [3], az Önkéntesek Nemzetközi Éve alkalmából kibocsátott egy dekrétumot, mely az önkéntesség jellemzőit és kritériumait a következőkben határozza meg:

- Önkéntesnek tekinthető az a személy, aki a nem kötelezően elvégzendő munkát, önszántából, szabad akaratából, valamiféle belső indíttatásból végzi.
- Az önkéntes munkát az egyén elsősorban nem az anyagi ellenszolgáltatásért és nem a pénzszerzés lehetőségének reményében végzi.
- Elsősorban más személy, csoport, vagy a társadalom hasznát, a közjót szolgálja.
- Az önkéntesség lehet belső (szubjektív, értékorientált) és/vagy külső (instrumentális, de nem közvetlenül anyagi) motivációjú egyaránt.

További pontosításra is sor került:

- A hagyományos, régi, klasszikus típusú önkéntesség általában szervezeti tagsággal jár, altruista indítatású, erős vallásos háttér jellemzi.
- Az új típusú önkéntesség, *tudatos választással* jár, individuálisabb, értékrend szempontjából megosztott, ellentmondásos, és inkább a fiatalokra jellemző
- A „*service-learning*” egy új tanulási módszer, az önkéntes szolgálat és a tanulás kombinációja.
- A „*community-service*” magát a szolgáltatásnyújtást állítja a középpontba, valamint azt, hogy a szolgáltatás hasznára váljon azok számára, akiknek ezt nyújtják.

- *Pozitív irányú változást hoz a szolgáltatást igénybe vevő életében.*

Az önkéntesség lehetőséget ad a személyiségi és szakmai kiteljesedéshez, gazdagításához, elégedettségérzéssel tölt el, új kapcsolatokat, barátságokat hoz létre, és főleg új tapasztalatokkal gyarapít. Az aktivitás lehet egyéni vagy csoportos, bent vagy kint, intellektuális vagy manuális. Színterét véve lehet lokális, regionális, nemzeti vagy nemzetközi [4]. Elég ez a mai társadalomban, ahol az ösztönkésztetés erős, így az agresszió, rivalizálás jelen van mindennapjainkban?

Szlovákiában az önkéntes aktivitásokat a kerületi központok összesítik, valamint országos szinten az Önkéntes Központok és Szervezetek Platformja³. Az önkéntesség jelentősége nemzetközi szinten is fontos. Egyik ilyen lehetőség az Európai Szolidaritási Közösség⁴ által kínált lehetőség. Fiatalokat szólít meg, 30 éves korig. Nem véletlen a fiatal korosztály aktivizálása ezen a területen, mivel személyiségformáló és tapasztalatszerzésre alkalmas lehetőség.

- *IVO [5] 2003-ban mért adatai szerint: Szlovákiában a legtöbb önkéntes az egyház és vallási területen (13%), utána következik a helyi fejlesztés (12%), a sport és üdülés (9%), az iskola, oktatás, kutatás (9%), a kultúra és művészet (7%), a szociális szolgáltatások a rászorultaknak (7%), a környezetvédelem (7%) és végül az egészségünk (7%) területén volt.*

³ Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií

⁴ Európsky zbor solidarity

- A Focus Ügynökség [6] 2004-es kutatása kimutatta, hogy 43 % önkéntes a civil szervezeteknél dolgozott, 37 % a településen fejtette ki tevékenységét, majd 33 % az egyház és egyházi szervezeteknél.
- Volt olyan kutatás is, amely az önkéntesek **korösszetételét** figyelte (UIPS, 2005) [7]. A 15 – 26 év közötti tanuló fiatalság közül az előző egy évben majd a fele (47,8 %) aktív (sport/szórakozás (20,2 %), gyermekekkel és fiatalokkal való foglalkozás (19,5 %), környezetvédelem/állatok (12,2 %) és a művelődési, zenei, kulturális akciók (10,3 %).
- Az önkéntességnél a legfontosabb tömörítő erőt az együttműködésre a **kor** határozza meg. Legtöbbször **a 23 – 26 év** között aktivizálódtak (62,1 %), utána a **vallás** és a **lakhely** volt a meghatározó a közös aktivitásoknál.

ÖNKÉNTESÉG MÓDSZERTANA

Már Comenius is foglalkozott az önkéntesség problémakörével, amely főleg a múltban az idősekre, szegényekre és az árvákra összpontosított. A lehetőségeket mindig maga a társadalmi történések, természeti katasztrófák határozzák meg, amelyek történéseit csak részben lehet előrelátni. Az önkéntes részt vehet szabadidős programok szervezésében, betegápolásban, köztér szépítésében, hírlapterjesztésben stb., vagyis a lehetőségeket mindig az adott hely és igény határozza meg.

Kétfajta önkéntes csoportot különböztetünk meg [4]:

- *Rövidtávú önkéntesség*: konkrét céllal rövid időtartamra,

- *Hosszútávú önkéntesség:* saját életét összegyezteti az önkéntes munkával, amit saját életének részévé tesz. Képes akármilyen munkát elvégezni, mindezt akkor is, ha nincs személyes motiváció és nyereség, azonban a szervezet sikeressége fontos számára.

Valójában az állampolgári segítség az életünk része, ezt nevezzük az önkéntesség hagyományos formájának. Azonban ott, ahol az állampolgár aktivizálja magát, szervezkedik és célirányosan fejti ki az önkéntes tevékenységét, már az önkéntesség közérdekű formáját teljesíti. Szlovákiában nincs éles határ a két forma között, ezért gyakran az öntevékeny csoportok munkáját is önkéntes munkaként értelmezzük.

Általában a civil szervezetek fogják össze az önkéntes tevékenységeket, és a legszélesebb körben az önkéntesek a szociális, kulturális, környezetvédelmi, egészségügyi és sport területén kapcsolódnak be. Fontos, hogy az önkéntességet felkészítés előzze meg, majd a folyamatában visszajelzések és a végén értékelés is legyen, így a tréning, a szupervízió és értékelés hármasát követjük. Ha az önkéntesség profeszszionális szintjéről beszélünk, akkor a szervezetben koordinátor működik, aki biztosítja a kiválogatást (a megfelelő személyek kiválasztását) és az önkéntesség folyamatát.

A felsőoktatás lehetőségei ebben adottak, jelen van a szakmai koordináció, a visszajelzések is folyamatosak, fennáll a szupervízió lehetősége is, valamint utólagos értékelés is történik, így beépítve a további gyakorlatba a tapasztalatokat.

Kevés limitáló tényezőt ismerünk az önkéntesség területén, az egyik ilyen, hogy az önkéntes munkáját a szervezet nem használhatja a szakember hiányának pótlására. Ezért

hasznos olyan területeket megnevezni az önkéntességnél, amelyek addig hiányoztak vagy nem voltak a szervezetben.

TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

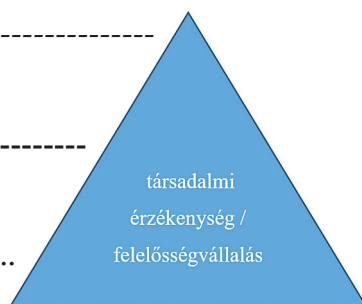
„A társadalmi felelősségvállalás komplex szemlélet, látásmód, működésmód: ahogyan mi látjuk a társadalmat, és ahogy a másik fél lát minket: hogyan viszonyulunk a környezetünkhöz és mit teszünk a közösségért.” Az alábbi modell fejezi ki azt a hármas elvárást, amellyel biztosított a társadalmi felelősségvállalás [8].

PHILANTHROPIC RESPONSIBILITY („desired”)

elvárt / etikai felelősség-----

kötelező / jogi felelősség-----

kötelező / gazdasági felelősség...

A társadalmi felelősségvállalásnál a védelem, a respekt és a korrekció (protect, respect, remedy) az irányadó. Az ENSZ - alapelvek a következő három pilléren nyugszanak: az állam *emberi jogok* tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségén; az *emberi jogok tiszteletben tartásával* kapcsolatos felelősségvállaláson; és a hatékony *jogorvoslathoz* való hozzáférés szükségességén [3].

Jogkövető kultúra iránti igény

A társadalmi felelősségvállalás az oktatásban azért különösen fontos, mert ez az ágazat meghatározza a jövő ge-

nerációk szemléletét, látásmódját. Ha a társadalmi felelősségvállalás az oktatási ágazat hétköznapijait át tudja hatni, esélye van arra, hogy nemzedékek szemléletét befolyásolja, motiválja. Elérhető lehet a fiatalok hozzáállásának megváltoztatása a fenntarthatóság, a környezetszennyezés, egészséges életmód, szociális érzékenység stb. területén [9].

A tapasztalati úton való tanulás segít a közösségteremtésben, a generációk közti kapcsolatteremtésben, a szociális előítéletek feloldásában, de motiválhatja későbbiekben a pályaválasztást is. Az érzékenyítés során létrejövő pozitív szemléletváltozás csökkenti a kirekesztő viselkedést, az előítéletet, és elősegíti a befogadó hozzáállás erősödését, a fogyatékossággal élők tiszteletét, partnerként, egyenrangú félként való elfogadását. Érzékenyítés azonban nem csak egyéni szinten történhet. A társadalmi érzékenyítés elengedhetetlen a megfelelő együttélés és együttműködés szempontjából. A segítő viselkedés olyan önkéntes vállalkozáson alapuló magatartás, ami a közösség érdekét helyezi előtérbe (ezt proszociális magatartásnak is nevezzük). Az önzetlenség és a szolgálat altruista magatartás (viselkedésünk nem a saját érdekünket, hanem a másikat szolgálja). Szociális kompetenciáink nagyban meghatározzák érvényesülésünket az életben. Minél fejlettebbek társas készségeink, annál jobban tudunk töltekezni az emberi kapcsolatokból. Ha megtanuljuk kifejezni saját magunkat, igényeinket és vágyainkat, akkor nagyobb eséllyel kapunk választ is rájuk. Legnehezebb helyzetekben nem maradunk egyedül, könnyebb segítséget kérnünk, és elfogadnunk. Magunkra nézve is több visszajelzést kapunk. Saját világos céljaink, és annak tudata, hogy életünk értelmes, és cselekedeteink is azok, szintén védőfaktort jelentenek számunkra. Döntésünktől függ, hogy a múltunkból a jót idézzük fel,

a jelenben az észlelést a nekünk tetszőre irányítjuk, és a jövőt elképzelve derűs képeket vetítünk magunk elé. A proszociális viselkedés olyan aktivitásokat jelent, amelyek a másik ember megsegítésére történik anyagi előnyszerzés nélkül. Különböző formái lehetnek, amelyek az anyagi, pénzbeli vagy időbeni juttatásban valósulnak meg. Mindhárom formája ajándékozás, ahol meg kell különböztetni a karitatív célját, ami segítség a krízishelyzetben vagy filantropia és a fejlesztő segítést. A fejlesztő segítség kétoldalú kölcsönkapcsolatot feltételez [10].

Mivel az otthoni érzelmi nevelés gyakran nem gondol a tudatos odafigyelésre, egymás segítésére, Magyarországon - nem véletlenül -, 2016-tól a középiskolákon bevezették a kéthetes kötelező önkéntes szolgálat teljesítését, ami az érettségi egyik alapfeltétele. Közérdekű *önkéntes* tevékenységről van szó, amelyben az iskola vállalhat egy gesztorált intézményt, avagy csak segít a megtalálásában, vagy a tanulók maguk kiválasztanak egy területet, ahol ezt teljesíteni fogják. Különböző munkahelyek, lehetőségek jöttek számításba: civil szervezetek, egyházi intézmények, szociális otthonok, idősellátás, önkormányzati munka. Az *egészséges életér* biztosítása mellett a személyes ellátásig, a rászorultak gyűjtésének megszervezésén át a szabadidő eltöltéséig, és ennek kivitelezése a gyerekeknél. Például a Bátor Tábor, amelyet minden évben megszerveznek a rákos gyerekek számára, és csak önkéntes felügyelőkkel dolgoznak. Természetesen, a középiskolás még nem nagykorú, így asszisztenciában gyakorolja a rá bízott területet. Sok minden befér az ilyen önkéntes munkába. Célja a másik segítése és saját magunk hasznossá tétele a közösség javára. Érdekes volt megfigyelni, hogy a szülők hozzáállása gyakran merőben más volt, mint a fiatalok megtapasztalása. Az egyik

középiskolás fiú könnybe lábadt szemmel számolt be arról, hogy neki először köszönték meg a segítségét. Középsúlyos értelmi akadályozottak otthonában segédkezett az osztály, s utána beszámoltak egymásnak a tapasztalataikról. Előjön olyan élmény is, amikor a pályaválasztásról beszélgettünk, és az egyik lány beszámolt róla, hogy a szülők lebeszélük a segítő szakma választásáról, mondva, hogy: „Nem elég a te bajod, még a másokét is fel akarod vállalni?!”.

A Szlovák Oktatási Minisztérium [11] is összeállította már az önkéntességi programját, amely kidolgozva létezik, a gyakorlati alkalmazására még nem került sor. A tanárképző egyetemek is összefogtak (Magyarország, Szlovákia, Erdély) egy projekt keretén belül, hogy a leendő pedagógusoknak a gyakorlati képzésébe minél több önkéntes program kerüljön bele, ezzel még jobban érzékenyítve a szakmát, hiszen a pedagógia már eleve segítő szakma. Most, amikor halmozottan hátrányos helyzetű gyerekekről beszélünk, amikor magas az iskolai teljesítmény romlása, gyakori az iskola elhagyása, a viselkedési - és tanulási zavarok emelkedése, és itt csupán az oktatáson belüli problémákat soroltam fel, látjuk, hogy van mit tennünk a szakma gyakorlása mellett. Szólnunk kell az iskolai inklúzióról, amely megvalósítja az esélyegyenlőséget minden tanuló számára, és ehhez nyújt segítséget. Az inklúzió szemléletváltás, elfogadó mindenkivel szemben, amelyhez olyan légkört kell biztosítanunk már az egyetemi évek alatt a diákoknak, hogy ezt a szemléletet magukévá tegyék és kivitelezni tudják a gyakorlatban. Azonban addig is, - mindezzel jó példát mutatva-, élni kell azokkal a lehetőségekkel, ahol helyt tudunk állni és részt tudunk venni a segítségben.

ÖNKÉNTESSÉG A GYAKORLATBAN

Az önkéntesség történhet szervezett formában, avagy a diákok saját indíttatásából. Szükségünk van a diákok fogadókészségének monitorozására, ezért a nappali tagozaton végeztünk egy mérést 119 diák részvételével és a következő adatokat kaptuk:

Arra a kérdésre, hogy *az önkéntesség területén milyen tapasztalata van a diáknak*, a következő választ kaptuk: 60 diák tapasztalattal, és 59 diák tapasztalat nélkül jelzett vissza.

További kérdés: *önkéntességet vállalna?*

- szeretne: 55 diák (40 %), nem szeretne 64 diák (60 %)

Kérdés az önkéntesség területére: *Milyen területen szerzett tapasztalatot, és milyen területen szeretne tapasztalatot szerezni?*

Tapasztalatszerzés:

1. Gyerekekkel – táboroztatás. Szakkör vezetése, felügyelet, szabadidős tevékenység
2. Állatmenhely
3. Gyűjtés – adománygyűjtés, Nárcisz-nap
4. Környezetvédelem
5. Idősek segítése

Hol szeretne tapasztalatot szerezni? - Területei:

1. Gyerekekkel
2. Állatvédelem
3. Menhely, menekültek
4. Idősek
5. Nem meghatározott, érdeklődés

A nyert adatok alapján tovább vizsgálódunk, hogy milyenek az indítékok és melyik régióból való a diák. Ennél a mérésnél 220 diák volt a résztvevő, 116 értékelhető választ kaptunk – 80 %.

A felállított hipotézisünk a következő volt: *Milyen arányú az önkéntességi hajlam a szlovákiai magyar egyetemisták-nál Komáromban?*

► **Egyetemisták:** 220 – kitöltött kérdőív 167 / 80 %

167 diák – értékelhető válasz: 81 HU – 86 SR

Önkéntes tapasztalattal rendelkezők: 43 diák

Nincs tapasztalata az önkéntesség terén: 124 diák

Szeretne tapasztalatot szerezni: 65 diák

Nem szeretne tapasztalatot szerezni vagy folytatni: 102 diák

Mivel az adatok a lakhely szerint ismételtelen a fele-fele arányban jöttek ki, további részletesebb vizsgálódásra van szükség. Egyelőre olyan eredményhez jutottunk a két mérés összehasonlításával, hogy feltételezhető, a középiskolai szociális segítség javítja az önkéntességi hajlamot az egyén-nél. Mivel az érettebb korosztály még ebben nem részesült, így a hajlandóságot azonos mértékben mértük.

KONKLÚZIÓ

Tudatos érzékenyítésre szükség van, amit az elméleti módszertan mellett a gyakorlati tapasztalatokkal is bővíteni kell, s ezt szervezeten, a fenntartó intézmény által monitorozva. Lehetőség lehet pedagógiai gyakorlatként kezelni a nyári táborokban való aktív részvételt, ilyen lehet a szakkör vezetése iskolákban vagy szabadidő központokban és más, hasonló tevékenység az oktató-nevelő intézményekben. Például a

társadalomlélektan órán találkozunk a marginalizált csoportokkal és felvázolhatjuk nemcsak a lemorzsolódás mutatóit, hanem a felzárkóztatás lehetőségeit is. A *kisebbségpedagógiában*, avagy az *inkulturális nevelés* keretén belül a halmozottan hátrányos helyzetűek lehetősége a felzárkóztatáshoz a tanodákban, ezek megismerése, működésébe való betekintés is fontos gyakorlati tapasztalatokat nyújt a résztvevője számára. A *nevelésszociológia* és a *neveléstudomány* foglalkozik a szabadidő hasznos eltöltésével, amelynek a lehetőségei az önkéntesség szempontjából a formális, nem formális és az informális térben is megtalálhatóak. Az önkéntesség napjai (Víz Napja, Föld Napja, ...), az önkéntesség hete (Lelkiegészség Hete, ...), az idősek köszöntése, a park „örökbefogadása” lakóhelyünkön, ezek mind-mind nyitott lehetőségek. A *pedagógiai gyakorlat* is bővíthet nemcsak a szakpedagógiai követelményei alapján, hanem a nem formális lehetőségekkel (nyári tábor, szabadidős foglalkozások stb.). Mindezzel a fiatalokat meg kell ismertetni, fel kell hívni rá a figyelmet és lehetőséget nyújtani a megvalósításhoz, pl. a pedagógiai gyakorlatokon önkéntes terepmunka keretén belül.

BEFEJEZÉS

A közösségi szolgálat legfőbb célja a fiatalok személyiségének fejlesztése. Olyan *segítő magatartás és szociális érzékenység* kialakítása a cél, amelyhez saját élményeik és tapasztalataik által jutnak el. Ezen kompetenciák értékrendszerükbe való beépülése során olyan attitűd átalakulás következhet be, amely hozzájárul az aktívabb állampolgári lét, valamint egy szociabilisebb, empátikusabb magatartás kialakulásához. A pedagógusképzésbe és a segítő szakmákba az önkéntesség evalvációja nem egy többlettel jár, hanem szakmai és társadalmi szükséglet.

SZAKIRODALOM

IDÉZETT SZAKIRODALOM:

- [1] LORENZ, K. 1970. *A civilizált emberiség nyolc halálos bűne.*
- [2] TOŠNER, J. – SOZANSKÁ, O. 2002. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích.* Praha: Portál. 2002. 149 s. ISBN 8071785148
- [3] FÉNYES, H. – KISS, G. 2011. *2011 – az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége* Debreceni Szemle I. rész XIX. évfolyam, 4. szám 360-368
- [4] SCHAVEL, M. – ČIŠECKÝ, F. 2005. *Sociálna prevencia I.* Trnava: Vydavateľstvo TŠ pre Spoločnosť pre podporu vedy a vzdelávania na FZaSP TU. 2005. 120 s. ISBN 8096895257
- [5] <https://www.consilium.europa.eu> >2022.11.11.
- [6] FOCUS.
ANALÝZA DOBROVOĽNÍCTVA NA SLOVENSKU
<http://www.cpf.sk> > files > files > text_analyza_do...2022.11.11.
- [7] UIPS.
Charakteristika - Ustav informacii a prognoz skolstva
<http://web.uips.sk> > char. 2022.11.11.
- [8] FURCO, A. 1996. *Service-learning: A balanced Approach to Experiential Education* "Service-Learning: A Balanced Approach to Experiential..."<https://digitalcommons.unomaha.edu> >. 2021.08.17.
- [9] *Társadalmi felelősségvállalás – Mit tehet a közszféra?* by TKA ...
<https://issuu.com> > docs > gsr_kiadvany_issuu
- [10] PONGRÁCZ, E. 2021. *Spoločenská zodpovednosť a sociálna ekonomika.* Agentúra Fáma : Praha. ISBN 9788090492677

[11] ZÁKON z 21. októbra 2011 o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov: Čl. I. Zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve

AJÁNLOTT SZAKIRODALOM:

- Konceptie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu v roku 2018, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR.
- Yalom, I. *A csoportpszichoterápia elmélete és gyakorlata*. Budapest: Animula. 1995. ISBN 963 8611588
- Fényes Hajnalka 2015. *Önkéntesség és új típusú önkéntesség a felsőoktatási hallgatók körében*. Debreceni Egyetemi Kiadó : Debrecen 194 old
- MARKOS, V. EDUCATIO. 2016/3Szakkollégiumok és elitképzés ISSN: 1216–338. Közösségi szolgálat vagy önkéntesség? - Pedagógiai ...
- <https://folyoiratok.oh.gov.hu> › koz..
- <https://www.consilium.europa.eu> › a Tanács következtéseket fogadott el az ENSZ emberi jogi ...
- BROZMANNOVÁ GREGOROVÁ, A., MARČEK, E., MRAČKOVÁ, A. *Analýza dobrovoľníctva na Slovensku*. Apríl 2009 PDCS, o.z. _ PANET
- JANKOVÁ, M. *Výchova a vzdelávanie k dobrovoľníctvu v základných a stredných školách*. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR. 2021. ISBN

AZ ÖNKÉNTESÉG FORMÁI ÉS JELENTŐSÉGE A SZLOVÁKIAI MAGYAR KÖZOKTATÁSBAN

THE FORMS AND SIGNIFICANCE OF VOLUNTEERING IN HUNGARIAN PUBLIC EDUCATION IN SLOVAKIA

Kiss Beáta¹

ABSTRACT

Several forms of voluntary work appear in Hungarian public education institutions in Slovakia. Individual institutions organize voluntary activities themselves or join the work of aid organizations. Among the possible forms of voluntary activities, we examine cultural, social, community service and possible forms of social assistance. As external factors, social and professional organizations are also involved in the work of public education institutions. The subject of this study is the examination of the significance of these organizations. Many teachers, students and volunteers are involved in the programs announced by the Hungarian Cultural Institute in Slovakia, the Association of Hungarian Teachers in Slovakia and the Hungarian Reformed Charity Service. The volunteer staff of the given organizations create value together with the help of the teachers. Both pedagogical work and assistance to those in need appear in these forms of activity. During the work, the identity of the students and their attachment to their cultural and national traditions is strengthened. In the

¹ PaedDr. Kiss Beáta, Selye János Egyetem, kbkissbea@gmail.com

study, we examine the impact of the work of organizations of national importance.

Keywords: Public education, volunteering, social organizations, churches, identity, social assistance

BEVEZETÉS

A szlovákiai magyar közoktatási rendszer, mely csak tágabb értelemben van a közoktatási törvényben definiálva, számos módon találkozik az önkéntesség formáival. Az önkéntesség szerepét vizsgálva jelen tanulmány arra törekszik, hogy bizonyítsa, az általános társadalmi szerepvállaláson és annak jelentőségén túl a szlovákiai magyar oktatási-nevelési intézményekben különös hangsúlya van. Elsősorban a nemzeti kultúra és hagyományok ápolása, a nemzeti identitás erősítése azoknak az önkéntes tevékenységeknek a célja, melyek az iskolákat érintik, s melyek a törvényes tartalmi szabályozást meghaladó plusz tevékenységek. Ezen alkalmak során külső szereplők is érkeznek a közoktatásba, akik egy időre az informális és időnként non-formális oktatási-nevelési folyamat részeseivé válnak. Az önkéntes munka eredményeként a tanulók közvetlenül találkoznak a magyar nemzeti kultúrával, maguk is művelik azt. További formája a szervezett, intézményesített önkéntességnek az olyan napok szervezése, melyek során ismét külső hatásra, az iskola tanárai és tanulói kapcsolódnak be olyan tevékenységi formákba, melyek során másoknak való segítségnyújtanak, ugyanakkor empatikussá válnak, természetessé válik számukra a szociális érzékenység, és a rászorultak támogatása. A fent említett folyamatokban pótolhatatlan szerepe van a civil világnak és az egyházak-

nak. A jelen tanulmányban a két legnagyobb, a szlovákiai magyar közösség számára rendkívül fontos társadalmi szervezet (Szlovákiai Magyar Közművelődési és Társadalmi Szövetség – Csemadok, Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége), illetve a református egyház közoktatási intézményekre szervezett formában gyakorolt hatását, az általuk és velük végzett önkéntes munka formáit és jelentőségét tárgyaljuk.

1. Elméleti háttér

Az oktatási rendszer funkciói

Az oktatási rendszer funkcióit 2001-ben Halász Gábor az alábbi pontokban fogalmazta meg:

- kulturális reprodukció
- az egyén személyiségének fejlesztése
- társadalmi struktúra újratermelése vagy megváltoztatása
- gazdasági funkció
- politikai rendszer legitimálása
- társadalmi integráció biztosítása
- szolgáltatási funkció
- társadalmi változást és fejlődést támogató funkció
- örömszerző funkció [8]

Az oktatási rendszer funkcióit illetően a fentieket kiegészítik a didaktikai, az adaptációs, transzformációs, differenciációs és szelektív funkciók [9].

A kulturális reprodukció értelmezésében az erkölcsi értékek és elvárások, alapvető társadalmi normák és szabályok elsajátítása mérhető és értékelhető formában történik [11]. Az oktatási intézmény ezen belül az értékörzés, az alkotás, a múlt nemzedék tiszteletére nevel, igyekszik ellensúlyozni a globalizáció negatív hatásait [9]. A személyiség fejlesztésének sokrétű feladatában a tanulói képességek, belső motivációjának alakítása a cél. Ugyanakkor a szocializációs funkció során a jó együttműködés, kommunikációs készség, problémamegoldás elsajátítására törekszik az iskola, fontos a szociális tudás, a kooperáció. A közösségbe való beilleszkedés, közjó iránti elkötelezettség mintáit látva illeszkedik bele a tanuló a társadalomba [9]. Az iskola szerepet vállal a társadalmi integráció funkciója során is, az „oktatás hozzájárul a társadalom közös nyelvezetének, viselkedésmintáinak, közös valóságértelmezéseinek a kialakításához” [8]. Az iskolának a szolgáltató funkcióit különböző közoktatási rendszerek különböző módon értelmezik vagy tartják fontosnak, de létező jelenség. Szolgáltató funkcióról beszélünk, ha a felnőtt közösség művelődési igényeit szolgálja ki az intézmény, például kulturális műsorral a község lakosai számára [9].

Iskolán kívüli színterek a közoktatásban

Az iskolán kívüli tanulási színterek hatékonyabbá teszik az oktatás - nevelés folyamatát több műveltségi terület esetében. A leggyakoribb, iskola által szervezett formák az erdei iskola, a múzeumok, kirándulás, mozi, színház, hangverseny, kulturális alkalmak stb. [7]. A nem formális tanulás megvalósulhat különböző társadalmi szervezetek, csoportok, intézmények közreműködése által. Az informális tanulás során nem tudatos tanulás, hanem szerzett

tapasztalatok, élmények, benyomások formálják a tanulók személyiségét [11].

Egyben az iskolán kívüli színterek a közösségi szolgálat terei is. Az iskola egyre nagyobb szerepet vállal abban, hogy diákjai elsajátítsák a segítő magatartás, a szociális érzékenység jegyeit. Ezek a kompetenciák beépülnek személyiségükbe, olyan állampolgári attitűdöt hozva létre, mely által a társadalom, illetve szűkebb értelemben vett közösségük tagjaként aktívabb életük alakul majd ki. Ehhez saját élményeik és tapasztalataik útján jutnak el [10].

Civil szervezetek, önkéntesség és közoktatás

Az önkéntes munkának társadalmi, közösségi haszna van, például a közösségi alapok szilárdítása, formális és informális kapcsolatok építése. Jellemző a közösségi elkötelezettség, a közjó előmozdítása, a közösségi érdek fontosabb az egyén motivációjánál. Típusai közül kiemelhetjük az egyéni vagy csoportos, rendszeres vagy alkalmi, illetve a formális és informális önkéntességet. Területei közül a legfontosabbak az egészségügy, környezetvédelem, kulturális-oktatási, sport és szabadidő szolgáltatásai, szociális szolgáltatások és jogvédelem [6]. Formái az közoktatási intézményekhez kapcsolódóan sokrétűek lehetnek. 4 modellt különböztethetünk meg: 1. egyéni önkéntesség, 2. iskola és önkéntes szervezet együttműködése, 3. az iskolában dolgozó, az önkéntességgel foglalkozó koordinátor, 4. service learning [1]. Gyakori tapasztalat, hogy az oktatási intézmények bekapcsolódnak különböző segítő szervezetek által szervezett gyűjtésekbe. Legismertebbek és leggyakoribbak Szlovákiában a Fehér kréta (Biela pastelka) vagy a Nárcisok napja (Deň narcisov).

2. Szlovákiai magyar közoktatási intézmények

A szlovákiai közoktatási rendszernek szerves részét képezi a szlovákiai magyar intézmények hálózata, melyet azonban nem nevezhetünk önálló közoktatási rendszernek. A közoktatási törvénybe (245/2008, Školský zákon) annak 2021-es módosítása után bekerült a nemzetiségi oktatás fogalma, mely a nemzetiségi iskolákat (köztük a magyart is) mindössze a tanítás nyelve alapján határozza meg. Tehát a törvény nem rendelkezik azokról a specifikus sajátosságokról, melyek a nemzetiségi iskolákat jellemzik. A jelenleg érvényben lévő Állami Oktatási Programban (Inovovaný štátny vzdelávací program, 2015) a kerettantervekben tesznek különbséget a nemzetiségi iskolák és a többségi nemzeti iskolák között, tekintve, hogy azokban megjelenik a magyar nyelv és irodalom (mint anyanyelv), illetve a szlovák nyelv és szlovák irodalom tantárgy. Egyes tárgyakban óraszámok különböznek. Az Állami Oktatási Program általános állampolgári és erkölcsi értékek mentén íródott, nem helyez különös hangsúlyt a nemzeti identitás kérdésére. Ezeket a fontos szempontokat az egyes nemzeti közösségekhez tartozó helyi Iskolai Oktatási Programok hangsúlyozzák.

Statisztika

A szlovákiai magyar oktatási intézmények hálózata a következőképpen néz ki a 2021/2022-es tanév statisztikai adatai alapján:

1. táblázat: közoktatási statisztikai adatok

iskolátípus	magyar	kétnyelvű	összesen	diáklétszám a magyar osztályokban	magyar nemzetiségű tanulók össz- létszáma
általános iskolák	234	25	259	27756	30463
szakközép- iskolák	12	23	35	5698	8775
gimnáziumok	14	6	20	3235	3953
Összesen				36689	43191

magyar tanulók szlovák iskolákban (bevallott nemzetiség)	6502 – 15,05 %
--	-----------------------

*A táblázatban szereplő
statisztikai adatok forrása: cvtisr.sk*

A szlovák iskolákban tanuló magyar nemzetiségű diákok magas aránya illetve oktatáspolitikai és egyéb nemzeti közösségi érdekérvényesítési szempontból rendkívül fontos, hogy a magyar tanítási nyelvű intézmények a családokkal karöltve jelentős mértékben járulnak hozzá a nemzeti identitás, az önértékelés, nemzeti kultúra és hagyományok ápolásának feladatához. Ebben a tevékenységben kiugróan nagy szerep jut az egyes civil szervezetek és az egyházak által nyújtott, illetve kínált önkéntes munkának, segítségnek.

3. Szlovákiai magyar civil szervezetek és az egyház közoktatásra gyakorolt hatásai

A civil szervezeteink közoktatásra ható szerepe az informális oktatásban, a kulturális reprodukció során, a diákok személyiségfejlődése és az iskolának a szolgáltató funkciója teljesítésekor érvényesül. Kijelenthető, hogy a tevékenységet egyértelműen önkéntesség jellemezi, az iskola pedagógusai részben - a szervezetekkel együtt dolgozók pedig teljes egészében -, így teszik.

A szlovákiai magyar közoktatási intézmények regionális elhelyezkedésük alapján helyi aktivitásokba gyakran kapcsolódnak be. A község, a falu, város, egyház kulturális, szociális életében helyet kapnak az önkéntes munka elemei. Az alábbiakban viszont olyan nagy szervezetekhez kapcsolódó munkát elemzünk, melyek hatása országos jellegű, iskoláink többségét érintik.

Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség - Csemadok

A közoktatásban megjelenő önkéntes munka területén a legnagyobb civil szervezet a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség - Csemadok. Alapszabályában lefektetett céljai között szerepel, hogy szervezi a szlovákiai magyar öntevékeny kulturális életet, érdekvédelmi szerepben lép fel, és „elsőrendű feladata a magyar nemzet önbecsülésének helyreállítása (a nemzeti önvizsgálat, önértékelés, önérzet megerősítése) valamint „támogatja a felvidéki magyarság társadalmi és közművelődési önszerveződését, nemzeti identitástudatának megőrzését, erősítését és kulturális hagyományainak ápolását“ [16]. Tevékenysége sokrétű, fiatalokkal és idősebbekkel egyaránt

foglalkozik, ezért azon rendezvények említése fontos ebben az összefüggésben, melyek iskolai keretek között vagy iskolához kapcsolódó keretekben zajlanak. Az önkéntes munkával a rendezvények szervezése során találkozunk. A Csemadok rendelkezik néhány fizetett alkalmazottal (járási titkár, a központi iroda és a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet munkatársai), ám a munka jelentős hányadát önkéntes munkában végzik a helyi és járási szervezetek képviselői. A Csemadok Alapszabálya értelmében a szervezet „hozzájárul kulturális örökségük megtartása céljából az anyanyelvű oktatásunk fejlesztéséhez“, illetve „küldetésével összhangban bekapcsolódik a gyermekek és az ifjúság kulturális nevelésébe“ [14]. E célnak felel meg az ifjúsági kártya bevezetése, mely a közoktatás kérdéséhez lazán kapcsolódik, de az ifjúság önkéntességre való nevelésében nagyon fontos [16]. A közművelődési szövetségi tevékenységi formái sokrétűek, a gyermek- és ifjúsági munkát illetően is igen változatosak. A táborok, fesztiválok, művészeti csoportok létrehozása és működtetése, szervezése a közoktatástól független folyamat, bár rendszerint nagyon sok pedagógus önkéntes munkájával valósulnak meg. A Program értelmében a Csemadok olyan közművelődési eseményeket támogat, melyek a fiatalok anyanyelvű művelődéséhez nagyban hozzájárulnak, országos, járási, körzeti versenyek az előadóművészetek terén gyermek és ifjúsági bábos - és színjátzó seregszemléket, nyári nemzetközi anyanyelvi táborokat, történelmi és honismereti vetélkedőket szervez évi rendszerességgel [16]. A „csemadokos” tevékenységnek ez az a szegmense, mely jelentős mértékben hozzájárul a felvidéki közoktatás minőségéhez, munkájához.

Csemadok - versenyek

A legfontosabb művészeti jellegű, tömegeket megmozgató eseménysorozat a Tompa Mihály Országos Verseny, mely tipikusan az a tevékenységi forma, mely közoktatási intézményekhez kapcsolódik, iskolákban zajlanak az egyes fordulói, számos önkéntes tevékeny hozzájárulásával valósul meg. A röviden Szavalóversenynek „becézett” verseny a szabályzata, kiírása értelmében osztály - iskolai -, fordulókkal kezdődik, melyeket körzeti és járási fordulók követnek, majd az országos elődöntő és az országos döntő [21]. Már e szabályzat értelmezése alapján nyilvánvaló, hogy a felvidéki magyar iskolák döntő többségével számolnak a kiírók. A járási fordulók és az országos elődöntők lefedik a teljes magyarlakta területet, ugyanakkor az is egyértelmű, hogy „csak” magyar iskolák tanulói vesznek rajta részt.

Az elmúlt öt év visszatekintéséből a következő adatok derülnek ki: 2018-ban 305, 2019-ben 311 szereplő versenyzett a rimaszombati országos döntőben, ezt megelőzően mindkét évben 3500 tanuló vett részt összesen a helyi, körzeti és járási fordulókön. Ez a közoktatásban részt vevő, magyar iskolákban tanuló diákság 10 százaléka. A Covid-19 járvány miatt a 2020-as évben elmaradt a verseny, majd 2021-ben hiánypótló jelleggel egy szerényebb, Petőfi- Tompa Országos Seregszemle került megrendezésre. Ennek döntője Érsekújvárbán volt, 110 résztvevővel. A 2023-as év tavaszán kerül sor a Tompa Mihály Országos Verseny jubileumi, 30. évfordulójára. Szervezője a Csemadok Országos Tanácsa megbízásából a Csemadok Rimaszombati Területi Választmánya lesz.

A Tompa Mihály Országos Verseny több szempontból ötvözi az önkéntes munkát. A pedagógusok önkéntessége, szabad idejükben végzett felkészítés, kíséret az egyes fordulókra, országos döntőn való részvétel stb. Ugyanakkor a szervező Csemadok részéről a háttérmunka, a kísérő rendezvények, a logisztikai, étkezési, rendezési feladatok biztosítása alkalmanként rengeteg önkéntes hozzájárulását követeli meg.

Hasonló „csemadokos”, nagy érdeklődésre számot tartó verseny az Ipolyi Arnold Népmesemondó Verseny, melynek kiírója a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet (a Csemadok által létrehozott művelődési intézet) és a Hagyományok Háza Hálózat [17]. A versenyfelhívás és a korábbi évfolyamok értelmében a néphagyományok, a népköltészet éltetése és továbbadása a verseny célja, és szintén iskolai, területi fordulókkal kezdődik. Tehát ez is erősen kötődik a közoktatáshoz. E verseny adatai a következők:

2018-ban:

Jelentkezők összlétszáma: 440 versenyző, 94 oktatási intézményből

Országos döntőre tovább jutók a területi előválogatókról: 79 fő

Egyenes ágon továbbjutó: 6 versenyző

OD-be összesen: 91 versenyző

2019-ben

Jelentkezők összlétszáma: 436 versenyző, 101 oktatási intézményből

Országos döntőre tovább jutók a területi előválogatókról: 79 fő

Egyenes ágon továbbjutó: 6 versenyző

OD-be összesen: 85 versenyző

2022-ben

Jelentkezők összlétszáma: 327 versenyző

Jelentkezők megoszlása: 75 oktatási intézmény, 1 Csema-dok alapszervezet, 2 egyéni

Országos döntőre tovább jutók a területi előválogatókról: 69 versenyző

Egyenes ágon továbbjutó: 3 versenyző

OD-be összesen: 72 versenyző [18]

Az előadóművészetek terén további jelentős, országos jellegű verseny a hagyományos Duna Menti Tavasz, melybe az elmúlt években az alábbi számban kapcsolódtak be az iskolák és tanulók:

42. Duna Menti Tavasz - 2017

Bejelentkezett csoport: 45

Résztvevő összesen (fő): 754

Csoportfenntartó iskola: 38

43. Duna Menti Tavasz - 2018

Bejelentkezett csoport: 36

Résztvevő összesen (fő): 639

Csoportfenntartó iskola: 33

44. Duna Menti Tavasz - 2019

Bejelentkezett csoport: 39

Résztvevő összesen (fő): 702

Csoportfenntartó iskola: 35

46. Duna Menti Tavasz - 2022

Bejelentkezett csoport: 21

Résztvevő összesen (fő): 357

Csoportfenntartó iskola: 18

A Dunaszerdahelyen megrendezett országos döntőt megelőzően az önkéntes munka számtalan formájával találkozunk intézményi és regionális szinteken. A pedagógusok munkaidőn kívüli tevékenységén túl a díszletek, a jelmezek készítése, varrása, a szülők önkéntes segítségnyújtása, a felnőtt felügyelet, a helyi és regionális alkalmak szervezése stb.

Az előadóművészeteken kívül műveltségi vetélkedőkre is sor került. A tárgyalt időszakban (elmúlt öt év) rendezte meg a Csemadok OT és az Ifjúsági Tagozat Fábry Zoltán halálának 50. évfordulója alkalmából Fábry Zoltán – Aki mindnyájunkért élt elnevezésű háromfordulós műveltségi vetélkedőt. A vetélkedőbe 10 középiskolás csapat jelentkezett, a döntőt Szepsiben szervezték meg [15]. A műveltségi vetélkedők rendszeresen jelennek meg Csemadok OT által meghirdetett rendezvények között.

Csemadok - elemzés

Az adatok elemzéséből tehát leszögezhetjük, hogy a Csemadok, mint társadalmi, közművelődési intézmény, jelentős anyagi és emberi erőforrásokkal kapcsolódik a szlovákiai magyar közoktatáshoz. A kulturális reprodukció, a hagyományápolás és a nemzeti identitás formálásának fontos eszköze. Egyben az önkéntesség eszméjét indirekt módon élteti, jó példával jár elől. A szlovákiai magyar tanulók és diákok számára követendő példa közösség-szervező és -formáló munka, mely a számbeli kisebbségben élő nemzeti közösség számára életfenntartó eszköz. A felvidéki magyar iskolák döntő többsége kapcsolódik e tevékenységekhez, és a „csemadokos” helyi szervezetek pedig a településükön működő iskolákhoz. Munkájukban tehát tapasztalható a kölcsönhatás.

Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, ahogy a neve is mondja, a pedagógusokat tömöríti, annak szakmai, érdekvédelmi szervezete. Alapszabálya értelmében helyi, területi – regionális és országos választott szervekkel rendelkezik. A szervezeti struktúrában végzett munka önkéntes, mind a helyi, mind a regionális és országos szinteken [19]. Az SZMPSZ rendelkezik ugyan fizetett alkalmazottakkal, de az ő feladatuk a szervezet logisztikai irányításának biztosítása. A pedagógusok önkéntes munkája megfelel az alapszabályban és a programban rögzített célkitűzéseknek. A szervezet programja értelmében a sokrétű tevékenység része az érdekvédelem, továbbképzések, az intézményrendszer védelme - és fejlesztése mellett a magyar iskolák fejlesztése, valamint a tanulók és diákok művelődési lehetőségeinek bővítése. Ezen belül hangsúlyos szerephez jut a tehetséggondozás, az ismeretszerzés lehetőségeinek bővítése, tanulmányutak, kirándulások szervezése [20]. Elsősorban ezek azok a területek, melyre egyértelműen az önkéntesség jegyei jellemzőek.

A helyi szervezetek és területi választmányok programjaikban szakmai napok, módszertani rendezvények, továbbképzések, kirándulások szerepelnek. Az említett szervezetek energiáinak jelentős részét köti le azonban azoknak a tevékenységeknek az összessége, melyet a pedagógusok az iskolák tanulói, diákjai érdekében fejtenek ki az önkéntes munkával. Ide tartoznak a nagy tömegeket megmozgató tanulmányi versenyek, szaktáborok, az ott végzett pedagógiai felügyelet, csoportvezetés, kísérő programok szervezése stb. Az SZMPSZ által meghirdetett tanulmányi versenyek (hasonlóan a Csemadok által meghirdetett ver-

senyekhez) döntő többsége olyan időpontokban zajlik, melyek a tanítók - tanárok részéről a szabadidő „feláldozását”, munkaidőn túli tevékenységet, azaz fizetett munkavállalás fölött végezett önkéntességet jelent. A rendezvények sokaságából azok a tanulmányi versenyek érdeemesek a kiemelésre, ahol a résztvevők száma jelentős, illetve a regionalitás elve is érvényesül.

Tanulmányi versenyek

Az előadóművészetek terén kiemelkedő jelentőségű megmérettetés, a Kaszás Attila Versmondó Fesztivál 2022-ben ért 15. évfolyamához. A tanulók két alkotással versenyezhetnek, a zsűri tagjait [2,3,4,5] ismert művészek alkotják. Az évek során egyre emelkedik az ott versenyző tanulók száma, az elmúlt öt évben a következő módon alakult:

Év	diáklétszám
2018	65
2019	72
2020 (online)	127
2021 (online)	346
2022	160

A Harmos Károly Képzőművészeti Alkotótábor évente július elején, a nyári szünet kezdetén kerül megrendezésre. A 2022-es évben került sor a jubileumi, 10. alkalomra. A tanulók száma évente 60 körül mozog, amely a komáromi befogadóképesség illetve a hatékony munka lehetőségeihez mért szám. A képzőművészeti táborban az Igazgyöngy Alapítvány művész tanárai foglalkoznak a tehetséges gyerekekkel. Ugyanebben a nyár eleji időpontban, a képzőművészekkel párhuzamosan rendezik meg a társszervezőkkel

együtt a Jókai Mór Versmondó Táborát is, szintén Komáromban. A tanulók száma, a szervezési feltételek függvényében, 40-60 között mozog. Az elmondottakból kiderül, hogy a két nagy társadalmi, kulturális és szakmai szervezet közoktatásra kifejtett hatása jelentős, ebben pedig nagy helyet foglal el az önkéntesség szegmense. Az önkéntesség szűkebb formái változók, ám közös jegyeik is vannak. Vagy a civil szervezet kultúráját szervező személyei, vagy maguk a pedagógusok, vagy mindkét fél együttes közös önkéntes munkájával valósulnak meg. Céljuk a szlovákiai magyar közoktatásban szereplők művelődésének segítése, a nemzeti identitás erősítése, a kultúra és hagyományaink ápolása.

Szociális önkéntesség

A szó szoros értelmében vett szociális önkéntesség is megjelenik közoktatásunkban, különösen az egyházi fenntartású intézményeinkben. A Magyar Református Szeretetszolgálat 2009 óta hirdeti meg rendszeresen a Szeretethíd elnevezésű, önkéntes segítségnyújtás programját, mely évente 15 - 20 000 embert mozgat meg. Az eddig eltelt időszakban mintegy 909 510 munkaórát dolgoztak önkéntesek különböző társadalmi csoportok, községek, gyülekezetek érdekében [23]. Az önkéntes segítségnyújtás akcióiban felekezetre való tekintet nélkül rendszeresen vesznek részt felvidéki gyülekezetek, csoportosulások. A felvidéki Szeretethíd évenkénti eseményeit a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Diakóniai Központja koordinálja. A programba közoktatási intézmények is bekapcsolódnak. Ilyenkor a tanulók valós önkéntes munkát, idősök és mások szociális segítségét, fizikai munkát – környezet takarítása, rendbetétele, természet ápolása stb. - végeznek.

Iskolák a Szeretethíd programban

A 2009-től eltelt időszakban, a Szeretethíd programjában részt vett a Czeglédi Péter Református Gimnázium diáksága. Az évente változó tevékenység során valósult meg a templomkert és a temetőkert takarítására, az iskolaudvar rendbetételére, jelentős közéleti személyiségek sírjainak karbantartására [13]. A programba a gimnázium diákságának 100 százaléka kapcsolódott be. Az Érsekkétyi Egyházi Alapiskola és Óvoda a községgel és a helyi gyülekezettel karöltve végzi évi rendszerességgel a tevékenységet. Felújították egy régebben elhunyt legendás tanító úr, Szabó Gergely sírját. 2017-ben „az egyházi iskola ügyes kezű tanulói saját kézzel hajtogatott szívecskékbe zárták az adott év vezérigéjét: „Aki jóra igyekszik, jóakaratot szererez...” (Péld. 11:27), majd süteményt sütöttek, hogy aztán másnap a süteménnyel és az ígét tartalmazó szívecskékkel látogassák meg a faluban élő idős embereket. A gyermekek is újra megtapasztalhatták, milyen jó adni. Szeretetből híd épült gyermek, tanár, szülő, presbiter és idős közt, amiért egyedül Istené a dicsőség./BM/” [27]. A rimaszombati Tompa Mihály Református Gimnázium diáksága 2019-ben zenés-néptáncos műsorral kedveskedett az időseknek az idősothonban. Kitakarították Péter Mihály püspök sírját, szemetet szedtek a temetőben. 2014-ben és 2015-ben hasonló programokban vettek részt, időseket segítettek, parkot tisztítottak. A Covid-19 járvány után újra megrendezték, és 2022-ben tért vissza a programsorozat az eredeti kerékvágásba. Az idén a szokott segítségnyújtás mellett biciklis útvonalat is tisztítottak Rimaszombatban és a Kurinc mellett. [26].

A kárpát-medencei önkéntes napokba bekapcsolódik a Rozsnyói Református Alapiskola is. A 2017-es megnyitót a Rozsnyói Református Egyházközség Alapiskolájában tartotta meg a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház. „Az iskola alsó tagozatos tanulói a város és az iskola tisztántartásán fáradoztak, a hatodikosok a Rozsnyói Református Gyülekezet idős tagjait látogatták meg. A felső tagozat diákjai a városi temetőben lévő elhagyatott sírok rendbetételét vállalták, valamint műsorral kedveskedtek az öregotthon lakóinak. A kilencedikesek a városi strandon a padokat, a gimnazisták pedig a város főterén található játékelemeket festették le ezen a napon.“ [24].Martoson 2015-ben az Egyházi Alapiskola tanulói az intézmény udvarát tették rendbe, és az időseket is segítették.

Az Alistáli Református Egyházi Alapiskola éves szinten bekapcsolódik a programsorozatba. Az ilyen alkalmakon szemétszedéssel és idősök gondozásával foglalkoznak [25].

Az események alapján elmondható, hogy az egyházi alapiskolákban és középiskolákban a helyi oktatási programok és iskolai küldetésnyilatkozatok mellett, melyek keresztyén értékrendet, a szeretet, a segítség, az odaadás és együttérzés értékeit hirdetik, jelen van az önkéntes munka, és annak eszmeisége szervezett formában is. Az elérhető adatok alapján kiderül, hogy az intézmények bekapcsolják iskolájuk minden tanulóját, együttműködnek más, az önkéntességet zászlajukra tűző csoportokkal, gyülekezetekkel. Készülnek a Szeretethíd alkalmaira, konkrét műsorokat, kézműves alkotásokat készítenek. A tevékenység döntő többsége az idősök látogatását, a róluk való gondoskodást, továbbá a természeti környezet, a lakóhely rendbetételét,

tisztítását, takarítását jelenti. Több helyen említett esemény a temetőkbeli sírokról való gondoskodás.

A Szeretethíd program eredetileg nem kizárólag iskolákra vonatkoztatva kezdődött, viszont a fent említett példák tanúsítják, hogy az ebben megnyilvánuló eszme nemcsak terjed Európában, hanem mind a tanárok, mind a szülők fontosnak tartják az abba való bekapcsolódást. Az önkéntességre való nevelésben szerepet játszik, hogy az oktató-nevelő intézmény fontosnak tartja, hogy egyenragú félként dolgozzanak tanárok és diákok, és nem utolsó sorban a derű, a jó hangulat, a jól végzett munka öröme pozitív érzelmi élménnyé alakítja azt.

BEFEJEZÉS

A szlovákiai magyar közoktatásban az önkéntesség formái különbözőek. Az intézmények bekapcsolódnak a szociális szervezetek által elindított gyűjtésekbe, maguk is szerveznek helyi, iskolai szintű önkéntes tevékenységeket. Nagy formáló erővel bírnak azok a tömegeket megmozgató alkalmak, melyek során tanulmányi versenyek, műveltségi vetélkedők, honismereti, helytörténeti, művelődéstörténeti alkalmak, vetélkedők, kirándulások, programok kerülnek megrendezésre. Ezek szervezésében országos hatósugarú civil intézményeink játszanak közre, beemelve mind a helyi szintű, mind az egész országra kiterjedő alkalmakat. Közös nevezőjük, hogy a szlovákiai magyar gyerekek anyanyelvi művelődését erősítsék, identitástudatuk kialakulását, növelését érik el. Az egyházak szerepe különösen kiemelkedő a Szeretethíd program, amikor az önkéntes szociális segítségnyújtás fontosságát és örömét erősítik és segítik.

Mindezek együttesen azt a tényt támasztják alá, hogy a közösségformálásban, a diákok személyiségének formálásában az önkéntes munka, a napi tevékenység részeként mind a tanárok, mind a közreműködő szervezetek, intézmények részéről fontos és pótolhatatlan elem.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. BROZMANOVÁ, BIELEŠOVÁ – GREGOROVÁ *Dobrovoľníctvo stredoškôľákov – cesta k aktívnej participácii*, Univetzita M. Bela B. Bystrica 2013, ISBN 978-80-557-0676-4
2. ÉVKÖNYV, Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége 2017
3. ÉVKÖNYV, Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége 2018
4. ÉVKÖNYV, Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége 2019
5. ÉVKÖNYV, Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége 2020
6. FÉNYES, H. – KISS, G. *Az önkéntesség szociológiája* Kultúra és Közösség 2. évf., 1.sz. 2011
7. FŰZ, N. *Iskolánk kívüli színterek az általános iskolai oktatásban*, Magyar Pedagógia 2017. 2. sz. DOI 10.17670/MPed.2017.2.197
8. HALÁSZ, G. *Az oktatási rendszer*, Műszaki Könyvkiadó, 2011, ISBN: 9789631627695
9. HORVÁTHOVÁ, K. *Oktatásmenedzsment*, Selye János Egyetem, 2015

10. MARKOS, V *Közösségi szolgálat vagy önkéntesség?*
http://www.kulturaeskoszosseg.hu/pdf/2011/1/kek_2011_1_4.pdf
11. MOGYORÓSI, ZS. – VIRÁG, I. *Iskola a társadalomban – iskolai társadalom*, Líceum kiadó Eger, 2015, ISBN 978-615-5509-76-6
12. TÓTNÉ BOD, É. *Az informális és a nem formális tanulás különböző színterei*, Kulturális Szemle VII. évf. 2020. 1. szám, 79, https://www.kulturalisszemle.hu/storage/app/media/lapszamok/13/KulturalisSzemle_2020_1.pdf#page=79

DOKUMENTUMOK

13. Czeglédi Péter Református Gimnázium Krónikája, 2001 - 2021 – kézirat
14. Csemadok Alapszabály, 2021
15. Csemadok OT Beszámoló, 2020
16. Csemadok Program, 2021
17. Ipolyi Arnold Népmesemondó Verseny, Versenyfelhívás 2022
18. Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet Jelentése, 2022
19. SZMPSZ Alapszabály, 2022
20. SZMPSZ Program 2022
21. Tompa Mihály Országos Verseny – versenyszabályzat 2023, 2022

INTERNETES FORRÁSOK

22. cvti.sk Informácie a školstve. Štatistické ročenky
https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publukacia.html?page_id=9580
23. szeretethid.hu
<https://szeretethid.hu/onkentesseg/felveiki-szeretethid-megnyito/>
24. refdiakonia.sk
<https://refdiakonia.sk/category/szeretethid-2/>
25. reformata.sk
<http://reformata.sk/mutat/432/>
26. tmreg.sk
<http://reformata.sk/mutat/432/>
<http://tmrg.sk/szeretethid-2015/>
27. Kétyi Egyházi Alapiskola és Óvoda
https://www.facebook.com/groups/745881625494478/?hoisted_section_header_type=recently_seen&multi_permalink=1347007248715243

A KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLAT MEGVALÓSULÁSA ÉS JELENTŐSÉGE A MAGYARORSZÁGI KÖZÉPISKOLÁKBAN

A KÖZÖSSÉGI SZOLGÁLAT MEGVALÓSULÁSA ÉS JELENTŐSÉGE A MAGYARORSZÁGI KÖZÉPISKOLÁKBAN

Edit TÓTHNÉ BOZI¹

ABSTRACT

The implementation and importance of community service in Hungarian high schools.

The compulsory community service for the high school students, who are in 9-10-11-12 grades were introduced in 2016 in Hungary. This extra-curricular activity is regulated by the National Public Education Act. The students are not allowed to perform any kind of professional tasks just specific support activities. They can only apply for the final exams at the end of their studies if they have completed 50 hours of community service. The range of optional fields, where the students can work is very wide. Community service can be administered by the secondary schools themselves or by organisations that are set up for this purpose. Out of the 50 hours, students can also complete 10 hours in their own school. During the school year, they can volunteer maximum 3 hours a day on weekdays and 5 hours at weekends and during school holidays. The number of

¹ Dr. Tóthné Bozi Edit, ELTE Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium, 9700 Szombathely, Bolyai J. u. 11., Email: tbozi.edit@bolyaigimnazium.elte.hu

hours completed during the academic year is also recorded on the student's certificate. The aim of this service is to help students find tasks that they are willing to do as adults, even without financial reward.

Keywords: secondary school, community service, voluntary help, school leaving exam

A 2016-ban bevezetett kötelező **közösségi szolgálat** (KSZ) a 9-10-11-12. évfolyamos tanulókat, azaz a középiskolásokat érinti Magyarországon. Ez egy tanórán kívüli tevékenység, amit a nemzeti köznevelési törvény szabályoz. A diákok semmiféle szakfeladatot nem láthatnak el, csak kifejezetten segítő tevékenységet végeznek.

A közösségi szolgálat elvégzését a középiskola befejezését követlenül követő írásbeli érettségi vizsgák megkezdéséig kell igazolni. Csak úgy bocsátható a végzős tanuló írásbeli érettségire, ha rendelkezik a kötelező 50 óra KSZ tevékenység igazolásával. Így az érettségi a tantárgyi tudás mérésén túl fontos szerepet játszik a szociális készségek, a társadalmi érzékenység kialakításában is. A cél a szociális érzékenyítés, hogy a diákok majd felnőttként is szívesen vállaljanak önkéntes munkát, felfedezzék az önkéntesség fontosságát, jelentőségét.

Fontos, hogy a diákok ezekért a „munkákért” nem kapnak pénzt; a lényeg a segítesen van. Minden tanuló maga döntheti el, hogy hová, melyik szervezetekhez megy, mely területeken segítene szívesen, valamint, hogy melyik tanévben hány órát teljesít. Az egy óra feladatellátás ebben az értelemben 60 percet jelent, amibe nem számít bele a helyszínre utazás.

A választható területek köre, ahol a diákok munkát vállalhatnak nagyon szerteágazó: egészségügyi; szociális és

jótekonysági; oktatási; kulturális és közösségi; környezetvédelmi; polgári és katasztrófavédelmi; közös sport és szabadidős tevékenység óvodáskorú, sajátos nevelési igényű gyermekekkel vagy idős emberekkel.

A KSZ szolgálat adminisztrációját végezhetik maguk a középiskolák, ill. erre létrehozott szervezetek, melyek ezeket a feladatokat az iskolák helyett koordinálják. A mi iskolánk (ELTE Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium) szerződést kötött a **Vasi Diák Közösségi Szolgálat** (VDKSZ) irodájával. Itt regisztrálják a diákokat, nyilvántartják, összesítik az elvégzett közösségi szolgálatos órákat, majd a középiskola befejezése, ill. az írásbeli érettségi vizsgák megkezdése előtt hivatalos igazolást adnak ki minden tanulónak az 50 óra elvégzéséről.

A fogadó intézmények, ahol a diákok KSZ órákat teljesíthetik, nonprofit szervezetek lehetnek. Először nekik is regisztrálni kell a VDKSZ-nél, hogy partnerintézményként tanulókat fogadhassanak. Csak így adhatnak ki igazolást az elvégzett munkaórákról.

A Szolgálat saját honlapján keresztül, ill. facebook oldalával is segíti a tanulókat, hogy mindenki megtalálja a legjobban hozzá illő feladatokat, melyeket nem kényszerből, hanem szívesen végeznek. Az iskola sem hagyja magára a tanulókat, ott is felhívják a figyelmüket az éppen aktuális lehetőségekre. A cél, hogy több területtel is megismerkedjenek, változatos feladatokat végezzenek. Annak sincs akadálya, hogy akár egy helyen teljesítsék a szolgálatot.

Hogy is jöhet össze az 50 óra? A 9. évfolyamon a tanév elején, általában az első tanítási napon részt vesznek a tanulók egy tájékoztató előadáson, amiért már lesz egy teljesített

órájuk. 10 órát teljesíthetnek a saját iskolájukban is, hiszen a tanév során mindig vannak olyan események, ahol a diákok aktívan bekapcsolódhatnak a szervezésbe, egy-egy rendezvény lebonyolításába (pl. Iskolai nyílt, ill. tájékoztató napok; versenyek; karácsonyi cipősdoboz-akció; sportrendezvények, tanév eleji tankönyvosztás; tankönyvek pakolása stb).

A tanév során hétköznapiakon maximum napi 3 órát, hétvégén, ill. tanítási szünetekben legfeljebb 5 órát vállalhatnak. Minden tanév végén – a mi iskolánk esetében – a VDKSZ megküldi az adott tanévre vonatkozó összesítést az iskolának. A diákok év végi bizonyítványába is be kell írni, hogy az adott tanévben hány órát teljesítettek.

Az elmúlt hat évről eddig pozitívak a tapasztalataink. Több tanulónak elég szinte két év is, hiszen a 10. évfolyam végére teljesítik is az 50 órát. Vannak olyan segítő feladatok, amelyekhez érzelmiileg is kötődnek pár óra „szolgálat” után. Ezekre a helyekre akkor is szívesen jelentkeznek, amikor nincs is szükségük több órára. Ilyen esetekben már mondhatjuk, hogy célba értünk, sikerült jó értelemben „megfertőzni” a diákokat az önkénteskedéssel. Ők nagy valószínűséggel felnőtt korukban is meg fogják találni azokat a feladatokat, amelyekkel – anyagi ellenszolgáltatás nélkül is – szívesen segítenek embertársaiknak. Az iskolámban szerzett tapasztalataim alapján – szerencsére – egyre több lesz az ilyen diák.

FORRÁS:

<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/kozossegi-szolgalat-a-tarsadalmi-aktivitasert>

(2022.11.12.)

MENTÁLHIGIÉNÉ ÉS A KRÍZIS

MENTAL HYGIENE AND THE CRISIS

Bordás Sándor¹

ABSTRACT

In the first half of the 20th century, the focus of attention shifted to the protection and improvement of mental health. Mental health protection became a field of study that sociology, social psychology, clinical and health psychology, social marketing, communication theory and many other disciplines began to address almost as a fashion. As social expectations of mental health increased, new approaches and therapeutic methods were developed in various disciplines, the effectiveness of which could be measured using various tools and tests. These tools are still evolving today, but new approaches are also constantly bringing new disciplines into the service of mental health. It is possible to develop new prevention programmes, new concepts and new training programmes focusing on mental health.

Keywords: mental health, prevention, crisis, self-awareness, volunteering

¹ PhDr. Bordás Sándor, PhD. Kodolányi János Egyetem. Budapest.
bordassandor@gmail.com

BEVEZETÉS

A mentálhigiénén valójában a lelki egészség védelmét, a pszichológiai, életvezetési problémák megelőzését értjük. A Magyar Mentálhigiénés Szövetség definíciója szerint: „A mentálhigiéné egyaránt jelent szemléletet, elméletet, tevékenységi területet, illetve intézményrendszert. Mint szemlélet, a mentálhigiéné elsődlegesen a proszociális értékek, valamint az élet minőségének fejlesztésére, az életigenlő magatartás támogatására irányul. Ezáltal hozzájárul az erkölcsi értékek megszilárdulásához, az önpusztító, destruktív és aszociális megnyilvánulások és minták gyakoriságának mérséklődéséhez is. Elméletének középpontjában - a humán tudományok ismereteit integrálva - a holisztikus emberkép áll. A különböző pszichoszociális problémákat az emberi kapcsolatok kontextusában értelmezi, és annak keretében igyekszik befolyásolni. A mentálhigiéné tevékenységi területe, illetve intézményrendszere átfogja a humán szolgálatokat, a kultúrát, a közművelődést, a közoktatást, a szociális gondoskodást, az egészségügyet, a hitéletet, a tömegtájékoztatást, a polgári kezdeményezéseket, a törvényhozás és a kormányzat működését” (Magyar Mentálhigiénés Szövetség: Programnyilatkozat, A Magyar Mentálhigiénés Szövetség Hírlevele, S.O.T.E. Magatartástudományi Intézet, Budapest, 1995).

Alapelemek a mentálhigiénében

Buda Béla (2003) véleménye szerint: „A mentálhigiéné nem csupán a pszichés megbetegedések és magatartászavarok megelőzése, hanem a lelki egészségvédelem is, mégpedig pozitív értelemben, mindazoknak a folyamatoknak,

tevékenységeknek az összessége, amelyek az emberi személyiséget és közösségi kapcsolatot erősebbé, fejlettebbé teszik”. A hangsúly az emberi kommunikációra tevődik, hiszen a közösségi kapcsolatok úgy válnak erőssé, ha közöttük a kommunikáció kongruens, empátián alapszik és jellemző rá a másik pozitív elfogadása. A kommunikáció az ember egyik legalapvetőbb tevékenysége, amelyet mindannyian folyamatosan tanulunk, gyakorlunk, fejlesztünk, művelünk. A kommunikáció folyamán több fajta jelrendszert használunk (pl. nyelv, gesztusok), amelyekkel szabályozzuk, befolyásoljuk egymás viselkedését, hatunk egymásra. A beszédet kísérő nem nyelvi kódok közé soroljuk például a hangjeleket, a tekintetet, az arcjátékot, a gesztusokat, a testtartást, a beszélgetőpartnerek közötti távolságot, az öltözködést. A szavak nélküli kommunikáció során fel kell tudnunk ismerni a befogadó legalapvetőbb nonverbális jelzéseit (testtartás, gesztusok, mimika, szemkontaktus), és megfelelő módon kezelni kell azokat, mindeközben tudnunk kell használni a nonverbális jelzések csoportját és saját magunkat kontrollálva alkalmazni úgy, hogy csak a helyzethez illő nem szóbeli jelzéseket adjuk. A kutatások szerint mondanivalónknak mindössze kb. hét százalékát hordozzák a kimondott szavak. Az információk többségét a megjelenés, a tartás, a taglejtések, a pillantás és az arckifejezés bonyolult elegye továbbítja, amely elsősorban a tudatalattira fejt ki hatását. Anélkül, hogy tudatában lennénk, befolyásolja hangulatunkat, magatartásunkat, elvárásainkat és motivációinkat.

Fontos célja még a mentálhigiénének a megelőzés, vagy prevenció (ezzel a témával később bővebben foglalkozunk), a fejlesztés, a kapcsolati struktúra javítása, az elszigetelődés megakadályozása, felszámolása kapcsolatok kiépí-

tésével, hálózatokhoz való csatlakozással, az egyéni és a közösségi jólét javítása, fenntartása (health maintenance), visszaesés megelőzése (relapszusprevenció). A prevenció igen fontos, hiszen amit megelőzünk, az nem következik be, és sokkal olcsóbb, mint a gyógyítás, kezelés. Egyes kutatók szerint (Trull-Phares, 2004), a prevenció lehet univerzális pl. mindenkire irányuló, szelektív pl. adott szempont szerint az univerzális egy egysége, vagy javasolt, pl. a nagyon veszélyeztetett egyénekre irányuló. Popper Péter (2007) véleménye szerint, a mentálhigiéné is egyfajta gyógyító praxis, mely két ember szoros érzelmi kapcsolatán alapszik. Az érzelmek részei életünknek, így ebben a folyamatban sem kapcsolható ki egyik fél részéről sem. Rogers (2003), a humanisztikus pszichológia egyik megteremtője, terápiájának középpontjában a személy áll. Véleménye szerint a személy csak abban a mértékben képes harmonikus emberközi kapcsolatokra, amennyiben önmagával is harmóniában él. Ahogy Rogers megfogalmazza: az egyén csak abban a mértékben képes mások iránti empátiára, amennyiben önmagára vonatkozó tapasztalatait is képes elfogadni. A mentálhigiéné egyike azoknak a területeknek, amely ebben utat mutathat.

1. Kritériumok a mentálhigiénében

Több kutató igyekezett összeállítani a lelki egészség ismérveit, kritériumait. Ezek az összeállítások többnyire a személyiség különböző képességeit sorakoztatják fel, melyek a lelki egyensúly kialakítása, fenntartása miatt lehetnek nagyon fontosak. Doku (in: Buda, 2003) 10 pontban foglalta össze a lelki egészség ismérveit:

1. képesség a szeretet adására s elfogadására;
2. a társadalomban a biztonság és a státus „adekvát” érzése;

3. a spontaneitás megfelelő mértéke, az érzelmi válaszok megfelelő skálája (pl. harag, szomorúság, öröm);
4. hatékony kapcsolat a valósággal (nem túl sok és nem túl kevés);
5. gazdag fantáziavilág, amely a kreativitást segíti;
6. az önismeret és önítélés olyan foka, amely elősegíti a saját én és a másik ember ártalmak utáni reparációjának megvalósítását, az ehhez szükséges képességek gyakorlását;
7. a tapasztalatból való tanulás képessége;
8. a csoport igényeinek teljesítési képessége, együtt azzal a választási szabadsággal, hogy ezt mikor és mennyiben teszi, figyelembe véve saját felelősségét, mint a csoport tagját;
9. az önkifejezés szabadsága, tekintettel azonban a saját viselkedés vagy cselekvés hatására másokat illetően;
10. a saját és mások testi szükségleteinek kielégítési képessége.

További kutatók a mentálhigiéné kritériumait Buda (2003) táblázatában foglalják össze az átláthatóság és a jobb megértés szempontjából. A táblázatban látható három kutató a megfogalmazott kritériumok rendszerét, egymásra épülését tartja fontosnak a lelki egészségvédelem megértése szempontjából.

I. Táblázat. A lelki egészség különböző kritériumai.

JAHODA (1958)	BECKER (1986)	TUDOR (1996)
uralom a környezet felett	képességek	megküzdési (coping) képesség
adekvát valóságérzet	öncentrálás, önkontroll	feszültségek és stresszek uralásának képessége
integráltság	jólét, lelki egyensúly	megfelelő énkép és önazonosság érzése
pozitív tisztelet és elfogadás mások iránt	saját értékek tudata	önértékelés
folyamatos fejlődés, növekedés az önmegvalósítás irányában	expanzivitás	önfejlesztés, a fejlődés képessége
autonómia	autonómia	autonómia
	készítettség, készíttetői erők	változási képesség
		szociális támogatások igénybevétele, társadalmi mozgalmakban való részvétel

Forrás: BUDA BÉLA: A lélek egészsége – A mentálhigiénié alapkérdései. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2003. 20-21.o. v.ö.

A táblázatban látható lelki egészség kritériumai közül párat részletesebben ismertetünk.

a) A megküzdési (coping) képesség, vagy stratégia

Ezzel a képességgel többnyire akkor találkozunk, amikor az egyén valamilyen stresszhelyzetet próbál kezelni, vagy megoldani. Ezek a képességek lehetnek érzelmközpontúak, pl. a szorongás leküzdési lehetőségére kialakult stratégia, vagy konfliktus- esetleg problémamegoldó stratégia, amikor az egyén a kialakult konfliktus, vagy probléma okát igyekszik megszüntetni. Egyetemisták körében végzett kutatásaink igazolták, hogy az egyetemisták az első évfolyamban nagy szorongással indulnak a váratlan és új helyzetek miatt, majd később ez a szorongásosság a megküzdési képességek elsajátításával lecsökken. Viszont az egyetem befejezése előtt újra jelentkezik „Kapunyitási pánikként”, mivel még nincs kidolgozott megküzdési stratégia az egyetem utáni időszakra (Bordás - Lisznyai, 2007).

b) Feszültség és stressz állapotok csökkentése

Számtalan módszer van a stressz csökkentésére, kezelésére, a mentálhigiéné javítására. Mindegyikben közös, hogy az egészségre, a jóllétre helyezi a hangsúlyt. Erősítik a lelki ellenálló képességet és mozgósítják a belső erőforrásainkat. Stressz kezelési módszer például az elfojtás, a kibeszélés, a humor, a nevetés, a különböző masszázsok, stressz csökkentő eszközök például a stressz labda, a sport, a séta, az önkéntes munka, a különböző tréningek és maga a személység is.

Az egészségfejlesztésnek több útja és helye van a pszichológiában. Kállai – Varga – Oláh (2007) szerint: „Az egészségfejlesztés pszichológiai megközelítésben nem más, mint folyamatos személyiségfejlesztés és életmódprogram.” El-sajátíthatjuk családi környezetben, oktatási intézmények-

ben, munkahelyen, tanfolyamokon, könyvekből, csoportban vagy önállóan. Fontos megjegyeznünk, hogy a társas kapcsolatok általában egészségvédő hatásúak. Több szerző ebben a kérdésben hasonlóan vélekedik, így pl. Dávid – Fülöp – Pataki - Rudas (2014) azt mondják, hogy: „A fő hatásmodell szerint a társas támogatás stresszortól függetlenül fejti ki hatását, az egészségviselkedés serkentésén, a problémák kibeszélésén, az identitásélmény, a pozitív önértékelés és a kontrollézés fokozásán, illetve a szorongás csökkentésén keresztül.”

Fontos megemlítenünk pár technikát, melyek a stressz állapot kezelésére kiváló módszernek bizonyultak. A stressz kezelésének és a szervezeti pszichoszomatikus tünetek, sőt betegségek kezelésének a relaxáció az egyik legfontosabb módszere. A módszert 1929-ben Edmund Jacobson dolgozta ki. A relaxáció ellazulást, elengedést, elernyedést jelent. Előnyük, hogy oldják a szorongást és a feszültséget, a pszichoszomatikus működési egyensúly elérését segítik elő. Nagy előnye, hogy ellazít, pihentet, megnyugtat, ha pedig alvás gondunk van, akkor segít elaludni. Különböző lazítási gyakorlatokat tartalmaz, melyek hatására feszültségmentesek leszünk. Füredi – Németh (2015) könyvében ezt találjuk: „A lélek csendessége, az egyén önmagával való békéje.” A relaxációs technikák csoportjába sorolják az autogén tréning során elsajátítható technikát is.

Európában igen népszerű az autogén tréning, mely módszer megalkotója Johannes Heinrich Schultz német pszichiáter volt. Az autogén szó jelentése önmagából eredő, mely jól tükrözi a módszer azon elemét, hogy saját élményeinket figyeljük meg. A relaxációval hamar elérhetünk egy nyugalmi állapotot, melyben jó egy kicsit megpihenni, ez az ál-

lapot hozzájárul a lelki és fizikai kiegyensúlyozottságunkhoz. Ma már számos területen alkalmazzák, többek között segít a stressz csökkentésében, a szorongás oldásában, az álmatlanság leküzdésében, a magas vérnyomás csökkentésében. Bagdy Emőke (2014) véleménye szerint „Az autogén tréning főhatása, hogy újraírja, normalizálja a szervezet vegetatív működésprogramját, sőt rendkívül gazdag, sokféle egyéb élettani hatása is van.”

Az egészséget a WHO (Egészségügyi Világszervezet) úgy definiálta, hogy „a teljes fizikai, mentális és társas jólét állapota, és nem csupán a betegség vagy fogyatékosság hiánya”.

Lesújtó adatokat olvashatunk a 2016. évi Egészségjelentésben (Varsányi – Vitrai, 2016), mely szerint az Európai Unióban vizsgált egészségmutatók legnagyobb részében Magyarország elmaradásban van és lemaradásunk egyre csak nő. Valahogy úgy tartják, hogy az érzelmi bevonódásnak túl nagy ára van: szembesülniük kell saját sebezhetőségükkel, törékenységükkel és halálukkal – ez viszont nem fér bele az Amerikából importált jólét fogalmába. Ma egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az életünkben az érzelmek, az optimizmus, a pszichológiai és spirituális jólét iránti vágy, és a gyógyító kapcsolatok.

Az egészséget kétféle módon érhetjük el: vagy megelőzzük a betegségeket vagy kezeljük őket. A megelőzés egyik módja a mentálhigiéné és eszközei. Ma már egyre inkább felismerik, hogy jobb az egészség megtartására, illetve megelőzésbe invesztálni, mivel olcsóbb és hatásosabb, mint a betegségek kezelése. Erre a paradigmaváltásra azonban még nem mindenki és minden nyitott. Túl nagy a politikai és a gyógyszerészeti érdek, valószínű túl sok profit mú-

lik rajta. Magyarországon még nem divat az egészségközpontú szemléletmód. Bagdy (1998) szerint az életvezetés kontrollján azt értjük, hogy az egyén kellő ismerettel és készséggel rendelkezik ahhoz, hogy megfelelő belátása és eszközei legyenek:

1. a testi és lelki folyamatainak megértéséhez és gondozásához (szabályozásához),
2. valamint, szűkebb társadalmi környezetében való kapcsolati egyensúlyának megőrzéséhez, társadalmi identitásának, szerepének hatékony megvalósításához.

Fontos a kezelés, de még fontosabb a megelőzés, az egészségtudat növelése. Egészségre nevelni is lehet az embereket, bár Magyarországon ez még nem része az alapképzéseknek, pedig minél hamarabb megismerkednének vele a személyek, annál hatékonyabb lenne a későbbiekben a megelőzés. Keleten beépült az emberek szemléletébe, foglalkoznak vele, nyugaton már jóval előrébb tart, mint nálunk. Jó lenne, ha fokozatosan beépülne a képzési rendszerbe, és ha a munkáltatók is felismernék ennek jelentőségét, és beépítenék a munkavállalói jólét programjaikba, hiszen egy egészségtudatos egyén jobban terhelhető, kevesebbet esik ki a munkából, jóval ellenállóbb a stressznek, mely ma mindent átszó. A jelen képzési projekt is ezt a célt szolgálja.

A betegségre való fogékonyságunkban szerepet játszik az is, hogy milyen egészséges vagy egészségtelen életmódot folytatunk, hogy mennyire iparosodott területen élünk, mennyire szennyezett a környezetünk, mekkora lélettérrel rendelkezünk. Ha valami folytán bekerülünk az egészségügyi rendszerbe, mely ma számtalan sebből vérzik, egy sze-

mélytelen hústömeggé válunk a minket kezelők szemében, akiket kizárólag a tünetek és a lehetséges betegség kezelése érdekel. Pedig ekkor óriási empátiára van szükségünk, melyet a betegközpontú magatartással kiválóan lehetne ötvözni, melynek elemei Yougson (2017) szerint: „Aktív figyelem, szemkontaktus, érintés, szóbeli megnyugtató, testi és lelki jelenlét, a betegre fókuszálás, érzelmi nyitottság és elérhetőség, a kulturális különbségek figyelembevétel”. Szerencsére ezeket az elveket nem csak kórházakban gyakorolják, valamint a fenti gondolatok nagy része a mentálhigiénébe is beletartozik.

c) Megfelelő énkép és önazonosság (identitás) érzése

Amikor az ember a különböző helyzetekbe kerülve szinte folyamatosan felteszi a kérdést önmaga és családtagjai számára, hogy: „Ki vagyok én?”, „Kik vagyunk mi?”. Tud-e rá válaszolni, melyik utat kell folytatni? A beolvadás útját pl. a globalizációs kihívásokkal szemben, vagy az erős szembenállás útját a többséggel szemben? Vagy található egy harmadik út is?

Bordás (2009) szerint lélektani törvényszerűségnek fogható fel, hogy a többségi kultúrákba került kisebbségek (a kisebbségeket tág keretek között értelmezzük pl. fogyatékos-ság, homoszexualitás, akár nemzeti, faji, nemi, kulturális alapon létrejött kisebbségek) értékeken alapuló közösségek keresik egymás társaságát, választ várva arra a kérdésre, hogy a másik kisebbségi, mennyire képes megőrizni saját identitását, illetve a beolvadás útját választja, esetleg különböző lelki zavarokon megy keresztül? Fontos ez a kérdés mindenki számára, mert ez ad erőt ahhoz, hogy a mindennapi harcait megvívja az ember. A kisebbségi kultúrák nagyobb erőt képviselnek a többséggel szemben, különösen

akkor, ha olyan szervezetbe tömörülnek, mely különböző helyzetekben hatékonyan tudja képviselni az érdekeit. Természetesen a többségi kultúra (pl. a globalizációt mozgató pénzemberek) is tudja ezt, és nem valószínű, hogy érdeke erősíteni ezeket a közösségeket, ezért erősen megkérdőjelezi azokat az értékeket, melyek szembeszállnak a globális értékekkel (Kopp – Skrabski, 1994). Ezzel a hozzáállással, a többség, szinte éket ver a kisebbségek csoportosulása közé, ezzel is gyengítve azok szervezetségét, hatékony érdekérvényesítését.

De valójában mit is értünk identitás alatt, és a lélektan hogyan közelíti meg ezt a nagyon is fontos kérdéskört? Az alábbiakban megkíséreljük összefoglalni.

Amikor az identitás fogalmát kezdjük boncolgatni, akkor első gondolatunk az lehetne, hogy a fogalom maga tautologikus, hiszen természetes, hogy az egyén azonos önmagával. Amennyire axiomatikus ez a klasszikus matematikában ($a = a$), annyira nem egyértelmű a lélektanban. Az én-azonosság az a központi erő, amely a személy fejlődését születése pillanatától haláláig vezérli. Vezérfonal, amely a társadalomba való benövést irányítja.

Mivel az identitással kapcsolatos kijelentések nem „van” típusúak, hanem döntően „kell” megfogalmazások, azt is mondhatjuk, hogy a fogalom etikai természetű a szó matematikai értelmében. Nem azt állítjuk, ami van, hanem azt, ami felé törekszünk, aminek lennie kell (vagy nem szabad). Ezáltal válik érthetővé, miért jelennek meg az identitással kapcsolatos egyéni vagy társadalmi méretű konfliktusok „morális” színezetű problémaként. Az identitáskrízisben vergődő serdülő nem belső problémaként érzékeli állapotát, hanem szülei vagy a tanárai által képviselt nézeteket,

életmódot utasítja el: „Nem így kell”. A nemzeti önazonosságát kereső közép-kelet-európai népek nem önmaguk értékeit keresik elsősorban, hanem a másik, a szomszéd népcsoportokra mondanak nemet: „Nem így kell, nem ilyennek kell lenni”.

Az identitás fogalmát több síkon értelmezhetjük, mi ezt a kérdéskört három területen próbáljuk megragadni.

1. A személyiséglelektani értelemben az én-identitás az önkép fogalmával hozható kapcsolatba. Az önkép az én-struktúra fontos eleme, az önmagunkkal kapcsolatos ismereteink összessége. Az én-ideál hordozza az önmagunkkal szemben támasztott elvárásokat, így a lelkiismereti funkciókat is. Az én-struktúra harmadik fontos összetevője a reális én, leegyszerűsítve: ahogy mások látnak engem.
2. Szociálpszichológiai értelemben az én-identitás bizonyos szociálisan definiált értékek elsajátítását, a velük való azonosulást jelenti. Csepeli György (1993) megfogalmazásában: „A társas érintkezésben, a másokkal folytatott kommunikáció során alakul ki folyamatosan az egyén (vagy a csoport) azonosságtudata vagy identitása, amely viszonylag stabil, nehezen változtatható és labilisabb, könnyen változó tudati elemeket egyaránt tartalmazhat. Ez a folyamat ellentmondásos, konfliktusokon, nemegyszer válságokon keresztül zajlik le, mígnem új azonosulási támpontok révén újra helyreáll a harmónia, az identitás viszonylag állandó kerete”. Csepeli főleg a nemzeti identitás kutatásával foglalkozott, és két rétegét különbözteti meg, amelyek szociológiailag körülírható rétegekhez is köthetők. Egyik a spontán nemzeti identitás, amely a társadalom leg-

szélesebb rétegeiben jelen lévő, pszichológiailag hatékony képződmény, és ennek révén pl. a magukat magyarokként meghatározó személyek stabil, legnagyobbbrészt pozitív érzelmekhez jutnak a nemzeti csoporthoz való tartozásuk révén, büszkeséget éreznek a magyar nemzet történelmi, gazdasági, külpolitikai, kulturális és egyéb (pl. sportbeli) teljesítményeinek láttán, és önmaguk azonosságtudatában pozitív szempontként van jelen a magyar mivoltuk. Érzelmi jellegű képződményről lévén szó, ez a fajta identitás az élet korai (6-10 év közötti) szakaszában épül be a személyiségbe. A másik, az ideológiai szintű nemzeti identitás, a spontán identitás érzelmi tartálékaira épít, de más jelentős gondolatismereti elemeket is tartalmaz. Ez a változás szükségképpen összefügg a nagyobb tudatossággal, a magasabb iskolai végzettséggel, illetve a társadalmi munkamegosztásban betöltött hely jellegével. Az ideológiai szintű identitás hordozói szociológiailag persze nem szakadnak el a spontán nemzeti identitással rendelkező tömegektől, hanem számukra mintegy „véleményirányítóként”, a nemzeti szempontból értékelhető információk „strázsaiként” jelennek meg. Nem mindegy, hogy az ideológiai szintű identitás milyen ismereti-gondolati elemeket foglal magába, e tekintetben: különös figyelmet érdemel az iskola, a tömegkommunikáció, a felsőoktatás és általában véve az értelmiségi rétegek tudatformálását szolgáló intézmények munkája, hiszen javarészt ezektől függ az ideologikus identitás „modernizációja”, azaz nacionalista, avitt, meg nem gondolt gondolatokkal

terhes változatainak megbénítása és kiiktatása a társadalmi kommunikáció folyamatiból.

Pataki Ferenc (1982) úgy fogalmaz, hogy az identitás a személyiségnek nevezett konstrukció és a társadalmi struktúra közé elhelyezhető közvetítő kategória, amely az egyén-társadalom viszonyt reflexív módon és szimbolikus formákban építi fel. Egy adott közösséghez kötődő identitás koncepciója a modern társadalomban számos problémát vet fel, talán azért, mert az áthagyományozott, rögzített identitásokat kínáló közösségek meggyengültek. Ma a globalizálódás világában központi kérdéssé válhat, hogy a közösségi (nemzeti) identitások miképpen teszik lehetővé az általánosan igazolandó normák mentén kialakuló posztkonvencionális identitás létrejöttét. Véleményünk szerint úgy, hogy reflexszerűen újra megerősödnek, gyengítve ezzel az új identitáslehetőségek kialakulását. Gondoljunk csak a 2006-os, 2010-es szlovákiai választásokra, ahol a már kialakulófélben lévő európai értékek és normák új identitásvonalakat határoztak meg, és a mélyből, viharszerűen feltörő nemzeti identitás keresésének igénye szinte lesöpörte a posztkonvencionális identitás létrejöttének a lehetőségét is.

Több kutató (Ricoeur, 1985, MacIntyre, 1999, *In*: Szabó Márton, 2000) bevezeti a narratív identitás fogalmát, mellyel egyrészt megoldást kínál az identitás területén kibontakozó vitákra, másrészt a diszkurzív politikatudomány számára nyújt megfelelő fogódzókat. A narratív identitás egyszerre fejezi ki az egységes élet ideálját és a modern énkép fragmentáltságának realitását, egyszerre ismeri el az egyén

autonómiáját és meghatározottságát, egyszerre utal a partikuláris kollektív identitások jelentőségére és az egyetemesre irányuló keresésre. Ricoeur, 1985, *In: Szabó Márton, 2000*) úgy tartja, hogy az identitás gyakorlati kategória, mégpedig a „Kicsoda?” kérdésre adott felelet, ami nem más, mint elmesélni egy élet történetét. „Az elmesélt történet határozza meg a cselekvő 'kicsodát', akinek az identitása ekképpen narratív természetű. Az elbeszélés segédletével feloldható a személyes identitás alapvető antinómiája, vagyis egyrészt a minden körülmények között változatlan önazonosság tézise, másrészt a változatlan én ideáját, mint szubsztancialista illúziót leleplező felfogás, amely teljesen feloldja az alanyt a különböző kognitív és érzelmi affekciókban vagy diskurzusokban. A változatlanságot kifejező 'dologi azonosságtól' (Tengelyi, 1988, *In: Szabó Márton, 2000*), amit Ricoeur az *idem* kifejezéssel ragad meg, meg kell különböztetni az önazonosságot, azaz az *ipsét*, ami azt fejezi ki, hogy maradhatunk ugyanazok, ha változunk is. Nincs olyan lényegi magva az egyéni identitásnak, amelynek változatlannak kellene maradnia ahhoz, hogy ne veszítsük el az önazonosságunkat: az egységes történetben elbeszélt, elbeszélhető élet maga az *ipseitás*, azaz a narratív identitás” (Boda, 2000, *In: Szabó Márton, 2000*). Az elbeszélt identitás koncepciójában az egyén egyszerre olvasója és írója a saját életének, a történet olyan színre vitt drámai elbeszélés, amelynek a szereplői egyben a szerzői is. Ricoeur a narratív identitást a közösségre is értelmezhetőnek tartja, szerinte a közösségek, éppúgy, mint az egyének, elbeszélésben fogalmaz-

zák meg és őrzik önazonosságukat, tehát az egyéni és közösségi narrációk összefonódnak egymással.

3. Harmadsorban az én-identitás filozófiai-antropológiai probléma, ahol végeredményben az ember önértelmezéséről van szó. Egyénileg ezért az én-identitás elsősorban a szubjektum része, az a kép, ahogy a személy önmaga tudatában megjelenik, ahogy önmagát átéli. Ez az önértékelés nem passzív folyamat, hanem a lélek aktív értelmező tevékenységének eredménye, teljes hermeneutikai kör. Ezért az önazonosságot nem úgy kell felfognunk, mint egy adottságot, hanem mint folyamatosan változó „produktumot”. Az ember tudatában nem átéli, hanem inkább megalkotja önmagát abból a végtelen nyersanyagból, amit az egyén bio-pszichológiai és szociális adottságai felkínálnak. Az én-azonosság ezért végső soron nem objektíválható, inkább önismertünk végső horizontjaként fogalmazható meg.

d) Személyiségfejlesztés, önfejlesztés, változás

A segítőfoglalkozású embernek szinte lételeme, hogy megfelelő kompetenciák birtokában legyen. Ennek megfelelően a képzések célja a résztvevő személyes kompetenciáinak fejlesztése, hiszen a segítő foglalkozású szakember fontos, hogy megfelelő önismerettel, hatékony érzelmi intelligenciával, a helyzetnek megfelelő konfliktuskezelési technikával, asszertív viselkedéssel rendelkezzen. Ebben a személyiségfejlesztési folyamatban öt szakasszal találkozunk, melyek foglalkoznak az önismerettel, az asszertív viselkedéssel, a konfliktusokkal, az érzelmi intelligenciával és a hatékony kommunikációval. Ezek a szakaszok egymásra épülve kerülnek a képzés folyamatába a nagyobb haté-

konyság elérése, a pozitív attitűdök kialakulása, a változás létrejötte végett.

1. Az önismeret, vagy az önfeltárás szakasza.

A képzés folyamatában a résztvevő, akár akar, akár nem, folyamatosan megjeleníti magát, még akkor is, ha hallgat. A lényeg nem az önmaga szerepeltetésének a ténye, hanem a mikéntje, vagyis hatékony, célirányos, stb. volta. Ez az önreprezentáció nem más, mint az egyénnek saját magáról adott információja mások számára. Ez a folyamat kisebb vagy nagyobb mértékben önfeltárás is, mivel az így közvetített információ a másik számára önmagunkról új ismeretet jelent. Ez az információ változatos formájú lehet, mivel vonatkozhat az általunk megfigyelt tényekre, múltbeli és jelenbeli érzéseinkre, gondolatainkra önmagunkról és másokról, valamit múlt és jelenbeli vágyainkra, szükségleteinkre. A kulcsmozzanat önmagunk megjelenítése. Hogy ez mennyire teljes és egyáltalán mennyire lehet teljes, az számos tényező függvénye. Minden összefügg a „self” (az „én”) fogalmával, amely nem tetszőleges, és nem feltárható minden további nélkül. Ennél a kérdésnél ajánlatos az ú. n. Johary-ablakot megemlíteni, amely az egyén teljes létezését megfogalmazva az egyes kvadránsoknak megfelelően négy különböző self-megnyilvánulási lehetőséget különít el:

Nyitott self

Mind az egyén, mind a többiek számára ismert tulajdonságok

Rejtett self

Ismert tulajdonságok az egyén, ismeretlen a többiek számára

Vak self

Ismeretlen tulajdonságok az egyén, ismert a többiek számára

Ismeretlen self

Mind az egyén, mind a többiek számára ismeretlen tulajdonságok

Ennek a sémának az alapján önmagunk megmutatását egyfajta „ablaknyitásként“ is felfoghatjuk. Ami itt a fejlődési és fejlesztési irányt jelenti, nyilvánvalóan a rejtett selfből származó információk mind nagyobb részének a nyitott selfbe történő átáramoltatásának tendenciájában fogalmazható meg. Ez azt is jelenti, hogy amennyiben valaki jó önprezentációs készséggel rendelkezik, annál a nyitott self-kvadránsa a többihez képest jóval nagyobbá válik. Egyértelmű, hogy az önfeltárulkozás nem mindig fájdalommentes. A foglalkozások során is gyakorta megfogalmazódik, hogy az önmagam megmutatásával esetleg éppen az elutasítást vagy negatív kicsengésű megméretést okoztatjuk, szükségtelenül felfedjük gyenge oldalainkat, és ezzel támadhatóvá és sebezhetővé válunk.

Ezzel szemben viszont önmagunk megmutatásával rengeteg nyerhetünk elsősorban a növekvő önismeretünkkel. Paradoxnak tűnik, de igaz, hogy *önmagunkat annyiban ismerhetjük, amennyire mások által megismertetünk*. Gondolataink, érzéseink, igényeink és szükségleteink mindaddig a magunk számára is homályosak, amíg nem öntjük őket szavakba. Az a folyamat, amelynek során önmagamat másokkal megértetem, szükségképpen megköveteli, hogy közlendőimet tisztázzam, definiáljam, és ezáltal magam is eljussak a közlések mélyebb megértéséhez.

A Johary-ablak ismeretlen selfjét a személyiségünk tudatalatti részeként is kezelhetjük. Sigmund Freud fogalmazta meg az egyéni tudattalant, Szondi Lipót a családi tudattalant, Jung C. G. pedig a kollektív tudattalant. Óriási hajtóerőkkel rendelkezhetünk egyéni (én), családi (pl. mi, mint hagyományőrző család), és kollektív szinten (pl. mi, mint hagyományőrző nemzet), melyek nem feltétlenül mobilizálódtak, és ha igen, nem feltétlenül tudatosak. A foglalkozásokon, a pszichológiai játékoknak köszönhetően, lehetőség nyílik a különböző hajtóerők feltárására, tudatosítására és megismerésére, majd a szükségletek azonnali hierarchikus rendszerbe való besorolására a nagyon tárgyilagos Maslow-féle szükségleti hierarchia alapján. Külön foglalkozunk az élettani, a biztonság, a szeretet, a megbecsülés, a kognitív, az esztétikai és az önmegvalósítási szükségletekkel a hallgatók egyéni szintjén, majd ezeket családokra és kollektívákra vonatkozóan analizáljuk (Bordás, 2009).

A növekvő önismeretünk mellett önmagunk megmutatásával javulnak kapcsolataink, mivel közelebb kerülünk másokhoz, javul a kommunikációs készségünk, csökken a bűntudatunk, stb.

ÖSSZEGZÉS

A segítő foglalkozású szakembereknek szükségük van tudatosan fenntartani saját mentálhigiénés állapotukat és odafigyelni rá. Ebben támogatják őket a mentálhigiénés ismeretek, azok a kommunikációs készségek, amelyekről írtunk: az önkéntesség, az intervenció gyakorlásánál.

SZAKIRODALOM

Bagdy Emőke (1998). /szerkesztette/: *A klinikai pszichológia és a mentálhigiéné szakmai protokollja*. Budapest, Animula Egyesület, 232. p.

Bagdy Emőke (2014). *Relaxáció, megnyugvás, belső béke*. Budapest. Kulcslyuk Kiadó, 41. p.

Barabás Katalin (2006). /szerkesztette/. *Egészségfejlesztés – Alapismeretek pedagógusok számára*. Budapest, Medicina Könyvkiadó Rt.,13.

Berne, Eric (1984). *Emberi játszmák*, Budapest, Gondolat.

Bordás Sándor (2009). *Az agresszív kód*. Székesfehérvár. Kodolányi János Főiskola.

Bordás Sándor – Lisznyai Sándor (2007). *Az egészséges felsőoktatásért határon innen és túl*. Székesfehérvár, Kodolányi János Főiskola.

Buda Béla (2003). *A lélek egészsége – A mentálhigiéné alapkérdései*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.

Buda Béla (2012). *Empátia. A beleélés lélektana*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – L Harmattan Kiadó.

Csepeli György (1993). *A meghatározatlan állapot*, Ego School Bt., Budapest.

Dávid Imre –Fülöp Márta – Pataky Nóra - Rudas János (2014). *Stressz, megküzdés, versengés, konfliktusok*. Budapest. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége. 32. p.

Fischer R.- Ury W. – Patton B. (1998). *A sikeres tárgyalás alapjai*, Budapest, Bagolyvár.

Füredi János – Németh Attila (2015). /szerkesztette/: *A pszichiátria magyar kézikönyve*. Budapest, Medicina Könyvkiadó 595. p.

Kállai János - Varga József - Oláh Attila (2007). *Egészségpszichológia a gyakorlatban*. Budapest, Medicina Könyvkiadó Zrt., 117. p.

Kopp Mária – Skrabski Árpád (1994). *Magyar lelkiállapot*. Budapest, Végeken Alapítvány. Pataki Ferenc (1982). *Az én és a társadalmi azonosságtudat*, Kossuth Kiadó, Budapest.

Popper Péter (2007). *Praxis avagy angyalok a tűfokán*. Budapest, Saxum Kiadó Bt.

Rogers Carl R. (2003). *Valakivé válni: a személyiség születése*. Budapest: Edge.

Szabó Márton (2000). /szerkesztette/: *Beszélő politika (A diszkurzív politikatudomány teoretikus környezete)*, Jósöveg Műhely Kiadó.

Varsányi Péter – Vitrai Zsolt (2017). /szerkesztők/: *Egészségjelentés 2016 – Információk a népegészségügyi beavatkozások célterületeinek azonosításához a nem fertőző betegségek és az egészségmagatartási mutatók elemzése alapján*. Budapest, Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet, 8. p.

Trull, Thimithy.J. – Phares, E. Jerry (2004) *Klinikai pszichológia*. Budapest, Osiris Kiadó.

Trull-Phares, 2004, *Klinikai pszichológia*. Budapest. Osiris Kiadó.

Magyar Mentálhigiénés Szövetség (1995): *Programnyilatkozat*. A Magyar Mentálhigiénés Szövetség Hírlevele, S.O.T.E. Magatartástudományi Intézet. Budapest.

Youngston, Robin (2017). *Együttérző gyógyítás szemléletváltás az orvoslásban*. Budapest, HVG Kiadó, 42. p.

**ÖNKÉNTES VÉRADÓK
AZ EURÓPAI UNIÓBAN ÉS SZLOVÁKIÁBAN
VOLUNTARY BLOOD DONORS
IN THE EUROPEAN UNION AND SLOVAKIA
DOBROVOLNÍ DARCOVIA KRVI
V EURÓPSKEJ ÚNII A NA SLOVENSKU**

**NAGY¹ Melinda, STRÉDL² Terézia, PORÁČOVÁ³ Janka,
MYDLÁROVÁ BLAŠČÁKOVÁ⁴ Marta, KONEČNÁ⁵ Mária,
SÁNTHA⁶ Ágnes, ERDEI⁷ Renáta, DANCSA⁸ Daniel,
DARVAY⁹ Sarolta, SZENCZIOVÁ¹⁰ Iveta,
TÓTHOVÁ TAROVÁ¹¹ Eva, SEDLÁK¹² Vincent**

-
- ¹ Dr. habil. PaedDr. Nagy Melinda, PhD., Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárno, Szlovákia, nagym@uj.s.sk
- ² PaedDr. Strédl Terézia, PhD., Selye János Egyetem, Református Teológiai Kar, Komárno, Szlovákia, stredlt@uj.s.sk
- ³ prof. MVD. Janka Poráčová, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, Ul. 17. novembra č.1, 081 16 Prešov, Slovensko, janka.poracova@unipo.sk
- ⁴ Doc. RNDr. Marta Mydlárová Blaščáková, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, Ul. 17. novembra č.1, 081 16 Prešov, Slovensko, marta.blascakova@unipo.sk
- ⁵ RNDr. Mária Konečná, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, Ul. 17. novembra č.1, 081 16 Prešov, Slovensko, maria.konecna@smail.unipo.sk
- ⁶ Dr. Sántha Ágnes, PhD., Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Marosvásárhelyi Kar, Marosvásárhely, Románia, santhaagnes@ms.sapientia.ro
- ⁷ Dr. Erdei Renáta, PhD., Debreceni Egyetem, Egészségtudományi Kar, Nyíregyháza, Magyarország, erdei.renata@foh.unideb.hu
- ⁸ PaedDr. Dancsa Daniel, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárno, Szlovákia, dancsad@uj.s.sk
- ⁹ Dr. habil. Darvay Sarolta, PhD., Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárno, Szlovákia, darvays@uj.s.sk
- ¹⁰ Ing. Szenczióvá Iveta, PhD., Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárno, Szlovákia, szencziovai@uj.s.sk
- ¹¹ RNDr. Tóthová Tarová Eva, PhD., Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Komárno, Szlovákia, tothovatarovae@uj.s.sk
- ¹² Doc. RNDr. Vincent Sedlák, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, Ul. 17. novembra č.1, 081 16 Prešov, Slovensko, vincent.sedlak@unipo.sk

ABSTRACT

There are many situations where blood products may be needed - for example, for accident victims, people who have undergone surgery, and patients being treated for leukaemia, cancer or blood cell diseases. By its very nature, blood shortages are a long-term and serious problem. Neither the Council of Europe nor the European Union advocates the introduction of direct financial incentives. Instead, they encourage voluntary and free donations. Previous surveys show that the average willingness to donate blood in the EU is around 31-37%. The proportion of people who have donated blood at least once varies between 22% and 60% across Member States. Statistical data from the Eurobarometer 426 survey on blood, cell and tissue donation (n = 27 868) carried out in 2014 (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a) were subjected to a context analysis. According to a survey blood was the body material most frequently donated by respondents. The second most common was plasma. Analyses show that there is no correlation ($r = 0.07$ to 0.15) between fear of donation from a paid donor, from another EU Member State and from a non-EU country and the number of blood or tissue donors in a given country. In the EU, helping family members or helping people in need was the most frequently cited reason for donation. The research was supported by projects KEGA 002PU-4/2021 and ERASMUS+ 2020-1-RO01-KA203-079899.

Keywords: blood and plasma, donation, volunteering, European union, Slovakia

BEVEZETÉS

A magyar nyelv értelmező szótára (Bárczi és Ország 1959-62) az „önkéntes“ melléknevet saját akaratából, szabad elhatározásából történő-ként értelmezi. Főnévként pedig csak a katonaságra vonatkoztatja, olyan személyt ért alatta, aki önként jelentkezett katonai szolgálatra.

Az önkéntesség fogalmat ma ennél sokkal szélesebb értelemben használjuk. Az önkéntes munka olyan tevékenység, amelyet anyagi ellenszolgáltatás nélkül végez egy személy szabadidejében, a családján és a háztartásán kívül valaki vagy valami másért. Az önkéntes tudását és készségeit nyújtja, cserébe pedig személyes és szakmai fejlődésre, elégedettségre, néha új kapcsolatokra, barátságokra, és ami a legfontosabb, rengeteg új élményre tehet szert. Az önkéntes tevékenység lehet egyszeri vagy rendszeres, egyéni vagy csoportos, szabadtéri vagy beltéri, intellektuális vagy manuális. Az önkéntesség lehet helyi, regionális, nemzeti vagy nemzetközi szintű (Dobrovoľníctvo 2022).

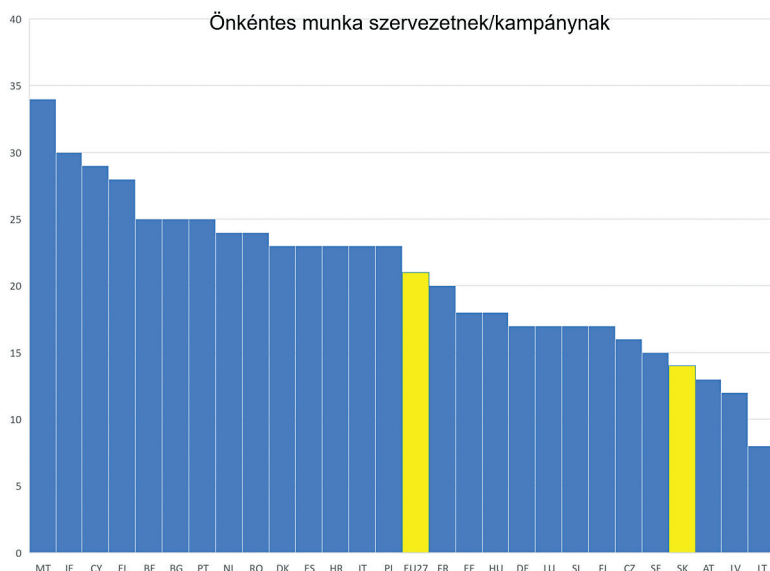
ELMÉLETI ÁTTEKINTÉS

Önkéntesség Szlovákiában és az EU-ban

Szlovákiában az önkéntességről és egyes jogi aktusok módosításáról és kiegészítéséről szóló 406/2011-es törvény (Zákon 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve) szabályozza az önkéntes jogállását és az önkéntesek által nyújtott szolgáltatások, tevékenységek és egyéb teljesítmények (a továbbiakban: önkéntes tevékenység) jogviszonyait. Ezen kívül vannak olyan további önkéntes tevékenységek, amelyeket

külön törvény is szabályoz – ilyen például az önkéntes véradás.

Az Európa Parlament Kommunikációs Főigazgatóság Ifjúsági Kapcsolattartási Osztály megbízásából az Ipsos European Public Affairs végezte azt a 2021-es felmérést, amelynek a célcsoportja a 16-30 éves uniós állampolgárok (n = 18 156) voltak (European Parliament 2021). A minta mérete országonként 500 fő volt (kivéve: LU, CY, MT – ahol 100 fő; és DE, ES, FR, IT, PL – ahol pedig 1400 fő). Az adatok lekérdezése 2021. június 18. és június 27. között zajlott. A kérdőívben többek között megkérdezték, hogy végzett-e a válaszadó önkéntes munkát szervezetnek vagy valamilyen kampány keretében. A tagországokban a fiatalok 8–34

1. ábra: 16-30 éves fiatal EU-s állampolgárok által szervezetnek vagy kampány keretében végzett önkéntes munka (European Parliament 2021)

százaléka végzett már önkéntes munkát. A legkevesebben Litvániában és Lettországbán, a legtöbb pedig Írországbán és Máltán. Az EU-s átlag 21 százalék. Szlovákiában a fiatalok ennél kisebb arányban (14 százalék) végeztek már önkéntes munkát (1. ábra).

Mérőföldkövek a transzfúziós orvostudomány történetében

Ma úgy tartjuk, hogy William Harvey angol orvos fedezte fel a vérkeringést, forradalmi nézeteit *Anatómiai esszé a vér és a szív mozgásáról az állatokban* címmel 1628-ban tette közzé. Nézeteit sokan vitatták, elméletét halála után pár évvel bizonyította cáfolhatatlanul az olasz Malpighi, aki felfedezte a hajszálereket (Nádori 2003).

Nem sokkal később megkísérlik a legkorábbi ismert vérátömlesztést is, de sikertelenül. Az első feljegyzett sikeres vérátömlesztés 1665-ben történt, amikor Richard Lower angol orvos kutyákat tartott életben más kutyák vérének átömlesztésével. Két évvel később Jean-Baptiste Denis Franciaországban és Richard Lower Angliában külön-külön vérátömlesztésről - bárányokból emberekre - számolt be. Ezt követően az állatok vérének emberbe történő átömlesztését a reakciók miatt törvénnyel tiltották meg. (Association for the Advancement of Blood & Biotherapies 2022)

1818-ban James Blundell brit szülészorvos elvégezte az első sikeres emberi vérátömlesztést szülés utáni vérzés kezelésére – az anya vérveszteségét sikeresen pótolta férjének vérével. 1825 és 1830 között 10 transzfúziót hajtott végre, amelyek közül öt bizonyult jótékony hatásúnak a páciensei

számára (Association for the Advancement of Blood & Biotherapies 2022).

A problémát ebben az időben azonban nem csak az inkompatibilitás jelentette, hanem a fertőtlenítőszereket használatának hiánya és a véralvadás is, ezért nem szűntek meg a vér más folyadékkal való pótlásával próbálkozni. 1873-1880 amerikai orvosok tejet (tehénből, kecskéből és emberből) transfundáltak. A mellékhatások gyakorisága miatt azonban a sóoldatos infúzió felváltotta a tejet, mint „vérpótlót” (Association for the Advancement of Blood & Biotherapies 2022).

Bár Semmelweis Ignác még 1847 tavaszán (több vegyszer közül) kiválasztotta fertőtlenítőszernek a klórmeszet, s a szülészeti osztályokra történő belépés előtt kötelezte az orvosokat, az orvostanhallgatókat és az ápolószemélyzetet a klóros kézmosásra. Felfedezését és az aszeptikus eljárással elért eredményeit azonban csak évekkel később publikálta – először 1858-ban, a Markusovszky Lajos által szerkesztett *Orvosi Hetilapban*, A gyermekági láz kóroktana címmel. 1860-ban megjelent német nyelvű könyve: *Die Aetiologie, der Begriff und die Prophylaxis des Kindbettfiebers (A gyermekági láz kóroktana, fogalma és megelőzése)*. Ezután 1861-ben, majd 1862-ben jelent meg az orvos kollégáknak írt első és második nyílt levele németül (Semmelweis Egyetem 2022). Ezt követően 1867-ban Joseph Lister angol sebész már fertőtlenítőszereket használt a transfúzió során fellépő fertőzések megfékezésére.

Karl Landsteiner osztrák orvos 1900-ben felfedezte az első három emberi vércsoportot: A, B és C (ma C helyett 0 jelölést használunk). Ezért a felfedezésért 1930-ban megkapta az orvosi Nobel-díjat. Ján Jansky bár később fedezte fel a

vércsoportokat, Landsteinerrel ellentétben azonban felfedezte mind a négyet. (Mitra és mts. 2014) 1907-ben Hektoen felvetette, hogy a vérátömlesztés biztonságát javítani lehetne a donorok és a betegek vérének kereszthasonlításával, hogy kizárják az inkompatibilis keverékeket. 1912-ben Roger Lee, a Massachusetts General Hospital vendégorvosa bizonyította, hogy a 0 csoportú vér bármely vércsoporthoz tartozó betegnek biztonságosan adható, és hogy az AB csoportú betegeknek minden csoportból adható vér. Lee megalkotta az „univerzális donor” és az „univerzális recipiens” kifejezéseket (Association for the Advancement of Blood & Biotherapies 2022).

1908-ban Alexis Carrel francia sebész kidolgozta a véralvadás megelőzésének módját: a recipiens vénáját közvetlenül a donor artériájához varrta. Ez vérátömlesztéshez ugyan nem bizonyult jó megoldásnak, de megnyitotta az utat a sikeres szervátültetés előtt. 1914-ban *nátrium-citrátot adagoltak a vérhez*, ami lehetővé tette a vér folyékony állagának megőrzését. 1916-ban Francis Rous és J. R. Turner citrát-glükóz oldatot kevert a vérhez, amitől az hosszabb ideig is eltárolhatóvá válik. Ez a felfedezés lehetővé tette, hogy a britek az első világháború alatt létrehozzák az első vérraktárat. (Association for the Advancement of Blood & Biotherapies 2022)

Az önkéntes véradás legiszlatív háttere Szlovákiában, és az EU-ban

Számos olyan helyzet adódhat, amikor vérkészítményekre van szükség – például a balesetek áldozatainak, a műtéteken átesett személyeknek, valamint a leukémia, rák vagy

vérsejtes betegségek miatt kezelt betegeknek. A véradást Szlovákiában a Szlovák Köztársaság Egészségügyi Minisztériumának a transzfúziós gyógyszerek előállításának helyes gyakorlatáról szóló 158/2015-ös számú rendelete szabályozza (VYHLÁŠKA 158/2015).

A véradást Szlovákiában a Nemzeti Transzfúziós Szolgálat szervezi (Národná transfúzna služba SR 2022), ezen kívül ingyenes és önkéntes véradást támogató tevékenységeket folytat (véradásra irányuló projektek és kampányok formájában) a Szlovák Vöröskereszt is, a kórházak hematológiai és transzfúziós osztályaival együttműködve.

A Szlovák Vöröskereszt a 2022. október 18-án meghirdetett aktuális *Diák-vér-csepp* kampányával elsősorban a fiataloknak és az első alkalommal vért adókat szólította meg. A kampány 28. évfolyamának szlogenje a „Csatlakozz!”, és ezzel cselekvésre szólít fel minden egészséges fiatal felnőttet, hogy csatlakozzon a véradókhoz. A 2022-es diák-véradás október 24-én kezdődött és a november 18-ig tartott (Slovenský červený kríž 2022).

Az ilyen kampányokra nagy szükség van, mert a vérhiány természeténél fogva hosszú távú és súlyos probléma. A tavalyi kampány keretében 20 816 véradó kereste fel a vérgyűjtő központokat, végül 18 384-en adtak vért, közülük 2 263-an először (Slovenský červený kríž 2022).

Bár gyakran hatásosak az adományozókhöz intézett sürgető felhívások, ezek azonban mindig csak ideiglenes megoldást jelentenek. Az állam által a véradás elősegítésére létrehozott jelenlegi ösztönző-rendszer kiépítése tudatosan nem túl hatékony. Ennek az az oka, hogy sem az Európa Tanács, sem az Európai Unió nem szorgalmazza közvetlen pénzbeli ösztönzők bevezetését. Helyette önkéntes és in-

gyenes adományozásra ösztönöznek, mert ezáltal próbálják biztosítani a vér - és vérkomponensek biztonságát. Ha ugyanis a véradás anyagi hasznát jelentene a véradóknak, az olyan rétegeket szólítana meg, akik megélhetőségük miatt vállalnák a véradást. A pénzügyi haszon reményében pedig esetleg nem vallanák be azokat a tényezőket, amelyek ideiglenesen vagy véglegesen kizárnák őket az alkalmas véradók sorából (pl. tetováltatás, fertőzések, orvosi beavatkozások, stb.). Ezért nagyon fontos a motiváció és kompenzáció finom egyensúlya, és a legiszlatívát úgy kell beállítani, hogy ne jutalmazza közvetlenül a véradásban való részvételt.

Az Európai Unió kötelező erejű jogi aktusainak a gyakorlatba történő átültetéseivel ezzel kapcsolatban a következők: Az Európai Parlament és az Európa Tanács 2003. január 27-i 2002/98/EK irányelve az emberi vér és vérkomponensek gyűjtésére, vizsgálatára, feldolgozására, tárolására és elosztására vonatkozó minőségi és biztonsági előírásokról, valamint a 2001/83/EK irányelv módosításáról; a 2011. április 11-i 2011/38/EU bizottsági végrehajtási irányelvvel módosított, a 2002/98/EK Európa Parlamenti és Európa-tanácsi irányelvnek a vérre és vérkomponensekre vonatkozó technikai követelmények végrehajtásáról szóló 2004. március 22-ei 2004/33/EK bizottsági rendelete; valamint az Európa Bizottság 2014/110/EU 2014. december 17-ei irányelve az allogén beszerzésre jelentkezők ideiglenes kizárásának kritériumaira vonatkozó 2004/33/EK irányelvnek a módosításáról (VYHLÁŠKA 158/2015).

Az önkéntes véradás megvalósulása Szlovákiában és az EU-ban – korábbi tapasztalatok

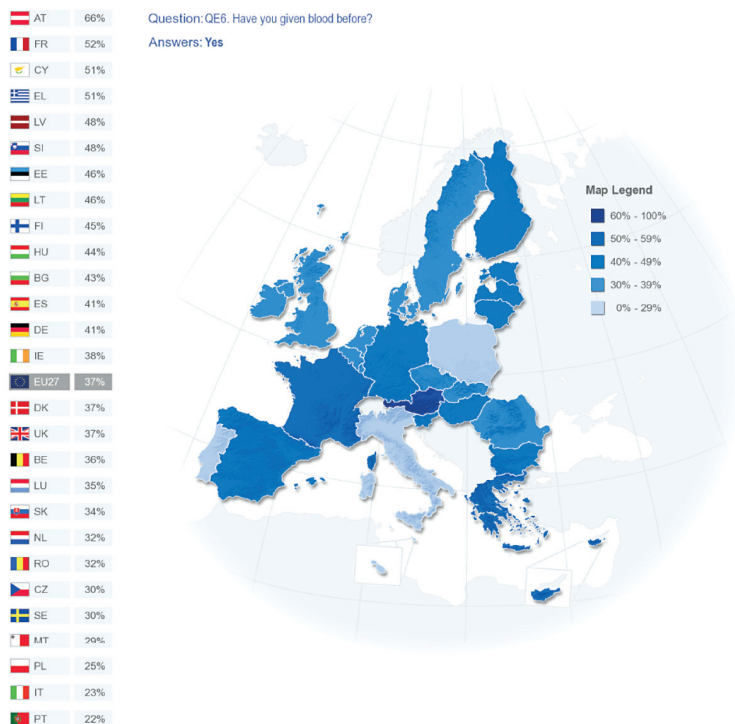
A korábbi felmérések (2002, 2009) azt mutatják, hogy az Európa Unióban átlagosan 31–37 százalék körül mozog a véradásra való hajlandóság. Az egyes tagállamok között jelentős különbség is lehet (a legpasszívabb tagállam polgárainak 22 százaléka, a legaktívabb tagállam polgárainak pedig 66 százaléka adott vért legalább egy alkalommal - 2. ábra). A 2009-es felmérés szerint, amelyet „Véradás és vérátömlesztés” Eurobarometer 72.3 néven az TNS Opinion & Social készített el az Egészségügyi és Fogasztóvédelmi Főigazgatóság megbízásából, a legkevesebben Olaszországban és Portugáliában, a legtöbb pedig Ausztriában és Franciaországban voltak hajlandóak vért adni. Szlovákia a 34 százalékaival az EU-s átlaghoz közelít (Directorate General Health and Consumers 2009).

A véradó európai polgárok között több a férfi, mint a nő: a megkérdezett férfiak 44 százaléka, és a nők 31 százalék adott már vért. A szlovákiai adatok nem térnek el ettől jelentősen, a megkérdezett szlovákiai férfiak 45 százaléka, a nőknek pedig 23 százalék adott már vért (Directorate General Health and Consumers 2009). Ennek oka, hogy az élettani jellemzőkkel összhangban a törvények a férfiaknak évente négyszer, a nőknek pedig évente háromszor engedik a véradást (VYHLÁŠKA 158/2015).

Az európai 40–54 éves korosztály 46 százaléka életében legalább egyszer adott vért. A szlovákiai arányok nagyon hasonlóak, itt a 15–24 éves korosztály 20 százaléka véradó, a 25–39 éves korosztály 36 százaléka véradó, a 40–54 éves korosztály 41 százaléka, és az 55+ éves korosztály 33 szá-

zaléka véradó (Directorate General Health and Consumers 2009). Szlovákiában a 17 évesek csak szülői beleegyezéssel adhatnak vért, 60 éves kor felett pedig csak a rendszeres véradók adhatnak vért, ha az orvos pozitívan ítéli meg az illető egészségi állapotát (VYHLÁŠKA 158/2015).

Iskolázottság szerint az egyetemi végzettségűek között vannak a véradók a legnagyobb arányban (46 százalék). Szlovákiában az egyetemi végzettségűek 42 százaléka, míg a középiskolai végzettségűek 35 százaléka, az alapiskolai végzettségűeknek pedig a 25 százaléka adott már vért.

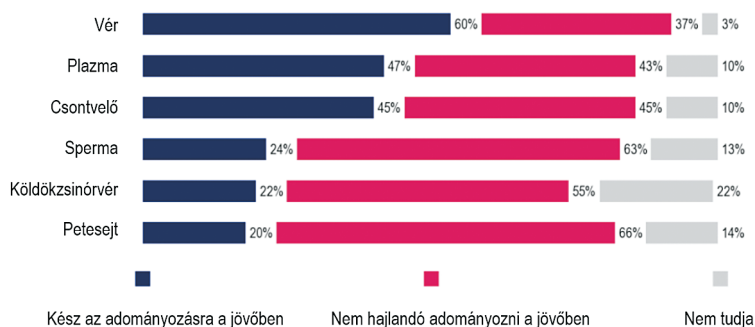

2. ábra: Adott már vért korábban? Igen.
(Directorate General Health and Consumers 2009)

Ezek az arányok összhangban vannak azzal az elvárással, hogy ne megélhetési okokból döntsön valaki a véradás mellett. Az európai polgárok között munkavégzés szerint a vezető beosztásúak és az önfoglalkoztatók között vannak a véradók a legnagyobb arányban (49–44 százalék) (Directorate General Health and Consumers 2009).

Statisztikai adatok a 2014-es felmérésből

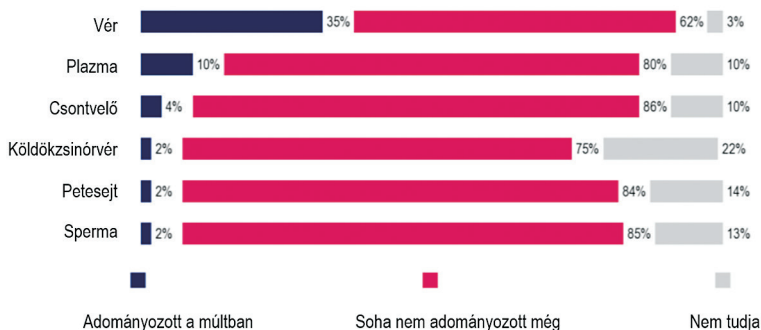
A 2014-ben megvalósult vér-, sejt- és szövetadományozással kapcsolatos Eurobarométer 426 felmérés (n = 27 868) szerint (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a) a vér lenne az a testanyag, amelyet a legtöbb válaszadó hajlandó lenne a jövőben adományozni (60 százalék). Ezen kívül a válaszadók közel fele hajlandó lenne plazmát (47 százalék) és csontvelőt (45 százalék) adományozni (3. ábra). Kevesebb válaszadó lenne hajlandó spermát (a férfi

3. ábra: Az embernek élete során lehetősége van arra, hogy különböző testanyagokat (vért vagy sejteket) adományozzon más emberek megsegítésére. Jelölje meg, Ön melyikeket lenne hajlandó felajánlani!
(Directorate-General for Health and Food Safety 2015a)

válaszadók 24 százaléka), köldökzsínórvért (22 százalék) vagy petesejtet (a női válaszadók 20 százaléka) adományozni (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

Összességében a vér volt az a testanyag, amelyet a válaszadók a leggyakrabban adományoztak. Valamivel több, mint egyharmaduk (35 százalék) tett már ilyet a múltban (4. ábra). A második leggyakoribb a vérplazma volt, amelyet minden tízedik válaszadó (10 százalék) adott. A csontvelő adományozása kevésbé volt gyakori, csak minden huszadik adományozott már csontvelőt (4 százalék). A válaszadók 2 százaléka adományozott köldökzsínórvért a születés után, petesejtet (a női válaszadók 2 százaléka) és spermát (a férfi válaszadók 2 százaléka). (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a)

4. ábra: Az embernek élete során lehetősége van arra, hogy különböző testanyagokat (vért vagy sejteket) adományozzon más emberek megsegítésére. Jelölje meg, Ön melyikeket adományozta már?
(Directorate-General for Health and Food Safety 2015a)

Összességében a válaszadók alig több mint egyharmada (35 százalék) adott már vért korábban, míg a többség (62 százalék) még soha nem adott vért. Tagállami szinten Ausztriában volt a legvalószínűbb, hogy adtak már vért korábban (49 százalék), míg Portugáliában a legkevésbé valószínű (23 százalék). A válaszadók többsége (60 százalék) hajlandó lenne vért adni a jövőben, míg tízből alig négy (37 százalék) nem lenne hajlandó erre. A svédországi válaszadók mondták a legnagyobb valószínűséggel (79 százalék), hogy a jövőben hajlandóak lennének vért adni, míg Szlovákiában csupán a válaszadók 45 százaléka valószínűsítette, hogy hajlandó lesz majd erre. (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a)

Minden tízedik válaszadó (10 százalék) mondta, hogy már adományozott plazmát. Összességében a válaszadók túlnyomó többsége (80 százalék) még soha nem adott plazmát. A lettországi és finnországi válaszadók között voltak a legtöbben, akik adtak már vérplazmát (mindkét országban 20 százalék), míg a másik végletet a romániai válaszadók jelentették – közülük mindössze 4 százalék adott már plazmát. A válaszadók megoszlottak abban a tekintetben, hogy hajlandóak lesznek-e a jövőben plazmát adni: 48 százalékuk úgy gondolja hajlandó lesz erre, 43 százalékuk pedig nem. A svédországi válaszadók voltak a legnyitottabbak a jövőbeni plazmaadományozásra: csaknem háromnegyedük (72 százalék) nyilatkozott úgy, hogy hajlandó lenne plazmát adni. Ezzel szemben a bolgár (25 százalék) és a romániai (19 százalék) válaszadók bizonyultak a legelutasítóbbnak e téren (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

A 28 tagállam mindegyikében a családtagok segítése vagy a rászorulóknak megsegítése volt a leggyakrabban említett oka az adományozásnak. A válaszadók egyformán szerettek volna segíteni mind az általuk ismert embereken (családtagok, rokonok vagy barátok) (76 százalék), mind pedig más rászorulókon (75 százalék). Más emberek segítése mellett az orvosi kutatások támogatása (33 százalék) és ezeknek a testanyagok hiányának enyhítése (32 százalék) volt a második helyen. Viszonylag kevesen vártak valamilyen ellenszolgáltatást az adományozásért cserébe maguknak vagy hozzátartozóiknak – ez csak a válaszadók 6 százalékát motiválta (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

A reszpondenseket megkérdezték, hogy mit tartanak a vér- vagy plazmaadásért a legelfogadhatóbb ellentételezésnek. Az európai állampolgárok valamivel több, mint fele (56 százalék) szerint a frissítőitalok elfogadása rendben van, ezt követi az ingyenes orvosi vizsgálat (pl. vérnyomásmérés, pulzus, testhőmérséklet ellenőrzése) (49 százalék), és az ingyenes egészségügyi tesztek (46 százalék) elvégzése. A válaszadók valamivel kevesebb, mint egyharmada tartotta megfelelő kompenzációnak a szabadnapot (32 százalék), az ingyenes orvosi kezelést (29 százalék), és az utazási költségek megtérítését (28 százalék). Kevesebb, mint 15 százalék válaszadó mondta azt, hogy a vér- vagy plazmaadásért cserébe nem pénzbeli juttatások lennének megfelelőek, és kevesebb, mint 12 százalék vallotta, hogy a véradás költségeinek megtérítésén felül további készpénzösszegek fizetése lenne szükséges (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

Az egyéb sejtek és szövetek adományozásáért járó ellentételezéshez szintén a frissítőket, az ingyenes tesztek (mindkettő 48 százalék), és az ingyenes orvosi vizsgálatot (47 százalék) tartották a válaszadók elfogadhatónak. A válaszadók körülbelül egyharmada a szabadnapot (34 százalék), és az utazási költségek megtérítését (30 százalék) is megfelelő kompenzációnak tartotta. A válaszadók mintegy negyede (24 százalék) úgy vélte, hogy az ingyenes orvosi kezelés (a termékenységi kezelések kivételével) is elfogadható kompenzáció lenne. Körülbelül minden hetedik válaszadó (14 százalék) szerint a nem készpénzes tételek, vagy 13 százalék szerint az adományozással kapcsolatos költségek megtérítésén felül további készpénzösszegek is elfogadhatóak lennének (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

A válaszadók többsége (86 százalék) szerint a vér a legelfogadhatóbb testanyag a kezelésre. (A válaszadók alig több mint fele lenne hajlandó alávetni magát egy adományozott csontvelővel (59 százalék), szívbillentyűvel vagy vérerekkel (55 százalék) és plazmával (54 százalék) történő kezelésnek. Ezenkívül a válaszadók fele lenne hajlandó szaruhártyával, bőr- vagy csont-anyaggal kezeltetni magát (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

Az európai állampolgároknak mindössze 2 százaléka mondta azt, hogy a donorvérrel, donorsejtekkel vagy donorszövettel végzett kezelés ellentétes a vallásával. A válaszadók többsége minden országban beleegyezne abba, hogy adományozott vérrel kezeljék. A válaszadók a legnagyobb valószínűséggel Svédországban (95 százalék), Dániában (94 százalék) és Hollandiában (92 százalék), míg a bolgár (59 százalék) és a román (57 százalék) válaszadók a legkisebb

valószínűséggel fogadnák el a vértranszfúziót (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

A többség szerint mind a vérátömlesztés, mind a sejt, vagy szövetátültetés biztonságos a recipiensek számára (79 százalék, illetve 70 százalék). Körülbelül minden hetedik válaszadó vélte úgy, hogy sem a vérátömlesztés, sem a sejt - vagy szövetátültetés nem biztonságos (14 százalék, illetve 15 százalék). A legtöbb válaszadó aggodalmának fő okai az olyan betegségek, mint a HIV és a hepatitisz kockázata (56 százalék). A betegségek kockázata után a második helyen álltak az orvosi beavatkozásból eredő komplikációktól való félelmek (44 százalék), és az eljárás során elkövetett orvosi hibáktól való félelmek (41 százalék) (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

Az európai állampolgárok körülbelül egynegyede aggódott a kezelés hatékonyságának gyengése miatt (24 százalék). A legkevésbé aggasztó kérdésnek az adományozás forrását tartották - csak minden hetedik válaszadó (14 százalék) aggódott amiatt, hogy a donor az EU-n kívüli térségből való, még kevesebben aggódtak amiatt, hogy fizetett donortól (8 százalék) vagy egy másik uniós tagállamból kapják a vért vagy a szövetet (8 százalék) (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a). Szlovákiában a válaszadónak csak 9 százaléka aggódik amiatt, hogy fizetett donortól kapja, viszont 22 százalék aggódik amiatt, hogy az adományt az EU-n kívüli személytől, ill. 18 százaléka attól fél, hogy egy másik uniós tagállamból kapják az adományt (Directorate-General for Health and Food Safety 2015b). Ezek az adatok arra utalnak, hogy a szlovákiai állampolgárok kevésbé értették meg, miért jelent lényegesen magasabb kockázatot, ha a vér fizetett donortól származik.

Körülbelül minden tízedik válaszadónak (11 százalék) nem voltak aggályai (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a).

MÓDSZEREK

A statisztikai adatokat a 2014-ben megvalósult vér-, sejt- és szövetadományozással kapcsolatos Eurobarométer 426 felmérésből ($n = 27\,868$) (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a) összefüggés-elemzésnek vetettük alá.

Az r korrelációértékből Guilford (1973) szerint vontuk le a következtetéseket a közöttük fennálló kapcsolatra vonatkozóan: 0 – 0,2 gyenge, majdnem hanyagolható kapcsolat, 0,2 – 0,4 biztos, de gyenge kapcsolat, 0,4 – 0,7 közepes korreláció, jelentős kapcsolat, 0,7 – 0,9 magas korreláció, markáns kapcsolat, 0,9 – 1 nagyon magas korreláció, erős függő kapcsolat. Amennyiben az érték pozitív, az egyenes arányosságot jelent, a negatív érték viszont azonos erősségű, de fordított arányosságra utal.

EREDMÉNYEK

A kiválasztott változók között megvizsgáltuk a korrelációs összefüggést. Magas korreláció, ill. nagyon magas korreláció, erős függő egyenes arányosságú kapcsolat ($r = 0,77$ -től $0,91$ -ig) mutatható ki *Az alábbiak közül mely aggályok merülnének fel Önben, ha Önt adományozott vérrel, sejtekkel vagy szövetekkel kezelnék?* kérdésre adott alábbi válaszok között: vér/szövet adomány fogadása fizetett adományozótól, Vér/szövet-adomány fogadása más EU-tagállamból és a

vér/szövet-adomány fogadása EU-n kívüli országból. Azaz, amennyiben adott országban sokan tartják aggályosnak az egyiket a három közül, akkor az adott országban a másik kettőt is sokan tekintik problematikusnak.

Nagyon magas korreláció, erős függő egyenes arányosság ($r = 0,99$) mutatható ki azok között a válaszok között, amelyeket a véradással és a más szövetek adásával kapcsolatos költségek megtérítésén felüli további készpénzösszegek átvételéről fogalmaznak meg a válaszadó európai polgárok.

r	Vér/szövet adomány fogadása fizetett adományozótól	Vér/szövet adomány fogadása más EU-tagállamtól	Vér/szövet adomány fogadása EU-n kívüli országból	Adott már vért a múltban	Készül a jövőbeni véradásra	A véradással kapcsolatos költségek megtérítésén felül további készpénzösszegek átvétele.	A más szövetek adásával kapcsolatos költségek megtérítésén felül további készpénzösszegek átvétele.
Vér/szövet adomány fogadása fizetett adományozótól		0,77	0,90	0,09	0,50	-0,42	-0,43
Vér/szövet adomány fogadása más EU-tagállamtól	0,77		0,91	0,07	0,19	-0,18	-0,19
Vér/szövet adomány fogadása EU-n kívüli országból	0,90	0,91		0,15	0,40	-0,28	-0,29
Adott már vért a múltban	0,09	0,07	0,15		0,17	0,07	0,03
Készül a jövőbeni véradásra	0,50	0,19	0,40	0,17		-0,57	-0,54
A véradással kapcsolatos költségek megtérítésén felül további készpénzösszegek átvétele.	-0,42	-0,18	-0,28	0,07	-0,57		0,99
A más szövetek adásával kapcsolatos költségek megtérítésén felül további készpénzösszegek átvétele.	-0,43	-0,19	-0,29	0,03	-0,54	0,99	

5. ábra: Az Eurobarométer 426 (Directorate-General for Health and Food Safety 2015a) felmérésből kiválasztott változók korrelációs táblázata

Azaz, amennyiben az adott országban sokan tartják elfogadhatónak a véradással kapcsolatos költségek megtérítésén felüli további készpénzösszegek átvételét a véradó részéről, akkor az országban a más szövetek adásával kapcsolatban is egyértelműen elfogadhatónak tekintik a készpénz fizetését (5. ábra).

Gyenge, majdnem hanyagolható egyenes-arányosságú kapcsolat ($r = 0,17$) volt kimutatható az *Adott már vért a múltban* és a *Készül a jövőbeni véradásra* kérdések válaszai között – azaz nem igaz, hogy abban az országban, ahol magas a véradók száma, többen készülnének a jövőben vért adni, de az sem igaz, hogy abban az országban, ahol magas a véradók száma, kevesebben készülnének a jövőben vért adni.

Gyenge, majdnem hanyagolható egyenes arányosság ($r = 0,07$ -től $0,15$ -ig) volt kimutatható a fizetett adományozótól, más EU tagállamtól és EU-n kívüli országból származó vér- vagy szövet-adománytól való félelem és a véradók száma között az adott országban. Azaz nem jellemző, hogy ott, ahol az adott országban magas a véradók száma (és ennek következtében sokan tisztában vannak a vérkészítmények felhasználásának szabályaival), kevésbé félnének pl. a más EU-s tagállamból származó vér vagy szövetek felhasználásától, de az sem, hogy jobban félnének a fizetett adományozóktól származó vér vagy szövetek felhasználásától.

Hasonlóan nagyon gyenge, hanyagolható egyenes arányosság ($r = 0,07$) volt kimutatható az *Adott már vért a múltban* és hogy *Egyetért-e a véradással kapcsolatos költségek megtérítésén felül további készpénzösszegek átvételével* kérdésekre adott válaszok között. A véradással kapcsolatos saját tapasztalat tehát sem pozitív, sem negatív irány-

ba nem befolyásolta a válaszadókat a véradásért kapható készpénz megítélésében.

MEGVITATÁS ÉS KONKLÚZIÓ

Huis és mts. (2019) – akik ugyan ezekből az Eurobarométer adatokból indultak ki – tanulmánya szerint is úgy tűnik, bizonyos ösztönzők iránti vágy nem áll összefüggésben az adományozási hajlandósággal. Huis és mts. (2019) hozzánk hasonlóan azt a következtetést vonták le, hogy a vérátömlesztés vélt biztonsága és a személyes motivációk erősebb meghatározói lehetnek a véradásnak, mint bizonyos ösztönzők elfogadása. A donorok toborzására vonatkozó uniós stratégiáknak és iránymutatásoknak, valamint a donorok megtartására vonatkozó stratégiáknak és iránymutatásoknak mind az általános, mind az ország-specifikus szempontokat figyelembe kell venniük. Az önkéntes véradás szempontjából fontos tényező lehet továbbá a véradás fontosságáról szóló felvilágosítás és oktatás is.

Tsigkos és mts. (2019) tanulmányában egy 5 perces interaktív online felmérés hatását vizsgálták a szaruhártya-adományozással kapcsolatos tudatosság növelésére és az adományozóvá válási hajlandóságra. A felmérés előtt és után is megvizsgálták a szaruhártya-adományozásra való hajlandóságot. A kérdőívet 1769 görög állampolgár töltötte ki. A szaruhártya-adományozásra való hajlandóság a felmérés elején mért 40,5 százalékról ($n = 717$) a felmérés végére 55,2 százalékra ($n = 977$) nőtt ($p < 0,00001$). Azok a fiatalabb résztvevők, akiknek a munkája vagy tanulmányai nem kapcsolódtak az orvostudományhoz, és ezért keveset tudtak a szaruhártya-adományozásról és átültetésről, a fel-

mérés végére nagyobb valószínűséggel változtatták meg a donációval kapcsolatos nézeteiket, mint a többiek. Az adományozástól leginkább az információhiány, az adományozott szaruhártyák felhasználásával kapcsolatos aggályok és az orvosi szakmán belüli korrupció tartotta őket vissza. Az 5 perces online felmérés viszont jelentős hatással volt a szaruhártya-adományozással kapcsolatos attitűdök megváltoztatására. Az online korszakban az ilyen jellegű figyelemfelkeltés könnyen megoldható.

Hasonló céllal készült Provoost és mts. (2018) tanulmánya, amely a spermadonorációs hajlandóságot vizsgálta a diákok körében. A diákok mintegy 85 százaléka pozitívan gondolkodott a spermaadományozásról, de több tényező (mint például a szociális környezet hatása, de különösen a partner negatív hozzáállása), visszatartathják a diákokat a donációtól. Az eredmények azt mutatták, hogy az erős ösztönzők (például a pénzbeli juttatások) elősegíthetik a donorrá válást, de további tényezőket is figyelembe kell venni az adományozók toborzásánál.

Nordfalk és mts. (2016) tanulmánya a szervadományozáshoz való hozzáállás változását, és annak okait próbálta feltárni. Dániában az elmúlt három évtizedben a szervadományozással kapcsolatos lakossági attitűdökkel kapcsolatban számos, a donorok motivációjára összpontosító tanulmány született. Nordfalk és mts. (2016) azonban egy új megközelítést próbáltak ki. Azt javasolják, hogy a motiváció helyett a közvéleményre (azaz a nézet elfogadottságára) érdemes összpontosítani. Az 1990-es években, Dániában a szervadományozás nagyon alacsony támogatottságú volt, és Dánia volt az utolsó európai ország, amely az agyhalált, mint a halál jogi kritériumát bevezette. Ezzel szemben ma az Eurobarométer (Directorate-General for Health and Food Safety 2015b) felmérései szerint Dánia az egyik olyan eu-

rópai ország, ahol a legnagyobb támogatottságot élvez az agyhalott donoroktól származó szervadományozás.

Ezeket a tapasztalatokat érdemes felhasználni Szlovákiában is az önkéntes véradók véradási kedvének elősegítésére.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezt a kutatást a Szlovák Köztársaság Oktatási, Tudományos, Kutatási és Sportminisztériumának Kulturális és Oktatási Projekt-ügynökség 002PU-4/2021 számú projektje, valamint az „Enhancing volunteering and its recognition in higher education curricula and on the labour market in Eastern Europe” ERASMUS+ KA203 Stratégiai partnerségek a felsőoktatásért, 2020-1-RO01-KA203-079899 projektje támogatta.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- [1] ASSOCIATION FOR THE ADVANCEMENT OF BLOOD & BIOTHERAPIES 2022. Highlights of transfusion medicine history. <https://www.aabb.org/news-resources/resources/transfusion-medicine/highlights-of-transfusion-medicine-history> (letöltve 2022. 11. 13)
- [2] BÁRCZI, G. és ORSZÁGH, L. 1959–1962. A magyar nyelv értelmező szótára. V. kötet: Mo-S, AKADÉMIAI KIADÓ, Budapest. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/o-o-433E2/onkentes-436B7/?list=eyJmaWx0ZXJzIjogeyJNVSI6IFsiTkZPX0xFWF9MZShpa29ub2tfMUJFOEliXX0sICJxdWVyeSI6ICJcdTAwZjZualx1MDBlOW50ZXMiMifQ> (letöltve 2022. 11. 13)

- [3] DIRECTORATE GENERAL HEALTH AND CONSUMERS 2009. Eurobarometer 72.3 „Blood donation and blood transfusions” <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1564> (letöltve 2022. 11. 10) ebs_333b_en.pdf
- [4] DIRECTORATE-GENERAL FOR HEALTH AND FOOD SAFETY 2015a. Special Eurobarometer 426 “Blood and Cell and Tissue Donation” Summary. ISBN 978-92-79-47939-7, DOI 10.2875/402609 https://health.ec.europa.eu/publications/blood-and-cell-and-tissue-donation_en (letöltve 2022. 11. 10)
- [5] DIRECTORATE-GENERAL FOR HEALTH AND FOOD SAFETY 2015b. Special Eurobarometer 426 “Blood and Cell and Tissue Donation” Report. ISBN 978-92-79-47939-7, DOI 10.2875/402609 https://health.ec.europa.eu/publications/blood-and-cell-and-tissue-donation_en (letöltve 2022. 11. 10)
- [6] DOBROVOĽNÍCTVO 2022. Čo je dobrovoľníctvo. <https://dobrovolnictvo.com/> (letöltve 2022. 11. 13)
- [7] EUROPEAN PARLIAMENT 2021. Youth Survey 2021 <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/en/heard/eurobarometer/youth-survey-2021> (letöltve 2022. 11. 10)
- [8] GUILFORD, J. P. (1973). *Fundamental statistics in psychology and education*. New York, NY: McGraw-Hill
- [9] HUIS IN ‘T VELD, E. M., DE KORT, W. L. and MERZ, E.-M. 2019, Determinants of blood donation willingness in the European Union: a cross-country perspective on perceived transfusion safety, concerns, and incentives. *Transfusion*, 59: 1273-1282. <https://doi.org/10.1111/trf.15209>
- [10] MITRA, R., MISHRA, N., RATH, G. P. 2014. Blood groups systems. *Indian J Anaesth.* 2014 Sep;58(5):524-8. doi: 10.4103/0019-5049.144645. PMID: 25535412; PMCID: PMC4260296.

- [11]NÁDORI, G. 2003. William Harvey és a vérkeringés. <https://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/william-harvey-es-a-verkeringes> (letöltve 2022. 11. 10)
- [12]NÁRODNÁ TRANSFÚZNA SLUŽBA SR 2022. O darovaní krvi. https://www.ntssr.sk/web/o_darovani_krvi (letöltve 2022. 11. 10)
- [13]NORDFALK, F., OLEJAZ, M., JENSEN, A.M.B. et al. 2016. From motivation to acceptability: a survey of public attitudes towards organ donation in Denmark. *Transplant Res* 5, 5 (2016). <https://doi.org/10.1186/s13737-016-0035-2>
- [14]PROVOOST, V., VAN ROMPUY, F. & PENNING, G. 2018. Non-donors' attitudes towards sperm donation and their willingness to donate. *J Assist Reprod Genet* **35**, 107–118 (2018). <https://doi.org/10.1007/s10815-017-1036-x>
- [15]SEMMELWEIS EGYETEM 2022. Semmelweis Ignác élettörténete. <https://semmelweis.hu/az-egyetemrol/semmelweis-ignac-elettortenete/> (letöltve 2022. 11. 10)
- [16]SLOVENSKÝ ČERVENÝ KRÍŽ 2022. Študentská kvapka krvi 2022 <https://redcross.sk/kampan/studentska-kvapka-krvi-2022/> (letöltve 2022. 11. 10)
- [17]TSIGKOS, D, TZELEPI, A, KOPSINI, D, et al 2019. Interactive online survey raises awareness about cornea donation. *BMJ Open Ophthalmology* 2020;**5**:e000285. doi: 10.1136/bmjophth-2019-000285
- [18]VYHLÁŠKA Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky 158/2015 o požiadavkách na správnu prax prípravy transfúzných liekov <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/158/20151215> (letöltve 2022. 11. 10)
- [19]ZÁKON 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov z 21. októbra 2011. https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2011/406/ZZ_2011_406_20220330.pdf (letöltve 2022. 11. 10)

A SEGÍTÉSNYÚJTÁS MOTIVÁCIÓI
- a segítő szindróma megjelenési formái -
MOTIVATIONS FOR HELPING
- manifestations of the helping syndrome -

Vámos Béla¹

ABSTRACT

It is typical of our world, especially of religious people, that they spend part of their time, in addition to their compulsory daily paid work, on voluntary work, which not only takes extra time from them, but often also takes a physical, mental and spiritual toll on them. So the question understandably arises: why do they do it? Man, not only according to the biblical account, but also according to sociological-psychological principles, is a creature created for community, and therefore, in addition to social contact, helping members of the community is an extremely important part of his identity. Even institutionalised or informal forms of the helping profession are valued activities in our society, as they provide effective support to vulnerable people in distress, unable to help themselves, but there are also some downsides to the helping profession which hinder the person doing the helping job from fulfilling his or her task. This somewhat taboo subject is perhaps less dis-

¹ Vámos Béla református lekipásztor, mentálhigiénés segítő szakember, a Károli Gáspár Református Egyetem Pszichológiai Továbbképző Központjának külső óraadó tanára, a Selye János Egyetem Református Teológiai Karának doktorandusz-hallgatója.

cussed than it should be, because helpers are perceived by society as trained, professional professionals, with whom 'weakness' and psychological disturbances resulting from service are less accepted.

Keywords: altruism, self-sacrifice, crisis syndrome, crisis situation

AZ ÖNKÉNTES SEGÍTSÉGNYÚJTÁS ALAPMOTÍVUMAI

Jóllehet, a szociális viselkedés több formája fellelhető az állatvilágban is - a fajtársak felismerésétől kezdve az utódgondozáson át a komplex altruisztikus viselkedésformákig, és alapjában elmondható, hogy sok hasonlóság van bennünk az állatokkal² -, ugyanakkor van valami, ami alapvetően megkülönböztet bennünket minden más teremtménytől. Isten az embert a maga képmására teremtette³, „és az élet leheletét lehelte az orrába”⁴. Pontosan ez a többlet különböztet meg minket élesen az állatvilágtól, hiszen akkor is segíteni akarunk másokon, ha ez által többé-kevésbé fel kell áldoznunk a saját jólétünket. A segítségnyújtás szándéka, - bár a segítő pályaválasztásnak, vagy csak egy behatárolt, rövidebb időre vállalt önkéntes munkának is különféle tudatos és tudattalan motivációi lehetnek a személyiségjegyeinktől kezdve a fejlődéslélektani tényezőkön keresztül egészen a vallásos neveltetésünkig -, eleve belénk kódolt üzenet, hogy a segítséget kérő vagy bajba ju-

² Egyazon anyagból vagyunk, szervezetünk felépítése nagyban hasonlít a sertéséhez.

³ 1Móz 1,27a

⁴ 1Móz 2,7b

tott társainkon segítsünk. Hajdanán a szociális munka nem hivatás volt. Minden létező közösségben, a falvaktól a tanyavilágig működött az önkéntesség, a rászorulókról való gondoskodás. Gondoljunk akár csak arra a jelenségre, miszerint majd minden falunak volt „bolondja”, vagy különféle okból kifolyólag az élet periferiájára sodródott személye, aki bár önmagáról kevésbé volt képes gondoskodni, a falu közössége mégis eltartotta őt. Abban az esetben, ha valaki megöszvegyült – anélkül, hogy erre bárki külön felhívta volna a figyelmét a közösség tagjainak –, a szomszédok, az ismerősök gondoskodtak róla. Gyökössy Endre pasztorálpszichológus már a posztmodern előtti modern kor társas együttélésének alapvető problémáját is a társtalanságban látta, amelyet úgy fogalmazott meg, hogy a ma emberének nincsen embere, aki észrevegye, meghallgassa, bátorítsa, szomorú és magányos állapotában felkarolja. A Prédikátor könyvének írója meg is állapítja, hogy a magányosság, a társtalanság szomorú sors: *„Jobban boldogul kettő, mint egy: fáradozásuknak szép eredménye van. Mert ha elesnek, föl tudják segíteni egymást. De jaj az egyedülállónak, mert ha elesik, nem emeli föl senki. Éppígy, ha ketten fekszenek egymás mellett, megmelegszenek; de aki egyedül van, hogyan melegendhetne meg? Ha az egyiket megtámadják, ketten állnak ellent”*⁵. A mai nyugati kultúránkban a szociális munkásoknak, pszichológusoknak, pszichiátereknek, a különféle vallások képviselőinek, életvezetési tanácsadóknak, és ezzel együtt a különféle szociális intézményeknek a hivatalos feladatává vált, hogy a bajba jutott személyeket felkarolják. Van ugyanakkor a segítséget nyújtó szakembereknek egy másik csoportja is, akik ugyan nem hivatásos, profi

⁵ Préd 4,9-12a

segítők, mégis naponta találkoznak krízishelyzetben lévő személyekkel, akik különféle problémákkal küszködnek. A potenciális rászorulóknak ugyanakkor gyakran nem kérnek segítséget, hiszen jelentős százalékuk vagy nem érzékeli a saját diszfunkcionális működését, vagy nem érzi olyan súlyosnak, hogy azokkal indokolt lenne segítő szakemberhez fordulnia⁶, esetleg erősebbek benne a segítség kéréséhez társuló negatív érzések. Gerhard Lohfink kihangsúlyozza, hogy Jézus, azon túl, hogy „*folyton közösséget hoz létre*”, mindezt különösen azokra koncentrálva tette, akikről az akkori társadalom már lemondott, vagy akik egyenesen a társadalom perifériájára szorultak, kirekesztetté váltak a betegségük, társadalmi megítélésük miatt, elkezdve ezzel a szociális korlátok felszámolását⁷.

Alapvetően mindenféle tevőleges segítségnyújtástól függetlenül már azt is tudomásul kellene vennünk, hogy: *„Egy ember akár hét másik lelkiállapotáért felelős, ami azt jelenti, hogy képesek vagyunk feljavítani és elrontani mások kedélyét. Ha mosolygok valakire, miközben beszélgetünk, akkor abban a pillanatban aktiválódnak a tükkörneuronjai, és gerjedni kezd a hormontevékenység. A másik ember mosolya tulajdonképpen kicsiklandozhatja belőlünk a feszültséget vagy felerősítheti a jó kedvünket”*⁸. A keresztyén em-

⁶ Úgy érzik, hogy a jelentkező zavar még nem borítja fel annyira a hétköznapi, normális életvezetésüket, nem zavarja össze túlságosan az érzéseiket, figyelmüket nem vonja el olyan mértékben munkájuk ellátásától, hogy az megakadályozná őket önmaguk ellátásában és társas kapcsolataik fenntartásában.

⁷ LOHFINK G.: Milyennek akarta Jézus a közösséget? A keresztyén hit társadalmi dimenziója. Luzern, 1990. 90. p.

⁸ Lásd: <https://forraskozpont.kre.hu/2022/10/23/bagdy-emoke-egy-ember-akar-het-masik-lelkiallapotaert-felelos/>

ber motivációjához alapvetően társul az a bibliai intés is, melyet az apostol így fogalmaz meg: „*Aki tehát tudna jót tenni, de nem teszi: bűne az annak*”⁹. Ugyanakkor társadalmunk „*az elmúlt fél évszázad alatt olyan mértékben individualizálódott, hogy a ma embere már kapcsolat-, ember- és közösség éhségben szenved*”¹⁰. Fura hivatás - szakma a miénk: azért dolgozunk, hogy feleslegesek legyünk, hogy ne legyen ránk szükség! A társadalmi állapotokat figyelve azonban kijelenthetjük, hogy sajnos ez az állapot nyilvánvalóan sosem fog bekövetkezni.

Altruizmus

A segítség, a segítői hivatás gyakorlása háttérében rejlő motivációk közül külön szót kell ejteni az *altruizmusról*, mely jóllehet, az egyik legvitatottabb motiváció, ugyanakkor bármilyen segítségnyújtást és önkéntességet lehetővé tévő belső késztetésünk. „*Az altruista viselkedés keletkezésének elemzése arra mutat rá, hogy az ilyen viselkedés hajtóereje minden emberben kettős: egyrészt az önbecsülés növelése..., másrészt a közösségi vagy referenciacsoport jutalmának elérése érdekében, az erkölcsi siker által megengedett csoportminősítési érték birtoklásáért. Ha többek vagyunk mások szemében, ugyanakkor saját mércéink (lelkiismeretünk) szerint is helyesen járunk el, akkor szubjektíve harmonikus önértékelési egyensúlyállapotba jutunk, amely megerősíti a hasonló viselkedés indítékait*”¹¹. Ugyanakkor, mivel ez a segítség önfeláldozással, lemondással jár, tehát látszólag

⁹ Jk 4,17

¹⁰ GYÖKÖSSY Endre: Életápolás. Budapest, 1993. ISBN 963 300 541 8, 24. p.

¹¹ BAGDY Emőke: A személyiség titkai. Budapest, 2020. ISBN 978-615-5932-50-2, 214-215. p.

ellentmond az egyén érdekeinek, az a kérdés, hogy mennyire lehet önzetlen a segítő. Mind a szociálpszichológia, a pszichoanalízis és a kísérleti pszichológia legújabb kutatásai abba az irányba mutatnak, hogy igenis: létezik *spontán segítőkézség*, amely alapvetően olyan proszociális magatartásforma és értékrendszer, amely mint emberi jelenség, már veleszületetten is megjelenik, és mint egy *sui generis* (önálló fajta, egyedi, sajátos dolog), tehát: nem csupán tanulult magatartásforma.¹² A spontán segítségnyújtáson túl természetesen egyéb indítékai is lehetnek a segítségnyújtásnak. Lehet erkölcsi döntés egy családban látott tekintélyes, referenciaszemély példaadó magatartásának következtében, fakadhat a neveltetésből kifolyólag, és lehet az indítéka egyszerűen a megélhetési forrás. A pszichológia előtt ugyanakkor a segítői pályaválasztás, a segítői szerep rejtett, mélylélektani okairól is tud, hiszen a segítség egy-fajta „hatalmi kontextusban”¹³ jön létre, mivel a gyengébb, bajba jutott, kiszolgáltatott, szenvedő helyzetű személy fizikai, anyagi vagy lelki segítséget kér a segítő hivatást végző szakembertől. Ez a helyzeti adottság az előfeltevések és tudattalan fantáziák formájában minden segítő hivatásban leképződik, tehát a segítő hivatás gyakorlása értelmezhető a szublimált agresszió egy formájaként is¹⁴. Az altruizmusnál különbséget kell tenni érett és éretlen forma között. Az érett forma általában olyan hiteles és magabiztos személyeket takar, akik könnyebben fejeznek ki együttérzést, hangolódnak rá a segélykérő gondjára, a segítségnyújtásuk

¹² Lásd: <https://forraskozpont.kre.hu/data/documents/documents/9/e/a/9eaec844d7e221823ce6aa61bb1b21eb.pdf>

¹³ Dr. Grezsa Ferenc: Bevezetés a mentálhigiénébe, Budapest, 1988. 66. p.

¹⁴ Uo. 66. p.

szabad, egyéni döntésükből származik, nem a saját, hanem a partner szükségleteire épül, és erkölcsi célja a segítői kapcsolat megszüntetése, nem pedig fenntartása. Tehát ez esetben nem az érett, hiteles segítő saját egyéni szükséglete a segítség. Azért dolgozik odaadással és áldozatosan, hogy a felmerült szükséglet mielőbb megszüntesse¹⁵. Az altruista segítségnyújtás olyan sajátos, pozitív érzelmek átélését teszi lehetővé, mint: „jószívú, nagylelkű, segítőkész ember vagyok”, ami javítja az önértékelésünket, de bizony bőven kínál lehetőséget a narcisztikus szükségletek kielégülésére is. Ez a jelenség át is vezet bennünket az éretlen altruiz-mushoz, amely az előzővel ellentétben öncélú. Itt a segítő rosszul viseli a segített életminőségének javulását, a kette-jük közötti kapcsolat megszűnését.

A szindrómás segítő személy

Mivel az altruista „üzemmódban” általában magas fokon funkcionál a pszichés teljesítőképesség, ennek az attitűd-nek az egyik veszélye, hogy könnyen kimerítheti az erő-forrásokat, ezért nem lehet folytonos. A segítő személynek éppúgy szüksége van pihentető regenerálódásra, mint annak, aki felé irányul a segítségnyújtás.

A keresztyén segítői hivatásban szolgálókra (lelkipásztorok, teológusok, missziói- és a diakóniai szolgálat sokféle, szí-nes területén hivatásban lévő), személyekre gondolva, ál-

¹⁵ Érdemes lehet e tekintetben elolvasni Irvin D. Yalomnak, a Stanford Egyetem pszichiátriaprofesszorának a: „Terápiás hazugságok” című regényét, melyből képet kapunk arról is, hogy etikailag jócskán vissza lehet élni egy segítő – kliens kapcsolatban a segítő szerepkörrel, a segítségre szoruló személy helyzete javulásának előmozdítása helyett a probléma állandósítása érdekében, melynél a fókusz valamilyen diszfunkcionalitás miatt átkerült a segítő személy igényeire.

talánosságban elmondható, miszerint többen huszonnégy órás szolgálatban vannak. Keresztyén körökben, sokszor szolgálati, lelkiismereti, hitbeli, erkölcsi alapon hangoztatott mondat, miszerint: „Majd pihenünk a mennyben!”¹⁶ Ugyanakkor időről időre szükséges tisztázni önmagunkkal, hogy az adott helyzetben éppen képes vagyok-e pozitív attitűdöket átélni mások iránt: mélységet, figyelmet, érdeklődést, megbecsülést, vagy gátolja ezt valami, és csak kényszerből próbálok segíteni, mert ez a szakmám... A másik személyre fókuszáló segítői hivatások ugyanis magukban hordozzák az olyan tünetegyüttesek megjelenését, amikor az egyébként érzelemgazdag, motivált személyiség, a napi tevékenysége során olyan mértékben telítődik a problémákkal, hogy feladatát nem képes zavartalanul ellátni, vagy egyáltalán nem képes már tovább rá.

A *segítő (helper, illetve helper) szindróma* kifejezés Schmidbauer¹⁷ származik. Ez a tünetegyüttes általában azoknál a segítő foglalkozású személyeknél alakulhat ki, akik számára a másokon való segítség belső szükséglete egy eszköz (bizonyos értelemben pótlék) ahhoz, hogy saját labilis lelki egyensúlyukat fenntartsák. Schmidbauer a segítő szindrómás személyeknek a négy altípusát különböztette meg egymástól. Bár felróják neki, hogy a tipológiája egyoldalú, mert kizárólag a korai életszakasz deficitjeire épít, és nem

¹⁶ A lelkipásztori szolgálatban lévőkkel kapcsolatban különösen is elterjedt nézet (egy neves, nagy szolgálati területet felölélő, emiatt állandóan mozgásban lévő személytől magam is rendszeresen hallottam).

¹⁷ Schmidbauer, W.: Die hilflosen Helfer, Rohwolt, Reinbek, 1997, 185. p; Fodor L.-Tomcsányi T.: Segítő kapcsolat, segítő szindróma, segítő identitás. In: Jelenits – Tomcsányi (szerk): Egyén közt – egymásért. Híd családsegítő központ, 1990, 19. p.

foglalkozik a személyiség későbbi alakulásával, fejlődésével, a négy altípus a következő:

A „foglalkozás áldozata” típus hivatásbéli, illetve egyéb (családi, házastársi, szülői, baráti, egyéb informális) szerepei közötti határvonalak elmosódnak, szinte teljesen megszűnnek. „Állandóan” dolgozik, túl sok időt tölt munkájával, foglalkozása, hivatása teljesen rátelepszik családi életére, háttérbe szorítva a családdal töltött minőségi időt. A „perfekcionista” típus személyes kapcsolatait is megoldásra váró „esetekként” kezeli, professzionális szakmai törekvéseit, az azt jellemző attitűdöket családi, baráti, rokoni körben is alkalmazza, illetve ott próbálja kiteljesíteni. Bizonyos abban, hogy a magánélet, illetve a családi élet is kizárólag a „hivatás”, a „szakma” általa már elsajátított törvényszerűségei szerint alakul. Az otthoni kapcsolati problémáinak megoldására is a munkahelyén alkalmazott professzionális kezelési módokat tartja leginkább megfelelőnek, ezért a családján belüli sikerei szakmai értelemben is megerősítést jelentenek számára.

A „kényszeresen szétválasztó” típus munkahelyi és magánéleti szerepei, illetve magatartása (hasítás révén) élesen szétválhatnak egymástól. Hivatása számára egyébként sokszor terhes normáit a munkahelyén pontosan betartja, így „igazán megérdemli”, hogy az egész napi „robot” után ott-hon másféle szerepet vegyen fel: „lazíthasson”, követelőző legyen, kiszolgáltatassa magát. Ez a fajta segítő tehát kicsit a családja „áldozata”, amelyik nem igazán méltányolja foglalkozásbéli teljesítményét, erőfeszítéseit. A „kalóz” típusú segítő hivatásszerepét használja fel saját, egyébként szegényesebb intim szférájának berendezésére. A magánéletéből hiányzó érzelmeket, élményeket és kapcsolatokat szakmai

szerepét és helyzetét kihasználva igyekszik pótolni. Általában így tesz szert barátokra, tisztelőkre, szexuális partnerekre, egyáltalán „közönségre”. A szindrómás segítővé válás természetesen egy huzamosabb folyamat eredménye. Freudenberger a kialakulási folyamat szakaszait a következőkben látta: bizonyításkényszer, fokozott erőfeszítés, saját szükségletek elhanyagolása, a konfliktusok elfojtása, az értékrend átalakulása, a problémák eltagadása, visszahúzódás, magatartásváltozás, belső üresség, depresszió, teljes kiegészíttség, valamint az olyan deperszonalizációs jelenségekben, ahol az én-érzés leválk a személy önészleléséről. Ha valaki ugyanis deperszonalizált állapotban van, könnyen úgy érezheti, mintha a feladata végzése közben csak szerepet játszana, kívülről nézné önmagát, vagy egy idegen ember testében lenne. Mindez a tudatállapot módosulásának jele, velejárója. Deperszonalizációt létrehozhatnak tudatmódosító szerek (alkohol, drogok) fogyasztása, de olyan helyzet is, ami nagyon erős érzelmekeket mozgósít a személyben, mint például egy katasztrófahelyzet. Ha tartóssá válik, átélőjének elviselhetetlen szenvedést okoz, és lehetetlenné teszi normális életvitelét, ezért ez esetben szükséges a hivatásban szünetet tartani, és az egészség megőrzésére szakosodott szakember segítségét kérni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. LOHFINK G.: *Milyennek akarta Jézus a közösséget? A keresztyén hit társadalmi dimenziója*. Luzern, 1990.
2. GYÖKÖSSY Endre: *Életápolás*. Budapest, 1993. ISBN 963 300 541 8.

3. BAGDY Emőke: *A személyiség titkai*. Budapest, 2020. ISBN 978-615-5932-50-2.
4. Dr. Grezsa Ferenc: *Bevezetés a mentálhigiénébe*, Budapest, 1988.
5. Schmidbauer, W.: *Die hilflosen Helfer*, Rohwolt, Reinbek, 1997, 185. p; Fodor L.-Tomcsányi T.: *Segítő kapcsolat, segítő szindróma, segítő identitás*. In: Jelenits – Tomcsányi (szerk): *Egymás közt – egymásért*. Híd családsegítő központ, 1990.
6. <https://forraskozpont.kre.hu/data/documents/documents/9/e/a/9eaec844d7e221823ce6aa61bb1b21eb.pdf>. 2022.11.10.
7. <https://forraskozpont.kre.hu/2022/10/23/bagdy-emoke-egy-ember-akar-het-masik-lelkiallapotaert-felelos/>. 2022.11.10.
8. Biblia. Revidiált új fordítás. Kálvin Kiadó, Budapest, 2014.2022.11.10.

**ELSŐSEGÉLYNYÚJTÁS ÉS
ELSŐSEGÉLYNYÚJTÓI MENTALITÁS A
SZOMBATHELYI BIOLÓGIA SZAKOS
TANÁRKÉPZÉSBEN**

**FIRST AID AND FIRST AID MENTALITY IN
BIOLOGY TEACHER TRAINING IN
SZOMBATHELY**

Gábor TÓTH¹

„Az elsősegélynyújtás alkalmazott kereszténység.”
(Kozma Imre)

ABSTRACT

First aid and first aid mentality in biology teacher training in Szombathely. Some first aid interventions are already found in the Bible. They all have in common the desire to help, the voluntary nature. This willingness is called the first aid mentality. It can be developed in childhood, but it can also be developed later in life. The present work briefly summarises the practice of first aid education and the development of a first aid mentality in biology teacher training in Szombathely since 1993.

Keywords: first aid mentality, first aid, teacher training

¹ Dr. habil. Tóth Gábor PhD., ELTE SEK Biológiai Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., toth.gabor.antal@sek.elte.hu

BEVEZETÉS

Az Újszövetségben, (a feltételezhetően orvosi képzettségű) Lukács evangéliumában (Lukács 10, 25–37) olvashatjuk az irgalmas szamaritánus történetét [1]. Ha mai szemmel, tárgyilagosan nézzük a benne foglaltakat, akkor beláthatjuk, hogy ezen az eseménysoron alapszik a mai egészségügyi ellátás rendszere [2]. Az irgalmas szamaritánus a sérült, magára hagyott embert bekötözte (elsősegélynyújtás), szamarával elszállította (betegszállítás), elhelyezte a fogadóban (kórházi ellátás), a kezelési költségeket megfizette (egészségügyi hozzájárulás), illetve a további esetleges költségek megtérítését kilátásba helyezte (pótköltségvetés).

Az elsősegélynyújtás, valamint az - nem a holtak csodálatos feltámasztásának,- újraélesztésnek a meghatározható beavatkozása több ízben is szerepel a Bibliában, már az Ószövetségben is [3]. Leginkább mutatja a befúvás és a mellkaskompresszió laikusok által távolról megfigyelt folyamatát Elizeus próféta sürgősségi beavatkozása (2Kir. 4, 34-35), mely szerint Elizeus próféta *„az ágyra felhágván, a gyermekre feküdt, és az ő száját a gyermek szájára tevé, szemeit szemeire, kezeit kezeire, és ráborult, és megmelegedék a gyermek teste.”* [4].

Ezekben az elsősegélynyújtó beavatkozásokban minden esetben van egy közös vonás: az önkéntesség, a segíteni akarás, amely az elsősegélynyújtói mentalitás.

ELSŐSEGÉLYNYÚJTÓI MENTALTÁS

Mint azt a tapasztalat mutatja, az elsősegélynyújtás végzéséhez elsődlegesen szükséges az alapvető készség, amit a nevelés és a családi/környezeti minta ad meg, az akarat, hit a fontosságban, a belső készítés a segítségre (elsősegélynyújtói mentalitás), és végül a szakismeret, ami az előző alapok nélkül szükséghelyzetben önmagában semmit nem ér.

Az elsősegélynyújtói mentalitás már gyermekkorban elsajátítható; illetve elsajátítása már a gyermekkorban rendkívül fontos, de (ki)alakítható későbbi életkorban is [5, 6].

ELSŐSEGÉLYNYÚJTÓI MENTALTÁS KIALAKÍTÁSA A TANÁRKÉPZÉSBEN

Az iskolai rosszulletek – balesetek esetén általános gyakorlat, hogy a biológia szakos tanárhoz fordulnak segítségért. A vöröskeresztes szakkörök, tanórán kívüli foglalkozások vezetése, és az elsősegélynyújtó tanfolyamok szervezése is általában az ő feladata.

Az általános gyakorlattal szemben állnak a tapasztalataim, amelyekkel az 1990-es évek elején a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola tantárgystruktúrájában oktatóként szembesültem. Azt láthattam, hogy minden tanárjelölt fél éves tárgy keretében *Egészségtant* tanul. A tárgy abszolválása alól – főszakjukra való tekintettel – csupán a biológia szakos hallgatók nyertek felmentést(!). Ennek az ellentmondásos gyakorlatnak -figyelembe véve a hallgatók oldaláról megmutatkozó érdeklődést is-, próbáltam eleget tenni [7]. Az *Állattani Tanszéken* az 1993/94-es tanévben *Iskolai*

egészségtan speciális kollégiumot szerveztünk a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és az Országos Mentőszolgálat oktatási anyagainak felhasználásával. A 14, egyenként 2 órás foglalkozás koncentráltan az általános iskolában előforduló egészséget károsító veszélyforrások ismertetését, a krónikus és fertőző betegségek bemutatását és a heveny megbetegedések mellett az elsősegélynyújtó ténykedésének szakmai feltételeit, és az elsősegélynyújtói mentalitást célozta meg. Az elsősegélynyújtói ismeretek a 28 órából 10 óra, azaz 5 foglalkozás anyagát jelentették. A kedvező fogadtatás és a hallgatói visszajelzések alapján a tárgy a következő tanévben már a tantervi hálóban a kötelező jelleggel teljesítendő tantárgyak közé került.

Az *Iskolai egészségtan* (a közegészségtan egyik területének, a gyermek- és ifjúság-egészségtannak a része) tematikája és oktatása, tartalmazva az elsősegélynyújtás speciális eseteit és az elsősegélynyújtói mentalitás kialakítását is, az azóta eltelt években, évtizedekben többször és jelentősen megváltozott, de folyamatosan zajlik. Napjainkra már a BDTF jogutódjában, az ELTE Berzsenyi Dániel Tanárképző Központjában, változó néven és struktúrában, valamint eltérő óraszámban folyt, illetve folyik. A Biológia Tanszék koordinálásában valósul meg a biológia szakos tanárképzés mellett a testnevelő-edző, a rekreáció szak, az egészségtan tanár, a technika szakos tanár és a tanító szakos képzésben is a választott szak fontosabb egészségügyi veszélyhelyzeire koncentrálnó képzés, illetve az elsősegélynyújtói mentalitásra nevelés.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozom Lendvai Rezsőnek és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Szombathelyi Csoportjának.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] KÁROLI, Gáspár (ford.) *Új Testamentom*. Budapest: Brit és Külföldi Biblia Társulat és Magyar Biblia Társulat, 1945. 95–96.
- [2] SZÉLL, Kálmán *A segélynyújtás indítéka és dilemmája az Újszövetségben*. In: GICZY, Sarolta, LENDVAI, Rezső (szerk.): *Az I. Máltai Országos Elsősegélynyújtó Konferencia elhangzott előadásai*. Szombathely: Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 1994. 35–42. ISBN 963 001821 7
- [3] FARKAS, L. Gyula *A Biblia biológus szemmel*. Szeged: Agapé, 2001. 114–115. ISBN 1218 4950, ISBN 963 458 240 3
- [4] KÁROLI, Gáspár (ford.) *Szent Biblia*. Budapest: Brit és Külföldi Biblia Társulat és Magyar Biblia Társulat, 1945. 435.
- [5] LENDVAI, Rezső *Máltai elsősegélynyújtás*. In: LENDVAI, Rezső, VARGA, László (szerk.): *II: Máltai Országos Elsősegélynyújtó Konferencia elhangzott előadásai*. Szombathely: Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 1996. 55–58. ISBN 963 04 6225 7
- [6] LENDVAI, Rezső (szerk.) *Elsősegélynyújtás*. Budapest: Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 2001. 40–41. ISBN 963 00 7351 X

[7] TÓTH, Gábor *Az elsősegélynyújtás oktatásának lehetősége biológia szakos tanárok képzésében a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán.* In: LENDVAI, Rezső, VARGA, László (szerk.): II: Máltai Országos Elsősegélynyújtó Konferencia elhangzott előadásai. Szombathely: Magyar Máltai Szeretetszolgálat, 1996. 188–189. ISBN 963 04 6225 7

**TERMÉSZETKÖZELSÉG ÉS
TERMÉSZETVÉDELEM – gondolatok az
environmentális önkéntességről és társadalmi
hatásairól**

**PROXIMITY TO NATURE AND NATURE
CONSERVATION - thoughts on environmental
volunteering and its social effects**

**BLÍZKOSŤ K PRÍRODE A OCHRANA PRÍRODY
– úvahy o environmentálnom dobrovoľníctve a
jeho spoločenských vplyvoch**

Balázs Pál¹

ABSTRACT

One of the areas of volunteering is environmental volunteering. It's activity focuses on stopping damage to the environment and nature. On an international scale Greenpeace, IUCN, WWF are among the most important organizations, with such a focus. In more countries world wide the „green parties” was established on the bases of the environmental volunteerism. The social impact of environmental volunteering is therefore unquestionable.

Key words: environmental volunteering, social impact

¹ Ing. Balázs Pál, Selye János Egyetem Komárno, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék, balazsp@uj.sk

BEVEZETÉS

Az ember történelme folyamán jelentősen átalakította a környezetét. Az átalakítás napjainkra Földünk számos területén olyan mértékűvé vált, hogy töredékére zsugorodott a természete, növény- és állatközösségek élettere. A természeti erőforrások feltárása, használata, kimerítése, jellemző emberi tevékenység. A nehezen visszafordítható, vagy visszafordíthatatlan változásokkal párhuzamosan azonban megjelenik az igény az emberi társadalomban előbb a kisebb közösségek, majd az egész szintjén a „megmenteni a még menthetőt”. Az igény szándékká módosul, szerveződik és demonstrálódik az environmentális önkéntesség szintjén, végül a politika és a gazdaság témájává is válik környezetünk, és az élővilág megóvásának problémaköre.

Cél és módszer

Céлом, néhány nemzetközi és hazai példán keresztül bemutatni az environmentális önkéntesség társadalmi vetületét. A hazai természetvédelemben gyűjtött tapasztalataim alapján rámutatni a régen gyűrűző, ma is mediális érdeklődésre számot tartó problémák némelyikére. A munka módszerét illetően a nemzetközi environmentális önkéntességre vonatkozóan irodalmi adatok feldolgozására, témakörhöz igazítására szorítkozom. A hazai természetvédelemmel kapcsolatosan, saját, közel évtizedes, oda kötődő munkaviszonyomból indulok ki.

Jelentős társadalmi háttérű és hatású szerveződések, szervezetek

A *Greenpeace* szervezet 1970-ben kezdte a tevékenységét. A kezdetekben, és a későbbiekben is, az atomkísérletek és az atomenergia felhasználása ellen emelte fel a szavát. A szerve-

zet az Amerikai Egyesült Államok Alaszka tagállamához tartozó *Anchitka* szigeten megvalósítandó atombomba kísérletek, továbbá Franciaországnak az Óceániai szigetvilághoz tartozó *Mururoa* atollon történő atomrobbantás ellen is fellépett. Aktivistái blokkolták a németországi *greifswalderi* atomerőművet, hogy megakadályozzák a még használatlan nukleáris üzemanyagnak *Jaslovské Bohunicére* történő szállítását. Az 1990-es években Szlovákia bécsi képviselőjére behatoltak és nyomatékosan követelték a *mochovcei* atomerőmű építési munkálatainak leállítását. Radikális csoportjainak egyike izlandi bálnavadász hajót is elsüllyesztett. Ez, a kezdeteiben az önkéntességre alapozó szervezet több millió tagot számlál, és világviszonylatban jelentős környezetvédelmi és természetvédelmi tevékenységet fejt ki (Klinda, J., 1998, <https://www.greenpeace.org/international/>).

The logo consists of the word "GREENPEACE" in a bold, white, sans-serif font, centered within a solid grey rectangular background.

A Föld ózonrétegének védelmét tűzte ki fő aktivitási területeként a *Friends of the Earth International* (Föld barátai) szervezet. Nemzetközi environmentális kezdeményezésként jelent meg az *Earth Day* – A Föld napja megmozdulás, amely 1970-től minden év április 22 - én, vagyis a Föld napján, hatalmas tömegeket mozgat meg Földünk minden táján (Klinda, J., 1998, <https://www.foei.org/>, <https://www.earthday.org/>).

A természet védelmét tartja elsősorban szem előtt a *Természetvédelmi Világszövetség* (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources - IUCN). A szervezet székhelye a svájci Glandban található. Mai szervezeti formáját az 1988-as közgyűlés határozata alapján nyerte el, de kezdetei az 1940-es évekre tehetőek. Nemzetköziségét és jelentőségét mindenképpen alátámasztja, hogy a szervezet tagja közt számon tart államokat, állami szervezeteket, nemzeti és nemzetközi civil szervezeteket, összesen az 1000-hez közelítő tagszámmal.

Az IUCN-nek hat bizottsága dolgozik, mégpedig: a fajok védelmének bizottsága, a nemzeti parkok és védett területek bizottsága, az environmentális jog bizottsága, az ökológiai bizottság, az environmentális stratégia és tervezés bizottsága, a nevelés és kommunikáció bizottsága.

Az egyes bizottságokon belül specialisták csoportjai dolgozták ki az egyes fajok védelmének programjait, melyek közül a legismertebbek közé sorolhatók az afrikai elefántok, az oroszlánok, a tigrisek, a hópárduc, a przewalski ló, a bölény, a gorillák, a csimpánzok stb., védelmére irányuló. Közös céljuk, hogy az eredeti előfordulási helyükön maradjanak fenn a veszélyeztetett fajok.

Nagy figyelmet szentelnek a nemzeti parkoknak és védett területeknek. A problémakör aktuális feladatait, eredményeit világkonferenciákon tárgyalják meg.

Releváns nemzetközi szervezeteken keresztül, amilyen az ENSZ (Egyesült Nemzetek Szövetsége) igyekeznék irányítani a nemzetközi és nemzeti environmentális jog kereteit. A szervezet működéséhez köthető az *ENSZ Biológiai Sokféleség Egyezménye* (Global Biodiversity Strategy) melyet az ENSZ alábbi bizottságaival: UNEP (United Nations En-

vironment Programme – Az ENSZ Környezetvédelmi Programja), *UNESCO* (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Egyesült Nemzetek Nevelésiügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete), *FAO* (Food and Agriculture Organization of the United Nations - Egyesült Nemzetek Szervezetének Élelmészügyi és Mezőgazdasági Szervezete) közösen dolgoztak ki (Klinda, J., 1998, <https://www.iucn.org/>).

A természet védelmét tűzte ki célul a *Természetvédelmi Világalap* (World Wide Fund for Nature - WWF) szervezete is. Szimpatizánsainak száma napjainkban, mintegy 100 országban, megközelíti az 5 milliót. Közülük sokan pénzüikkel is támogatják a szervezet természetvédelmi programjait (Klinda, J., 1998, <https://www.worldwildlife.org/>).

A Szlovák Környezetvédelmi Minisztérium által is számon tartott environmentális civil szervezetek jelentős csoportosulása a 20 civil környezetvédelmi egyesülést tömörítő Ekofórum. A szervezet 1998 decemberében keretegyezményt kötött a minisztériummal. A civil szervezetek a közös értékeik érvényesítése céljából a keretegyezménybe

foglalták a minisztériummal való partnerségük megújítását, az effektív kommunikáció szükségességét a környezet védelme és jobbá tétele érdekében. Mindezt a fenntartható fejlődés alapelveinek és a polgári társadalom fejlődésének mentén, a nézetkülönbségek kölcsönös respektálásával (<https://ekoforum.sk/>) tették.

Az Ekofórum két tagszervezetének logója:

Szlovákiában az environmentális nevelést és művelődést célkitűzésül meghatározó kezdeményezések *Špirála* néven egyesültek. A Szlovák Környezetvédelmi Minisztérium által is partnerként kezelt nonprofit szerveződés (<http://www.spirala.sk/>) 2001 júniusában alakult jogi személyek érdekszervezeteként.

Gondolatok természetvédelmünk mediálisan leginkább frekvenciált problémáiról

A természetvédelem globális stratégiája három alapcél deklarált, amelyek:

a) - a fő ökológiai folyamatok és az életadó rendszerek megőrzése, amelyektől is az emberiség fejlődése és túlélése függ,

- b) - a genetikai sokszínűség megőrzése – genofond védelme,
- c) - a fajok és ökológiai rendszerek állandó hasznosíthatóságának biztosítása (Vološčuk, I., Míchal, I., 1990).

Több, mint két évtizede, 1999 őszén váltottam foglalkozást, amikor a természetvédelmi munkakörömet egyetemi oktatói állásra cseréltem. A természetvédelemben eltöltött közel évtizednyi idő alatt is felmerült több olyan állatfajok védelmével kapcsolatos probléma, amely mostanában is mediális figyelmet kap.

Valószínű, hogy a legnagyobb médiafigyelem a barna medvéhez (*Ursus arctos L.*), annak is az emberre irányuló támadásaihoz köthető. A faj összefüggő elterjedési területe az Eurázsiai kontinensen Skandináviát és Oroszországot öleli fel. Eredeti elterjedési területének elkülönülése következtében a kárpáti populációi nem kapcsolódnak ehhez az elterjedési területhez. Szlovákia területén a kárpáti populációk vannak jelen. Az 1977-es medveszámlálás idején (Andera, M., Horáček, I., 1982) nálunk 400 példányt számláltak össze, míg a 2010-hez köthető hasonló adat (Klinda, J., Leskovská, Z., a kol. eds. 2011) 2000 fölötti létszámról tájékoztat.

A barnamedve mindenevő, és a szarvasok, vaddisznók, kismílósók, elhullott állatok tetemei mellett az erdei növények terméseit is elfogyasztja, vagyis nem a mesebeli „méz- és növényevő”. Ha reális táplálékigénye mellett figyelembe vesszük még a terület igényét, ami példányonként több ezer hektár, nem csodálkozhatunk az egyre gyakoribb ember – medve konfrontáción. A fajt, a hazai előírásokhoz hasonlóan, a nemzetközi egyezmények is védik. Esetleges kilövésük még a „kukázó” példányok esetében is társadalmi visszhangot vált ki. Az önkéntes természetvédők és

csoportjaik, akik csak ketrecbe zárt medvével találkoztak, mindig a medve pártján állnak.

A másik, szintén nagy társadalmi vitát kiváltó őshonos fajunk a farkas (*Canis lupus* L.). Ennek a fajnak az összefüggő elterjedési területe is Skandináviához és Oroszországhoz köthető. Kárpáti populációjának elterjedési területe benyúlik Szlovákia területére is. Az 1970-es évek adatai alapján, pontosabb évi lebontás nélkül, 20 - 30 példányt számláltak (Andera, M., Horáček, I., 1982), míg a 2010-hez köthető hasonló adat 149 példányról tájékoztat (Klinda, J., Leskovská, Z., a kol. eds. 2011).

Ragadozóról lévén szó, táplálékukat főként a nagyobb termetű patások alkotják, de levadássza a nyulakat, rágcsálókat is. Falkákban vadásznak, melyek betörhetnek a karámokba, aklokba, és elpusztíthatják az ott gondozott juhokat, kecskéket. Falkáik vadászterülete 2 - és 4 000 hektár közötti. Felszaporodott állományuk, mintegy háromszor olyan területet igényel, mint a múlt század 70' - es éveiben, így a gazdasági állatok, pl. a juhok és kecskék, gyakrabban eshetnek nekik áldozatul. Ezzel párhuzamosan gyakoribbá válik a gazdáik kárigénye is, amely sok esetben nehezen érvényesíthető. Az önkéntes természetvédők talán kevésbé emelik fel szavukat a farkasok védelmével kapcsolatban, annak ellenére, hogy a természetben betöltött szerepük a medvékéhez hasonló.

BEFEJEZÉS

Az önkéntesség szerepe sokrétű. Az ember – ember iránti segítségnyújtása csakúgy, mint az ember és környezet, ember és természet közti önkéntesség. A két utóbbit en-

vironmentális önkéntesség megnevezéssel közös nevezőre is hozhatjuk.

Az abiotikus környezeti tényezők védelmének viszonylatában elsőbbsége van az önkéntességnek, mert a levegő, a víz, az ózonréteg stb. védelmének igénye önkéntes szervezetek jóvoltából került a társadalmi figyelem fókuszába.

A természetvédelem esetében a törvények jelentek meg előbb. A természet védelmében kifejtett önkéntesség, mint társadalmi hatóerő, a harmadik világ országaiban, a fejlett országokból érkező elkötelezett önkéntesek áldozatkész munkájának folyományaként, sokszor az önkéntesek anyaországának nyomására tudott csak érvényesülni.

Társadalmi igényből politikummá fejlődve, „zöld pártokként” megtestesülve vált az environmentális önkéntesség néhány fejlettként számon tartott országban hatalmi, néhol kormányzati tényezővé.

SZAKIRODALOM

Anděra Miloš, Horáček Ivan (1982): Poznáváme naše savce. Mladá Fronta, Praha 256 pp. 23-083-82 14/76.

<https://www.earthday.org/>

<https://ekoforum.sk/>

<https://www.foei.org/>

<https://www.greenpeace.org/international/>

<https://www.iucn.org/>

Klinda Jozef (1998): Environmentalistika a právo II. Krátky vývoj environmentalistiky a environmentálneho práva. Ministerstvo ŽP SR, Bratislava, 1200 pp. ISBN 80-88833-04-3.

Klinda Jozef, Leskovská Zuzana a kol. eds. (2011): Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2010. Ministerstvo ŽP SR, Bratislava a Slovenská Agentúra Životného Prostredia Banská Bystrica, 192 pp. ISBN 978-80-89503-19-3.

<http://www.spirala.sk/>

Vološčuk Ivan. Míchal Igor (1990): Rozhovory o ekológii a ochrane prírody. ENVIRO – vydavateľstvo SZOPK, 162 pp. ISBN 80-85458-01-2.

<https://www.worldwildlife.org/>

A GYÓGYTORNÁSZ SZEREPE AZ IZOMSORVADÁS ELLÁTÁSÁBAN

THE ROLE OF THE PHYSIOTHERAPIST IN THE TREATMENT OF MUSCULAR ATROPHY

Nóra L. TÓTH¹

ABSTRACT

The role of the physiotherapist in the treatment of muscular atrophy. Duchenne muscular dystrophy (DMD), also known as childhood muscular dystrophy, is a recessively inherited genetic disease linked to the X chromosome. Out of every 100,000 newborn babies, 20-30 suffer from Duchenne muscular dystrophy. This disease usually presents as pelvic girdle weakness between the ages of 3 and 7 years. Most boys will be wheelchair-bound by the age of 10-12. By the age of 20-25, they will develop cardiac dysfunction or die of respiratory failure due to weakness of the heart and respiratory muscles. Therefore, stretching, releasing joint contractures and respiratory exercises are very important for their motor development. Currently, in Hungary, there are not many opportunities for a child with Duchenne muscular dystrophy after kindergarten or primary school. In rural Szombathely, there is one institution - the Boldog Brenner János Primary School and Gymnasium - where the development and education of children with Duchenne muscular dystrophy is integrated. So far, only positive effects of this method have been reported.

¹ Tóth Nóra L., PTE ETK Doktori Iskola, anthrop.nora@gmail.com

Keywords: physical activity, physical gymnastics, movement development, Duchenne, school physical activity, physical gymnastics, movement development, Duchenne, school

BEVEZETÉS

A Duchenne-féle izomsorvadás (DMD) vagy más néven gyermekkori izomelhalás -, egy recesszív módon öröklődő, X kromoszómához kötött genetikai betegség. A Duchenne-féle izomsorvadásos fiúkban majdnem teljesen hiányzik egy alapvető fehérje, a disztrofin, amely felelős az izomsejt szerkezetének fenntartásáért. Minden 100.000 újszülöttből 20-30 Duchenne-féle izomsorvadásban szenved. Ez a betegség többnyire 3-7 éves korban jelentkezik medenceövi gyengeség formájában. A szülők ezt úgy érzékelik, hogy a gyermekük „ügyetlen”, kortársaihoz képest többször megbotlik, elesik, vagy éppen hamarabb elfárad, nem szívesen lépcsőzik, csoszogva jár, ülésből nehezebben áll fel. Ezt később a vállizmok gyengesége és folyamatos romlása fogja követni [1].

Az izmok folyamatosan kontraktúrában vannak, ezáltal rövidülnek. A kar- és lábizmok többnyire görcsbe állnak az ízületeknél, emiatt egy idő után nem fogják már tudni kiegyenesíteni a könyöküket és a térdüket. A törzsizmok kóros gyengesége miatt erőteljes scoliosis fog kialakulni. Ezek miatt a legtöbb kisfiú 10-12 éves korára tolokocsihoz lesz kötve. A szívizom-, illetve a légzőizmok gyengesége miatt többnyire 20-25 éves korukra szívműködési zavarok jelennek meg, illetve légzési elégtelenség miatt meghalnak [2].

GYÓGYTORNA

Mozgásfejlesztés szempontjából a Duchenne-féle izomsorvadásban szenvedő gyerekek esetében nagyon fontos az ízületi kontraktúrák nyújtása, oldása. Nagy hangsúly van a megfelelő helyzetű és irányú mozgáson, a csökkent fájdalomon és a túlterhelés elkerülésén. Ezen túl a légzőtor-nának és az asszisztált köhögés megtanításának is kiemelt szerepe van a gyógytorna során. A fejlesztés célja az erő, a funkció és a független életvitel fenntartása [3].

Magyarországon jelenleg az óvoda, általános iskola után nincs túl sok lehetősége egy Duchenne-féle izomsorvadásban szenvedő gyermeknek. Elsősorban otthon, otthoni betegápolás igénybevételével szokták a szülők megoldani az ellátásukat és a 0-24 órás felügyeletüket. Azonban egy idő után ez nagy terhet ró a családra, emiatt többnyire gyermekotthonokba, hospice házakba kerülnek. Van pár szervezet, alapítvány – például a Máltai Szeretetszolgálat, a Kézenfogva Alapítvány és a Jószándék Alapítvány -, amelyek próbálnak a szülőknek segíteni, és időszakos segítséget, ellátását, programokat nyújtanak. Azonban az említett helyeken oktatás nem zajlik, csak palliatív ellátás, pedig a Duchenne-féle izomsorvadásban szenvedő gyerekek csak a mozgásukban korlátozottak, szellemileg épek! Van egy iskola Magyarországon, Budapesten – Addetur Baptista Gimnázium, Szakgimnázium és Szakiskola -, ahol a Duchenne-féle izomsorvadásban szenvedő gyerekek tanulhatnak is. Viszont ebbe az iskolába - hiába vannak a kortársaikkal -, csak érintett gyerekek járnak.

Vidéken, Szombathelyen van egy másik iskola, a Boldog Brenner János Általános Iskola és Gimnázium, ahol integráltan valósul meg a fejlesztésük, az oktatásuk és az ellátásuk.

Ebben az intézményben a Duchenne-féle izomsorvadásban szenvedő gyerekek integrálva vannak, azaz mindenben ugyanúgy részt vesznek. Tudnak tanulni, osztályzatot is kapnak. Kortársaikkal vannak, a közösségi programokon is részt tudnak venni, például lelkinap, szalagavató, ballagás, színház, mise. A szünetekben és az órákon pedagógusi asszisztens segíti a mindennapjaikat, például a közlekedésben, jegyzetelésben, étkezés során.

Kuriózumnak számít, hogy ebben az iskolában nem csak testnevelő tanár és gyógy testnevelő, hanem gyógytornász is dolgozik. Ezeknek a gyerekeknek a gyógytorna a „mindennapos tesi” keretein belül, azaz napi szinten, a testnevelés órák ideje alatt, szeparáltan valósul meg. Mivel számukra a mozgás, a passzív átmozgatás, a vezetett aktív gyakorlatok és a légzőtorna a legfontosabb, emiatt sok esetben számukra a készségtantárgyak helyett is gyógytorna van, illetve ha bármilyen okból kifolyólag akadályoztatva vannak abban, hogy az iskolába bemenjenek, akkor azon a napon a gyógytorna az otthonukban valósul meg.

Ezen felül a gyógytornásznak még nagy szerepe van a megfelelő gyógyászati segédeszköz ellátásban (kerekeszék, ortézisek), illetve a folyamatos monitorozásban, nyomon követésben is. Mivel a gyógytornász a heti öt iskolai nap mindegyikén találkozik és foglalkozik a gyerekekkel, emiatt szinte „pszichológus” szerepet is betölt. Bizonyos esetekben, ha a pedagógiai asszisztens valami miatt korlátozott/elfoglalt, akkor a gyógytornász segíti a gyermeket a napi teendők során.

Az iskolában az egyik tornatermi öltözőt alakították át a Duchenne-s gyerekek gyógytorna termének. Kijelenthető, hogy a terem felszerelt, hiszen van benne dönthető ágy,

emelőgép, fittball labdák és egyéb segédeszközök, párnák, krémek, és a legfontosabbak: a takarók, hiszen a rossz keringés miatt ezek a gyerekek többnyire fáznak.

Nem hétköznapi, hogy egy olyan egyházi iskolában, ahová a gyerekek az első évfolyamtól a 12. osztályig járnak, ilyen típusú betegségben szenvedő gyerekek is járhatnak. Viszont csak pozitív hatásról lehet beszámolni, hiszen az által, hogy olyan közösségi intézménybe járnak, ahová egészséges kortársaik is, sokkal nyitottabbak lesznek, mint a sorstársaik. Sokkal aktívabb életvitelt valósíthatnak meg, hiszen részt vesznek az osztályuk, az iskolájuk programjaiban is. Ami nagyon fontos, hogy tudnak tanulni, sőt, szóbeli érettségi vizsgát is tesznek, ezáltal pozitívabb jövőképet is kapnak, hiszen nagyobb eséllyel döntenek a továbbtanulás vagy a munka mellett, ami a tartalmasabb életet jelenti a számukra.

A Duchenne-s gyerekek osztálytársai számára pedig azért pozitív ez a helyzet, mert ezáltal sokkal empatikusabbak, segítőkészebbek lesznek, hiszen erre a betegségre terápia nincs, csak betegségtudat van.

BEFEJEZÉS

Ebből is látszik, hogy ha valaki a mozgásában korlátozott, viszont szellemileg ép, érdemes őt integrálni, hogy a kortársaival lehessen. Ugyan ez a példa csak az érettségiig jelent megoldást a Duchenne-féle izomsorvadásban szenvedő gyerekek számára, de talán utána nagyobb eséllyel kapnak kedvet akár informatikai munkához, vagy bármi olyan elfoglaltsághoz, amit akár egy számítógép segítségével

vel ők is könnyedén el tudnak végezni és ki tudnak benne teljesedni.

IRODALOMJEGYZÉK

[1] MOLNÁR, Mária, KÁRPÁTI, George *Az izombetegségek alapjai és modern szemlélete*. Budapest: Springer Tudományos Kiadó Kft., 2001. 77–85. ISBN 963 699 141 3

[2] LOVARDI, Emese, NUSSE, Nóra, SEBŐK, Ágnes, PÁL, Eendre *Komplex gondozás és rehabilitáció Dystrophia Myotonicában*. In: CSIBA, László (szerk.): Magyar Ideg- és Elmeorvosok Társaságának XXXV. Vándorgyűlése. Debrecen. 2012. 35–36.

[3] BÁN, Éva, SEBŐK, Zsuzsa *Ajánlások mozgáskorlátozott gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez*. Budapest: sulINOVA Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. 2006. 8–10.

Selye János Egyetem Református Teológiai Kar
Univerzita J. Selyeho, Reformovaná Teologická Fakulta
SK - 945 01 Komárno www.ujs.sk,

ÖNKÉNTESÉG ÉS A KRÍZIS
Tudományos tanulmánykötet

DOBROVOLNÍCTVO A KRÍZOVÁ INTERVENCIA
Vedecký zborník

Recenzenti / Recenzensek: Doc. ThDr. Lévai Attila, PhD.
Prof. Dr. Pukánszki Béla István, DrSc.

Tlačová príprava / Nyomdai előkészítés: Marián Györky - MS PRINT

Počet výtlačkov / Példányszám: 50

Vydavateľ / Kiadó: Univerzita J. Selyeho/ Selye János Egyetem

Rok vydania / Kiadás éve: 2022

Prvé vydanie / Első kiadás

ISBN: 978-80-8122-435-5

Publikácia je nepredajná / A kiadvány nem árusítható